

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

KAMU POLİTİKASI YAKLAŞIMI ÇERÇEVESİNDE
TÜRKİYE’NİN UYUŞTURUCU İLE MÜCADELE
POLİTİKALARINDA TOPLUMSAL ALGI

VEYSEL BABAHAÑOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
YRD.DOÇ.DR. ERHAN ÖRSELLİ

KONYA-2016

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Veysel BABAHANOĞLU
	Numarası	138104011012
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd.Doç.Dr. Erhan ÖRSELLİ
	Tezin Adı	Kamu Politikası Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye'nin Uyuşturucu İle Mücadele Politikalarında Toplumsal Algı

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan "Kamu Politikası Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye'nin Uyuşturucu İle Mücadele Politikalarında Toplumsal Algı" başlıklı bu çalışma 05/10/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof.Dr.	Önder KUTLU	
2	Doç.Dr.	İsmail SEVİNÇ	
3	Yrd.Doç.Dr.	Erhan ÖRSELLİ	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Veysel BABAHANOĞLU		
	Numarası	138104011012		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Yrd.Doç.Dr. Erhan ÖRSELLİ		
	Tezin Adı	Kamu Politikası Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye'nin Uyuşturucu İle Mücadele Politikalarında Toplumsal Algı		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Veysel BABAHANOĞLU

ÖZET

Kamu politikası analizi ile ortaya çıkan bilimsel veriler kamu yönetimi disiplininin pratik hayata dönük çalışmalarına olumlu katkılar sunmaktadır. Özellikle kamu yönetiminde karar verme süreçlerinde kamu politikası analiz çalışmaları aktörler üzerinde belirleyici ve yönlendirici roller üstlenecektir. Çünkü kamu politikası analiz çalışmaları politika üretilecek olan konunun objektif kriterler ışığında sistematik bir biçimde hazırlanan bilimsel alt yapısını oluşturmaktadır. Bu nedenle kamu politikası alan yazınının gelişmesi, yeterli düzeyde akademik çalışmaların yapılması Türkiye açısından değerlendirildiğinde Türk kamu yönetiminin daha fonksiyonel ve etkili olmasına katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'nin uyuşturucu madde sorunu ile mücadele politikalarını bir kamu politikası bağlamında tespit ederek, gün geçtikçe artan bir boyutta ilerleyen uyuşturucu madde sorunu karşısında Türkiye'de ki mevzuat, kurumsal yapı ve işleyişteki aksaklıklar için çözüm önerileri sunmaktır. Ayrıca ülkemizde uyuşturucu ile mücadele yürütülen çalışmaların yeterlilik düzeylerinin vatandaşlar tarafından nasıl algılandığını incelemektir.

Çalışmanın kuramsal kısmında öncelikle politika ve kamu politikası kavramların tanımlaması yapılarak, etkili bir kamu politikasının özellikleri sıralanacaktır. Daha sonra, kamu politikası oluşum süreci ve uygulaması noktasında rol alan aktörler tek tek incelenerek son zamanlarda hızla gelişen bir alan olan ve kamu politikalarında artık bir aktör olarak kabul edilen sosyal medyanın etkisine yer verilecektir. Ayrıca çalışmanın kuramsal kısmında Türkiye'nin uyuşturucu madde ile mücadele politikalarını anlayabilmek adına uyuşturucu madde kavramı ve bağımlılık ile ilgili temel bilgiler ve uyuşturucu madde türlerine yer verilecektir. Daha sonra 2005 – 2013 yıllarını kapsayacak şekilde Türkiye'de yakalanan uyuşturucu madde türleri üzerinden Türkiye'de uyuşturucu madde sorununun ulaştığı boyut hakkında bir durum tespiti yapılacaktır. Şüphesiz ülkelerin uyuşturucu madde sorunu ile başa çıkabilmek adına uyuşturucu madde sorununa ilişkin geliştirdikleri politikalar ile iç hukuk mekanizmasında yer alan düzenlemeler büyük bir oranda uluslararası boyutta yer alan düzenlemelerden etkilenmektedir. Bu nedenle çalışmada öncelikle uyuşturucu ile mücadele politikaları bağlamında uluslararası düzenlemelere daha sonra ise ulusal düzenlemelere yer verilecektir. Bunun dışında Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadele politikaları dönemlere ayrılarak bu konuda gerçekleştirilen faaliyetler, belirlenen stratejik hedefler ayrıntılı olarak incelenecektir.

Çalışmanın uygulama bölümü bu bağlamda ele alınmış bir alan araştırmasından oluşacaktır. Bu bağlamda, vatandaşların ülkemizde uyuşturucu kullanımı ile ilgili yürütülen çalışmalar konusundaki veya uyuşturucu ile mücadele politikalarının etkinlik düzeyi vatandaş algısı üzerinden ölçülmeye çalışıldığından anket çalışması gerçekleştirilecektir. Bu anket çalışması ile Türk toplumunun uyuşturucu madde sorunu hakkında farkındalık düzeyleri tespit edilerek etkili bir mücadele politikasının belirlenmesine katkı sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Politikası, Uyuşturucu Madde İle Mücadele, Süreç Analizi, Toplumsal Algı

Öğrencinin	Adı Soyadı	Veysel BABAHANOĞLU		
	Numarası	138104011012		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Yrd.Doç.Dr. Erhan ÖRSELLİ		
	Tezin Adı	Kamu Politikası Yaklaşımı Çerçevesinde Türkiye'nin Uyuşturucu İle Mücadele Politikalarında Toplumsal Algı		

ABSTRACT

The scientific data which come out with the help of public policy analysis contribute to the studies that deal with how to apply public administration discipline to the practical life. Especially in decision-making process, these studies have determinative and directive roles on agencies. This is the reason why public policy analysis studies set up a substructure for a subject which is supposed to generate a policy in a systematic way under the light of objective criteria. Therefore, the improvement in the area of public policy literature and the studies conducted in this area may assist to make the Turkish Public Policy much more functional and efficient.

This study aims to determine which policies Turkey follows to struggle against drug addiction in the context of public policy and offer suggestions for the malfunctions that happen in organizational structure and running in Turkey. Besides, it analyzes what Turkish citizens think about the level of competence of the studies conducted to fight against drug addiction.

In the hypothetic part of this study, policy and public policy concepts are described and the features of an efficient public policy are listed. Afterwards, the factors which affect the formation and application process of public policy are analyzed step by step and the effect of social media which emerges as an important factor in public policies is mentioned. In this part of the study, in order to understand Turkey's policies to fight against drug addiction, it is also mentioned about the concept of drug, the basic information about this issue and types of the drugs. Later, the extent that the drug addiction problem has reached is detected according to the drug types which are captured in Turkey in the years between 2005 and 2013. There is no doubt that countries' policies that conducted to fight against drug problem and the regulations in domestic law mechanism are highly affected by the international regulations. Therefore, in this study, the international regulations on the policies to fight against drug addiction are underlined first, then the national regulations are mentioned. Apart from this, the activities conducted in Turkey and the strategic targets are analyzed in detail by dividing Turkey's policies on drug problems into periods.

The application part of the study consists of the field research conducted in this area. In this respect, a survey is conducted in order to evaluate the percept of Turkish citizens on studies conducted to fight against drug problems or to what extent these studies are efficient according to them. With the help of this survey study, the awareness level of Turkish citizens regarding drug issue is measured and it also assists to set an efficient policy to fight against this problem.

Keywords: Public Policy, Combating Drugs, Process Analysis, Social Perception

Author's	Name and Surname	Veysel BABAHAÑOĞLU		
	Student Number	138104011012		
	Department	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)		
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Yrd.Doç.Dr. Erhan ÖRSELLİ		
Title of the Thesis/Dissertation	The Social Perception Of Turkey On Struggle Policies Against Drugs Within The Frame Of Public Policy Attitude			

İÇİNDEKİLER

İçindekiler	i
Tablolar Listesi	v
Şekiller Listesi	ix
Grafikler Listesi	ix
Haritalar Listesi.....	ix
Kısaltmalar.....	x
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU POLİTİKASININ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ, AKTÖRLER, ROLLER VE POLİTİKA ANALİZİNDE SÜREÇ MODEL

1.1. Kamu Politikası Kavramının Tanımı ve Özellikleri	5
1.2. Kamu Politikası Oluşum Süreci ve Uygulaması Noktasında Rol Alan Aktörler	17
1.2.1. Kamu İdaresi İçerisinde Bulunan (Resmi) Aktörler	19
1.2.1.1. Bürokrasi ve Kamu Yöneticileri (Bürokratlar)	19
1.2.1.2. Yasama (Parlamento) Organları ve Hükümetler	23
1.2.1.3. Yargı Organları	25
1.2.2. Kamu İdaresi Dışında Bulunan (Sivil / Gayr-i Resmi) Aktörler	27
1.2.2.1. Siyasi Partiler	27
1.2.2.2. Baskı ve Çıkar Grupları	29
1.2.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları	32
1.2.2.4. Medya ve İletişim Araçları.....	33

1.2.2.4.1. Sosyal Medya (Sosyal Ağlar).....	34
1.2.3. Uluslararası Aktörler.....	38
1.3. Kamu Politikası Analizi: İşlevsel Süreç Model.....	40
1.3.1. Kamu Politikasında Problemin Tanımlanması ve Gündeme Gelmesi.....	43
1.3.2. Kamu Politikasının Formülasyonu.....	46
1.3.3. Kamu Politikasının Kanunlaşması ve Meşruiyeti.....	49
1.3.4. Kamu Politikasının Uygulamaya Konulması.....	54
1.3.4.1. Yukarı-Aşağı Yönlü Uygulama Modeli.....	55
1.3.4.2. Aşağı-Yukarı Yönlü Uygulama Modeli.....	56
1.3.4.3. Melez Model: İki Modelin Birlikte Uygulanması.....	57
1.3.5. Kamu Politikasının Değerlendirilmesi.....	58

İKİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU MADDE KAVRAMI VE TÜRLERİ, UYUŞTURUCU MADDE SORUNU, YASAL DÜZENLEMELER VE UYUŞTURUCU MADDE İLE MÜCADELE POLİTİKALARI

2.1. Uyuşturucu Madde Kavramı, Tanımı ve Kısa Tarihçesi	61
2.1.1. Uyuşturucu Madde Kavramı ve Bağımlılık	61
2.1.2. Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılığa İlişkin Bazı Tanımlar	63
2.1.3. Uyuşturucu Maddelerin ve Bağımlılığın Tarihçesi.....	65
2.2. Başlıca Uyuşturucu Madde Türleri.....	66
2.2.1. Afyon ve Türevleri (Opiatlar)	67
2.2.2. Kenevir ve Türevleri (Cannabis).....	69
2.2.3. Koka ve Türevleri (Cocaine).....	71
2.2.4. Sentetik Uyuşturucular (ATS)	72
2.2.5. Yeni Psikoaktif Maddeler (NPS)	72

2.2.6. Halüsinojenler (LSD).....	73
2.3. Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorununun Ulaştığı Boyutlar.....	74
2.3.1. Uyuşturucu Madde Türlerine Göre Yakalama Boyutu	75
2.4. Uyuşturucu Madde İle Mücadele Politikaları Kapsamında Yapılan Düzenlemeler	82
2.4.1. Uluslararası Düzenlemeler	82
2.4.1.1. 1909 Tarihli Şanghai Afyon Anlaşması	83
2.4.1.2. 1912 Tarihli Lahey Afyon Anlaşması.....	83
2.4.1.3. 1913 - 1914 Tarihli Lahey Afyon Konferansları	83
2.4.1.4. 1925 Tarihli I. Cenevre Afyon Anlaşması	84
2.4.1.5. 1931 Tarihli II. Cenevre Afyon Anlaşması.....	84
2.4.1.6. 1931 Tarihli Bangkok Anlaşması.....	85
2.4.1.7. 1936 Tarihli III. Cenevre Afyon Anlaşması.....	85
2.4.1.8. 1948 Tarihli Paris Protokolü	85
2.4.1.9. 1953 Tarihli New York Afyon Konferansı	86
2.4.1.10. 1961 Tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi.....	86
2.4.1.11. 1971 Tarihli Psicotrop Maddeler Sözleşmesi	87
2.4.1.12. 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi	88
2.4.2. Ulusal Düzenlemeler.....	89
2.4.2.1. Kanunlar	89
2.4.2.1.1. 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun.....	90
2.4.2.1.2. 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun	91
2.4.2.1.3. 765 Sayılı Mülga Türk Ceza Kanunu İle 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu	93
2.4.2.2. Ulusal Uyuşturucu Politika ve Strateji Belgesi ile Eylem Planları	98

2.5. Türkiye’de Uyuşturucu Madde İle M¼cadele Politikaları	101
2.5.1. Cumhuriyet Öncesi M¼cadele Politikaları	103
2.5.2. 1923 ile 1996 Yılları Arasında M¼cadele Politikaları	105
2.5.3. 1996 ile 2000 Yılları Arasında M¼cadele Politikaları	107
2.5.4. 2000 İle 2006 Yılları Arasında M¼cadele Politikaları	108
2.5.5. 2006-2015 Yılları Arasında M¼cadele Politikaları	109

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VATANDAŞLARIN UYUŞTURUCU SORUNU İLE M¼CADELE POLİTİKALARI HAKKINDAKİ FARKINDALIK DÜZEYLERİ VE ALGILARI

3.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi.....	116
3.2. Araştırmanın Yöntemi ve Metodolojisi	119
3.3. Araştırmanın Kapsamı ve Örnekleme Seçimi	126
3.4. Araştırma Verilerinin Analizi ve Bulguları	128
3.4.1. Örnekleme Grubunun Demografik Özelliklerinin Analizi	128
3.4.2. Vatandaşların Uyuşturucu Madde Sorununda Toplumsal Farkındalık Düzeyleri ve Algısı	133
3.4.3. Uyuşturucu Madde Sorunu İle M¼cadelede Kamu Politikalarındaki Toplumsal Algı	151
3.4.4. Uyuşturucu Madde Sorunu İle M¼cadelede Kurumların Başarı ve Etkinlik Algısı.....	166
3.6.5. Uyuşturucu Madde Sorunu İle M¼cadelede Başarı Algısı.....	177
Sonuç ve Değerlendirme.....	186
Kaynakça	194
Ek Tablolar ve Anket Formu	208
Özgeçmiş	241

Tablolar Listesi

Tablo 2.1. 765 Sayılı TCK'dan 5237 Sayılı TCK'ya Uyuşturucu Madde İle İlgili Suçlar ve Değişiklikler.....	95
Tablo 3.1. Kurum ve kuruluşların Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Olduğunu Ölçmeye Yönelik İfadelerin Güvenilirliği	124
Tablo 3.2. Uyuşturucuyla Mücadele Konusunda Yapılması Gerekenlerin Tespit Edilmesine Yönelik İfadelerin Güvenilirliği	125
Tablo 3.3. Araştırma Kapsamına Dâhil Edilen İl ve İlçelerde Gerçekleştirilen Anket Adetleri	126
Tablo 3.4. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı	129
Tablo 3.5. Katılımcıların Yaş Dağılımı	129
Tablo 3.6. Katılımcıların Medeni Durum Dağılımı	130
Tablo 3.7. Katılımcıların Eğitim Durumu	131
Tablo 3.8. Katılımcıların Meslek Dağılımı.....	132
Tablo 3.9. Katılımcıların Gelir Dağılımı	133
Tablo 3.10. Sizce Uyuşturucu Bağımlılığı Aşağıdakilerden En Çok Hangisiyle İfade Edilebilir?.....	135
Tablo 3.11. Sizce Uyuşturucu Maddeyle İlk Kez Nerede Tanışılmaktadır?	136
Tablo 3.12. Akrabalarınızda veya Yakın Çevrenizde Uyuşturucu Bağımlısı veya Uyuşturucu Kullanan Biri Var mı?	138
Tablo 3.13. Bugüne Kadar Herhangi Bir Uyuşturucu ya da Uyarıcı Bir Madde Kullandınız mı?.....	139
Tablo 3.14. Bugüne Kadar Hiç Uyuşturucu Bağımlısı Bir Kişiyle Daha Önce Karşılaştınız mı?	140
Tablo 3.15. Bir Yakınınızın, Akrabanızın veya Arkadaşınızın Uyuşturucu Bağımlısı Olduğunu Öğrenseniz Ne Yapardınız?	141
Tablo 3.16. Bireylerin Uyuşturucu Maddeye Başlama Nedenleri.....	143
Tablo 3.17. Uyuşturucu İle Yeterince/Etkin Mücadele Edilip Edilmediği Algısı.....	144
Tablo 3.18. Kurumların Uyuşturucu Bağımlılığını Önlemedeki Etkinliği.....	145
Tablo 3.19. Uyuşturucu İle Mücadelede Nasıl Bir Kamu Politikası	146

Tablo 3.20. Gazete, TV, Radyoda Uyuşturucu Maddelerin Zararları İle İlgili Reklam ya da Tanıtım Filmi İle Karşılaşma Sıklığı.....	147
Tablo 3.21. “Alo 191” Hattının Bilinirliği.....	148
Tablo 3.22. Uyuşturucu Maddelerin Zararları ile İlgili Konferans, Seminer ya da Eğitim Programına Katılım Durumu	149
Tablo 3.23. Uyuşturucu ile M¼cadelede Alınması Gereken Önlemler.....	150
Tablo 3.24. Uyuşturucu Madde Sorunu İle M¼cadelede Kamu Politikası Önerilerinde Toplumsal Algı	152
Tablo 3.25. Uyuşturucu ve Bağımlılıkla M¼cadelede Yer Alan Kamu Politikası Önerilerine Katılım D¼zeyinin Cinsiyete Göre Farklılık Analizleri	155
Tablo 3.26. Uyuşturucu ve Bağımlılıkla M¼cadele Konusunda Kamu Politikası Önerilerine Katılım D¼zeylerinin Yaş Gruplarına Göre Farklılık Analizleri.....	157
Tablo 3.27. Uyuşturucu ve Bağımlılıkla M¼cadele Konusunda Kamu Politikası Önerilerine Katılım D¼zeylerinin Eğitim Gruplarına Göre Farklılık Analizleri	160
Tablo 3.28. Uyuşturucu ve Bağımlılıkla M¼cadele Konusunda Kamu Politikası Önerilerine Katılım D¼zeylerinin Gelir Durumuna Göre Farklılık Analizleri	163
Tablo 3.29. Uyuşturucu Madde Sorunu İle M¼cadelede Kurumların Başarı ve Etkinlik Algısı.....	167
Tablo 3.30. Cinsiyete Göre Kurum ve Kuruluşları Uyuşturucu ve Bağımlılıkla M¼cadele Konusunda Başarılı Bulma Oranları	170
Tablo 3.31. Yaş Gruplarına Göre Kurum ve Kuruluşları Uyuşturucu ve Bağımlılıkla M¼cadele Konusunda Başarılı Bulma Oranları	171
Tablo 3.32. Eğitim Durumuna Göre Kurum ve Kuruluşları Uyuşturucu ve Bağımlılıkla M¼cadele Konusunda Başarılı Bulma Oranları	173
Tablo 3.33. Gelir Durumuna Göre Kurum ve Kuruluşları Uyuşturucu ve Bağımlılıkla M¼cadele Konusunda Başarılı Bulma Oranları	176
Tablo 3.34. Sizce Ülkemizde Uyuşturucu ile Yeterince/Etkin M¼cadele Ediliyor mu? * Sizce Ülkemizde Uyuşturucu ile M¼cadelede Nasıl Bir Kamu Politikası Daha Etkin Olur?	178
Tablo 3.35. Uyuşturucu Bağımlısı İle Karşılaşıldığında Farkındalık Biçimi D¼zey 1...180	
Tablo 3.36. Uyuşturucu Bağımlısı İle Karşılaşıldığında Farkındalık Biçimi D¼zey 2...182	

Tablo 3.37. Kurumların Uyuşturucu Madde Sorunu İle Mücadeledeki Etkinlik Düzeyi Algısı İle Başarı Algısı Analizi	183
Tablo Ek 3.38. Uyuşturucu İle Mücadeleye Yerel Yönetimler Etkin Bir Biçimde Dâhil Edilmelidir	208
Tablo Ek 3.39. Başbakanlığa Bağlı Uyuşturucu İle Mücadele Kurumu Kurulmalıdır...209	
Tablo Ek 3.40. Uyuşturucu İle Mücadelede STK'lara Destek Olunarak Onlarında Sürece Dâhil Olması Sağlanmalıdır.....	210
Tablo Ek 3.41. Ara Sıra Geliştirilen Kampanyalar Yerine Bütün Eğitim Kurumlarında Standartlaşmış Aralıklarla Farklı Aktiviteler (Tiyatro, Gezi, Seminer vb.) ile Mücadele Konusu Zihinlere Yerleştirilmelidir	211
Tablo Ek 3.42. Diyanet İşleri Başkanlığı Mücadele Politikalarında Daha Aktif Rol Almalıdır.....	212
Tablo Ek 3.43. Eğlence Mekânı İşletenlere Uyuşturucu İle Mücadele Eğitimi Verilmeden İşletme Ruhsatı Verilmemelidir	213
Tablo Ek 3.44. Uyuşturucu Madde Kullananlara, Satanlara vb. Verilen Cezalar Ağırlaştırılmalıdır	214
Tablo Ek 3.45. Uyuşturucu ile İlgili Belgesel Filmler Hazırlanmalı ve RTÜK Tarafından Verilen Yayın Durdurma Cezalarında Zorunlu Olarak Bu Belgeseller Yayınlanmalıdır	215
Tablo Ek 3.46. Okullardaki Rehber Öğretmenler Belli Aralıklarla Uyuşturucu ile Mücadele Eğitimlerine Alınarak Öğrencilerin Bilinçlendirilmesi Sağlanmalıdır	216
Tablo Ek 3.47. Aile Sağlığı Merkezlerinde Çalışan Doktorlara Zorunlu Olarak Uyuşturucu ile Mücadele Eğitimleri Verilmelidir	217
Tablo Ek 3.48. TBMM'de Bir Komisyon Kurularak Mücadele Konusu Yoğun Olarak Gündemde Tutulmalıdır.....	218
Tablo Ek 3.49. Uyuşturucu Bağımlılarını Tedavi ve Rehabilitasyon Eden Merkezlerin Sayısı Artırılmalıdır.....	219
Tablo Ek 3.50. Üniversitelerde Uyuşturucu Bağımlılığı Konusunda Araştırmalar Yapılmalı ve Toplum Bilinçlendirilmelidir	220
Tablo Ek 3.51. Okullarda Öğrencilere Uyuşturucu Bağımlılığı Konusunda Eğitim Verilmelidir.....	221
Tablo Ek 3.52. İlk ve Ortaöğretimde Değerler Eğitimi Verilerek Öğrencilere Uyuşturucu Maddelerin Zararları Sık Sık Anlatılmalıdır	222

Tablo Ek 3.53. Gençlerin Okul Dışı Boş Vakitlerini Geçirebilecekleri Anlamlı ve Güvenli Aktivite Merkezleri Yetersiz Olduğundan Mücadele Politikaları İşlerlik Kazanmamaktadır	223
Tablo Ek 3.54. Emniyet Genel Müdürlüğü'nü Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?	224
Tablo Ek 3.55. Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi'ni Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?	225
Tablo Ek 3.56. Türkiye Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi'ni Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?	226
Tablo Ek 3.57. Jandarma Genel Komutanlığı'nı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?	227
Tablo Ek 3.58. Sağlık Bakanlığı'nı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?	228
Tablo Ek 3.59. Milli Eğitim Bakanlığı'nı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?	229
Tablo Ek 3.60. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?	230
Tablo Ek 3.61. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?	231
Tablo Ek 3.62. Adalet Bakanlığı'nı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?	232
Tablo Ek 3.63. TRT'yi Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?	233
Tablo Ek 3.64. Diyanet İşleri Başkanlığı'nı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?	234
Tablo Ek 3.65. Yeşilay'ı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?	235
Tablo Ek 3.66. Belediyeleri Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?	236
Tablo Ek 3.67. Sivil Toplum Kuruluşlarını (Dernekler, Vakıflar, vb.) Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?	237

Şekiller Listesi

Şekil 1.1. Kamu Politikalarının Unsurları	16
Şekil 1.2. Kamu Politikası Analizinde İşlevsel Süreç Model	43
Şekil 1.3. Kamu Politikasında Problemin Tanımlanması ve Gündeme Gelmesi	46
Şekil 1. 4. Kamu Politikasının Kanunlaşması Süreci	52
Şekil 2.1. Bağımlılık Döngüsü.....	64
Şekil 2.2. Uyuşturucu Madde Türleri ve Sınıflandırması.....	67
Şekil 2.3. Ulusal Uyuşturucu Eylem Planında Arz Azaltımı ile Görevlendirilen Aktörler.....	99
Şekil 2.4. Ulusal Uyuşturucu Eylem Planında Talep Azaltımında Önlemeye İlişkin Görevlendirilen Aktörler.....	100
Şekil 2.5. Ulusal Uyuşturucu Eylem Planında Talep Azaltımında Tedavi ve Rehabilitasyona İlişkin Görevlendirilen Aktörler.....	100
Şekil 3.1. Çalışmada İzlenen Yöntem ve Metodoloji	121

Grafikler Listesi

Grafik 2.1. Yıllara Göre Yakalanan Esrar Miktarı	76
Grafik 2.2. Yıllara Göre Yakalanan Kokain Miktarları.....	77
Grafik 2.3. Yıllara Göre Yakalanan Ecstasy Miktarları	77
Grafik 2.4. Yıllara Göre Yakalanan Eroin Miktarları.....	78
Grafik 2.5. Yıllara Göre Yakalanan Captagon Miktarları	79
Grafik 2.6. Yıllara Göre Yakalanan Sentetik Kannabinoid (Bonzai) Miktarları.....	80

Haritalar Listesi

Harita 2.1. 2011 Yılında Bonzai'nin Yakalandığı 26 İl.....	81
Harita 2.2. 2013 Yılında Bonzai'nin Yakalandığı 70 İl.....	81

Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
AMATEM	: Alkol Ve Madde Bağımlılığı Tedavi Ve Eğitim Merkezi
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇAMATEM	: Çocuk ve Ergen Madde Bağımlıları Tedavi Merkezi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ECOSOC	: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
GSB	: Gençlik ve Spor Bakanlığı
EMCDDA	: Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IMF	: Uluslararası Para Fonu
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
INCB	: Uluslararası Uyuşturucu Kontrol İdaresi
İLTEM	: İl Temas Noktaları
JGK	: Jandarma Genel Komutanlığı
KUTEM	: Kurumsal Temas Noktası
LSD	: Lysergic Acid Diethylamide
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TADOC	: Türkiye Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu

TDK	: Türk Dil Kurumu
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TUBİM	: Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
WB	: Dünya Bankası
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

Giriş

Hükümetlerin herhangi bir konu hakkında bir şeyler yapması veya yapmaması şeklinde tanımlanabilen kamu politikaları birçok faktörün etkisiyle oluşturulmakta ve şekillenmektedir. Uluslararası yazında kamu politikası konusunda oldukça zengin bir literatür bulunmasına rağmen Türkiye’de kamu politikası çalışmalarının son zamanlarda gelişim göstermesine rağmen henüz istenen düzeyde olmadığı söylenebilir. Ancak kamu politikası literatürünün gelişmesi ve yeterli düzeyde akademik çalışmanın yapılması kamu yönetimlerinin daha fonksiyonel ve etkili olmasına katkı sağlaması söz konusudur. Bu bağlamda Türkiye’de kamu politikası literatürünün zenginleşmesi, bu konudaki akademik çalışmaların sayısının artması Türk kamu yönetiminin etkili ve daha fonksiyonel olmasını sağlayacaktır.

Günümüzde uyuşturucu madde kullanımı birçok modern devlet tarafından yasaklanmıştır. Ayrıca birçok devlet uyuşturucu madde ile mücadele politikalarını yürürlüğe koyarak uyuşturucu madde kullanımını engellemeye yönelik bir dizi adım attığı görülmektedir. Uyuşturucu madde kullanımı günümüzde sadece kullanan bireylere zarar vermekle kalmayıp, aksine toplumun bütün tabakalarında hem bir asayiş sorununa neden olmakta hem de toplumun kıt kaynaklarının kalkınma ve büyüme noktasında kullanılması yerine bu alana sevk edilerek ekonomik ve sosyal sorunlara neden olarak, zararın boyutunu bireyden topluma doğru genişletmektedir. Bugün itibariyle uyuşturucu madde sorunu salt bir güvenlik ve sağlık sorunu olmaktan çıkarak aynı zamanda ekonomik ve sosyal bir sorun haline gelmiştir. Bu nedenle de bir bütün olarak toplumun bütün katmanlarında milli ve manevi değerlerin güçlendirilerek ekonomik, sosyal, kültürel, hukuki, tıbbi her türlü tedbir alınarak, telafisi imkânsız zararların önüne geçilmesi adına, uyuşturucu madde kullanımını önlemeye yönelik ortaya konulan kamu politikalarının iyileştirilip geliştirilerek, bu politikalara işlerlik kazandırılmalıdır.

Büyük bir genç nüfusa sahip olan ülkemizde, sınır aşan bir sorun olan uyuşturucu madde kullanımı gün geçtikçe daha tehlikeli bir hal almaktadır. Uyuşturucu maddelerin gerek terör örgütlerinin finansman kaynağı olması sebebiyle gerekse de bugünün gençleri yarının anne babaları olarak toplumun temel dinamiği

olan aile kurumunun tahribata uğramasına neden olacak nüfusun bu maddelere bağımlı bir hayat sürmesi tehlikenin ulaştığı boyutları gözler önüne sermektedir.

Toplumların geleceğini ciddi derecede etkileyen ve çağımızın önemli bir sorunu haline gelen uyuşturucu madde kullanımı ve bu sorunla mücadelede ortaya konulan kamu politikalarının analiz edilmesi, uygulamada eksik yönlerin tespiti ve daha etkili politikaların yürürlüğe konulabilmesi açısından oldukça hayati bir öneme sahiptir. Ancak Türkiye’de uyuşturucu madde sorunu ile mücadele alanında yeterli düzeyde bir kamu politikası analiz çalışması bulunmamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, Türkiye’nin uyuşturucu madde sorunu ile mücadelede yürürlüğe koyduğu politikaları tespit ederek, vatandaşların Türkiye’de uyuşturucu madde sorunu ile mücadeledeki farkındalık düzeyleri ile bu alanda yürütülen çalışmaların ve kurumların başarı düzeylerini vatandaş algısı üzerinden tespit ve analiz etmektir. Çalışmanın temel amacı doğrultusunda cevap aradığı sorular ise şu şekilde belirtilebilir:

- Ülkemizde uyuşturucu madde sorunu ile mücadelede nasıl bir kamu politikası daha etkin olur?
- Ülkemizde uyuşturucu madde sorunu ile mücadele noktasında vatandaşlar alınan önlemler veya bu konuda oluşturulmuş kamu politikası için ne düşünülmektedirler?
- Vatandaşlar uyuşturucu madde konusunda ne kadar bilgi sahibidir?
- Vatandaşlar uyuşturucu madde ile ilgili herhangi bir problemle karşılaştığında nereye başvuru yapabilir ve hangi kurumlardan yardım alabilir? Ayrıca vatandaşlar uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili olarak özellikle önleme politikalarının oluşturulması sürecinde devletin veya kamu kurumlarının ne kadar aktif olduğunu düşünülmektedirler?
- Mevzuatımızda yer alan düzenlemelerin etki düzeyi vatandaşlar tarafından nasıl algılanmaktadır?

- Uyuşturucu ile mücadele konusunda faaliyet gösteren kamu kurumları vatandaşlar tarafından ne ölçüde bilinmektedir?
- Bu kamu kurumlarının yaptığı faaliyetlerin yeterlilik düzeyi vatandaşlar tarafından nasıl algılanmaktadır?
- Etkili bir kamu politikası oluşturabilmek için hangi faktörlere daha fazla önem verilmeli ve ne tür düzenlemeler yapılmalıdır?

Çalışmanın temel amacı doğrultusunda cevap aradığı sorular kapsamında uyuşturucu madde sorunu ile mücadelede vatandaşların algısı ölçülmeye çalışıldığı için bir anket çalışması tasarlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Ancak Türkiye’de kamu politikası bağlamında bu amaçla yapılan anket çalışmalarının oldukça sınırlı düzeyde kaldığı söylenebilir. Anket çalışması, Necmettin Erbakan Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından “161321001” Proje numarasıyla desteklenmiş ve 03-20 Haziran 2016 tarihleri arasında Türkiye genelinde 12 il, 51 ilçe ve 92 mahallede toplam 1001 katılımcı ile yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

Çalışma üç ana bölümden oluşturulmuştur. Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle kamu politikası kavramının kavramsal çerçevesi çizilmiş, ardından etkili bir kamu politikasının özellikleri sıralanmıştır. Daha sonra kamu politikası oluşum süreci ve uygulaması noktasında rol alan aktörler tek tek incelenmiştir. Bu inceleme esnasında son zamanlarda hızla gelişen bir alan olan ve kamu politikalarında artık bir aktör olarak kabul edilen sosyal medyaya özel olarak yer verilmiştir. İlerleyen başlıkta ise kamu politikası analizinde kullanılan modellerden biri olan işlevsel süreç modeli incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde teknik terimlerin yoğun kullanıldığı bir politika alanı olan Türkiye’nin uyuşturucu madde ile mücadele politikalarını anlayabilmek adına uyuşturucu madde kavramı ve bağımlılık ile ilgili temel bilgiler ve uyuşturucu madde türlerine yer verilmiştir. Daha sonra 2005-2013 yıllarını kapsayacak şekilde Türkiye’de yakalanan uyuşturucu madde türleri üzerinden Türkiye’de uyuşturucu madde sorununun ulaştığı boyut hakkında bir durum tespiti yapılmıştır. Şüphesiz

ülkelerin uyuşturucu madde sorunu ile başa çıkabilmeleri için küresel aktörlerle işbirliğine gitmeleri ve iç hukuk mekanizmasında yer alan düzenlemeleri uluslararası boyutta yer alan düzenlemelerle uyumlu hale getirerek politika üretmeleri gerekmektedir. Bu nedenle ikinci bölümün devamında öncelikle uyuşturucu ile mücadele politikaları bağlamında uluslararası düzenlemelere daha sonra ise ulusal düzenlemelere yer verilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadele politikaları dönemlere ayrılarak bu konuda gerçekleştirilen faaliyetler, belirlenen stratejik hedeflerde ele alınmıştır.

Vatandaşların Uyuşturucu Sorunu İle Mücadele Politikaları Hakkındaki Farkındalık Düzeyleri İle Algıları başlığını taşıyan çalışmanın son bölümünde ise Türkiye'de vatandaşların kamu politikası yaklaşımı çerçevesinde uyuşturucu sorunu ile mücadele politikalarının nasıl algılandığını ve uyuşturucu madde sorunu ile ilgili farkındalık düzeylerini tespit etmeye yönelik gerçekleştirilen saha çalışmasının bulgu ve yorumlarına yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU POLİTİKASININ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ, AKTÖRLER, ROLLER VE POLİTİKA ANALİZİNDE SÜREÇ MODEL

1.1. Kamu Politikası Kavramının Tanımı ve Özellikleri

Günlük yaşantımızda sıklıkla karşılaşılan ve bir o kadar da yoğun kullanılan bir kavram olan “politika” kavramına Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlük ve yine TDK BSTS/İktisat Terimleri Sözlüğü incelendiğinde iki farklı anlam yüklendiği görülmektedir. Birincisi; politika kavramı İtalyanca da ki “politica” ve İngilizce de ki “politics” kavramlarının karşılığı olarak *“devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü, siyaset, siyasa”* anlamında kullanılmakta, ikincisi ise İngilizce de ki “policy” kavramının karşılığı olarak kullanılan *“belirlenen amaç veya hedeflere ulaşmaya yönelik karar ve eylemler bütünü”* anlamlarında kullanılmaktadır¹. Tanımlar incelendiğinde politika kavramı ilk anlamda *“bir devletin, siyasal partilerin, dernek, vakıf hatta daha geniş anlamda belirtilecek olunursa toplumu oluşturan unsurlardan herhangi birinin yönetimi ele geçirme yoluyla karar verme süreçlerine dahil olarak bireysel veya toplu bir biçimde siyaset yapmak”*, ikinci anlamda *“daha çok kamunun ve özellikle de hükümetlerin toplumu oluşturan birimlerin herhangi birinin faaliyet alanına müdahale etme yöntemlerini ya da etmeme şeklini ve bunların düzeylerini”* ifade etmektedir.

Yasal süreçler sonucunda göreve gelen hükümetlerin asıl görevleri halkın arzu ve isteklerini yerine getirmek, sorunları çözmek, toplumsal huzuru ve dengeyi sağlayarak çatışmacı ortamları uzlaşma ile sonlandırmaktır. Bunu gerçekleştirebilmek ise meşru yollarla siyasal iktidarı elinde bulunduran hükümetlerin oluşturacağı kamu politikaları ile mümkündür. Bu bağlamda resmi ve gayri resmi birçok aktörün kamu politikası oluşumuna müdahil olmak istemesi, kamu politikalarının arka planında bir

¹ <http://www.tdk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 13.01.2015)

takım toplumsal sorunlara çözüm üretme ve vatandaşların ihtiyaçlarına, isteklerine bir farkındalık düzeyi içerisinde karşılık verebilme isteğinin olduğu söylenebilir².

Kamu yönetimi literatüründe “kamu politikası” kavramının çok farklı şekillerde ve farklı bakış açılarıyla ele alındığı ve tanımlandığı görülmektedir. Bu bağlamda üzerinde uzlaşılan genel kabul görmüş bir tanımdan bahsetmek oldukça zordur. Dye (1992) kamu politikalarını “*siyasal iktidarın (devletin) yapmayı ya da yapmamayı tercih ettiği her türlü şey*” olarak tanımlamaktadır³. Anderson (2010) ise “*hükümetlerin ne olursa olsun yapmayı ya da yapmamayı seçtikleri şey*” şeklinde bir tanımlamanın yeterli olduğunu belirtmekle beraber, kamu politikasının sistematik bir analizini yapabilmek için bu tanımlamanın yeterli olmadığını bu nedenle de daha kesin bir tanımlamanın gerekliliğinden bahsetmektedir. Bu bağlamda kamu politikası kavramını “*devlet organları ve kamu görevlileri tarafından geliştirilen, belli bir konu veya problem ile ilgili olarak aktör veya aktörler tarafından izlenen amaçlı eylemler ya da eylemsizlikler dizisi*” şeklinde açıklamaktadır⁴. Osman (2002) ise kamu politikası oluşturmayı sadece hükümetlerin teknik bir fonksiyonu olmaktan öte çeşitli sosyo-politik faktörlerin ve farklı çevresel güçlerin etkilediği karışık etkileşimli bir süreç olarak görmektedir. Bu yönüyle politika bağlamını oluşturan çevresel faktörler, kamu politikasında çeşitliliğe yol açarak verimliliği etkilemektedir⁵. Bu yönüyle disiplinler arası birçok çalışma alanını içinde barındıran kamu politikası kamu yönetimi literatüründe üzerinde uzlaşılmış bir tanımlaması olmasa da “*kamu yönetimlerinin herhangi bir konu hakkında her türlü eylem ya da eylemsizlikleri*” şeklinde tanımlanabilmektedir⁶.

² Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, “Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi Genel Bir Çerçeve”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der. Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, 1. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, Ekim 2013, s. 17

³ Thomas R. Dye, **Understanding Public Policy**, Seventh Edition, Prentice Hall, Englewood Cliffs New Jersey, 1992, s. 2

⁴ James E. Anderson, **Public Policymaking**, Seventh Edition, Elm Street Publishing Services, Boston: Wadsworth, 2010, ss. 6-7

⁵ Ferdous Arfina Osman, “Public Policy Making: Theories And Their Implications In Developing Countries”, **Asian Affairs**, Volume 24, Issue 3, 2002, s. 37

⁶ Erhan Örselli ve Veysel Babahanoğlu, “Türkiye’nin Göç Yönetimi Ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 9 Sayı: 43, Nisan 2016, s. 2063

Akdoğan'a (2011) göre ise kamu politikası; “devletin kanunlardan almış olduğu güçle otoritesinin var olduğu herhangi bir konuda bir takım yetkilerle donatılmış olan kamu kurumu veya bu doğrultuda kamu personelinin icra ettiği her türlü eylem ve işlemler bütünü”dür⁷. Bu bağlamda bakanlar kurulu kararıyla yürürlüğe girerek bütün vatandaşların hayatını etkileyen vergi indirim gibi bir karar ya da küçük bir köydeki ihtiyar heyeti ve muhtarın köy ile ilgili aldıkları herhangi bir karar da kamu politikası olarak değerlendirilebilir⁸. Ergun (2004) ise kamu politikalarını “siyasi otoritelerin almış olduğu kararlar ile tekrarlanan durumlarda siyasi otorite tarafından alınması gereken bir dizi önlemlerin takdir hakkını engelleyen veya sınırlandıran kurallar bütünü” olarak tanımlamaktadır⁹.

Berry ve Kamau'ya (2012) göre farklı siyasi partiler toplumun siyasi, ideolojik ve ahlaki konularına dair düşüncelerini ve onların bir toplumdan diğerine değişen ve kapitalizmin küresel baskınlığıyla örtüşmüş çağdaş zamanlardaki farklılıklara rağmen fonksiyonlarını kamu politikası haline getirirler ve böylece kamu politikası sosyal demokrasilerde insanlar tarafından seçilmiş olan hükümetlerin ürünü haline gelir¹⁰.

Kurumsallaşmış toplumsal grup ya da örgütler amaçları doğrultusunda bir takım faaliyetlerde bulunmak ve yaşamlarının devamları ile birlikte belirlenen hedeflere varmak için bir dizi karar almak zorundadırlar. Bu bağlamda devlet de kurumsallaşmış bir yapı olarak amaçlarına ulaşabilmek adına çok sayıda kararlar almaktadır. Devlet ile diğer kurumsallaşmış yapıların kararlarını bir birinden ayırt etmek için devlet nezdinde alınmış olan kararlar kamu politikası olarak adlandırılmaktadır¹¹. Başka bir ifadeyle kamu politikaları “*hükümetin, kamu kurum ve kuruluşlarının, aslında kamu yönetiminin kamu hizmetlerini yerine getirme*

⁷ A. Arun Akdoğan, “Türkiye’de Kamu Politikası Disiplininin Tarihsel İzleri”, **Türkiye’de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları**, Ed. Filiz Kartal, 1. Basım, TODAİE Yayınları, Ankara, 2011, s. 77

⁸ Volkan Göçoğlu, **Kamu Politikası ve Sosyal Medya İlişkisi**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014, s. 8

⁹ Ergun Turgay, **Kamu Yönetimi: Kuram, Siyasa, Uygulama**, 1. Baskı, TODAİE Yayınları, Ankara, 2004, s. 302

¹⁰ David Berry ve Caroline Kamau, **Public Policy and Media Organizations**, Ashgate Publishing Ltd., Burlington, 2012, s. 3

¹¹ Mustafa Biçer ve H. Hakan Yılmaz, “Parlamentonun Kamu Politikası Oluşturma ve Planlama Sürecindeki Konumunun Yeni Kamu Mali Yönetim Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, **Yasama Dergisi**, Sayı 13, 2009, s. 51

*noktasında tercih etmiş oldukları yol, yöntem, strateji, işlem ve faaliyet gibi çalışmaların bütününi” kapsamaktadır*¹².

Hükümetlerin herhangi bir konu hakkında bir şeyler yapması ya da yapmaması biçiminde tanımlanan kamu politikası, ülkelerin sosyo-politik, sosyo-ekonomik ve kültürel değerleri baz alınarak çeşitli aktörler aracılığı ile şekillendirilmektedir¹³. Bu bağlamda kamu politikası kavramı kısaca “*kamu kurumlarının ya da kamu personelinin herhangi bir konu karşısında gerçekleştirmiş olduğu tüm işlem ve faaliyetler*” olarak değerlendirilebilmektedir¹⁴.

Hükümetlerin halkın her kesimini bir şekilde etkileyerek uygulamış olduğu kamu politikası; bir dizi aşamadan meydana gelen bir döngü biçimindedir ve kamu politikasını yalnızca hükümetlerin almış oldukları bir takım kararların uygulanması olarak formüle etmek aslında kamu politikasını açıklama ve analiz etmede yetersiz kalmaktadır¹⁵. Bu nedenle de kamu politikasının farklı farklı tanımlamalarının sıralanmasından ziyade daha iyi anlaşılabilmesi adına özelliklerinin belirtilmesi daha uygun olacağı düşünülmektedir. Bu konuda Smith ve Larimer (2009) tarafından yapılan kamu politikası sınıflandırmasından hareketle kamu politikasının özelliklerinin şu şekilde sıralanması mümkündür¹⁶:

- Kamu politikası tesadüfi değildir, belirli bir amaç ve hedef eğilimlidir.
- Kamu politikaları siyasal sistem içerisinde yer alan yetkili kişiler tarafından oluşturularak uygulanır ve değerlendirmeye tabi tutulur.

¹² Hasan Hüseyin Çevik ve Süleyman Demirci, **Kamu Politikası**, İkinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 11

¹³ Veysel Babahanoğlu, “Kamu Politikası Bağlamında İran ve Türkiye Enerji Politikalarının Karşılaştırılması: İşbirliğine Yönelik Fırsat ve Engeller Üzerinden Bir Değerlendirme”, **2. Uluslararası Ortadoğu Sempozyumu Özetleri**, 4-7 Mayıs 2016, Kırıkkale, s.36, <http://ods2016.org/wp-content/uploads/2016/07/II.-International-Middle-East-Symposium-Abstracts.pdf> (Erişim Tarihi: 24.07.2016)

¹⁴ Onur Kulaç ve Hüseyin Serhan Çalhan, “Bir Kamu Politikası Süreci Analizi: Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Yurtdışı Lisansüstü Bursları”, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED)**, Yıl: 5, Sayı: 10, 2013, s. 207

¹⁵ Kulaç ve Çalhan, **a.g.e.**, s. 207

¹⁶ Kevin B. Smith ve Christopher W. Larimer, **The Public Policy Theory Primer**, Westview Press, Boulder, 2009, ss. 3 – 4’den Akt. Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, “Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi Genel Bir Çerçeve”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der. Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, 1. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, Ekim 2013, s. 18

- Kamu politikası belli bir sürece ve toplumsal sorunlara yönelik çözümler üretebilmek adına planlanmış, hükümet faaliyetlerinin ve bu konudaki kararlarının bütününe kapsamaktadır.
- Kamu politikası karardan daha büyük ve onu da kapsayan bir süreçtir.
- Kamu politikası hem hareketliliği hem de hareketsizliği içerisinde barındırmaktadır.
- Kamu politikası algılanan bir probleme yönelik gösterilen baskıya hükümetin vermiş olduğu bir yanıt olması itibariyle talebin bir ürünüdür.
- Kamu politikası uygulandığı takdirde ortaya çıkan etkiyle alakalı bilgiye bağlı olarak değişim içerisindedir.
- Kamu politikası kaynakların etkin kullanılabilmesi maksadıyla yapılan bölümlerde ortaya çıkan sorunları çözmek, davranışları düzenlemek ve hakları korumak gibi bir takım farklı amaçları da bünyesinde barındırmaktadır.

Anderson'da (2010) kamu politikası kavramının tam ve kesin çizgilerle tanımlanmasının yerine kamu politikasının özelliklerini sıralamanın doğru olduğunu belirtmekte ve Smith ve Larimer tarafından sıralanan özelliklere benzer nitelikte kamu politikası özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır¹⁷:

- Kamu politikaları tesadüfi eylemlerden ziyade belirli hedeflere yönelik amaç yüklü eylemlerdir. Amaç, kamu politikaları uygulamalarını bire bir yönlendirmek maksatlı katı bir açıklıktan ziyade hassas hedefleri tutturabilmek maksadıyla gevşek ifadelidir.
- Kamu politikaları sadece tek bir karar biçiminde değil, hükümet yetkilileri tarafından farklı zamanlarda ayrı ayrı alınan kararlara bir bütün olarak bakıldığında anlamını bulabilir.
- Kamu politikaları vatandaşlar, grup temsilcileri, milletvekilleri, kamu personeli ya da diğer aktörlerin bir kamusal konu hakkında eylem ya da eylemsizlik noktasında hükümetin harekete geçmesine veya geçmemesine yönelik taleplerine hükümet tarafından verilen bir yanıt olarak ortaya çıkar.

---

¹⁷ Anderson, a.g.e., ss. 6-9

➤ Kamu politikaları hükümetler tarafından ortaya konulan niyetlerden ziyade gerçekte yapılanlardır.

➤ Kamu politikaları pozitif ya da negatif olabilirler. Burada kamu politikasının pozitif içerikli olması hükümetlerin bir çeşit sorunla ilişkili olarak harekete geçip müdahalede bulunması anlamında kullanılırken, kamu politikasının negatif olması ise karşılaşılan problemler noktasında hiçbir şey yapmama şeklinde karar alması anlamında kullanılmaktadır.

➤ Kamu politikaları en azından olumlu bir biçimde hukuka dayalı olarak oluşturulurlar ve yetkili organlar tarafından uygulanmak üzere yaptırım gücüne sahiptirler.

Osman'a (2002) göre içeriksel farklılıklardan dolayı, gelişmiş ülkelerdeki kamu politikaları gelişmekte olan ülkelerekinden bir hayli farklıdır. Gelişmiş ülkelerde uygulanan politika pek çok bağlamda etkililiğini ispatlamış olsa da bu politikalar gelişmekte olan ülkedeki politik süreçte uygulanamazlar. Gelişmekte olan ülkelerdeki kamu politikası, istikrarsız sosyo-politik çevrelerden etkilendiğinden kendi içinde tuhaflıklar barındırır ve pek çok sorun ve meydan okumalarla karşılaşır. Yoksulluk, beslenme bozukluğu, hastalıklar, okuma yazma bilmeme, düşük yaşam standartları, işsizlik ve bu ülkelerdeki diğer yaygın problemler kamu politikasının etkililiği konusunda insanlarda büyük bir kötümserliğe yol açmaktadır¹⁸.

Reed (2006) sağlam bir kamu politikasının taşınması gereken ilkeleri politika yapıcılarının ister hükümette görevli olsun ister olmasınlar, bu kişilerin yaptıkları şeye entellektüel “zemin” olması açısından her alanda uygulanabilecek kamu politikasının ne olduğundan ziyade nasıl olması gerektiğini yedi ilke çerçevesinde şöyle açıklamaktadır¹⁹:

¹⁸ Osman, a.g.e., s. 37

¹⁹ Lawrence W. Reed, “Seven Principles of Sound Public Policy”, Remarks before the Economic Club of Detroit, 29 Oct 2001 (Revised June 2006), <http://www.mackinac.org/3832> (Erişim Tarihi 22 Şubat 2015); Lawrence W. Reed'den Akt. Mustafa Acar, “Sağlam Kamu Politikasının Yedi İlkesi”, **Liberal Düşünce Dergisi**, Yıl 13, Sayı 50, İlkbahar 2008, ss. 213 – 222

1. İlke: *Özgür insanlar eşit değil, eşit insanlar özgür değildir.*

Reed'in burada bahsettiği eşitlik kavramı ekonomik anlamda eşitliktir. Reed'e göre insanlar özgür olduklarında kendilerinin ve ailelerinin refahını yükseltme çabası içerisinde girerken piyasada ortaya çıkan manzara sonuçları itibariyle kişiler açısından eşit değildir. Çünkü piyasa içerisinde insanlar oldukça farklı düzeylerde gelir elde edecekler, böylelikle de birbirlerinden farklı düzeylerde servet biriktireceklerdir. Sonrasında Reed insanların yetenekleri, çalışkanlıkları ve çalışma azmi ya da şevki noktasında da farklı olduklarını belirterek aynı oranlarda tasarruf edemeyeceklerini açıklamaktadır. Bu üç nedenle de Reed'e göre özgür insanlar eşit olamaz.

Birinci ilkenin ikinci prensibi olan eşit insanların özgür olmadığı durumu ise Reed şöyle izah etmektedir: Toplumun bir ucundan diğer ucuna varıncaya dek gelir ve serveti eşitlemenin tek bir ihtimali bulunmaktadır. Bu ihtimal ise insanların kafasına silah dayamak ve sürekli diğerinden daha akıllı davranma, daha fazla tasarrufta bulunma, yeni bir ürün ortaya çıkarma gibi emir ve talimatlar vermekle ilgilidir. Bu noktada insanların kendileri olması gerektiğini belirten Reed; ortaya çıkan gelir farklılıklarının önemsenmemesi gerektiğini söylerken bu farklılıklar yapay politikalar ile ortaya çıkıyorsa bu politikalarından kurtulmak gerektiğini anlatmaktadır.

2. İlke: *İnsan kendisine ait olana iyi bakar; hiç kimseye ait olmayan veya herkese ait olan şey ise bakımsızlığa mahkûmdur.*

Reed bu ilkenin esasını özel mülkiyetin meydana getirdiği mucizeyi günışığına çıkarmak olarak yorumlarken toplumun ekonomik anlamda kıt kaynaklarını heba etmesi için yapması gereken tek şeyin onları ortaya koymuş veya kazanmış olan insanların tasarrufundan alarak merkezi otoritenin tasarrufuna bırakmak olduğunu söylemektedir. Bu yönüyle bir hamlede her şeyi berbat etmek oldukça basittir. Bu noktada hükümetler her aşamada sürekli "salami" taktikleriyle dilim dilim özel mülkiyet haklarını ortadan kaldırıp mülkü sosyalleştirecek yasalar çıkarmaktadırlar.

3. İlke: *Sağlam politika, uzun vadeli sonuçları ve herkesi göz önünde bulundurmaya gerektirir; sadece kısa vadeli sonuçları ve birkaç kişiyi değil.*

Reed'in tespitlerine göre kamu politikaları belirlenirken gelecek zamanlarda başkalarını üzme pahasına bugün için birkaç kişiyi ihya edecek şekilde (İngiliz iktisatçı John Maynard Keynes'in savunduğu nasıl olsa uzun vadede herkes ölecektir anlayışıyla) yürürlüğe konulmamalıdır. Örneğin uzun dönem politikaları olarak federal sosyal yardımlar tembelliğe neden olurken aile bağlarını yıkarak kuşaklar arasında bağımlılık ve umutsuzluk üretmiş; vergi mükelleflerinin servetlerinin erimesine neden olmuş, telafisi nesiller alacak zararlı kültürel patolojilere yol açmıştır. Başlangıç itibarıyla ilk zamanlarda bazı kesimleri ya da birkaç kişinin refahını artırmasına, zenginleşmesine katkı sağlasa da bütçe açığına ve devleti büyümeye dayalı politikalar ülke ekonomisinin onlarca yıldır hayati dinamiklerini ve manevi dokusunu tüketmiştir. Kamu politikaları oluşturulurken yarınlar ihmal edilebilir anlayışında olan politikacılar bugünün dün ihmal etmekte sakınca görmedikleri yarınlardır. Bu nedenle de Reed kamu politikalarının uzun vadeli sonuçlarıyla her kesimi kapsayacak şekilde oluşturulması gerektiğini savunmaktadır.

4. İlke: *Bir şeyi teşvik ederseniz daha fazlasını; caydırırsanız daha azını elde edersiniz.*

İnsan doğasının gereği olarak bir şeyleri yapmaya teşvik eden ya da bir şeyleri yapma noktasında şevkini kıran şeylerin varlığından bahseden Reed politikacıların bu gerçeği görmezden gelerek bir takım politikalarla insanları sağlacak koyun gibi gördüklerini anlatmaktadır. Çünkü politika yapımcılar herhangi bir alanda ki vergi oranlarının artırılmasıyla birlikte o alanda istihdam edilen kişilerin önceki oranlarda çalışmaya devam edecekleri inancını taşımaktadırlar. Oysa bir doktorun hastası kötüyken kan kaybetmesini istemeyeceğinde olduğu gibi tüm ülkedeki bireylerin meydana gelen problemler karşısında nasıl davranırlarsa hükümetlerinde öyle davranması gerektiğini düşünmektedir. Reed; bir ülkede insanların daha az çalışmasını isteyen hükümetlerin çalışanları yüksek vergilerle cezalandırması gerektiğini, aileleri parçalamak isteyen hükümetlerin babanın ayrılması şartıyla yüksek sosyal yardım ödeneği verilmesini, tasarruf ve yatırımları

azaltmak için hükümetlerin çifte vergilemeyle birlikte yeni vergi kalemlerinin getirilmesi gerektiği gibi oluşturulacak olan kamu politikalarıyla hükümetlerin yapmak istediklerini yapabileceğini söylemektedir. Reed bu durumu bir örnekle şöyle açıklamaktadır: 1990 yazında ABD’de vergi oranlarında (özellikle botlar, hava taşıtları ve mücevherler üzerinde) büyük artışlar gerçekleştirildi. Bu sayede sadece bu üç nesneden ilk yılın sonunda 31 milyar \$ gelir beklenirken ancak 16 milyar \$ gelir elde edildi. Ayrıca yeni vergi oranları nedeniyle işsiz kalanlara 24 milyar \$ işsizlik ödeneği aktarıldı. 31’i hedefleyip 16’yı elde etmek ve bunun yanında 24’te harcamak ve bunu da iyi bir şey gibi görmek arzusunu çoğaltanları görmezden gelmektir.

5. İlke: *Hiç kimse başkasının parasını, kendi parasını harcadığı kadar dikkatli harcamaz.*

Reed hükümetlerin harcamalarını gerçekleştirirken harcama yapanların kendi paralarını harcamadıkları gerçeğini hatırlatarak çok rahatlıkla israf derecesinde harcama yaptıklarını belirtmektedir. İnsan kendi kazancını kendisi için harcarken bazen hata yapsa da bunun genel bir durum olmadığı, parayı kazanan, harcayan ve bundan faydalanan arasında sıkı bir bağın varlığı söz konusudur. Yine insan kendi parasını bir başkası için harcamaya kalktığında harcamanın karşısındaki için bir öneminin olup olmaması ya da bu harcama neticesinde elde edilen şeye ihtiyacının olup olmamasından ziyade yapılan harcamanın karşılığını alıp almadığına bakar. Ya da insan başkasının kazancını kendisi için kullanacak olsa maliyetleri önemsemez ve satın aldığı şeylerin doğru şeyler olması noktasında arzularını artırdığını görürüz. Reed bu üç durumdan yola çıkarak devletin politikalarında harcamalarının israf boyutunda olduğunu; birinin başkasına ait bir kazancı bir başkası için nasıl harcarsa devlette kazanan, harcayan ve yararlanan arasındaki bağın en zayıf halka olmasından kaynaklı olarak öyle harcamayacağını anlatmaktadır.

6. İlke: *Devletin, önce başka birinden almadan, hiç kimseye verecek bir şeyi yoktur; size istediğiniz her şeyi verebilecek kadar büyük olan bir devlet, elinizdeki her şeyi alabilecek kadar da büyüktür.*

Reed bu ilke ile işlerin basit bir şekilde yürütüldüğünü göstermekte ve ilkenin devlet karşıtı, ideolojik, radikal bir beyan olmadığını söylemektedir. Reed'e göre devletin imkanları bellidir ve sınırlıdır. Devlet (kamu politikasıyla) bir kesime kaynak aktarırken bunu ancak diğer bir kesime verdiklerinden keserek yapabilir. Bu nedenle devlet kaynak aktaran ya da dağıtan, hayatımızda sınır ve engel oluşturan bir aygıt değil, özgürlükleri koruyan, barışı tesis eden ve hayatı kolaylaştırıcı fırsatları maksimize eden, müdahaleci değil özgürlükçü bir aygıt olmalıdır.

7. İlke: *Dünyada fark yaratan bir şey varsa, o da özgürlüktür.*

Diğer altı ilkenin anlatmak istediklerini, meseleyi tam manasıyla anlatamamış olma ihtimaline karşın kaleme alınan bu yedinci ilkede Reed; özgürlüğün sadece lüks fikirden ibaret olamayacağını, savulabilir sıradan kavramın ötesinde bir şey olarak görmekte ve özgürlüğün olmaması durumunda hayatın en iyi ihtimalle sıkıcı en kötü ihtimalle de hiç olamayacağını anlatmaktadır.

Reed'e göre özgürlüğü koruyamayan ve onu arka plana iten kamu politikalarından bilinçli toplum hemen şüphe duymalı ve özgürlüğümüzden verilen taviz karşılığında ne elde ediyoruz diye sorgulamaya geçmelidir. Çünkü Reed bugünkü kamu politikalarını oluşturanların yeni politikalar üretirken özgürlüğün genel çerçevesinin ne olacağını göz ardı ettiklerini düşünmektedir. Bu nedenle de kamu politikası oluşturanların işe koyulmaları için kamu politikasının kulağa hoş gelmesi, kendilerini iyi hissettirmesi hatta seçilmelerini sağlayacak olması dahi kafidir.

Reed'e göre Kamu politikasının kalitesi, sağlamlığı ancak bu yedi ilke ile gerçekleştirilebilir.

Bir devlet disiplini bağlamında kamu politikası kavramının tartışılmasında Hogwood (1995) ise kamu politikası için şöyle bir olası sınıflandırma önermektedir²⁰:

²⁰ Brian W. Hogwood, "Public Policy", **Public Administration**, Volume 73, Issue 1, March 1995, s. 60

- Politika incelemelerinin (çalışmaları) içeriği
- Politika incelemeleri süreci
- Politika incelemeleri çıktısı
- Değerlendirme çalışmaları
- Karar verme bilgisi (bilgilendirmesi)
- Politika Sürecinin iyileştirilmesiyle ilgili Süreç Savunuculuğu
- Politika Savunuculuğu
- Analizin Analizi: Varsayımların eleştirel değerlendirmesi, metodoloji, politika analizinin geçerliliği

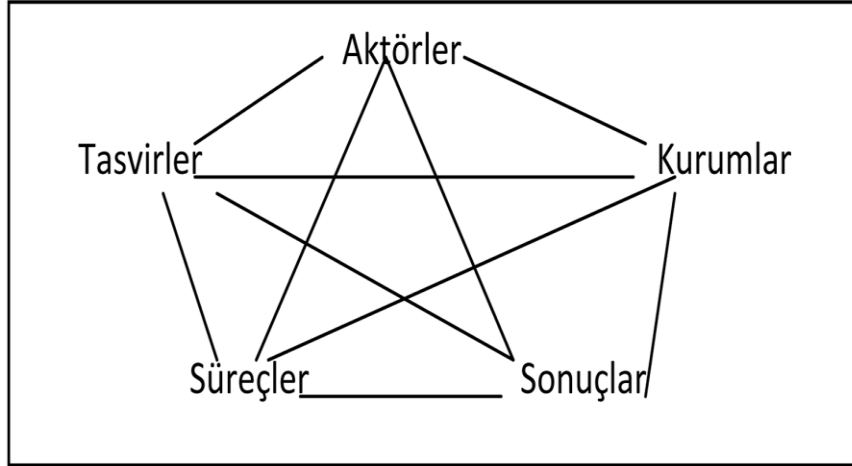
Hogwood'un sınıflandırmasında 1'den 4'e kadar olan kısım temel tanımlayıcı aktiviteler (teorik olarak bilgilendirilse bile) iken, 5 ile 7 arasındakiler ise alışla gelen (kuralcı, kural koyan) aktivitelerdir. Hogwood'a göre 4. Sıradaki değerlendirme incelemeleri (çalışmaları), ise keskin politika faktörlerinin iyileştirilmesi aracılığıyla bir tanımlayıcı amaç sağlayabilir ki böylece elde edilen bilgi geleceğe dair politika yapımında da kullanılabilir. Böylece politika bilgisi ve politika süreciyle ilgili olan 1 ile 4 arasında ve politika sürecinde bilginin kullanımıyla ilgili olan 4 ile 7 arasında olan birbiriyle örtüşen iki grup oluşur²¹.

Bugün modern toplumların her alanında kamu politikası faaliyetlerinin izini görmek mümkündür. Kamu politikaları politik ve sosyal bir sistemin yansıması olarak katılımı gerektiren kolektif bir eylemdir. Birbirleriyle ilişki içerisinde bulunan kamu politikaları sistemi beş unsuru içermektedir²²:

---

²¹ Hogwood, **a.g.e.**, s. 60

²² Pierre Lascoumes ve Patrick Le Gales, **Sociologie de L'Action Publique: Domaines et Approches**, Armand Colin, 2012, 2e Edition, s. 13'den Akt. Aydın Usta, "Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış", **Yasama Dergisi Parlamento Hukuku Özel Sayısı (I)**, Sayı 24, Mayıs – Haziran – Temmuz – Ağustos 2013, ss. 81-82

Şekil 1.1. Kamu Politikalarının Unsurları

Kaynak: Aydın Usta, “Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış”, **Yasama Dergisi Parlamento Hukuku Özel Sayısı (I)**, Sayı 24, Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2013, s. 82

Aktörler; birey veya grup olarak bir dizi yetkiler ile donatılmış; kaynak kullanımında yetkileri bulunan ve strateji belirleyen otorite olarak tanımlanabilir.

Tasvirler; eylemlere, şartlara ve bunlarla birlikte gelebilecek tepkilere yön veren normatif ve bilişsel çerçevedir.

Kurumlar; davranışları, fiilleri yöneten, kural ve normlardan oluşan bir nevi prosedürler ve teamüllerdir.

Süreçler; birey ya da grup olarak yer alan aktörlerin zaman içerisinde karşılıklı etkilerin biçimlendirilmesi, düzenlenmesi, maksadıyla değişen çeşitli aktivitelerinin açıklanmasını içerir.

Sonuçlar, kamusal eylemlerin çıktıları, etkileri, yansımalarıdır.

Kamu politikaları sonuç olarak bir anda meydana gelmeyen politiklardır. Bunlar hükümetler ve kamu kurum ya da kuruluşları tarafından geliştirilen ve uygulamaya yönelik olarak girişilen bir dizi eylem ya da eylemsizliklerdir. Bu bağlamda da kamu politikasıyla bir dizi karar alınması, bu alınan kararların nasıl uygulanacağı ile ilgili kanunların parlamentoda onaylanarak yürürlüğe girmesi ve

kararların uygulamaya dökülmesi gibi bir takım işlemleri barındıran bir süreç kastedilmektedir²³. Kamu politikaları siyasal sistem içerisinde alınan kararlar ve uygulamalar şeklinde ortaya çıkan ve siyasal iktidarın mevcut sosyo-ekonomik yapıyı düzenlemek amacıyla gerçekleştirdikleri müdahaleleridir. Bu bağlamda kamu politikaları uzun bir sürece yayılmış bir dizi politikalar şeklinde olup; hükümetler tarafından geliştirilerek uygulanan faaliyetlerin bütünü ihtiva eder. Merkezinde siyasi iktidarların var olduğu kamu politikaları belirlenirken ve uygulanırken birçok aktör, siyasi iktidar ve kamu kurumları üzerinde politika kararlarının kendi çıkarları doğrultusunda belirlenmesi ve uygulanması için bir takım etkide bulunur²⁴.

1.2. Kamu Politikası Oluşum Süreci ve Uygulaması Noktasında Rol Alan Aktörler

Yıldız ve Sobacı (2013), kamu politikasının alan yazınında ortak bir tanımı olmamasına karşın genel kanının hükümetlerin bir takım sorunlara yönelik tercihlerini ve eylemlerini ifade ettiğini belirterek; hükümetlerin ellerinde bulunan kaynakların kısıtlı oluşunu ve bu nedenle de toplumun istek ve ihtiyaçları bakımından bir öncelik sıralaması yapmak zorunda olduklarını söylemektedirler. Söz konusu sıralama ile ilgili tercihlerin kim tarafından yapıldığını, kimlerin bu tercihleri etkilediklerini ve bu tercihlerin ne şekilde belirlendiği sorularının önemine vurgu yaparak bu soruların cevaplarının kamu politikasının aktörleri ve kamu politikası sürecinin işleyişiyle ilgili olduğunu belirtmektedirler²⁵.

Kamu politikasının oluşumunda birçok toplumsal paydaşın etkili olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda kamu politikasının oluşum sürecinde vatandaşların, sermayedar grubun, siyasetçilerin ve bürokratların talep ve beklentilerinin etkili

²³ Çevik ve Demirci, **a.g.e.**, s. 13

²⁴ Handan F. Sarica, **Türkiye’de Kamu Politikalarının Toplumsal – Siyasal Kökenleri Üzerine Bir Değerlendirme**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 17

²⁵ Yıldız ve Sobacı, **a.g.e.**, s. 19

olduğu söylenebilir²⁶. Literatürde bu konuda çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Bunlardan biri de Smith ve May (1997)'in geliştirdiği teoridir. Smith ve May'e göre kamu politikasının oluşumunda etkili olan kesimler devlet içinde ve toplum içinde olanlar şeklinde ikiye ayrılmakta; devlet içindekiler “politika ağları”, toplum içindekiler ise “politika toplulukları” şeklinde sınıflandırılmaktadır²⁷.

Bu bağlamda kamu politikaları oluşum sürecinin kuşkusuz bir pazarlık süreci olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu süreç; bireyler, baskı grupları ve bürokratlar ile devlet (kamu yönetimi) arasında sıkı bir pazarlık sürecinin yaşandığı bir süreç şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Hükümet ve parlamento ile seçmenler, baskı grupları, medya, bürokrasi, siyasi partiler arasındaki ilişkiler kamu politikalarının gerek oluşumunda gerekse de uygulanmasına yönelik süreçleri etkileyerek bu konuda rol almaktadırlar²⁸. Ayrıca küreselleşen dünyada ülkelerin kamu politikalarına yön veren son etki mekanizması uluslararası aktörlerdir. Özellikle günümüzde bilgi iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ile birlikte hız kazanan küreselleşme olgusu ile ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasal sınırlar adeta kaldırmış, ülkeler arasında hem ekonomik hem kültürel hem de siyasal ilişkilerde benzeşmelere neden olmuştur. Bu nedenle ülkelerin kamu politikaları oluşturulurken uluslararası aktörlerin gücü ve/veya etkisi yadsınamaz boyuttadır²⁹.

Bu nedenle de küreselleşen dünyada ülkelerin kamu politikalarına yön veren son aktör olarak uluslararası aktörlerin önemli roller oynadıklarını belirterek bu süreci etkiledikleri söylenebilir.

²⁶ Hasan Hüseyin Çevik, **Türkiye’de Kamu Yönetimi Sorunları**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Aralık 2001, ss. 113-114

²⁷ G. Smith ve D. May, “The Artificial Debate Between Rationalist And Incrementalist Models” **The Policy Process**, Ed. M. Hill, Prentice Hall, London, 1997, ss. 163-174’den Akt. Hasan Hüseyin Çevik ve Süleyman Demirci, **Kamu Politikası**, İkinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 35

²⁸ Hasan Hüseyin Çevik, **Türkiye’de Kamu Yönetimi Sorunları**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, ss. 145 - 154

²⁹ Vahap Coşkun, “Küreselleşme: Tanımı Ve Dinamikleri”, **Arka Plan Uluslararası Politika Dergisi**, Sayı 7, Kasım 2003, <http://www.foreignpolicy.org.tr/arkaplan/kasim03/tr/aykonu.htm> (Erişim Tarihi: 19.02.2015)

1.2.1. Kamu İdaresi İçerisinde Bulunan (Resmi) Aktörler

Kamu politikasının resmi aktörleri, kamu idaresi içinde bulunan kurum, kuruluş ve kişilerdir. Kamu politikası oluşturmada yetki doğrudan resmi aktörlerin elindedir. Parlamento, yargı, bürokrasi ve kamu yöneticileri resmi aktörleri oluşturmaktadır. Resmi aktörlerin kamu politikası oluşturma sürecinde üstlendikleri rolleri, ülkelerin tarihsel gelişimi, siyasal kültürü, devlet biçimleri ve siyasal rejimleri gibi birçok faktör etkileyebilmektedir³⁰.

1.2.1.1. Bürokrasi ve Kamu Yöneticileri (Bürokratlar)

Demokratik toplumlarda bürokrasinin yerini ve önemini tespit eden en önemli unsur kamusal faaliyetlerin çeşitliliği ve yoğunluğudur. Kamusal faaliyetlerin konusunu oluşturan mal ve hizmetler ne kadar çeşitli olursa bürokrasi de doğal olarak o derece büyük bir yere sahip olacaktır. Liberal demokratik toplumlarda bürokrasiye biçilen kaftan siyasal iktidarların belirlediği genel politikalarının uygulayıcısı şeklinde olsa da bürokrasinin kendine münhasır kazanmış olduğu güç neticesinde siyasal iktidarı belirli noktalarda etkileyebilmekte, hatta belirli dönemlerde iktidara ortak olabilmektedir. Bu durum özellikle kamu politikalarının oluşumu sürecinde kendini daha da belirgin olarak göstermektedir³¹.

Siyasi iktidarlar tarafından yürütülen kamu politikalarını belirlemek ile bürokrasinin bu belirlenen politikaları uygulamaya koyma sürecini ayırt etmek hukuki manada kolay olsa da pratik yaşamda bu oldukça karmaşık ve zordur. Uygulamada yakın ilişki içerisinde bulunan bu iki kurumun çok zamanlar iç içe geçtiği ve eylemlerini, faaliyetlerini birlikte yürüttüklerini söylemek mümkündür³².

Bürokrasi günlük yaşamın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Vatandaş olarak toplumun her bir bireyi bürokrasinin ürettiği mal ve hizmetlerden bir müşteri

³⁰ Çevik ve Demirci, **a.g.e.**, ss. 35 - 51

³¹ Mehmet Göküş, “Kamu Politikalarının Belirlenmesinde Bürokrasinin Rolü”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 6, 2000, s. 36

³² İpek Özkal Sayan, “Türkiye’de Kamu Politikası Sürecinde Bürokrasi ve Değişim”, **Kamu Politikalarında Dönüşüm**, Ed. Bekir Parlak, 1. Basım, TODAİE Yayınları, Ankara, 2012, s. 278

olarak her gün faydalanmaktadır. Bu nedenle de kamu bürokrasisi; devletlerin yönetiminde ve politikaların oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Siyasal iktidarlar; bürokrasiye ve dolayısıyla bürokratlara her yönüyle bağımlı hale gelmişler, hatta günümüzde siyaset bürokratikleşmiş, bürokrasi ise politikleşmiştir. Bu gelişmeler ışığında bireylerin etkisel güçleri zayıflayarak yerini bürokratik yapı ve kurallara bırakmıştır. Kuralların ise eylemler üzerinde bir hâkimiyetinin varlığı bulunmaktadır³³.

Bürokrasinin siyasi önemi; siyasa açısından gerekli olan bilgilerin kaynağı ve hükümetler adına üstlenmiş olduğu bir çeşit danışmanlık hizmeti sağlayıcısı konumunda bulunması ile ilgilidir. Bu sağlayıcı konum kendini daha çok hükümetlerin ihtiyaç duydukları teknik bilgi içeren uzmanlık alanlarında göstermektedir. Bu ise bürokrasilerde alt veya orta kademe çalışanlardan ziyade çoğunlukla kamu yöneticisi de diyebileceğimiz üst düzey bürokratlar aracılığıyla sağlanır. Bu bağlamda üst düzey bürokratların kamu yöneticilerinin üstlenmiş oldukları bu roller siyasi ve idari nitelikleri itibariyle karmaşık bir hal alarak kamu politikası üretiminde siyasa tavsiyesinde bulunma veya hazırlama arasında net bir ayırım kolay olmamaktadır. Çünkü kamu politikası kararları bürokrasi içinden gelen üst düzey kamu yöneticilerinin ürettiği, sakladığı, biçimlendirdiği, değerlendirdiği ve böylece bürokrasinin tercihlerini de nazara alarak sağladığı ve yönettiği bilgilere dayanmaktadır. Bu yönüyle kamu politikası bürokrasi ve kamu yöneticileri tarafından sunulan bilginin niteliğine göre şekillenmektedir³⁴.

Bürokrasiyi kamu kurumlarının temeli olarak gören Bakırtaş; bürokrasinin işletilmemesinin ya da işletilmesinde oluşan aksaklıkların giderilmemesinin kamu kesiminin başarısızlığına neden olacağını belirtmekte ve bu yüzden bürokrasinin kamu yönetiminin işletilmesinde rol alan aktörlerden en önemlisi olduğunu belirtmektedir³⁵.

³³ Bilal Eryılmaz, **Kamu Yönetimi**, Gözden Geçirilmiş Yeni Baskı, Erkam Matbaası, İstanbul, 2002, s. 193

³⁴ Andrew Heywood, **Siyaset**, Adres Yayınları, Ankara, 2007, ss. 514-515

³⁵ İbrahim Bakırtaş, **Ekonomik Analizleri ve Ekonomik Yansımalarıyla Politik Aktörler**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ekin Kitabevi, Ankara, 2007, s. 103

Kamu politikası kararları, kamu politikası faaliyetlerini yönlendirmek ve içeriğini belirlemek maksatlı alınan günlük rutin kararlardan farklıdır. Bu bağlamda kamu politikası kararları bir takım yasal düzenlemeler ve uygulamalara dönük çıkarılan yönetmelikler ile ilgili alınan kararlar ve yasaların yorumlanması ile ilgili alınan kararlardır. Bu yönüyle bürokrasi kamu politikası karar süreçlerinin en önemli aktörü olarak karşımıza çıkmaktadır³⁶.

Kamu politikası toplumsal sorunları tespit etme ve bunları çözüme kavuşturma adına yaşanan bir süreçten oluşmaktadır. Bürokrasi ise bu bağlamda problemlerin açığa çıkarılması ve incelenmesi konularında uzmanlığı ve profesyonelliği ile kamu politikalarına çeşitli katkılar sunmaktadır. Kamu politikalarının tespit edilmesi her ne kadar siyasi iktidarların görevi olsa da iktidarlar bu sorunların tespitinde ve çözümü için geliştirilecek olan uygulamaya dönük yöntemlerde fazla bağımsız davranamazlar. Bürokrasinin yasalara ve diğer hukuki mevzuat ile birlikte çeşitli konulara hakim olması, bunun yanı sıra yönetim alanındaki tecrübesi de nazara alındığında siyasi iktidara karşı etkinliğini artırmaktadır³⁷.

Bürokrasi siyasal süreçlerin en önemli aktörlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bürokratlar kamu politikalarının oluşum süreçlerinde büyük etkiye sahiptirler. Bu bağlamda kamu politikalarının gerek şekillendirilmesinde gerekse de uygulanmasında başlıca kaynak aktörler kamu kurumları ve personeli olarak görülebilmektedir. Kamu politikalarının belirlenmesi ve şekillendirilmesi sürecinde gerekli yasal düzenlemeler için tasarıları hazırlayarak gerekli altyapıyı geliştiren hatta siyasal iktidarlar tarafından uygulamaya konan kamu politikaları bürokrasi tarafından hazırlanmaktadır. Bu konuda konunun uzmanları olan bürokratlar (kamu yöneticileri ve personeli) taslakların hazırlanmasına istedikleri oranda katkı sağlayabilmekte, müdahil olabilmektedirler. Kamu yöneticileri ya da

³⁶ Hasan Hüseyin Çevik, “Kamu Politikası: Temel Kavramlar ve Süreçte Rol Oynayan Aktörler”, **Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar**, Ed. Asım Balcı ve Diğerleri, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2013, ss. 188-189

³⁷ Göküş, **a.g.e.**, ss. 37-38

personeli olmadan siyasilerin bu konuda teknik anlamda yapabilecekleri pek fazla bir şeyde bulunmadığı düşünülmektedir³⁸.

Kamu politikalarını, kamu yönetiminin uygulama programları olarak gören Çevik (2004); kamu politikalarının toplumun istekleri nazara alınarak değil de toplumun ihtiyaçlarını herkesten daha iyi bildiklerini düşünen yönetici seçkinlerin görüşlerine göre şekillendiğini belirtmektedir. Türk siyasal tarihinde yaşanan siyasi olaylar politika süreci açısından her zaman önemli bir etken olarak rol almışlardır. Çevik'e göre bu bağlamda kamu politikası süreci her zaman tepeden inme, bireylerin katılımının ya hiç olmadığı ya da sınırlı derecede katılımın gerçekleştiği bir şekilde olmaktadır³⁹.

1923-1950 yılları arası hariç olmak üzere Türk bürokrasisi, geçmişten günümüze dek atanmışlar (devlet seçkinleri / bürokrat seçkinler) ile seçilmiş seçkinler arasında yaşanan bir nevi mücadele noktasında ikilem içinde olmuştur. 1970'lerin ilk yıllarından sonra, atanmış bürokratlar sahip oldukları eski güçlerini kaybetmeleri neticesinde siyasetçilerle yakın ilişkiler kurarak onlara taraftar bir hale gelmişlerdir. Devleti yönetenler toplum ve ülke adına alınacak kararları ve yapılacak işlemleri toplumdan daha iyi bildiklerine ve yaptıklarına inanmışlardır. Bürokratlar, bilhassa uygulama süreçlerinde var olmak ile birlikte yönetim sürecinin her aşamasına müdahale ederek her şeyi kontrol altında tutma eğilimine girmişlerdir. Bu yüzden kamu politikaları yönetici seçkinlerin bakış açısıyla oluşturularak uzun bir süre uygulanmış gelmiştir⁴⁰.

Politika yapmayı siyasetçilerin işi olarak gören klasik kamu yönetimi anlayışına göre kamu yöneticileri tarafsız kamu personeli olarak kamu politikası sürecine dahil olmamaları gerektiği savunulmaktadır. Bu bağlamda kamu yöneticilerinden beklenen kamu politikalarını belirlemekten ziyade siyasetçilerin oluşturduğu kamu politikalarını aynen uygulamalarıdır. Ancak yeni kamu yönetimi anlayışıyla birlikte, kamu yöneticilerinin kamu politikası sürecinde etkili olması

³⁸ Sarica, a.g.e., s. 30

³⁹ Hasan Hüseyin Çevik, "Türkiye'de Kamu Yönetimi Başarısızlığına Teorik Bir Yaklaşım" **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 59, Sayı 3, 2004, s. 49

⁴⁰ Çevik, a.g.e., 2004, s. 48

gerektiği fikri de gittikçe ağırlık kazanmakta hatta kamu yöneticilerinin risk alarak azınlıklar ve dezavantajlılar yararına bir dizi işlemler tesis ederek bizzat kendilerinin kamu politikası yaptığı da söylenmektedir. Bu yönüyle kamu yöneticileri, kanunları ve kamu politikalarını bizzat uygulayan, uygulamalar sırasında sürekli inisiyatif kullanan ve bu inisiyatif ile kamu politikalarının içeriğini önemli ölçüde etkileyebilen bireyler olarak kamu politikalarının uygulanma aşamasının en etkili aktörleri şeklinde kabul görmektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde kamu yöneticilerinin politika uygulama fonksiyonlarını kamu politikasından ayrı değerlendirmek realiteden uzak durmaktır⁴¹.

1.2.1.2. Yasama (Parlamento) Organları ve Hükümetler

Modern toplumlarda herhangi bir alanda karşılaşılan problemlerle ilgili talepler, ihtiyaçlar veya beklentiler toplumun gündemine oturması ile birlikte kalıcı oldukları zaman kendilerine aracılık eden resmi ya da sivil kurumlar vasıtasıyla hükümetlere iletilirler. Hükümetlerin bu talepler karşısında konuyu gündemine alması ile birlikte bürokratlarla bir işbirliği başlar ve çözüm arayışına girilir⁴².

Yürütmenin başı olan hükümetler parlamenter sistemlerde seçimle belirlenen bir yasama meclisinin içinden çıkar. Hükümet, parlamentoya karşı sorumlu olur. Bu bağlamda parlamento siyasi karar alma sürecinde hükümetin kanun taleplerini onaylayabilir veya reddedebilir, bakanları denetler, bakanları ve hükümeti gerekli şartlar oluştuğunda görevden alabilir. Parlamantonun kontrol yetkisi sadece hükümeti değil, aynı zamanda icra organlarını da kapsamaktadır. Kanun tasarısı ve teklifleri parlamantonun onayına bağlıdır⁴³. Bu nedenle de toplumun talepleri ile şekillenen konular için bir takım yasal düzenlemelere ihtiyaç var ise hükümetler bunları tasarıya çevirerek parlamantonun onayına sunarlar.

⁴¹ Sebahattin Gültekin, “Kamu Yöneticileri ve Kamu Politikası: Kamu Yönetimi Paradigmaları Çerçevesinde Teorik Bir Analiz” **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 3-4, 2012, ss. 87-91

⁴² Çevik ve Demirci, **a.g.e.**, ss. 35-36

⁴³ Muhittin Tataroğlu, “Parlamenter ve Başkanlık Sistemlerinde Siyasi İktidar ve Bürokrasi İlişkileri ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, **Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt 13, Sayı 1, 2006, s. 99

Politika talebinin karşılanabilmesi için bu taleplerin politika kararına dönüşmesi gerekmektedir. Bu nedenle de bir takım politika alternatiflerinden uygun olanın kanunlaşabilmesi için ilk önce hükümet ve yasama organı tarafından politika gündemine alınması gerekmektedir. Ancak çoğu kez hükümetin ve bunun bağlantılı bir sonucu olarak yasama organının gündemi daha önceden belirlenmiştir. Hükümetlerin güttüğü kamu politikalarını hayata geçirebilmek adına başvuracakları temel enstrüman olan kanunlar, çoğunlukla siyasi partilerin seçim beyannameleri, hükümet programları, kalkınma planları, şura kararları gibi bir dizi politika belgeleri, uluslararası taahhütler ve istikrar programları göz önünde bulundurularak önceden hazırlanan birtakım belgelerde ifade edilmiştir. Bir başka deyişle, hükümetin hangi konularda kamu politikası oluşturmak adına yasama organında kanun çıkarma çabası içinde bulunacağı bu belgelerden rahatlıkla anlaşılabilir⁴⁴.

Parlamentolar; senatolar ve temsilciler meclisinden oluşmak üzere birçok ülkede genellikle iki kanatlıdır. Türkiye’de ise Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) kamu politikalarının oluşturulması ve şekillendirilmesi yönüyle yapmış olduğu katkı ve bu süreçte üstlendiği rol bakımından kamu politikalarının yazılı programları olarak nitelendirilen kanunların onaylanmasında tek yetkili olması yönüyle en önemli aktörlerden biridir. Belli bir alan ile ilgili olarak oluşturulacak olan kamu politikası içeriğinin belirlenmesi noktasında TBMM’deki ilgili komisyonlar politika içeriğini belirleyecek olan konuyu araştırır, tartışır, görüşür ve nihayetinde olumlu ya da olumsuz bir karar alır. Karar olumlu şekilde bir mutabakat sonucu alınmışsa artık genel kurula getirilerek parlamento tarafından ya onaylanır ya da onaylanmaz⁴⁵.

Bir başka açıdan, hükümetlerin kamu politikası oluşturmasına bu politika belgeleri dışında kaynaklık teşkil eden bir takım anayasal yükümlülükler ve zorunluluklar da vardır. Örneğin anayasanın birçok maddesinde yer alan “kanunun gösterdiği”, “kanunla düzenlenir”, “kanun gösterir”, “kanunla sınırlanabilir”,

⁴⁴ Biçer ve Yılmaz, **a.g.e.**, ss. 55-56

⁴⁵ Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Kamu Yönetimi, 10. Bölüm, s. 6, <http://lms.atauni.edu.tr/FileUploads/Src/37cd6920-1166-4cc2-b80c-88ce4ccd7a69/POL%C4%B0TAM-POL%C4%B0TAM107-%C3%9Cnite%2010.pdf> (Erişim Tarihi: 25 Şubat 2015)

“kanunda öngörülen” şeklindeki ifadeler belli konular da detayların ancak kanunla belirleneceğini ya da belli bir konunun ancak kanunla düzenlenebileceğini, kısacası kamu politikalarının kanunlar yoluyla anayasada belirtilen usuller çerçevesinde yaşama geçirileceğini göstermektedir⁴⁶.

Burada altı çizilmesi gereken konu hükümetlerin her türlü politika biçimlendirmesinin sonuç olarak parlamentolarda gerçekleştirilmesidir. Modern demokrasilerde parlamenter rejimlerde yürütmenin yasama üzerindeki etkisi oldukça yoğun hissedilmektedir. Parlamentoların kamu politikalarının oluşum aşamasında ki rolleri yalnızca politikaların biçimlendirilerek bir formasyona dönüştürülmesi işleminde değil, daha sonraki zamanlarda gerçekleşecek olan uygulama ve değerlendirme aşamalarında ki denetim işleminde de görülmektedir⁴⁷.

1.2.1.3. Yargı Organları

Hukuki aktörler kamu politikaları oluşturulurken bu politikaları doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Uygulanan kamu politikalarının hukuki çevresi, “hukuk devleti” ilkesi ve özellikle yargının politikalar üzerindeki etkileri bağlamında ele alınmaktadır. Çünkü kamu politikalarının oluşumunda ve uygulanmasında önemli roller üstlenen parlamento ve hükümet ile bürokrasi ve bürokratlar yani bir bakıma yasama ve yürütme erkleri için hukuki sınırlamalar ve denetimler getirmek gerekir⁴⁸.

Hukuk devleti basit bir anlatımla yürüttüğü faaliyet ve politikalarda hukuki normlara bağlı olan bir başka ifadeyle hukuk tanımaz polis devleti kavramının zıttı olan devlet şeklinde tanımlanabilir⁴⁹. Tabi bu ilke bir anda ortaya çıkmamış, zaman içerisinde devletlerdeki dönüşümler sonucu, modern-ulus devletlerde kendine yer bulabilmiş bir ilkedir. Hukuk devleti, Ortaçağda “mülk devleti” anlayışı olarak daha

⁴⁶ Biçer ve Yılmaz, **a.g.e.**, ss. 56-57

⁴⁷ Çevik ve Demirci, **a.g.e.**, s.36

⁴⁸ A. Şeref Gözübüyük, **Anayasa Hukuku**, Güncelleştirilmiş 9. Bası, Turhan Kitapevi, Ankara, 2000, s. 163

⁴⁹ Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 1995, s. 89

sonra ise “polis devleti” ve “hazine teorisi” uygulamaları dönüşerek hukuk devletine dönüşmüştür⁵⁰. Devletin bütün eylem ve işlemlerinde, yürüttüğü kamu politikalarında evrensel hukuk ilkelerine ve önceden belirlenerek kabul edilmiş hukuk kurallarına bağlı olması manasına gelen hukuk devleti kavramı anayasalarımızda da kendine yer bulmuştur. 1982 Anayasası hukuk devleti kavramına “Türkiye Cumhuriyeti’i ... bir hukuk devletidir” diye açıkça belirterek yer verilmiştir⁵¹.

Kamu politikaları kamusal sorunların karar alma mekanizmasında ki yetkili organların gündemine gelmesi ile birlikte politika önerileri oluşturulmaya başlanır. Bu bağlamda kamu politikalarının oluşumu için kanunlaşması gerekmektedir. Bu noktada meclis tarafından kabul edilen kanunların yürürlüğe girmesi ve uygulanması ile alakalı yaşanan uyuşmazlıkların varlığında hukuk devleti olmanın bir gereği olarak yargı organları devreye girmektedir⁵². Yargı organları çalışmaları, tutumları ile yöntemleri kamu yönetiminin içinde yer aldığı ortamın bir ögesi olarak kamusal örgütlerin yönetimini ve işleyişini çoğu kez güçlü bir biçimde etkilerler⁵³.

Yasama, yürütme ve yargı organları günümüzün modern devletlerinde güçler ayrılığı gereği; birbirinden herhangi bir üstünlüğü olmayacak şekilde teorik bir dengeyle birbirinden ayrı üç erk olarak kabul edilir. Fakat günlük hayatta, bazı olaylarda yargı, bazı olaylarda yürütme, bazı olaylarda ise yasama bu teorik dengenin dışına çıkarak bir diğerine karşı etkin olabilmektedir. Bu bağlamda özellikle yürütme ve yasama üzerinde yargının denetimi de söz konusudur ve bu nedenle de önemlidir. Yargı, yasama ve yürütmenin kamu politikasının oluşumu, içeriği ve uygulanması ile ilgili çıkardığı kanun, yönetmelik ve tüzüklerin denetlendiği, yürütmesinin durdurulduğu veya iptal edildiği yerdir. Tüm bunlar ışığında kamu politikası ile ilgili çıkarılan herhangi bir düzenleme yargı organlarının önüne geldiği takdirde iptali söz

⁵⁰ Kemal Gözler ve Gürsel Kaplan, **Kısa İdare Hukuku**, 5. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa, Ağustos 2013, ss. 25-26

⁵¹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde 2

⁵² Özer Köseoğlu, “Kamu Politikasının Aktörleri”, **Sakarya Üniversitesi Kamu Politikası Ders Notu**, s. 5, <http://ebs.sakarya.edu.tr/?upage=fak&page=drs&f=217&b=965&ch=1&yil=2014&lang=tr&disaridan=1&InKod=50656&dpage=all> (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2014)

⁵³ A. Simon Herbert, W. Smithburg Donald ve A. Thompson Victor, **Kamu Yönetimi**, Çev. Cemal Mihçıoğlu, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1985, s. 5

konusu olursa oluşturulan kamu politikaları hiçbir şekilde yürürlüğe girmez, yok sayılırlar⁵⁴.

Sonuç olarak yargı organları demokratik ülkelerde kamu politikalarının gerek kanunlaştırılması sürecinde Anayasa Mahkemesi denetimi ile gerek uygulanması sürecinde İdare Mahkemeleri ile yaşanan uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmak adına ya da önüne gelen dosyalar hakkında (tüzüklerin çıkarılmasında Danıştay incelemesinin zorunlu olması gibi) görüş bildirmesinde olduğu gibi kamu politikalarına bir şekilde verdiği iptal, yürürlüğü durdurma, davaların reddi ya da bildirilen görüş metinleri ile etki ederek bu süreçte rol almaktadırlar⁵⁵.

1.2.2. Kamu İdaresi Dışında Bulunan (Sivil / Gayr-i Resmi) Aktörler

Kamu politikasının gayr-i resmi aktörlerinin merkezinde bireyler bulunmaktadır. Bu bağlamda bireyler, gerek örgütlü bir yapı olan siyasi partiler, sendikalar, meslek kuruluşları, baskı ve çıkar grupları vb. sivil toplum örgütleri içinde gerekse örgütsüz yapılar şeklinde bir amaç birliği çerçevesinde bizzat fevri veya grup şeklinde gösteriler, protestolar düzenleyerek kamu politikalarını şekillendirme maksatlı etkilerde bulunmaya çalışırlar. Kamu politikasının gayr-i resmi aktörleri, kendilerini ilgilendiren kamu politikası konularında politikanın oluşturulma sürecinde, uygulanmasında ve denetlenmesinde kendi çıkarları doğrultusunda bir takım sonuçlar elde etmeye çalışırlar.

1.2.2.1. Siyasi Partiler

Siyasi partiler demokratik toplumlarda özellikle benzer fikirlere sahip insanların bir araya gelerek, siyaset yapma imkânı sağlayan demokratik siyasi

⁵⁴ Çevik, a.g.e., 2013, ss. 187-188

⁵⁵ Bu duruma, yapılan bazı özelleştirmelerin yargı tarafından iptal edilmesi örnek olarak gösterilebilir. Hükümetin özelleştirmeler aracılığıyla uygulamaya çalıştığı iktisadi ve mali politikalar mahkemeler tarafından engellenerek, mevcut politikalar ile devam edilmesi gibi bir sonuca ulaşılmaktadır.

hayatın olmazsa olmaz kurumlarıdır⁵⁶. Siyasi partiler her ne kadar benzer fikirlere sahip insanların bir araya gelerek siyaset yapma imkânını buldukları kurumsal örgütler olsalar da diğer bir yandan iktidara gelerek siyasal iktidarın kullanıcısı ve yöneticisi vasfıyla devleti yönetmeye talip olan kurumlardır⁵⁷.

Siyasi partilerin temel fonksiyonlarından biri de toplumun farklı kesimlerden gelen değişik istek ve taleplerin toplanmasıdır. Bu yönüyle siyasi partiler, birbirinden farklı içerik ve özelliklere sahip talep ve isteklerin bir araya getirilerek birleştirilmesi ve bunların bir takım formülasyonları ile politika önerilerine dönüştürülmesi fonksiyonuna sahiptirler. Böylelikle siyasi partiler amaçlarını ve bu amaçlara ulaşabilmek için ihtiyaç duyulan planlarını, parti programlarını hazırlayarak bu plan ve programları iktidara geldiklerinde uygulamayı taahhüt etmektedirler. Bu bağlamda siyasi partiler toplumun belirli kesimlerinin ulaşmak istedikleri amaçları formüle ederek, çeşitli kişi, grup ve kuruluşların siyasal sistem karşısındaki çıkarlarını savunmaktadırlar⁵⁸. Günümüz demokratik toplumlarında siyasi partiler çıkar gruplarının da talep ve menfaatlerini bir araya getirerek bunları kamu politikası önerilerine dönüştürmek adına politika kararlarının alınmasından önce çıkarların tartışılmasını ve onların siyasal temsilini sağlamış olurlar⁵⁹.

Hem muhalefette hem de iktidarda bulunan siyasi partilerin kamu politikası oluşturma sürecinde doğrudan müdahil olabilmeleri açısından üstlenmiş oldukları roller oldukça önemlidir. Muhalefet partileri iktidar partilerine ve böylece doğal olarak iktidar partisinin yürüttüğü kamu politikalarına da varoluş nedenleri gereği genelde olumsuz tutum takınırlar⁶⁰. Hükümet ile seçmenler arasında bir bağ oluşturan siyasi partiler; çeşitli propaganda ve kurumsallaşmış gençlik kolları, kadın kolları gibi unsurlarıyla seçmenlerin parti programları hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlarlar⁶¹. Siyasi partilerin oluşturdukları bu parti programları aslında o

⁵⁶ Anayasa 68. Madde: “Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.”

⁵⁷ Çevik, **a.g.e.**, 2013, s. 190

⁵⁸ Münci Kapani, **Politika Bilimine Giriş**, 15. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, Eylül 2003, ss. 165-168

⁵⁹ Köseoğlu, **a.g.e.**, s. 10

⁶⁰ Göçoğlu, **a.g.e.**, s. 32

⁶¹ Mustafa Sakal, “Siyasal Karar Alma Sürecinde Yer Alan Aktörler ve Roller”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 13, Sayı 1, 1998, s. 214

partinin savunmuş olduğu siyasal düşünceleriyle biçimlendirilmiş olan kamu politikalarına göre şekillenir. Seçmenler bir siyasi partiye oy vererek onu yasama organında kendisini temsil etmesi için görevlendirirken bir bağlamda kamu politikalarının yasama organınca kanunlaştırılıp uygulamaya konulması münasebetiyle desteklediği siyasi partinin uygulanacak olan kamu politikalarına yön vermesini de arzu etmektedir. Bu bağlamda sadece iktidar partileri değil muhalefet partileri de kamu politikalarının oluşumunda siyasal iktidarı bazen sınırlayan, bazen denetleyen, bazen de destek olan bir unsur olarak bir takım roller üstlenmektedirler.

İktidar partileri kamu politikalarının içeriğinin belirlenmesi ve uygulanabilir olması açısından kanunlaştırılması aşamasında bakanlar kurulunu oluşturan ve böylece kanun teklifi yerine kanun tasarıları yoluyla elini güçlendiren ve böylelikle de kamu politikası oluşumunda siyasi partiler arasında başlıca rolü oynarken parlamento içinde veya dışında var olan muhalefet partileri de bu süreçte iktidar partisini yönlendirmeye ve onları kararlarında etkilemeye çalışırlar. İktidar sahibi olan siyasi parti hükümeti kurarak kamu personeli üzerinde her bir bakanlık örgütü nezdinde hiyerarşik üstünlük oluşturarak bürokrat ve personelin yönetiminde de sorumlu olmaktadır. Bu bağlamda siyasi partiler; kamu politikalarının her türlü alt yapısını hazırlayarak oluşturma ve uygulama sürecinde en önemli rol oynayan aktörlerden olan bürokratları emirleri altına almaları münasebetiyle kamu politikalarının önemli bir aktörü konumuna gelmektedirler⁶².

1.2.2.2. Baskı ve Çıkar Grupları

Çeşitli meslek sahipleri, birbirinden farklı siyasal düşünceleri paylaşanlar ya da belirli noktalarda ki ortak çıkarları⁶³ savunmak maksadıyla bir araya gelen çıkar grupları, amaçlarını gerçekleştirmek için bir dizi faaliyetler yürütmekte ve bu süreçte bazen iktidarla karşı karşıya gelebilmektedir. Sosyal ve ekonomik hayatın

⁶² Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, **a.g.e.**, s. 6

⁶³ Bu ortak çıkarlar tarım sektöründeki vergilerin azaltılması, teşviklerin artırılması için bir araya gelen çiftçiler veya eğitim katkı paylarının kaldırılması için kümelenen öğrenci grupları olabileceği gibi sadece manevi bir nedene dayalı menfaatlerde olabilir.

getirdikleri ile bazen insanlar ortak çıkarlarının farkında olamazlar ve bu nedenle aslında çıkar gruplarının birlik oluşturma şuru bulunmamaktadır. Bu bağlamda çıkar gruplarının aktif bir şekilde faaliyetlerini yürütecek bir teşkilatları bulunmamaktadır. Artık bu aşamada çıkar gruplarının amaçlarının aktif bir şekilde gerçekleşmesi için iktidarların almış oldukları bir kararın uygulanmasını önlemeyi ya da bunun tersi olarak çıkarlarını koruyacak iktidarı bu yönde bir karar almaya zorlamayı gerekli kılmaktadır. Böylece siyasal amaç gütmeyen bir araya gelen kişilerin oluşturdukları çıkar grupları belli şartların ortaya çıkmasıyla baskı grubu niteliği kazanmaktadır. Burada hemen göze çarpan temel ölçüt; grubun iktidarla ya da başka bir deyişle siyasal karar alma süreciyle karşılaştığında çıkar grubu, karşılaştıktan sonra da “baskı grubu” niteliği taşımasıdır⁶⁴.

Modern toplumların bir örgütlenme biçimi olan baskı ve çıkar grupları ilgi alanlarına, üye sayılarına ve böylece büyüklüklerine, faaliyet biçimlerine ve örgütleniş şekillerine göre değişiklikler gösterse de⁶⁵ bütün baskı gruplarının ortak özelliği olarak devlet kurumlarının yürütmüş olduğu faaliyetlerle ilgilenecek, kamu siyasasının oluşturulması ve uygulanmasına etki etmeye çabalamakta ve bir bakıma kamu siyasasına yönelmek suretiyle kamu politikalarının oluşumunda bir aktör olarak rol üstlenirler⁶⁶.

Baskı ve çıkar grupları siyaset ile alakadar olmadıklarını ve bu bağlamda politika yapmadıklarını savunmakla birlikte siyaset üstü kurumlar olarak politikanın dışında olduklarını söylemektedirler. Modern liberal batı demokrasilerinde baskı ve çıkar gruplarının olmadığını, siyasete karışmadıklarını, kamu politikalarıyla ilgilenediklerini söylemek ve bu tarz örgütlenmelerin var olduğunu bilip de bunların siyaset dışı kalarak kamu politikalarına katılmadıkları bir toplum oluşturmak, günümüz gerçeklerinin ışığında pek mümkün görülmemektedir⁶⁷.

⁶⁴ Rona Aybay, “Baskı Grupları”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt 27, Sayı 1-4, 1961, ss. 272-274

⁶⁵ Turgut Göksu ve Veysel K. Bilgiç, “Baskı Grupları ve Karar Alma Mekanizmasına Etkileri”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 36, Sayı 2, Haziran 2003, ss. 51-66

⁶⁶ Eryılmaz, **a.g.e.**, s. 318

⁶⁷ Ali Öztekin, **Siyaset Bilimine Giriş**, 3. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2001, s. 102

Demokratik toplumların sahip olduğu kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde kamu politikaları vatandaşların tercihleri ve arzuları doğrultusunda oluşturmaya çabalanmaktadır. Baskı ve çıkar grupları totaliter rejimlerde adeta devletin bir organı gibi faaliyet yürütürken, demokratik rejimlerde toplumu oluşturan bireyler vasıtasıyla kurulan ve toplum adına politika yapıcılara toplumun istek ve problemlerini ileten birer aracı kuruluşlardır. Bu açıdan değerlendirildiğinde baskı ve çıkar gruplarının ilgi alanlarına göre kamu yönetimiyle iletişim içinde oldukları ve yönetimlerin kamu politikalarını oluştururken bu baskı ve çıkar gruplarıyla uzlaşarak yasama organına kanunlaşması için bu kamu politikalarını sundukları görülmektedir. Bu etkileşimin niteliği; devletlerin sahip oldukları rejim gereği yönetim ve siyasal kültürü aracılığıyla belirlenmektedir. Bu nedendir ki kamu politikaları belirlenirken ve uygulamaya konulurken devletlerin yönetim ve siyasal kültürleri etkili olsa da en az onlar kadar baskı ve çıkar gruplarının oluşumunu sağlayan sosyal örgütlenme kültürü de rol oynamaktadır. Dolayısıyla bazı ülkelerde baskı ve çıkar grupları kamu politikalarının oluşumu ve uygulanmasında etkili olabilirken bazı ülkelerde etkisiz oldukları görülmektedir⁶⁸.

Görüldüğü gibi kamu politikalarına etki etmek için bir dizi faaliyetlerde bulunan baskı ve çıkar grupları farklı farklı yöntemler kullanmaktadırlar. Bu yöntemlerin en önemlileri özetle şöyle sıralanabilir⁶⁹:

- Baskı grupları haklı oldukları konusunda yetkili organları, politika yapıcıları etkilemek için çaba harcamaktadırlar.
- Yetkili organların ilgisizlikleri ile karşılaştıkları takdirde seçim zamanları parlamenterleri oy vermeme ile tehdit etmektedirler.
- Parlamento üyelerinin desteğini almak adına bazı siyasi partileri mali imkânlarından faydalanmak suretiyle desteklemektedirler.
- Hükümetin kamu politikalarını uygulamasını ve böylece bir takım görevlerini yerine getirmesini engellemek amacıyla kamu kurumları ile işbirliği yapmaktan çekinirler, bir takım ekonomik unsurlar kullanılarak finansal bunalım oluşturmaya çalışılırlar, vergi ödemekten kaçınırlar.

⁶⁸ Çevik, **a.g.e.**, 2013, ss. 192-193

⁶⁹ Sakal, **a.g.e.**, ss. 216-217

➤ Baskı ve çıkar gruplarının bu davranışları pratikte genel grev, lokavt, öğrenci hareketleri vb. gibi davranış biçimlerinde ortaya çıkmaktadır.

1.2.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kavramı çeşitli kesimler tarafından kullanılan muğlak bir kavram olmakla birlikte genellikle iktidarı ele geçirme amacı gütmeyen devlet ile ilişki içerisinde ancak devletten özerk olarak çoğulcu bir yapıdaki gönüllü örgütlenmelerin alanı olarak kabul edilmektedir⁷⁰.

Yakın zamanlarda etkili ve verimli bir demokratik ve meşru toplum yönetimi için siyaset alanında etkinliği önemli bir boyuta ulaşan ve siyaset yapma eylemini salt siyasi partilere indirgeyen devlet-merkezci eğilimin yeterli değildir. Bu nedenle sivil toplum artık sadece demokratiklik ve meşruiyet sorununun değil aynı zamanda iyi toplum yönetimi tartışmalarının bir unsuru haline dönüşmüştür. Bu bağlamda, sivil toplumun dönüşüm süreci, kendisinin toplum yönetimi için nitel önemini de ortaya çıkarmıştır⁷¹.

Son zamanlarda ilginç bir şekilde akademik ve kamusal bir söylemle birlikte yeniden canlanarak bir değişimi yansıtan sivil toplum düşüncesi, politikadan ekonomiye, kültürden sosyal hayatın neredeyse her alanına yayılmış bulunmaktadır⁷². Bu bağlamda günümüzde sivil toplum; yapısında yaşanan hareketlikle yeniden canlanma sürecine girmiş toplumsal gelişimin, demokratikleşmenin ve ekonomik kalkınmanın önemli bir aktörü olarak kabul edilmektedir⁷³.

⁷⁰ Seyfettin Aslan, “Sivil Toplum ve Demokrasi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Yıl 2010, Cilt 15, Sayı 2, ss. 357 – 358

⁷¹ E. Fuat Keyman, “Avrupa’da ve Türkiye’de Sivil Toplum”, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/a/v/avrupadaveturkiyedesiviltoplum.doc> (Erişim Tarihi: 5 Mart 2015)

⁷² Mustafa Talas, “Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi”, **Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi (TÜBAR)**, Sayı 29, 2011 Bahar, s. 388

⁷³ Keyman, a.g.e.

Modern anlamda dernekler, vakıflar, sendikalar ve meslek kuruluşları şeklinde dört ana gruba ayrılan STK'ları⁷⁴; geçmiş dönemlerde sayılarının yeterli düzeyde olmaması ve faaliyetlerinin anlaşılabilmesi gibi bir takım nedenlerle kamu politikası açısından pek önemsenmemiş olsalar da bugün artık hızlı bir şekilde gelişmiş olan STK'lar⁷⁵ oluşturdukları kamuoyu aracılığıyla etkileri altına alabilmeleri muhtemel olan büyük seçmen kitlelerini siyasi hareketlere anımsatarak, kamu politikası uygulayıcıları tarafından uygulamaya konulan siyasal ve ekonomik alanlardaki kamu politika tercihlerinde yönlendirici olmak⁷⁶ gibi rollerin aktörleri konumundadırlar.

Herhangi bir kamu politikasından dolayı ya da doğrudan etkilenen özel sektör; STK'ları sürece dâhil ederek görüşme, tartışma ve müzakere kanalları açmakta böylece bağlayıcı kararlar alabilmektedir⁷⁷. Çünkü STK'lar kamu hizmetlerini tüketen bireylerin bir temsilcisi sıfatıyla politika süreçlerine katılımları gerekmektedir⁷⁸. Bu bağlamda özellikle STK'lar kendileriyle ilgili alanlarda siyasi iktidarın politikalarını takip etmekte ve çıkarlarına aykırı olan uygulamaları oluşturdukları kamuoyu vasıtasıyla gerek kanun teklifinde bulunacak olan milletvekilleriyle gerekse kanun taslağı hazırlamak suretiyle yetkili komisyonlarla bire bir iletişime geçerek kamu politikalarına etki etmeye çabalamaktadırlar⁷⁹.

1.2.2.4. Medya ve İletişim Araçları

Görsel ve yazılı medyanın günlük yaşamı çepeçevre kuşatması ile birlikte bugün medya organları tarafından yapılan yayınlar aracılığıyla kamu politikası

⁷⁴ Ali Özalp, “Sivil Toplum Örgütlerinin Toplumsal Ve Siyasal Bakımdan Önemi”, (Dernekler Denetçiliği Yeterlilik Tezi), Ankara, T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2008, s. 19

⁷⁵ Özer Kaya, “Sivil Toplum Kuruluşları ve Kalkınma”, (Dernekler Denetçiliği Yeterlilik Tezi), Ankara, T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2008, s. 24

⁷⁶ Talas, **a.g.e.**, s. 394

⁷⁷ Hamza Ateş ve Ahmet Nohutçu, “Kamu Hizmeti Sunumunda Gönüllü Kuruluşlar ve Devlet”, **Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Sayı 11, 2006, s. 256

⁷⁸ Esra Yüksel Acı, “Küreselleşme Olgusu ve STK' lar”, **Üniversite ve Toplum Dergisi**, Sayı 1, Cilt 5, Mart 2005, s. 4

⁷⁹ Erdal Bayrakçı ve Zarf Songül Göksel, “Kamu Politikalarının Oluşum Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü”, **Kamu Politikalarında Dönüşüm**, Ed. Bekir Parlak, 1. Basım, TODAİE Yayınları, Ankara, 2012, s. 77

oluşumunda aktif rol alan hükümet ve bürokrasi üzerinde oldukça etkili bir konumdadır. Özgür bir basın varlığı ile medya kamu politikalarını şekillendirenler ile toplum arasından güvenilir ve doğru bir bilgi akışı sağlayabilmekte; böylelikle hem hükümetin oluşturduğu kamu politikalarından toplumu haberdar ederek hükümetin işini kolaylaştırmakta hem de diğer bir bakış açısıyla toplumun taleplerini hükümete aktararak toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda kamu politikalarının şekillendirilmesini sağlamak suretiyle topluma yardımcı olmaktadır.

Siyasal iktidarlar uygulamaya koydukları kamu politikalarının duyurulması için medyaya gereksinim duyarken; medya ise siyasal iktidarlara haber kaynağı ve maddi yönlerden bağlıdır. Birbirlerini ikna etme çabaları içerisinde olan bu iki aktörün aralarında oluşan ilişki farklı boyutlara taşındığında, her iki kurum da amaçlarının dışına çıkmakta ve birbirlerine yardımcı olma düşüncesi bir tür çıkar ilişkilerine dönüşmektedir⁸⁰. Bu bağlamda medyanın bu tür ilişkilerde bir aktör olarak haberleri topluma sunarken kamu politikalarını şekillendirmek adına takındığı siyasi tutumda tarafsız olup olmadığıdır⁸¹.

Burada medyanın birkaç farklı alternatifi söz konusu olabilmektedir. Medya bu üstlendiği rolü oynarken ya tarafsız bir şekilde davranacak böylelikle devlet ile toplum arasında sağlıklı bir iletişim kurulacak ya da siyasal anlamda taraf olduğu hükümeti ve dolayısıyla onun oluşturduğu kamu politikalarını destekleyecek veya taraf olmadığı hükümetin karşısında durarak onun kamu politikalarına zarar verecek şekilde aleyhine çalışacaktır⁸².

1.2.2.4.1. Sosyal Medya (Sosyal Ağlar)

Her geçen gün biraz daha hızlanarak karmaşık bir hal alan kamu politikaları yaşanan dönemin belirli özellikleri ile şekillenmektedir. Kamunun sahip olduğu kıt kaynaklara rağmen toplumun talep ve beklentilerinin her geçen gün daha da artması,

⁸⁰ Mustafa Akdağ, “Medya ve Siyaset Üzerine”, http://mediaware.erciyes.edu.tr/tr/medya_ve_siyaset_uzerine.pdf (Erişim Tarihi: 5 Mart 2015), s. 2

⁸¹ Çevik, a.g.e., 2013, s. 194

⁸² Çevik ve Demirci, a.g.e., ss. 47-48

toplumun her bir kesiminin kamusal politikalarının belirlenmesinde ki fikirlerin yönünü tayin etme girişimleri ile birlikte bu politikaları kendi çıkarları doğrultusunda etkilemek adına büyük bir rekabetin içine girmektedirler. Farklı değer yargıları ve düşüncelerin ortaya çıkardığı bu rekabet ortamında, kamusal politikaların oluşturulması sürecini etkileyen yeni faktörlerin ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir⁸³.

İnternet kullanıcı sayısının artmasına paralel olarak sosyal medya siteleri de son zamanlarda hızla gelişerek kullanıcı sayılarını artırmaya devam etmektedir. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'na göre Türkiye özelinde internete erişim imkânı olan hane oranı 2013'den 2014'e %49,1'den %60,2'ye yükselmiştir. 2013 yılında, 16-74 yaş arasındaki bireylerin bilgisayar kullanım oranı %49,9 ve internet kullanım oranı ise %48,9'du. Bu oranların, 2014 yılında sırasıyla %53,5 ve %53,8'e yükselmiş olduğu gözlenmektedir. 2014 yılının ilk üç ayında internet kullanan bireylerin %78,8'i sosyal paylaşım sitelerine ulaşım için interneti kullandıklarını belirtmekte ve böylece internet kullanım amaçları arasında sosyal medya ilk sıraya yerleşmektedir⁸⁴.

“We Are Social” tarafından hazırlanan “Dijital 2016 Raporu”na göre Türkiye’de toplam nüfusun %58’i (46,28 milyon kişi) aktif internet kullanıcısıdır. 42 milyon aktif sosyal medya hesabı bulunan Türkiye’de sosyal medya hesaplarının nüfusa oranı %53 olarak raporda yer almaktadır. Yaklaşık 71,03 milyon mobil kullanıcı sayısına sahip olan Türkiye’de, 36 milyon aktif mobil sosyal medya hesabı bulunmaktadır. Bir önceki yılın raporuyla kıyaslandığında Türkiye’deki aktif internet kullanıcısının %10, mobil kullanıcı sayısının %2, aktif sosyal medya kullanıcısının %5, aktif mobil sosyal medya kullanıcısının ise %13 arttığı görülmektedir. Türkiye’de en çok kullanılan sosyal ağlarda ise Facebook (%32), WhatsApp (%24) ve Facebook Messenger (%20) ilk üçü oluştururken, onları Twitter (%17), Instagram (%16) Google+ (%15) ve Skype (%13) takip etmektedir. Rapora göre kullanıcılar,

⁸³ Süleyman Demirci, “Kamu Politikasında İşbirlikçi Tarafgirlik (Koalisyon) Modeli”, **Kamu Politikası Süreci**, Ed. Alican Kaptı, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat 2013, s. 145

⁸⁴ Türkiye İstatistik Kurumu, “Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2014”, **Haber Bülteni**, Sayı: 16198, Ankara, 2014

bir günde ortalama 4 saat 14 dakika bilgisayar ya da tablet ile internete erişim sağlarken, 2 saat 35 dakika ise cep telefonu ile internete erişim sağlamaktadır. Ayrıca rapora göre Türkiye’de sosyal medya kullanıcıları günde 2 saat 32 dakika sosyal medyada zaman geçirirken, televizyon başında geçirilen süre ise ortalama 2 saat 18 dakika olarak belirtilmiştir⁸⁵.

Günümüzde internet kullanıcı sayısının bu denli yaygın olması ve bunun yanında sosyal medya kullanıcılarının da her geçen gün artmasıyla birlikte sosyal medyanın toplumu oluşturan paydaşlar tarafından dikkate alınması gereken bir konuma yükselmesine neden olmuştur. Kamu politikasını oluşturanların kısa sürede çok büyük bir kitleye hitap edebilmesi ve onların bu politikalara karşı tepkisini kolaylıkla analiz edebilmeleri sosyal medyayı politik bağlamda güçlü bir araç haline getiren sebeplerdir⁸⁶.

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla yayılması ile birlikte birçok alanda önemli değişimlere neden olan sosyal medyanın da, kamu politikalarının belirlenmesi ve uygulanması sürecinde de bir aktör olarak etkili olduğu; bu yönüyle de devlet merkezli kamu politikası oluşturma anlayışında kırılmalara neden olduğu görülmektedir⁸⁷. Sosyal medya aracılığıyla toplumun bir kesiminin paylaştığı içerikler çok hızlı bir şekilde yayılmakta ve böylece insanlar bu içeriği medya üzerinde tartışma imkânı bulmaktadırlar. Bu hızlı yayılma ve tartışma ortamının çok rahat bir biçimde oluşması da bireylere sosyal medyanın politik alanda etkin bir rol oynadığını, bu nedenle de kamu politikalarının oluşumunda önemli bir aktör olduğunun göstergesidir. Orta Doğu ve Kuzey Afrika’ da sosyal medya siteleri üzerinden organize olan kitleler baskıcı hükümet ve diktatörleri devirebilecek

⁸⁵ We Are Social, “Special Reports Digital in 2016 ”, <http://wearesocial.com/uk/special-reports/digital-in-2016> (Erişim Tarihi: 25.07.2016)

⁸⁶ Cihan Çıldan ve Diğerleri, “Sosyal Medyanın Politik Katılım ve Hareketlerdeki Rolü”, <http://ab.org.tr/ab12/bildiri/205.doc> (Erişim Tarihi: 6 Mart 2015)

⁸⁷ Osman Nacak, “Kamu Politikalarının Belirlenmesinde Yeni İletişim Araçları ve Sosyal Ağların Rolü”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı 46, Kasım – Aralık 2014, s. 100

düzyeyde bir güce ulaşması ve hatta onları devirmesi sosyal medyanın politika ve halk hareketlerinde önemli bir role sahip olduğu belirtilebilir⁸⁸.

Sosyal medya içinde bulunduğumuz çağın en önemli sermayesi olarak görülen bilginin; çok geniş insan toplulukları tarafından ucuz, kolay ve hızlı bir şekilde paylaşılmasına ve öğrenilmesine olanak tanınması kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanması sürecinde de oldukça önemli etkilere neden olmaktadır. Bu bağlamda toplumsal bir sorundan sosyal medya sayesinde daha hızlı bir şekilde haberdar olan kitleler, bir takım yöntemleri kullanarak hem karar alıcılar hem de kamu politikasını oluşturanlar üzerinde baskı kurma yoluyla oluşturulacak olan kamu politikalarını talep ve beklentileri doğrultusunda şekillendirebilmektedirler. Hatta sosyal medya kullanıcıları bu talep ve isteklerinin hükümetler tarafından karşılanmasını sağlamak adına gerek ulusal, gerekse uluslararası kamuoyundan bile yine sosyal medya aracılığıyla faydalanmaktadırlar. Bir diğer ifadeyle sosyal medya kullanıcıları bu siyasal alanla çok daha fazla iletişim ve etkileşim içinde bulunarak hükümetler tarafından kendisine yönelik yürütülen kamu politikaları ile yetinmeyerek daha fazlasını isteme imkânına sahip olabilmektedirler⁸⁹.

Sosyal medyanın kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında aktör olarak üstlendiği rol, kararlara katılma ve temsil noktasında belirginleşmektedir. Temsili demokrasinin uygulamasından kaynaklanan problemlerden ötürü toplumun büyük bir kesiminin talep ve beklentilerinin kamu politikası oluşturma süreçlerine dâhil edilmediği gözlenmektedir. Özellikle toplum içinde azınlıkta olan veya çoğunluğu hiçbir biçimde elde edemeyen ya da elde edemeyecek olan kesimlerin iradelerinin yönetime yansması düşük olan gruplar için bu durum daha da vahim bir hal almaktadır. Çünkü çoğunluğu elde eden grupların talep ve beklentileri zaman zaman kamu politikası oluşturma süreçlerine yansıtılabilse de, azınlıkta yer alan

⁸⁸ Melike Leyla Koçgündüz, “Ortadoğu’daki Ayaklanmalarda Bir Katalizör Olarak Al Jazeera ve Mısır Örneği”, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, Cilt 3, Sayı 29, Mayıs 2011, ss. 84-90

⁸⁹ Nacak, *a.g.e.*, Kasım – Aralık 2014, s. 108

grupların talep ve beklentilerinin, kamu politikası oluşturma süreçlerine hiç yansıtılmadığı belirtilmektedir⁹⁰.

Sosyal medya oldukça önemli bir fonksiyon olarak bu noktada devreye girmekte ve kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanması bakımından kararlara katılma ve politika süreçlerinde temsil edilme sorununu büyük ölçüde ortadan kaldırmaktadır. Sosyal medya kullanımının oldukça yaygın olması, erişimin herkese açık olması, kullanıcılarının bir konu hakkındaki talep ve beklentilerini ya da o konu hakkındaki fikirlerini kolaylıkla hızlı bir şekilde yayınlatabilme imkânının varlığı, en küçük azınlık grupların dahi zaman zaman sosyal medya üzerinden geniş kitleri etkileyebilmesi veya tüm bunların genel bir kamuoyu oluşturarak karar alıcılar ve oluşturulan kamu politikaları üzerinde etkili olabilmeleri, kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanması sürecinde yaşanan temsil ve katılma sorununu büyük ölçüde çözüme kavuşturmuştur. Bunun sonucu olarak da toplumu oluşturan bütün paydaşların, sahip oldukları siyasal güçlerine ve çoğunluğuna bakılmaksızın, kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanması sürecinde yer almaları sosyal medya aracılığıyla sağlanmış olmaktadır⁹¹.

1.2.3. Uluslararası Aktörler

Kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanması süreçlerinde rol alan ve bu politikaları etkileyen aktörler sadece kamu idaresi içerisindeki (resmi) ve dışındaki (gayr-i resmi) aktörlerle sınırlı değildir. Özellikle küreselleşme süreci ile birlikte artık günümüzde uluslararası kurum ve kuruluşlar da kamu politikalarının oluşumunda bir aktör olarak ülkelerin politikalarına etki etmekte hatta zaman zaman yön vermektedirler.

⁹⁰ Osman Nacak, “Temsili Demokrasinin Sorun Alanları Ve Çözüm Noktasında Yeni Bir Model: Katılımcı Demokrasi”, **Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 32, 2014 Bahar, s. 200 ; Meral Öztoprak Sağır ve Naci Karkın, “Demokrasinin Güncel Sorunları ve Demokratik Paradokslar”, **Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt 5, Sayı 10, 2005, ss. 10-11

⁹¹ Nacak, **a.g.e.**, Kasım – Aralık 2014, ss. 110-111

Uluslararası kuruluşlar, politik, ekonomik veya kültürel amaçlarla, tek taraflı, iki taraflı ya da çok taraflı bir biçimde hükümetler arası ya da hükümet dışı olarak; bölgesel ya da küresel bir ölçekte kurulabilirler. Nasıl kurulursa kurulsun bu uluslararası kuruluşlar kendi örgütsel yapıları içerisinde uluslararası hukukun getirmiş olduğu müeyyidelere haiz sözleşmeler yapabilmekte ve hatta bu konuda bir dizi karar alabilmektedirler. Bunun yanı sıra bu uluslararası kuruluşlar bir tür uluslararası kamuoyu oluşturma mekanizması görevi üstlenmekte ve bu yolla üyeleri üzerinde baskı kurmaktadır. Bu baskılar çerçevesinde üye ülkeler kuruluşun ilgi alanına giren konularda kamu politikalarını şekillendirmektedir⁹².

Bu bağlamda uluslararası aktörler, sosyal içerikli kamu politikalarından ekonomik anlamda izlenen kamu politikalarına, güvenlik politikalarından eğitim politikalarına kadar birçok düzeyde neredeyse her alanda bir şekilde rol almaktadırlar. Birleşmiş Milletler altında çalışan Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) gelişmekte olan ülkelerin ekonomik problemlerinin çözümü için oluşturulan kamu politikalarını etkilemekteyken, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) gibi birçok uluslararası kuruluş sosyal alanlarla ilgili kamu politikalarının oluşumunda bir aktör olarak rol alabilmektedirler⁹³.

Kamu politikalarının oluşumunda rol alan bu uluslararası aktörlerden bir diğeri de çok uluslu şirketlerdir. Kar maksimizasyonu ve maliyet minimizasyonu koşulları altında faaliyet gösteren bu uluslararası şirketler kendilerine karlılık oranlarını artıracak bununla birlikte maliyetlerini de azaltacak mekânlar seçmektedirler. Bu yönüyle uluslararası şirketler yatırımlarını başka ülkelere aktarma olanaklarını bir koz olarak kullanmakta, böylece bir ülkenin vergi politikalarından çevre politikalarına varıncaya dek birçok alandaki kamu politikalarının çıkarları doğrultusunda değiştirilmesine ya da en azından bu politikaları benimseyebileceği bir

⁹² Musa Kayrak, “Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası Kuruluşlar”, **Sosyo Ekonomi Dergisi**, Cilt 4, Temmuz-Aralık 2006-2, s. 89

⁹³ Çevik ve Demirci, **a.g.e.**, s. 50

düzeve getirilmesi için etkilemeye çalışarak kamu politikalarının oluşumunda bir aktör olmaktadır⁹⁴.

Uluslararası düzeyde devletlerin birbirleriyle olan ilişkileri; küreselleşmenin ekonomik, siyasal, kültürel ve teknolojik anlamda hız kazanmasıyla birlikte ortaya çıkan uluslararası aktörler belirleyici olmuştur. Uluslararası kuruluşların varlığı küreselleşmeyle birlikte ele alındığında artık devletlerin egemenliklerini etkilemekte ve böylece onların tek başına hareket etmek suretiyle kamu politikaları oluşturmalarını sınırlandırmaktadır. Şöyle ki bu tür uluslararası kuruluşlara üye olmak demek; imzalanan anlaşmalar, dünyanın bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde artık küçük bir köy halini alması, toplumsal sorunların evrensel ölçekte tartışılması ve böylelikle ülkelerin problemlerine evrensel çözümler üretme zorunluluğunun varlığı gibi nedenlerle tek başına hareket edememek demektir. Bunun bir sonucu olarak da artık günümüzde ülkeler izlemiş oldukları kamu politikalarını bu uluslararası aktörler ile birlikte işbirliği içerisinde oluşturmaktadır⁹⁵.

1.3. Kamu Politikası Analizi: İşlevsel Süreç Model

Analiz, bir bütünü anlamak adına o bütünün parçalara ayrılarak incelenmesi işlemi şeklinde tanımlanırken, kamu politikası analizi ise kamu politikasını oluşturan çeşitli unsurların parçalar halinde ayrı ayrı incelenmesi neticesinde uygulanan kamu politikasının bütünü hakkında fikir elde etme çabasıdır⁹⁶. Diğer bir ifadeyle kamu politikası analizi siyasal iktidarların eğitim, sağlık, güvenlik, dış politika vb. gibi

⁹⁴ Yıldız ve Sobacı, **a.g.e.**, s.23

⁹⁵ Hacer Tuğba Eroğlu, “Türkiye’de Kamu Politikası Oluşturulmasında Uluslararası Aktörlerin Rolü”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der. Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, 1. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, Ekim 2013, ss. 162-163

⁹⁶ Hasan Hüseyin Çevik, “Kamu Politikası”, **Kamu Yönetimi**, Ed. Süleyman Sözen, 1. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, Ocak 2013, s. 142

bütün alanlarda sunmuş oldukları kamu hizmeti ile ilgili olumlu veya olumsuz bir biçimde yaptıklarını öğrenme işlevidir⁹⁷.

Bir başka yönüyle kamu politikaları analizi, yapılan araştırmalarla ortaya çıkan verilerin bilimsel bir biçimde işlenerek toplumsal problemlerin çözümüne yönelik önerilerin geliştirilebileceği varsayımına dayanmaktadır⁹⁸. Bu bağlamda kamu politikalarının analizi için geliştirilen modellerin temel amacı siyasal sistemi ve bu sistem içinde zamanın akışıyla birlikte olup gidenleri anlamamızı sağlamaktır⁹⁹.

Kamu politikalarının oluşumunda tek bir sürecin olmadığından bahseden Anderson (2010); her bir kamu politikası sürecinin birbirinden farklı katılımcılar, prosedürler, karar kuralları, siyasal modeller gibi farklı politika aktörleri ile karakterize edildiğini söylemektedir¹⁰⁰. Bu bağlamda kamu politikası süreçleri, bir takım karmaşık ve döngüsel süreçlerden oluşmaktadır. Bu süreçler içerisinde kamu politikaları oluşturulurken ve uygulamaya konulurken yukarıda sayılan aktörlerin birçoğu bu süreçte rol oynamaktadır.

Akdoğan'a (2011) göre kamu politikası süreci bir problemle başlar ve özellikle liberal demokrasilerde kamu politikaları halkta endişe oluşturan kamusal problemlerin siyasal sisteme aktarılmasıyla oluşur¹⁰¹. Çevik ve Demirci (2012) ise kamu politikası sürecini; toplumsal problemlerin ortaya çıkması, siyasal sistemin bu problemleri çözmek adına bir tepki olarak şekillendirmesi ya da formülize etmesi, formülasyon neticesinde politikaların uygulamaya konulması ve en sonunda belirli bir zaman zarfından sonra bu bağlamda formülize edilen politikaların uygulamasının değerlendirilmesi şeklinde olmak üzere dört ana aşamada değerlendirmektedir¹⁰².

⁹⁷ Hasan Hüseyin Çevik, "Kamu Politikaları Analizi Çalışmaları Üzerine Türkiye Açısından Bir Değerlendirme", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 31, Sayı 2, Haziran 1998, s. 105

⁹⁸ Aydın Usta, "Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış", **Yasama Dergisi Parlamento Hukuku Özel Sayısı (I)**, Sayı 24, Mayıs – Haziran – Temmuz – Ağustos 2013, s. 80

⁹⁹ Çevik, **a.g.e.**, 1998, s.107

¹⁰⁰ Anderson, **a.g.e.**, s. 2

¹⁰¹ Akdoğan, **a.g.e.**, 2011, ss. 77-78

¹⁰² Çevik ve Demirci, **a.g.e.**, s. 53

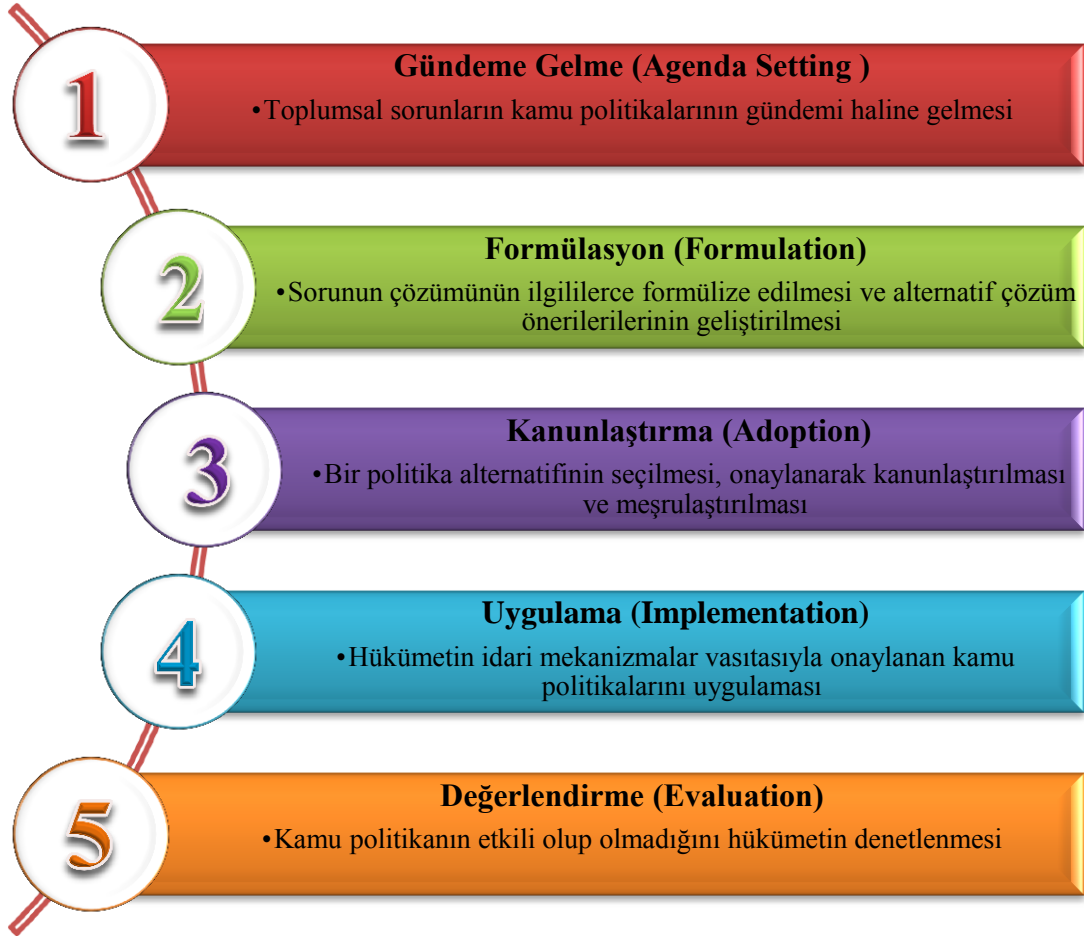
Karmaşık bir süreç olan kamu politikası sürecinin daha anlaşılır bir hale getirmek için çeşitli modeller geliştirilmiştir. İşlevsel süreç model bu bağlamda bütün bir politika sürecini çeşitli aşamalara ayırarak sürecin daha anlaşılır ve net bir yapıya bürünmesini sağlamaktadır. Bu bölümler klasik yaklaşım ile birlikte farklı şekillerde anılmış olsa da bugün literatürde beş ana başlık altında incelenmektedir. Bu başlıklar bir kamu politikasının ilk kez gündeme gelişinden başlamakta, kamu politikasının formülize edilip yasal süreçlerden geçerek yürürlüğe girmesi, uygulanması ve denetlenmesi aşamasına kadar geçen bütün bir süreci kapsamaktadır¹⁰³.

Anderson (2010) ve Sabatier (2007) de bu kamu politikası süreçlerini “gündem belirleme, politikanın formüle edilişi, kanunlaştırma, uygulama, değerlendirme” aşamalarından oluştuğunu belirtmektedirler¹⁰⁴. İşlevsel süreç modelde herhangi bir sorunun çözüm adına gündeme gelişi, gündemi belirleyebilmesi için bir takım etkili olan hususların incelenmesi ve sorunun net bir ifadeyle tanımlanması aşamasına gündem belirleme aşaması şeklinde nitelendirilmektedir. Gündeme gelen sorunların çözüm yollarının aranması, çözüme yönelik etkili alternatiflerin belirlenmesi aşamasına formüle ediliş, formüle edilen kamu politikalarının yetkili kurumlar aracılığıyla onaylanarak meşruiyet kazandırılması, yürürlüğe konulması aşamasına ise işlevsel süreç model içinde kanunlaştırma aşaması denilmektedir. Çözüm için kanunlaştırılan kamu politikalarının ilgili birimlerce hayata geçirilmesine işlevsel süreç modelde uygulama aşaması, son olarak da uygulanan politikaların etkilerinin hedeflere ulaşmada yeterli olup olmadığının denetlenmesi ise değerlendirme aşaması olarak anılmaktadır¹⁰⁵. Tüm bu aşamalar Şekil 1.2.’de düzenlenmiştir.

¹⁰³ Alican Kaptı, “Kamu Politika Sürecinde Klasik Yaklaşım Modeli”, **Kamu Politikası Süreci**, Ed. Alican Kaptı, İkinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat 2013, s. 26

¹⁰⁴ Paul A. Sabatier, **Theories of the Policy Process**, Westview Press, Colorado: Boulder, 2007, s. 6 ; Anderson, **a.g.e.**, ss. 3-4

¹⁰⁵ Kaptı, **a.g.e.**, s. 27

Şekil 1.2. Kamu Politikası Analizinde İşlevsel Süreç Model

Kaynak: James E. Anderson, **Public Policymaking**, 2010, ss. 3-5'den uyarlanmıştır.

1.3.1. Kamu Politikasında Problemin Tanımlanması ve Gündeme Gelmesi

Belirli bir konunun kamu politikası olmasında rol alan aktörlerin bu kamu politikası ile ilgili öncelikleri ya da kendileri açısından bu konunun ne kadar elzem olduğunun incelenmesine gündem belirleme denilmektedir¹⁰⁶. Buradaki odaklanma, kamu politikalarının hedefleri olabilecek problemlerin nasıl tespit edilip belirleneceği

¹⁰⁶ A. Argun Akdoğan, "Gündem Belirleme", **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der. Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, 1. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, Ekim 2013, s. 211

ve gündeme geleceği durumudur. Anderson bu noktada mevcut bütün problemler içinde neden sadece bazılarının kanun koyucularca dikkate alınıyor olmasının gündem belirlemenin incelenmesini gerektirdiğini sorgulamaktadır. Öyle ki, hükümet organları hangi problemleri çözeceğine nasıl karar veriyor, kamusal sorun nedir ya da neden bir durum ya da mesele kamusal sorun haline gelir? Bir sorun nasıl hükümet gündemine alınır? Neden bazı sorunlar gündem değeri oluşturmaz gibi bir takım sorular kamu politikasının problemin tespiti ve gündem oluşturması noktasında ön plana çıkan sorulardır.¹⁰⁷

Sorunsal açıdan bir toplumsal problemin toplumsal huzursuzluğa neden olduğu bir ortamda gündemi belirlemeye çabalayan toplumsal grupların ya da bu grupların içerisindeki bireylerin olaylara bakış açısı, sahip oldukları ideolojileri ve değer yargıları her zaman benzer özellikler göstermeyebilmektedir. Bu da kamu politikası aktörlerinin kamusal sorunlara farklı yaklaşımlarına neden olmaktadır¹⁰⁸. Bu nedenle de kamu politikalarının oluşturulmasında ilk önce esas problemin net bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Bu tanımlamalar akademisyenler, politikacılar, bürokratlar ya da kamu politikası aktörleri gibi toplumun değişik kesimleri tarafından farklı bir biçimde yapılsa da hükümetlerin kamu politikası olarak bir şey yapmamayı tercih edebileceği göz önüne alınarak problemlerin bir uzlaşma içinde tanımlanması yararlı olacaktır¹⁰⁹.

Gündemi belirleme toplumdaki siyasal güçlerin dağılımı, problemlere o toplumda verilen öncelik ve bu problemlerin tanımlanma biçimiyle yakından ilişkilidir¹¹⁰. Birçok ülkede gündem belirleme toplumsal problemlerden daha çok siyasal iktidarın keyfi isteklerine göre şekillenmektedir. Bu bağlamda hükümetlerin kamu politikalarının gündemini oluşturması açısından önlerinde bir yığın sorundan ancak bir kısmı kamu politikası gündemini oluşturabilmektedir. Gündem belirleme çabaları ile var olan bunca soruna karşı kamu politikası aktörleri aracılığıyla

¹⁰⁷ Anderson, **a.g.s.**, s.3

¹⁰⁸ Akdoğan, **a.g.e.**, 2013, s. 213

¹⁰⁹ Çevik ve Demirci, **a.g.e.**, ss. 54-55

¹¹⁰ Serdar Kenan Gül, "Power and Power Relationships in The Public Policy Making Process", **Turkish Public Administration Annual**, Vol. 32-35, 2006-2009, s.12

hükümetlerin dikkati çekilmeye çalışılmaktadır¹¹¹. Bu yönüyle toplumsal problem ne kadar önemli olursa olsun şayet problemin çözümü için kamu politikası oluşturabilecek yetkili organlarca problem önemli olarak algılanmıyorsa problemin gündeme gelme olasılığı düşük düzeyde kalmaktadır¹¹².

Toplumsal problemlerin tanımlanması ve bunlara yönelik alternatif çözümlerin belirlenmesi, kamu politikası yapım sürecinin “gündem oluşturma” adı verilen en önemli basamaklarından biridir. Bir toplumda problem olarak görülmeyen ve bununla birlikte kendileri için alternatifler oluşturulmayan hiçbir durum kamu politikası olamaz. Bu tür konular hiçbir zaman karar vericilerin “gündemi”ne gelemediklerinden neyin kamu politikası konusu olacağına karar verme yetkisi, kamu politikası oluşturma süreci için oldukça önemlidir¹¹³. Bu bağlamda kamu politikası süreci muhakkak bir problem ile başlar ancak var olan her problem kamu politikası sürecini başlatmayabilir¹¹⁴. Bu noktada toplum tarafından yeterli düzeyde problemler dile getirilmez ve bir tepki ortaya konmaz ise bu problemlerin kamu politikası bağlamında kamusal bir sorun haline gelmesi zordur¹¹⁵. Tüm bunların yanı sıra unutulmaması gereken bir gerçek var ki kamu politikaları modern demokratik devletlerde bir pazarlık sonucu ortaya çıkmakta ve pazarlık süreci içerisinde bir yanda bireyler ile baskı ve çıkar gruplarının varlığı diğer bir yanda ise bürokratların varlığının bulunduğu¹¹⁶. Bu nedenle de bir nevi pazarlık süreci olan kamu politikasında; sorunların kamusal problemler haline alması ve gündeme gelmesi pazarlıktan kazançlı çıkacak olan aktörlerin gücüne bağlıdır.

Yukarıda anlatılanlar ışığında görülmektedir ki kamu politikasının oluşum sürecinde rol alan aktörler bazen toplumsal dinamikleri harekete geçirmek suretiyle bazen de bizzat kendi başlarına sergiledikleri bir aksiyon ile toplumun arzu ve

¹¹¹ Fatih Demir ve Fatih Yaman, “ Kamu Politikası Sürecinde Karar Alma Mekanizmalarının Etik Açından Değerlendirilmesi”, **Kamu Politikalarında Dönüşüm**, Ed. Bekir Parlak, 1. Basım, TODAİE Yayınları, Ankara, 2012, ss. 332-333

¹¹² Arif Akgül ve Alican Kaptı, “Türkiye’nin Uyuşturucu ile Mücadele Politikası: Politika Süreç Analizi”, **Yerelden Küresele Sınır Aşan Suçlar**, Ed. Süleyman Özeren, M. Alper Sözer ve Oğuzhan Ömer Demir, 1. Basım, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2010, s. 81

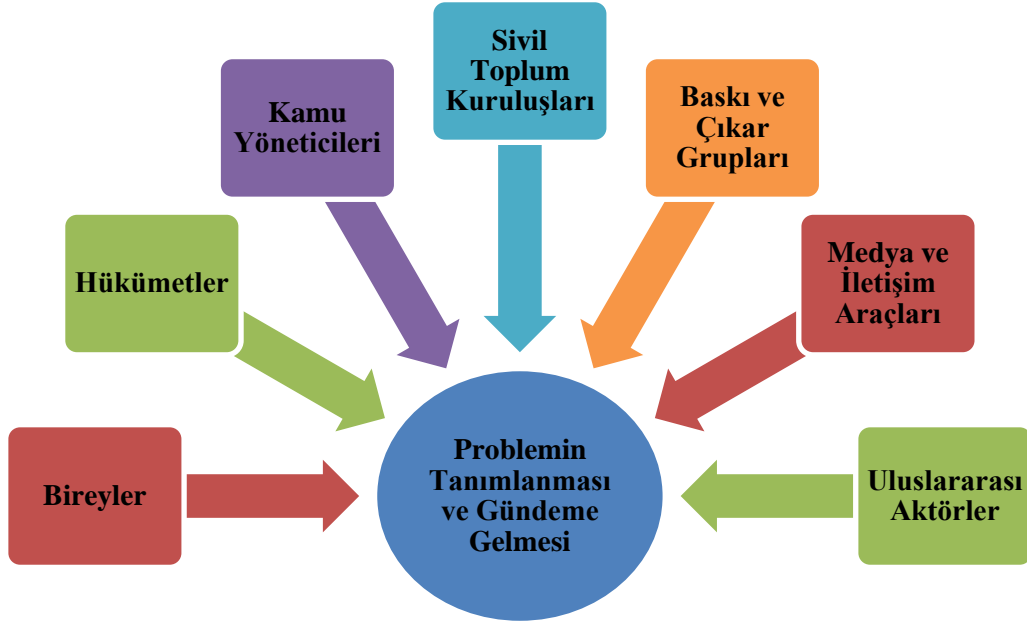
¹¹³ Fatih Demir, “Kamu Politikası ve Politika Analizi Çalışmalarının Teorik Çerçevesi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 30, Ağustos 2011, s. 111

¹¹⁴ Akgül ve Kaptı, **a.g.e.**, s. 81

¹¹⁵ Çevik ve Demirci, **a.g.e.**, s. 54

¹¹⁶ Çevik, **a.g.e.**, 2007, s. 145

isteklerinin bir kamu politikası sorunu olmasını sağlamakta ve yetkili organların gündemine gelmesi için çaba harcamaktadırlar. Bu etkileşim Şekil 1.3.'de gösterilmiştir.

Şekil 1.3. Kamu Politikasında Problemin Tanımlanması ve Gündeme Gelmesi

Kaynak: Hasan Hüseyin Çevik ve Süleyman Demirci, **Kamu Politikası**, ss. 35-49'den uyarlanmıştır.

1.3.2. Kamu Politikasının Formülasyonu

Kamu politikasının formülasyonu genellikle alternatifler ya da seçenekler denilen, kamusal sorunları çözmek veya iyileştirmek için oluşturma, tespit etme veya önerilen eylem derslerini ödünç almayı kapsar. Bu aşamada; kanunların formüle edilmesine kimlerin katılacağı, bir sorunla başa çıkmak için alternatiflerin nasıl geliştirileceği ve kanun önerisini formüle etmede bir dizi zorlukların ve yanılgıların var olup olmadığı ortaya konulmaktadır¹¹⁷.

Kamu politikası analizi modellerinde kamu politikasının formülasyonu, politika yapımının karar vermeden bir önceki aşamasını oluşturmaktadır. Bir

¹¹⁷ Anderson, **a.g.e.**, s. 3

problemin gündeme gelmesi ve nihai kamu politikası kararının hazırlanmasında bahsi geçen olası çözümlerin sayıca azaltılabilmesi için bir dizi politika alternatifinin tespit edilmesi aşamasını içinde barındırır¹¹⁸. Kamu politikasının formüle edilme sürecinde, tanımlanmış olan probleme yönelik ortaya konulan çeşitli yaklaşımlar ve alternatifler arasında yapılan bir değerlendirme ile en uygun olanı seçilir¹¹⁹.

Kamu politikalarının uygulamaya konulması için gerekli olan yasal düzenlemeler hayata geçirilmeden önceki aşama olan politika formülasyonunda bürokrasi ve parlamento gibi aktörler sorunların çözümüne yönelik bir dizi alternatifler geliştirir, seçenekleri tartışır ve bir takım hedefler belirlerler. Bu bağlamda ortaya konulacak olan kamu politikasını uygulayacak olan kamu kurumunun bürokratları ile birlikte aktörler kamu politikası alternatiflerini hükümete ve nihayetinde meclise sunarlar. Bir takım kamu politikaları için özel teknik bilgiye ihtiyaç duyulması durumunda özel araştırma komisyonları da bu konuda gerekli altyapı hazırlıklarına katılırlar¹²⁰.

Kanunlaşacak olan kamu politikasının başarılı bir şekilde formüle edilmesi, problemin asıl kaynağının tespitinin yapılarak ilgili bilgi ve belgelerin detaylıca bir araya getirilmesiyle, toplumsal ihtiyaçların net bir biçimde belirlenmesiyle, farklı alternatif ve fırsatların da göz önünde bulundurulması ve bunlarla ilişkili uzmanlar aracılığıyla uygulanabilir bir strateji oluşturulmasına bağlıdır. Şayet bu bağlamda alanında uzmanlardan yararlanılmaması, problemin çözümüne yönelik stratejilerin belirlenmeyerek gerekli metodolojinin uygulanmaması kamu politikasının kanunlaşsa bile çözüm odaklı olamayacağına göstergesidir¹²¹.

Kamu politikasının oluşturulup şekillendirilmesi aşamasında çeşitli aktörler rol almaktadırlar. Bunlar arasında hükümet, parlamento, medya, baskı grupları, siyasi partiler, kamu bürokratları etkili olan taraflar arasında yer almaktadır¹²².

¹¹⁸ Demir, **a.g.e.**, s. 111

¹¹⁹ Kulaç ve Çalhan, **a.g.e.**, s. 211

¹²⁰ Çevik ve Demirci, **a.g.e.**, ss. 57-58

¹²¹ Kaptı, **a.g.e.**, s. 33

¹²² Buğra Özer ve Ayça Berna Görmez, "Kamu Politikalarının Dönüşüm Sürecinde Rasyonel Karar Verme Modeli", **Kamu Politikalarında Dönüşüm**, Ed. Bekir Parlak, 1. Basım, TODAİE Yayınları, Ankara, 2012, s. 61

Problemlerinin çözümü için alternatifler geliştirilirken ortaya konan yöntem kamu politikasının formülasyonu denilirken; bu alternatif geliştirme süreci aktörler tarafından bazen sistematik bir biçimde bazen de gelişi güzel yani bir nevi doğaçlama şeklinde olabilmektedir. Bu durum problemin türüne, önem derecesine ve niteliğine göre değişkenlik gösterebilmektedir¹²³. Bu nedenle de kamu politikası formüle edilirken rol alan bu aktörlerin problemler karşısında takınacağı tutumlar önem arz etmektedir. Kamu politikasının gündemini oluşturan birçok önemli konuda parlamenterler, vatandaşlar ya da bürokratlar gibi kamu politikası aktörleri aynı fikirde bir araya gelemeyebilirler. Bu nedenle de uygulamaya konulacak olan kamu politikası formüle edilirken oluşturulacak olan alternatifler içerisinde çatışan bir takım değer yargıları ve öncelikler kamu politikasının taraflarını fikirlerinden ödün vererek bir anlaşmaya sevk etme zorunluluğunu doğurmaktadır¹²⁴.

Politikaların gündeme gelişinde aktif rol oynayan taraflar, aynı şekilde formülasyon safhasında da benzer etkiyi göstermektedirler. Gündeme gelen, formüle edilen ve meclisçe kabul edilen politikaların büyük bir çoğunluğu kanun tekliflerinden ziyade tasarı halindedirler. Bundan dolayıdır ki iktidar partileri hem gündem oluşturma hem de sonraki süreçte çok etkin ve aktif bir rol oynamaktadır¹²⁵.

Bir kamu politikasının başarıya ulaşarak gündeme gelen problemlerinin kalıcı bir biçimde çözüme kavuşturulması adına belki de en önemli aşama kamu politikasının formüle edilerek çeşitli alternatiflerin üretildiği aşamadır. Bu nedenlerdir ki bütün bunlarla birlikte kamu politikaları formüle edilirken şu hususlara da dikkat edilmesi gerekmektedir¹²⁶:

- Kamu politikası anlaşılabilir, yorumlanabilir, uygulanabilir ve açık bir biçimde formülasyon geliştirilmelidir.
- Kamu politikası problemin kaynağına odaklanarak kalıcı bir çözümü sağlayacak şekilde formülasyon geliştirilmelidir.

¹²³ Akgül ve Kaptı, **a.g.e.**, s. 82

¹²⁴ Sıtkı Çorbacıoğlu, “Kamu Politikası Analizinde Görünmez Üniversite: Altı Bilim Adamı Arasındaki Bilişsel ve Sosyal Ağbağ”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 41, Sayı 4, Aralık 2008, s. 34

¹²⁵ Kulaç ve Çalhan, **a.g.e.**, s. 212

¹²⁶ Kaptı, **a.g.e.**, s. 34

- Kamu politikası kararlı bir yapıda kendini sistem içinde geliştirip güncelleyebilecek bir biçimde formülasyon geliştirilmelidir.
- Kamu politikası yürürlükte olan diğer politikalarla çatışmaya neden olacak bir biçimde değil de onlarla uyum içerisinde olmasına özen gösterilmelidir.
- Kamu politikası insan onuru ile çatışmayacak ve toplumsal dinamiklere zarar vermeyecek bir biçimde formülasyon geliştirilmelidir.

1.3.3. Kamu Politikasının Kanunlaşması ve Meşruiyeti

Kamu politikasının kanunlaşması ve meşruiyeti; sorunu ele almak için, hiç bir eylem yapmamak da dâhil olmak üzere önerilen alternatiflerden hangisine karar verileceğini içerir. Bu aşamada bir kanun alternatifinin nasıl kabul edilip ve yürürlüğe girdiğinden başlayan süreç, hangi ön koşullar sağlanması gerektiği ve burada yürürlüğe girecek olan kanunun kimler tarafından nasıl kabul edildiği, kabul edilen kanunun içeriğinin nelerden oluştuğu sorularına yanıt aranır¹²⁷.

Kamu politikasının formülasyonu neticesinde ortaya çıkarılan kamu politikası alternatiflerinden uygun olanın uygulanacak olan kamu politikası olarak kabul edilmesi, bu kamu politikasının değiştirilmesi ya da reddedilmesi yoluyla kanunlaşp kanunlaşmamasına yasama organında karar verilir. Kabul edilerek kanunlaşan kamu politikası alternatifinin kabul edilmesini takiben, söz konusu kamu politikasının meşruiyetinin sağlanması gerekmektedir.

Toplumun varlığını devam ettirebilmesi ve sorunlarına çözüm üretebilmesi açısından bir takım seçenekler arasında seçim yapabileceği araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanı sıra ortak amaçlar üzerinde anlaşmaya varan toplumların artık bu amaçları elde edebilmek adına çeşitli kaynak ve imkânları etkili bir biçimde harekete geçirecek olan araçlara sahip olması gerekmektedir. Bu sorunların çözüme kavuşturulması noktasında uygulanacak olan kamu politikasının meşru olup olmadığı

---

¹²⁷ Anderson, **a.g.e.**, s. 3

önemli bir unsur haline gelmekte ve siyasal sistemin bu meşruluk sorunu toplumun ve siyasal sistemin değer yargılarıyla ilgilidir¹²⁸.

Bir siyasal sistemde, yönetilenler iktidarın meşruluğuna inandıkları ölçüde onun kararlarına kendiliklerinden uyma eğilimi gösterirler; bu kararlara uymayı tamamen olağan ve gerekli görürler. Kısaca meşruluk, yönetim bakımından onu kolaylaştıran, sağlamaştıran, daha istikrarlı ve etkili kılan bir faktördür¹²⁹. Bu bağlamda etkin bir kamu politikasının sadece kanunlaşması yeterli olmamakta aynı zamanda halkın da desteğini alabilmesi açısından meşru olarak kabul edilmesi veya görülmesi de gerekmektedir.

Kamu politikasının konusunu oluşturan problemler toplum nezdinde tartışılmaya başlandığında, memnuniyetsizlik sesleri yükseldikçe artık bu konular hükümetlerin de gündemine gelmiş demektir. Kamu politikasının formüle edildiği yer olan meclislerde çıkarılan kanunlar anlık gelişen bir durumdan ziyade zamana yayılan ve sorunların çözümü için belirli bir olgunluğa ulaşıldıktan sonra uygulamaya konulacak politikaların sınırlarını belirleyen birer düzenlemelerdir. Bununla birlikte kamu politikası oluşturma faaliyetleri bazen kanunlar çıkarmak yoluyla mümkün olmamaktadır. Başka bir ifadeyle hükümetler bazen kendi istekleri bazen de muhalefetin başarısıyla kanunları her zaman meclisten geçiremeyebilirler¹³⁰.

Aslında burada hükümetlerin sessiz kalması yani kamu politikasının alternatiflerinin formüle edilmeyişi de kamu politikasının bizzat kendisidir. Çünkü Anderson kamu politikasını hükümetlerin yapmayı ya da yapmamayı seçtikleri şey olarak tanımlaması¹³¹; gerek hükümet kanadının gerekse muhalefet kanadının fark etmeksizin kamu politikası sorunlarıyla ilgilenmek yerine sessiz kalmayı tercih etmesi de kamu politikası olarak kabul edilmelidir.

¹²⁸ William C. Mitchell, “Politika Oluşturulmasının Yapısal Özellikleri”, **Siyaset Biliminde Temel Yaklaşımlar**, Çev. Feride Acar, Der. Kemali Saybaşı, II. Baskı, Doruk Yayınları, Ankara, 1999, ss. 151-152

¹²⁹ Kapani, **a.g.e.**, s. 85

¹³⁰ Çevik, **a.g.e.**, 2001, s. 114

¹³¹ Anderson, **a.g.e.**, ss. 6-7

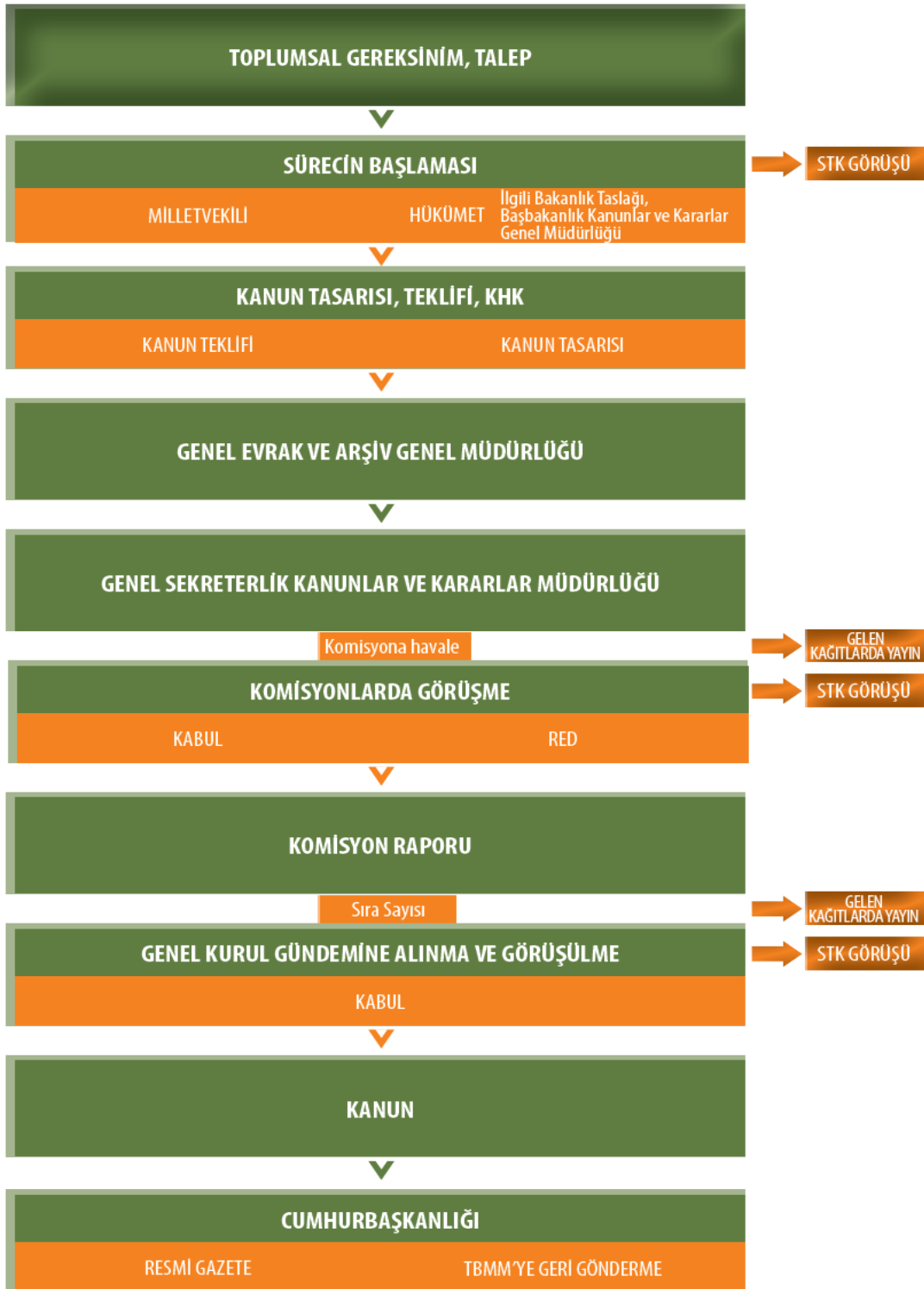
Demokratik modern devletlerde seçimle iş başına gelmiş olan yasama meclisi tarafından yürütülen bir faaliyet olan kanun çıkarma eylemi kamu politikalarının en önemli aşamalarından biridir¹³². Kanunların çıkarılabilmesi ya milletvekilleri tarafından önerilen kanun teklifleri ya da hükümet (bakanlar kurulu) tarafından önerilen tasarılar ile mümkündür. Tekliflere nazaran hükümetin meclise getirmiş olduğu politika metinleri parti disiplinleri gereği milletvekillerinin bireysel tekliflerinden daha kolay yasallaşmaktadır. Hazırlanan tasarı veya teklifler öncelikle meclis başkanlığına verilerek ilgili komisyonlara gönderilerek incelenmesi istenir, sonraki aşamada ise genel kurula gelerek oylanırlar. Kabul edilen tasarı veya teklifler kanunlaşır ve Cumhurbaşkanı'na gönderilir. Cumhurbaşkanı kanunları ya onaylar ya da bir kez daha görüşülmek üzere meclise iade eder¹³³. Devlet; toplumsal, ekonomik ve teknolojik gelişmelerle uyumlu politikalar üretebilmesinin bir aracı olan kanunlar doğru tasarlanmış olmalıdır¹³⁴. Kamu politikalarının ülkemizde kanunlaşması sürecini Şekil 1.4.'te sistematik bir biçimde daha sağlık görmek mümkündür.

---

¹³² Çevik ve Demirci, **a.g.e.**, s.58

¹³³ Gözübüyük, **a.g.e.**, s. 211

¹³⁴ Osman Yılmaz, "Kanun Tasarılarının Hazırlanması Sürecinde DPT Müsteşarlığının Rolü", **TBMM Kanun Yapım Süreci Sempozyumu**, Ed. İrfan Neziroğlu ve Fahri Bakırcı, Ankara, 2011, s. 43

Şekil 1. 4. Kamu Politikasının Kanunlaşması Süreci

Kaynak: Yasama Derneği (YASADER), *Sivil Toplum İçin Yasama Sürecine Katılım El Kitabı*, 2. Baskı, Ankara, 2011, s. 69

Her ülke devlet olmanın bir gereği olarak sosyal hayatı düzenlemek için bir takım politikalar geliştirip bunlar ile ilgili kanunları çıkarmak durumundadır. Ancak bu kanun çıkarma eylemi her zaman başarılı bir kamu politikasını beraberinde getirmemektedir. Kamuoyunun gündemini meşgul eden problemlerin çözümü için çıkarılan kanunların kalitesi de değişikliğe uğrama nedenleri ve sayıları da ilgili kamu politikasının hem sürekliliğini hem de başarısını etkileyebilmektedir.

Kanunlaştırma süreci yalnızca yasama organı tarafından yapılan işlemler ile sınırlı değildir. Yürütme organı ile diğer idari birimler aracılığıyla da oluşturulan tüzük, yönetmelik, genelge, yönerge ve yönetim kurulu kararları, tebliğler, sirküler gibi bazen binlerce sayfayı bulan mevzuat çerçevesinde değerlendirilen metinlerde kamu politikasının kanunlaşma süreci olarak değerlendirilebilmesi mümkün görülmektedir¹³⁵. Bu bağlamda bir problemi çözmek adına formüle edilen kamu politikalarının kanunlaşması sürecinde hızlı ve parçacı çözüme yönelik hazırlanan kanun tasarı ve teklifleri ile birlikte diğer hukuki metinler sorunları çözmekte yetersiz kalmakta ve kanunlaşma süreci içerisinde kamu otoritesine ve ilgililere bir takım idari yüklerde getirmektedir¹³⁶.

Sonuç olarak kamu politikasının kanunlaşma sürecinde kamu idareleri tarafından onaylanan farklı politika metinleri yer alsada asıl olan yasama organları aracılığıyla bürokratlar ve teknik komisyonlar aracılığıyla hazırlanıp hükümete sunulan ve böylece bir kanun tasarısı olarak meclis genel kuruluna gelen metinlerdir. Uygulamaya konulacak olan kamu politikasının kalitesini ise bu aşamadan önce formüle edilen alternatifler içerisinde en uygun olanını seçebilmek ve kanunlaştırabilme süreci belirlemektedir. Bunun yanı sıra ilgili kamu politikası için çıkarılan kanunların siyasal anlamda meşruiyetinin sağlanması, halk desteğinin ve STK'ların görüşünün alınması gerekmektedir. Böylelikle hem uygulanacak olan kamu politikası hem daha çabuk ve etkili olacak hem de sürekliliği sağlanarak gereksiz mevzuat değişikliklerinden idare kurtularak kendine ek bir yük edinmemiş olacaktır.

¹³⁵ Akgül ve Kaptı, **a.g.e.**, s. 82

¹³⁶ Mehmet Bıçkıcı, "Kanun Tasarılarının Hazırlanması: Bakanlık ve Başbakanlık Aşaması", **Kadınlara Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarının Yasama Sürecine Katılımlarının Güçlendirilmesi Semineri**, Ankara, Kasım 2009, s. 11

1.3.4. Kamu Politikasının Uygulamaya Konulması

Kamu politikasının uygulamaya konulması aşamasında dikkat çeken husus kabul edilen kanunların uygulanması ve etkinliğe taşınması için ne yapıldığı meselesidir. Genellikle, kanunların daha da geliştirilmesi veya hazırlanması, onların yönetimi/uygulanması sırasında ortaya çıkar. Bu sürece kimler dâhil olmakta ve uygulamak için neler yapılmaktadır sorularının yanıt bulduğu aşama olarak karşımıza çıkmaktadır¹³⁷.

Kamu politikalarında birçok değişken rol almakta ve bu değişkenler ışığında ortaya çıkan sonuçlar uygulamaları etkilemektedir¹³⁸. Bu aşamada artık hükümet ya da milletvekilleri tarafından meclis başkanlığına sunulan öneriler (tasarı / teklif) kabul edilerek bir yasa haline gelmiş ve artık nihayetinde bunlar birer kamu politikası olmuşlardır¹³⁹. Kamu politikaları bir takım süreçlerden geçerek kanunlaştırılır ve ilgili kanunda nasıl uygulanacağı belirtilir¹⁴⁰. Oluşan bu kamu politikalarının uygulamaya geçirilmesi bir takım kamu Kurum ve Kuruluşları ile hükümet tarafından sağlanmaktadır. Bu aşamada en önemli sorun kamu politikalarının birden fazla kurum tarafından yürütülme olasılığı nedeniyle kimin ya da hangi kurumun uygulayacağını belirlenmesidir. Böylelikle bir koordinasyon gerektiren bu işlem kabul edilen politikanın uygulanmasında ki başarı derecesini etkileyecektir¹⁴¹. Bu bağlamda her ne kadar kamu politikasının evrensel bir tanımı olmasa da uygulamada meydana gelebilecek aksaklıkların politika çıktılarını etkilemesi nedeniyle kamu politikası çalışma alanları uygulamaya ağırlık vermektedir¹⁴².

Kamu politikası çalışma alanları günümüze değin uygulama sürecini açıklayabilmek adına ortaya farklı bakış açıları koymuştur. Kamu politikası süreciyle

¹³⁷ Anderson, **a.g.e.**, s. 3

¹³⁸ Mutlu Köseli, "Kamu Politikası Olarak İstihbaratta Uluslararası İşbirliği: Mevcut Yapılar ve Aktörler", **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 12, Sayı 3, 2010, s. 98

¹³⁹ Sabrina Kayıkcı, "Bir Kamu Politikası Süreci Analizi: 1980 Sonrası Türkiye'de Tütün Politikası", **Mülkiye Dergisi**, Cilt XXIX, Sayı 247, 2005, s. 58

¹⁴⁰ Kaptı, **a.g.e.**, s. 36

¹⁴¹ Çevik, **a.g.e.**, 2001, ss. 115-116

¹⁴² Mete Yıldız, Mehmet Akif Demircioğlu ve Cenay Babaoğlu, "Teaching Public Policy to Undergraduate Students: Issues, Experiences, and Lessons in Turkey", (**JPAE**) **Journal of Public Affairs Education**, Volume 17, No 3, Summer 2011, ss. 343-345

birlikte uygulama aşamasında yaşanan değişimleri göstermek için ortaya konan bu bakış açıları ilkin 1980'li yıllarda yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya uygulama modelleri olarak şekillense de günümüzde bunlara ek olarak bu iki modelin sentezlenmesi ile oluşan yeni bir melez model de bulunmaktadır¹⁴³.

1.3.4.1. Yukarı-Aşağı Yönlü Uygulama Modeli

Kamu politikaları kanunlaştırma süreciyle birlikte gündeme gelen toplumsal bir problemin hukuki hüviyet kazanmasıyla şekillenmekte ve ilgili yasal metinlerde kim tarafından nasıl uygulanacağı yönünde bir takım bilgiler yer almaktadır.

Bu model ile temelde kamu politikalarının hiyerarşik bir yapı içerisinde yukarıdan başlayarak aşağıya doğru bir etkileşim ile uygulama alanı bulduğu ve böylece kamu politikası uygulama sürecine olan etkilerin hiyerarşik olarak tepede yer alan yönetimden kaynaklandığı savunulmaktadır¹⁴⁴. Bu modeli savunanlar kamu politikalarının uygulanmasının merkezi hükümetin vereceği bir kararla başlayacağını düşünmektedirler¹⁴⁵. Bu bağlamda kamu yönetiminin tepesinde yer alan yöneticiler kamu politikaları uygulamaya konulurken hiyerarşik bir biçimde yukarıdan başlayarak aşağı kademelere doğru bir faaliyet zinciri oluşturmaktadırlar. Uygulamaya konulacak olan kamu politikalarının bir süreç olarak faaliyet zinciri oluşturan karar alıcıların ve uygulayıcıların ilgili politika hakkında yeterli bir donanıma sahip olduğu düşünülmektedir¹⁴⁶.

Hiyerarşik olarak tepede yer alan yönetimin yeterli donanıma sahip olması ile birlikte uygulanacak olan kamu politikası ile ilgili almış oldukları kararlar ile uygulama şekillenmekte ve başarı oranını bu tepe yönetiminin karar ve davranışları etkilemektedir. Çünkü bir kamu politikasının başarılı olabilmesi belirlenen hedefler ile gerçekleşen sonuçlar arasındaki uyuma bağlanmaktadır. Bu model ile birlikte tepe

¹⁴³ Alican Kaptı ve Ali Erkan Alaç, “Kamu Politikalarının Uygulama Aşaması”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der. Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, 1. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, Ekim 2013, s. 230

¹⁴⁴ Kaptı ve Alaç, **a.g.e.**, s. 230

¹⁴⁵ Demir, **a.g.e.**, s. 113

¹⁴⁶ Çevik ve Demirci, **a.g.e.**, s. 60

yönetiminin başarısı uygulanacak olan kamu politikasının da başarısını etkileyeceği düşüncesi hâkim olmakta ve bu etki hiyerarşik olarak yukarıda yer alan yöneticilerden başlayarak aşağıya doğru inildikçe azalmaktadır¹⁴⁷.

Tüm bu varsayımlar üzerine kurulu yukarıdan aşağıya doğru uygulama alanı olan modelde yöneticiler başarıya ulaşmak için gerekli planları ve araçları oluşturdukları takdirde kamu politikası da başarıya ulaşacaktır. Ancak her zaman bu sonuç oluşmayabilir. Tepe yöneticileri ne kadar doğru bir plan ve program dâhilinde gerekli araçları oluştursa da alt kademede ki uygulayıcılar tepedekiler kadar duyarlı ve bilgili olmayabilmekte ve bu da yöneticiler tarafından belirlenen amaç ve hedefler ile anlaşılabilirlik konularında sorunlar çıkarabilmektedir¹⁴⁸.

1.3.4.2. Aşağı-Yukarı Yönlü Uygulama Modeli

Aşağı-Yukarıya Yönlü Uygulama modelini savunan akademisyenler, Yukarı-Aşağı Yönlü Uygulama Modeli'nde yer alan hiyerarşik ilişki sarmalına karşı çıkmaktadırlar. Bu akademisyenlere göre Yukarı-Aşağı Yönlü Uygulama Modeli'nde her zaman dikkate değer bir düzeyde inisiyatif kullanma durumu vardır. Bu yönüyle kanun ve diğer hukuki metinlerin hazırlanması ile kamu politikalarının varılmak istenen hedefleriyle formüle edilmeleri ve yukarıdan aşağı yönlü bir süreçle uygulama sürecinin sağlıklı bir şekilde işlerlik kazanması mümkün görülmemektedir¹⁴⁹.

Bu modele göre kamu politikaları hazırlandıkları şekliyle kabul görme yerine uygulanmasında rol alan aktörlerce yorumlandığından uygulayıcıların çıkarları, inançları kabullenmeleri, motivasyonları, tepkileri, amaç ve hedefleri gibi unsurların önemine vurgu yapılmaktadır¹⁵⁰. Bir başka ifadeyle hiyerarşik yapı içerisinde en alt tabakada bulunan ve toplum ile bir nevi dirsek teması içerisinde olan kamu politikası

¹⁴⁷ Kaptı ve Alaç, **a.g.e.**, ss. 230-232

¹⁴⁸ Çevik ve Demirci, **a.g.e.**, s.60

¹⁴⁹ Demir, **a.g.e.**, s. 114

¹⁵⁰ İbrahim Duyar, "Kamu Politikaları Uygulanmasında Birleştirici Bir Teoriye Doğru", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt 28, Sayı 2, 1995, s. 110

uygulayıcılarının (doktorlar, polisler, öğretmenler, akademisyenler, memurlar, hemşireler vb. gibi halk ile temas kurarak kamu hizmeti gören kamu görevlileri) asıl rol oynayan kişiler olduğunu savunan ve kanunlaşan kamu politikalarının uygulanmasında tabanın önemine vurgu yapan bir modeldir¹⁵¹.

Bu model de kamu politikalarının uygulanmasında hiyerarşik olarak en alt kademede yer alan aktörlerin bütün sürece üst kademede yer alan aktörlerden daha fazla hâkim ve etkili olduklarını ve yukarı yönlü bir çıkış ile birlikte bu etkinin azaldığı görüşü savunulmaktadır. Çünkü halk ile dirsek teması içerisinde bulunan kamu politikası uygulayıcıları problemin odak noktasına yakın olmaları, hedeflenen politikanın toplumdaki yansımalarını ilk elden gözlemlene ve çözümlene olanağı tanımaktadır. Böylece bu uygulama modeline göre aktörlerin sorunları yukarıya tam ve doğru bir biçimde iletmeleri kökten çözümü getirecektir¹⁵².

1.3.4.3. Melez Model: İki Modelin Birlikte Uygulanması

Küreselleşme süreci ile birlikte günümüzün hızla değişen dünyasında kamu politikaları sorunları ve bu politikaları oluşturma ve uygulama süreci artık her zamankinden daha zor, karmaşık ve dinamik bir yapıya sahiptir¹⁵³. Bu yönüyle kamu politikalarının etkili bir biçimde uygulanmasında rol oynayan politika tasarımı, uygulamada görev alan kurumların özellikleri, uygulayıcıların özellikleri ve dış çevre faktörleri yukarı-aşağı yönlü ve aşağı-yukarı yönlü uygulama modellerinin birleştirilmesi gerektiği görüşünü oluşturmaktadır¹⁵⁴.

Yukarı-aşağı yönlü modeli savunanlar normalde siyasal sistemin tepe noktasında ulaşılan bir kamu politikası kararıyla başlar ve bu kamu politikasını uygulayacak olanlara doğru aşağı inmektedirler. Aşağı-yukarı yönlü modeli savunanlar ise analizlerine siyasal ve idari sistemin en altındaki somut kamu

¹⁵¹ Çevik ve Demirci, **a.g.e.**, s.61

¹⁵² Kaptı ve Alaç, **a.g.e.**, ss. 233-235

¹⁵³ Süleyman Çelik, “Kamu Politikası Analizinde Doğrusal Modelin Yetersizliği: Karmaşık Bir Model Önerisi”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, Haziran 2010, s. 223

¹⁵⁴ Duyar, **a.g.e.**, s. 121

politikası dağıtımıyla ilgili aktörleri tespit etmekle başlamaktadırlar¹⁵⁵. Şüphesiz uygulanan her modelin kendi içerisinde getirmiş olduğu fırsat ve tehditler ya da olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Bu bağlamda Melez Model’de yukarıda anlatılan her iki modelin olumlu yönleri alınarak üçüncü bir model ortaya çıkarılmıştır. Bu duruma göre kanun ve diğer hukuki metinler ile açık ve net bir biçimde yapılandırılmış bir kamu politikasında yukarı-aşağı yönlü uygulama modeli etkili olabilirken, takdir yetkisinin ön plana çıktığı ve aşamaların net olarak ifade edilmediği, yerel aktörlerin devreye girdiği kamu politikalarında etkili olamayabilir. Bu nedenle de üçüncü bir yol önerisinde bulunanlar her iki modelin sentezlenerek birlikte uygulanmasını önermektedirler¹⁵⁶.

1.3.5. Kamu Politikasının Değerlendirilmesi

Kamu politikasının değerlendirilmesi kanunun neyi başaracağını, hedeflerine ulaşip ulaşmayacağını ve başka sonuçları olup olmadığını belirlemek için amaçlanan faaliyetleri kapsamaktadır. Kanunlaşan kamu politikalarından bir fayda ve zarar görülmüş müdür, yapılan değerlendirme sonucunda neler elde edilmiştir gibi araştırmalar bu aşamada gerçekleşmektedir. Kamu politikasının uygulanabilmesi için çıkarılan kanunun değiştirilmesi veya iptali için isteklerin olmadığı, bununla birlikte bir takım yeni sorunlar belirlenmiş mi ya da yapılan değerlendirme neticesinde kanun işlemi yeniden başlatılmalı mıdır sorularına yanıt aranmaktadır¹⁵⁷.

Kamu politikası değerlendirmesi, Dye (1992) tarafından, “kamu politikasının sonuçları hakkında bilgi edinmek” şeklinde tanımlanmaktadır¹⁵⁸. Bu tanımlamaya göre, kamu politikası değerlendirmesi, kamu politikasının sonuçları ile amaçlarının örtüşüp örtüşmediği hakkında bilgi sahibi olma işlemidir.

Değerlendirme aşamasında uygulamaya konulan kamu politikası sonucu oluşan çıktılar tüm boyutlarıyla ele alınmakta, arzu edilen hedeflerin gerçekleşmesi

¹⁵⁵ Demir, **a.g.e.**, s. 114

¹⁵⁶ Çevik ve Demirci, **a.g.e.**, s.62

¹⁵⁷ Anderson, **a.g.e.**, s. 5

¹⁵⁸ Dye, **a.g.e.**, s. 354

noktasında sapmalar olup olmadığı araştırılmaktadır. Bu aşamaya gelinceye kadar kamu politikası sürecinin bütün aşamalarının kusursuz işletilmesi, etkili bir uygulama için her türlü kaynakların kullanıldığı zamanlar da dahi belirlenen hedeflerden sapmalar mümkün olabilmektedir. Bu nedenle bu aşamada; uygulamanın sonuçlarının neler olduğu, hedef ile sonuç ilişkisinin ne denli uyduğu, kamu politikasının ne kadar etkili uygulandığı sorularına cevaplar aranmaktadır. Böylece sorunların hangi ölçüde çözüme kavuşturulduğu, oluşturulan kamu politikalarının eksik yönlerinin neler olduğunun tespiti ve ilerisi için neler yapılabileceğinin planlaması yapılmış olmaktadır¹⁵⁹.

Kamu politikaları değerlendirilirken bugün ve gelecekte oluşabilmesi muhtemel olan bütün fayda ve maliyetlerin, sembolik ve somut etkileri bakımından ölçülmesi gerektiğini düşünen Dye (1992), gerçek dünya koşulları altında değerlendirilen bir kamu politikasının bu beş etkiyi içerdiğini söylemektedir¹⁶⁰.

- Hedeflenen durum veya grup üzerindeki etkisi,
- Hedeflenen durum veya grup dışındaki etkisi (Yayıma Etkisi),
- Gelecekteki etkinin yanı sıra acil koşullar üzerindeki etkisi,
- Programa ayrılan kaynaklar bakımından doğrudan maliyetler üzerindeki etkisi,
- Fırsat kaybı da dâhil olmak üzere başka şeyler yapmak için dolaylı maliyet etkisi.

Akgül ve Kaptı (2010) kamu politikalarının değerlendirilmesinin üç bakımdan oldukça önemli olduğu görüşündedirler. Birincisi değerlendirme aşaması ile birlikte finansal kaynağın yeterli olup olmaması bakımından bütçe programları ele alınmakla birlikte gelecek adına ne kadarlık bir bütçeye daha ihtiyaç duyulduğu üzerinde planlamalar yapılabilmektedir. İkincisi kamu politikası uygulamasının gerçekten ne derecede gerçekleştiği tespit edilerek eksik yönlerinin tamamlanması sağlanabilmektedir. Üçüncüsü ise kamu politikasının değerlendirme süreci ile birlikte hesap verilebilirlik mekanizması devreye girmekte ve uygulanan politikanın şeffaf

¹⁵⁹ Kaptı, **a.g.e.**, s. 39

¹⁶⁰ Dye, **a.g.e.**, s. 354

bir yapıya bürünmesi adına kamu kurum ve kuruluşlarının denetlenmesi söz konusu olmaktadır¹⁶¹.

---

¹⁶¹ Akgül ve Kaptı, **a.g.e.**, s. 84

İKİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU MADDE KAVRAMI VE TÜRLERİ, UYUŞTURUCU MADDE SORUNU, YASAL DÜZENLEMELER VE UYUŞTURUCU MADDE İLE MÜCADELE POLİTİKALARI

2.1. Uyuşturucu Madde Kavramı, Tanımı ve Kısa Tarihçesi

Bu bölümde uyuşturucu madde kavramının tanımı ve kısaca tarihçesinden bahsedilecektir.

2.1.1. Uyuşturucu Madde Kavramı ve Bağımlılık

Günümüzde uyuşturucu maddeler birçok ülke tarafından yasaklanmıştır. Ancak uyuşturucu maddeler tarihin her döneminde, hemen hemen bütün kültürlerde ve toplumlarda kullanıla gelmiştir. Yaklaşık 150 yıllık bir süreç içerisinde çok farklı boyutlara taşınan uyuşturucu madde kullanımı ve satışı konusunda uluslararası düzeyde düzenleyici kontrol mekanizmalarının kurulması, ancak 20. yüzyılın başlarında gerçekleşebilmiştir. Bugün artık dünyada birçok ülkenin hukuki mevzuatında uyuşturucu maddelerin kullanımı ve ticaretiyle ilgili yasaklayıcı hükümler yer almaktadır. Bununla birlikte devletlerin yönetim şekillerine, toplumun kültürel yapısına ve sahip oldukları dini inançlara göre değişmekle, uyuşturucu maddelerin ticaretini ya da kaçakçılığını yapanlar hakkında bir takım cezai yaptırımlar uygulanmaktadır¹⁶².

Çağımızın en büyük sosyal felaketi¹⁶³ olarak nitelendirilen ve tıp literatüründe psikoaktif madde olarak yer alan “uyuşturucu maddeler”, yabancı

¹⁶² Arif Akgül ve İlkay Akyay, “Uyuşturucu Maddeler ve Sınıraşan Uyuşturucu Kaçakçılığı”, **Sınıraşan Organize Suçlar**, Ed. Bahadır Küçükuysal ve Oğuzhan Ömer Demir, 3. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, Şubat 2013, ss. 37-64

¹⁶³ Devlet Kitapları, **Uyuşturucu Salgını ve Tedbirleri**, Birinci Basılış, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı (M.E.G.S.B.) Yayınları, İstanbul, 1986, s. 51

literatürde “drug” ya da “substance”¹⁶⁴ olarak; uluslararası arenada ise Yunanca “uyku” anlamına gelen “narke” ile İngilizce’ye de “narkotik” olarak geçen sözcüğün dilimizdeki karşılığıdır. Uyuşturucu madde kişiyi uyuşturma özelliğine sahip olan, kişiyi hareketsiz kılan ve kontrolünü kaybettiren maddeleri ifade etmekle birlikte bazen keyif veren, kışkırtan, sakinleştiren, uyanıklık sağlayan maddeler olarak tanımlanmaktadır¹⁶⁵. Bir başka ifadeyle kullanılması neticesinde bağımlılık ve alışkanlık yapan, insan sağlığı açısından olumsuz etkileri bulunan ve böylece insan organları üzerinde tahrifata neden olan, insanın yaratılış fonksiyonlarını tam anlamıyla kullanmasına engel olan, gerek bireylere gerekse de topluma zarar veren maddeler uyuşturucu madde kapsamında değerlendirilmektedir¹⁶⁶.

Tedavi edici manada ise uyuşturucu maddelerin karakteristik özellikleri bu tür maddelerin kullanılma nedenine, kullanılan doz miktarına, son iki kullanım arasındaki zaman aralığına ve tıbbi faydalarına göre belirlenmektedir. Hukuksal anlamda, genellikle uyuşturucu maddenin toksit özellikleri, kişinin kullanılan maddeye olan tutkusu, muhtemel soya çekim etkileri, psikoz halleri, uyuşturucu maddeyi yüksek dozda kullanım sonucu ortaya çıkan neticelere göre değerlendirilmektedir¹⁶⁷.

Uyuşturucu maddelerin en belirgin özelliği merkezi sinir sistemi üzerinde etkili olup kişinin ruhsal, duyuşsal, düşünsel fonksiyonlarını etkilemesi olarak belirtilmektedir¹⁶⁸. Bu bağlamda bir maddenin uyuşturucu madde olarak değerlendirilebilmesi için bir takım kriterler söz konusudur. Kısaca bu kriterler şu şekilde sıralanabilir¹⁶⁹:

¹⁶⁴ Kültekin Ögel, **Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık**, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, ss. 10 - 11

¹⁶⁵ Cahit Babuna ve Nevzat Bayhan, **Uyuşturucu – Bağımlılık Afeti ve Sorunları**, 1. Baskı, Karakutu Yayınları, İstanbul, Kasım 2009, s. 201

¹⁶⁶ İsmail Karagöz, **Sigara, Alkol, Uyuşturucu Zararları ve Dini Hükmü**, 1. Baskı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, Ocak 2008, s. 149

¹⁶⁷ İlhan Akbulut, “Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu”, **İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt 55, Sayı 3, 1977, s. 113

¹⁶⁸ Özcan Köknel, **Bağımlılık “Alkol ve Madde Bağımlılığı”**, 1. Basım, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, Haziran 1998, s. 13

¹⁶⁹ Mutlu Çelik, **Uyuşturucu Nedir? Nasıl Anlarız? Ne Yapabiliriz?**, 1. Baskı, Alter Yayıncılık, Ankara, 2015, ss. 35 - 36

- Uluslararası anlaşmalar ile ilişkili olan listelerde bahsi geçen maddenin ilan edilmiş olması,
- Maddenin toksin etkisine sahip olması,
- Maddenin keyif verici olması,
- Her geçen gün artan oranlarda kullanılma eğilimi göstermesi,
- Kullanıldığı takdirde fiziksel ya da psikolojik ya da her iki biçimde de bağımlılık yapması,
- Kullanılmaması durumunda da bir takım yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkmasıdır.

2.1.2. Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılığa İlişkin Bazı Tanımlar

Bugün artık son zamanlarda hızlı bir şekilde yayılan, deyim yerindeyse çağın birer ölüm tuzağı haline gelen bu uyuşturucu madde kullanımı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sosyal ve ekonomik problemler hayatın neredeyse her alanına sirayet etmiş ve toplumların gündemini değiştirmiştir. Çünkü yapılan araştırmalar neticesinde uyuşturucu madde kullanımının toplumun bütün sosyal katmanlarında farklı şekillerde olsa da kendini gösterdiğini kanıtlanmaktadır¹⁷⁰.

Uyuşturucu maddelerin tanımlanmasında “bağımlılık” sözcüğüne vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla bağımlılık kavramı uyuşturucu madde sorunu içerisindeki en önemli kavramlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda madde bağımlılığı literatürde hasta organizma, ilaç ve çevrenin birbirleriyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan, arzu edilmeyen bir durumun oluşumuna neden olan, oluşan alışkanlık sonucu gittikçe artan oranlarda fiziksel ve ruhsal ihtiyaç olarak kullanılan maddelerden oluşan zehirlenme durumu olarak tanımlanmaktadır¹⁷¹.

Bağımlılık; bir süreç içerisinde yavaş yavaş gelişen ve uyuşturucu maddelere karşı konulamaz bir biçimde kullanma isteğini anlatan bir davranış biçimidir.

¹⁷⁰ Rıza Gökler ve Recep Koçak, “Uyuşturucu ve Madde Bağımlılığı”, **Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Cilt 3, Sayı 1, 2008, s. 90

¹⁷¹ Hüseyin Tekin Sevil, **Uyuşturucu Bağımlılığı Tanımlar – Sorunlar – Çözümler**, Birinci Bakı, SABEV Yayınevi, Ankara, 1998, ss. 7 - 11

Bağımlı olan bireyler kullanmakta oldukları uyuşturucu maddeleri bırakma eylemi içerisinde bulunsalar dahi tam manasıyla bırakamazlar ve bir süre sonra tekrar kullanmaya başlarlar. Bu süreç bir kısır döngü şeklinde sürüp gider. Bağımlılık denilen ve bir kereden bir şey olmaz düşüncesiyle başlayıp, bırakıp bırakıp tekrar başlanılan bu süreç bireyleri bir çıkmaza götürmektedir¹⁷². Çoğunlukla merak, özenti, korku vb. ile başlayan bağımlılık süreci aşağıda Şekil 2.1.'de gösterilmektedir.

Şekil 2.1. Bağımlılık Döngüsü

Kaynak: Yeşilay, "Bağımlılık Nedir?", <http://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/bagimlilik-nedir> (Erişim Tarihi: 05.02.2015)

Bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan kişilerde hem fizyolojik hem psikolojik hem de sosyal anlamda ciddi yıkımlar meydana gelmektedir. Madde kullanan bir kişinin, bağımlılık yapıcı maddeyi denemesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Bunlar arasında merak duygusu, kendi sınırlarını aşma arzusu, çevresindekilerden farklı olma isteği, asilik, arkadaşlarına uyma, gruptan dışlanmaktan korkma gibi etkenler madde kullanmaya başlamanın nedenleri arasında sayılabilir. Bunlara ilave olarak mevcut problemlerini çözüme kavuşturmak, ya da onları unutmak veya

¹⁷² Kültekin Ögel, **Bağımlı Aileleri İçin Rehber Kitap**, 1. Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Mayıs 2014, ss. 5 - 8

cesaretlenerek daha iddialı bir yapıya bürünme fikri gibi bazı psikolojik nedenler de sıralanabilir¹⁷³.

2.1.3. Uyuşturucu Maddelerin ve Bağımlılığın Tarihçesi

Tedavi edici özelliği ve ilaç niyetiyle doğal ve yapay maddelerin insanlık tarihinin ilk zamanlarından beri kullanıldığı, bu nedenle de uyuşturucu maddelerin insanlık tarihi kadar eski olduğu belirtilmektedir¹⁷⁴. Toplumların kültürel ve sosyal yapıları ile uyuşturucu kullanımları arasında doğrudan bir ilişkinin varlığı kabul edilmektedir. Bu bağlamda insanlar birlikte yaşamaya başladıkları dönemlerde ilk olarak “ilaç” maksadıyla kullandıkları uyuşturucu maddeleri daha sonraki dönemlerde dinsel törenlerde, çeşitli gösterilerde keyif verici özelliği nedeniyle kullanmışlardır. Bununla birlikte tarih öncesi dönemlerde ilkel insanlar ağrı kesici ve sakinleştirici olarak da uyuşturucu kullanmışlardır¹⁷⁵. Madde kullanımının günümüze değin gelişip yayılmasında da bu mitolojik öykülerin, dinsel törenlerin, varlığı ile birlikte şarkılarda, şiirlerde, türkülerde, romanlarda konu edinilmesinin rolü de bulunmaktadır¹⁷⁶. M.Ö. 4000’li yıllarda Sümerliler’in haşhaş ve kenevir yetiştirdikleri, bunlardan elde edilen şurup, hap ve tozları ilaç olarak kullandıklarını gösteren çivi yazısı ile yazılmış kilden tabletler bulunmaktadır¹⁷⁷.

Bağımlılık kavramı ilk olarak Alman kaynaklarında görülmekte, daha sonraları ise İngiltere kaynaklı yayınlanan yazılarda karşılaşılmaktadır. Ortadoğu ülkelerine nazaran çok daha sonraları uyuşturucu ile tanışan Çin ise bu maddelerin kullanımını kanunlar yoluyla yasaklayan ilk ülke olmuştur¹⁷⁸. Bununla birlikte 17. yy.’da tütünün ABD’den Avrupa ve Asya’ya yayılması ile birlikte artan tütün kullanımına bağlı olarak uyuşturucu farklı bir boyut kazanmış bulunmaktadır.

¹⁷³ Yeşilay, “Uyuşturucu Maddelerden Korunmak İçin”, **Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı (TBM)**, s. 9

¹⁷⁴ Ali N. Babaoğlu, **Uyuşturucu ve Tarihi**, Birinci Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 1997, ss. 11-23

¹⁷⁵ Sevil, **a.g.e.**, s. 15

¹⁷⁶ Köknel, **a.g.e.**, 1998, s. 21

¹⁷⁷ Özcan Köknel, **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1982, s. 319

¹⁷⁸ Ögel, **a.g.e.**, 1997, ss. 14 - 15

Afyonun tütüne sarılarak içilmesi uyuşturucunun yaygınlık kazanmasında ki bir başka boyut olmuştur¹⁷⁹.

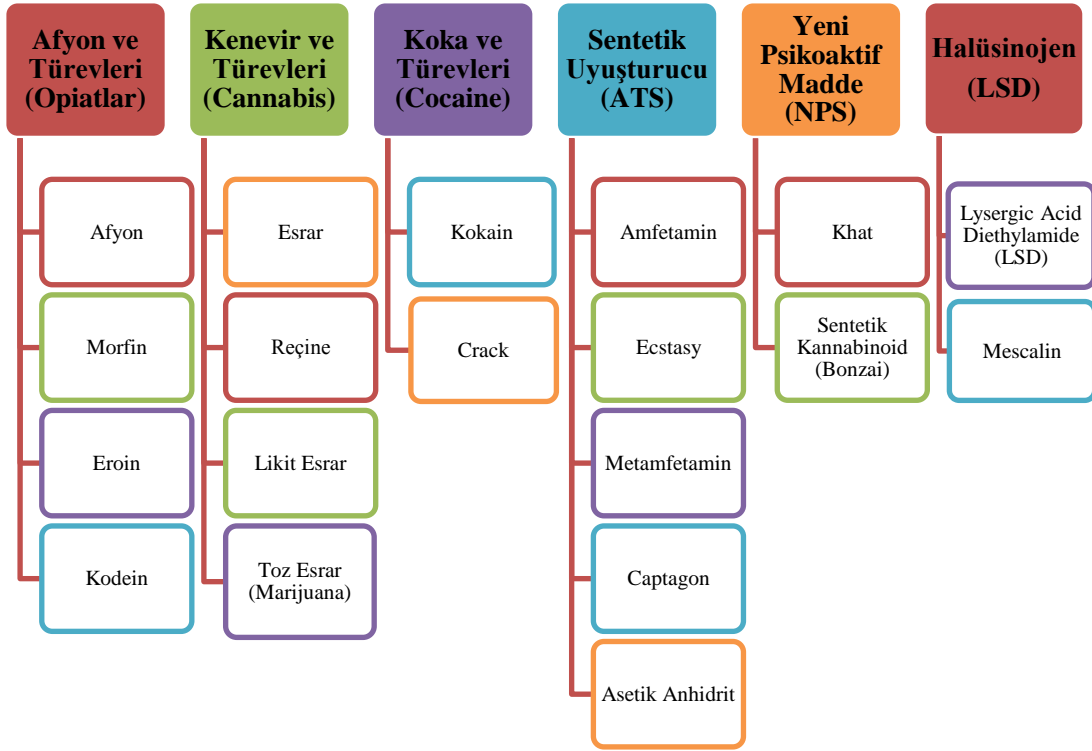
2.2. Başlıca Uyuşturucu Madde Türleri

Uyuşturucu maddeler ile ilgili literatür incelendiğinde bu tür maddelerin sınıflandırılmasında farklı yöntemlerin kullanıldığı söylenebilir. Bu sınıflandırma biçimleri içerisinde en yaygın olarak kullanılan sınıflandırma “merkezi sinir sistemi” üzerindeki etkisine göre sınıflandırma ile taşımış olduğu özellikler ve türüne göre yapılan sınıflandırma biçimleridir. Bir başka sınıflandırmaya göre, uyuşturucu maddeler hukuki statülerine, insana ve çevreye verdiği zarara ayrıca elde edilmiş kaynağına göre sınıflandırılmaktadırlar. 2014 Dünya Uyuşturucu Raporu, 2014 Avrupa Uyuşturucu Raporu ve 2014 Türkiye Uyuşturucu Raporu gibi gerek ulusal gerekse uluslararası arenada kabul gören raporlar incelendiğinde mücadele edilmesi önem teşkil eden başlıca uyuşturucu madde türleri olarak “erooin, esrar, kokain, ecstasy, metamfetamin, amfetamin” gibi uyuşturucuların yanı sıra “bonzai” gibi yakın zamanda ortaya çıkan yeni psikoaktif maddeler sayılmaktadır.

Literatürde yer alan uyuşturucu madde sınıflandırmaları ışığında uyuşturucu madde türleri Şekil 2.2.’de şu şekilde sınıflandırılabilir:

---

¹⁷⁹ Babaoğlu, a.g.e., s. 36

Şekil 2.2. Uyuşturucu Madde Türleri ve Sınıflandırması

Kaynak: 2014 Dünya, Avrupa ve Türkiye Uyuşturucu Raporları ile 2008 Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyon Raporu'ndan uyarlanmıştır.

2.2.1. Afyon ve Türevleri (Opiatlar)

Opiumdan elde edilen uyuşturucu ilaçlar grubu olarak tanımlanan opiatların¹⁸⁰ kullanımı için yapılan tarihi araştırmalarda M.Ö. 4000'li yıllarda Sümerlerin, M.Ö. 2000'li yıllarda Mısır'da, M.Ö. 2700 yılında Orta Asya'da eski Çin ve Hint uygarlıklarında haşhaş ekimi, afyon üretimi ilgili tablet kalıntılarına

¹⁸⁰ TDK, Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&view=bilimsanat&kategori=terim&kelimeget=opiat&hngget=md (Erişim Tarihi: 30.06.2015)

rastlanılmıştır¹⁸¹. Merkezi sinir sistemini yavaşlatan depresantlar içerisinde yer alan afyon türevleri morfin, eroin ve kodeinden oluşmaktadır.

2014 Dünya Uyuşturucu Raporu'na göre 1998 yılından 2013 yılına dek en kapsamlı yasadışı haşhaş ekimi küresel alanda 296.720 hektar ile en üst düzeye ulaşmıştır. Ana artış haşhaş ekim alanı 2012 yılından 2013 yılına dek 1 yıllık süreçte %36 artış oranıyla 154.000 hektardan 209.000 hektara ulaşarak Afganistan'da görülmüştür. Helmand ve Kandahar da büyük bir artış gözlemlenirken Afganistan'daki ana ekim alanları ülkenin güney ve batı kesimlerinde 9 ilde gerçekleşmiştir¹⁸².

Afyon türevi olan morfin; afyondan çeşitli kimyasal yöntemlerle elde edilerek kullanılan ve en etkili ağrı kesicilerden olan bir uyuşturucu maddedir. Tadı acı, kokusu; keskin ve hoş değildir. Rengi ilk etapta beyaz olup, havayla teması arttıkça kahverenginin tonlarına dönüşmektedir. Sıvı, kapsül, tablet gibi şekillerde bulunabilmektedir¹⁸³. Afyonun içinde doğal olarak bulunan 25 farklı alkaloidlerden biri olan morfin işlenmemiş afyondan on kat daha kuvvetlidir. 1805 yılında Alman Eczacı Friedrich Wilhelm Adam Sertuner afyonu bir dizi kimyasal yöntemler kullanarak ayırmayı başarmış ve böylece elde ettiği maddeye, rüya tanrısı Morpheus'tan esinlenerek morfin adını vermiştir¹⁸⁴. Sokaklarda “hayalperest, cevher, Amerikan kelebeği, Matmazel Emma, maymun” gibi değişik isimlerle anılan morfin; afyon türevleri içerisindeki uyuşturucu madde türlerinin en tanınmışıdır. 19. yy. başlarında keşfedilen morfinin uyuşturucu madde olarak kullanımı ise aynı yy'ın sonlarına denk gelmektedir. Yayılması ise özellikle Amerika'daki iç savaşlar esnasında gerçekleşmiştir¹⁸⁵.

¹⁸¹ TBMM, **Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyon Raporu**, Ankara, Kasım 2008, s. 64

¹⁸² United Nations Office On Drugs And Crime (UNODC), **World Drug Report 2014**, New York, 2014, s. 21

¹⁸³ TBMM, **a.g.e.**, s. 67

¹⁸⁴ Mehmet Işık, **Madde Kullanımı ve Stratejik İletişim**, 1. Baskı, SAGE Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 29

¹⁸⁵ Çelik, **a.g.e.**, s. 39

1897 yılında kimyager Felix Hoffman tarafından bulunan eroin, baz morfinden çeşitli kimyasal yöntemler sonucu elde edilmektedir. Rengi beyazdan açık kahverengiye kadar değişebilmekte, acı, kristal, kokusuz bir maddedir. Toz halinde olan eroinin bazen kapsül veya tablet haline getirildiği de görülmektedir. Renklerine göre 1 numaradan 4 numaraya kadar sıralanan eroinerler içerisinde piyasada esmer tonlarda olanlara “Meksika Eroini” pembe tonda olanlara “Çin Eroini” denilmektedir¹⁸⁶.

Morfinden iki kat daha fazla etkili olan eroin ilk olarak 1899 yılında Bayer Fabrikalarında sentezlenmiştir. Baz morfinden elde edilen eroini üretebilmek için ise “asetik anhidrit” adı verilen maddeye ihtiyaç duyulduğundan tıpkı eroin gibi bu maddenin de bulundurulması yasaklanmıştır¹⁸⁷.

Bu maddenin bulundurulmasının yasaklanması pratikte aslında yeterli değildir. Etkili bir şekilde uyuşturucu ile mücadele yapılabilmesi için “asetik anhidrat” üretiminin yapıldığı üretim yerlerinin de çok sıkı bir şekilde denetlenmesi gerekmektedir. Hatta dünyada afyon yetiştiren bölgelerde bu maddenin bulundurulmasının önüne geçilmelidir. Elbette bu önlemleri alabilmek oldukça güçtür¹⁸⁸.

2.2.2. Kenevir ve Türevleri (Cannabis)

Dünyada en yaygın biçimde kullanımı gözlemlenen madde olan kenevir, Latince adıyla “cannabis sativa” bitkisinin kurutulmuş yaprak ve çiçeklerinden meydana gelmektedir. Kenevir ve türevleri ile ilgili ülkemizde var olan sınıflandırma uluslararası literatürde yer alan sınıflandırmadan bir takım farklılıklar göstermektedir. Ülkemizde toz, takoz, likit, plaka, kubar, gonca gibi sınıflandırma yapılırken, uluslararası literatürde daha farklı bir sınıflandırmaya gidilmektedir.

¹⁸⁶ Uyuşturucu Maddeler Hakkında Genel Bilgi, **Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü Kaçakçılıkla Mücadele Daire Başkanlığı 2003 Yılı Baskılı Kitapçık**, s. 3

¹⁸⁷ Ögel, **a.g.e.**, 1997, s. 36

¹⁸⁸ Zafer Ercan, **Kapımızdaki Düşman: Uyuşturucu**, 3. Baskı, Nemesis Kitap, İstanbul, Aralık 2010, s. 35

Uluslararası literatürde; kurutulmuş toz esrar¹⁸⁹, reçine esrar¹⁹⁰ ve likit esrar olmak üzere üçlü bir sınıflandırma söz konusudur. Ayrıca esrar halüsinojen etkisinden dolayı farklı bir sınıflandırmaya tabi tutulduğu gibi sakinleştirici olarak da değerlendirilebilmektedir¹⁹¹.

Günümüzde artık neredeyse her ülkede esrar üretimi yapılmakta ve bu nedenle yasadışı kenevir bitkisi ekimi ve esrar üretim alanlarının belirlenebilmesi oldukça güçtür. Bununla birlikte uluslararası ticari boyutları olan esrar üretimi incelendiğinde, ilk olarak yasadışı haşhaş ekim alanları olan Güneydoğu ve Güneybatı Asya Bölgeleri ile Avrupa'da; Makedonya ve Arnavutluk ile Afrika'da; Fas, Tunus, Sudan akla gelmektedir. Fas'ın Rif Vadisi'ndeki esrar üretiminin, Avrupa esrar piyasasına yöneldiği ve halen bu piyasada önemli bir paya sahip olduğu belirtilmektedir¹⁹².

Kenevir ekiminde geleneksel bir üretici olan Türkiye'de yasal üretim, ruhsat ve izin alma yöntemleriyle mümkün olmaktadır. Bu bağlamda gerekli işlemler Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı kontrolünde yapılmaktadır. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan elde edilen bilgilere göre 1988 yılında 34.000 dekar alanda 4.900 tonluk yasal bir üretim yapılmışken, 2000 yılına gelindiğinde 8800 dekarlık alanda 1440 ton üretim söz konusu olmaktadır. 2012 yılı verileri incelendiğinde ise bu oran daha da farklılaşmakta ve 63 dekar alanda 6 tonluk bir üretimin yapıldığı görülmektedir. Bu veriler ışığında yasal üretimin her geçen gün daha da azaldığı söylenebilir. Ancak görece yasal üretimin azalması aynı zamanda üretimin büyük bir bölümünün yasadışı alana kayma olasılığını da göz ardı etmemek gerekmektedir¹⁹³.

¹⁸⁹ Marijuana: Bitkinin tepesindeki yaprak ve çiçeğin kurutulması sonucunda ortaya çıkan madde.

¹⁹⁰ Hashish – resin cannabis.

¹⁹¹ Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM), **Yasadışı Kenevir Ekimiyle Mücadele Raporu**, Rapor No 28, Polis Akademisi, Ankara, 2013, ss. 12-14

¹⁹² TBMM, **a.g.e.**, s. 70

¹⁹³ Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM), **a.g.e.**, s. 2

2.2.3. Koka ve Türevleri (Cocaine)

Kokain Güney Amerika'da bulunan And dağlarında yetişen “Erytroxylon Coca” bitkisinin yapraklarından üretilmektedir. Kokain maddesi, yorgunluğa, efora, açlığa, soğuğa ve uykusuzluğa karşı vücut direncini artırmaktadır. Kokain kullanımı sonucu ortaya çıkan bu etkilerin boyutu ve bağımlılık oluşturma gücü kullanma şekline göre değişkenlik göstermektedir¹⁹⁴.

Toz şeklinde burundan veya koklanarak alınan kokain, kimi zaman damardan enjeksiyonla da alınabilmektedir. Crak kokain ise tütsü olarak kullanılmaktadır. Düzenli kokain kullanımı sonucunda yüksek oranlı çeşitli sağlık problemleri ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra kaza yapma ve bağımlılık risklerinde de artışlar yaşandığı tespit edilmiştir. Ayrıca kokain kullanımı bulaşıcı hastalıklara yakalanma risklerine de neden olmaktadır¹⁹⁵.

Avrupa'da yasadışı olarak en çok kullanılan uyarıcı maddelerden biri olan Kokain, Avrupa'nın kuzey ve doğu ülkelerinde güney ve batı ülkelerine göre daha fazla kullanılmaktadır. 2014 Avrupa Uyuşturucu Raporuna göre genel Avrupa pazarı istikrarlı gibi görünen kokain için göstergeler aşağı doğru seyir izlemektedir. Rapor kokain kullanımı ile ilgili çarpıcı verileri gözler önüne sermektedir: Rapora göre 15 ile 64 yaş arası genç yetişkinlerden 14,1 milyon kişi (bu yaş grubundaki %4,2) yaşamları boyunca kokain kullanırken bir önceki yıl tahmini olarak yaşları 15 ile 34 arasında değişen 2,2 milyon (bu yaş grubundaki %1,7) genç kokain kullanmıştır. Yine bir önceki yıl tahmini olarak yaşları 15 ile 34 arasında değişen 3,1 milyon (bu yaş grubundaki %0,9) yetişkin kokain kullanmıştır¹⁹⁶.

¹⁹⁴ İ. Tayfun Uzbay, “Bağımlılık Yapan Maddeler ve Özellikleri”, **Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi**, Cilt 18, Sayı 6, 2009, s. 21

¹⁹⁵ <http://adlibilimler.ankara.edu.tr/files/2014/07/European-Drug-Report-2014.pdf> (Erişim Tarihi: 06.05.2015)

¹⁹⁶ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), **European Drug Report 2014**, Lisbon: Portugal, 2014, ss. 13-14

2.2.4. Sentetik Uyuşturucular (ATS)

Sentetik uyuşturucular doğal uyuşturuculara göre, bir takım kimyasal yöntemlerle üretilen suni uyuşturucular olarak kabul edilmektedir. Batı Avrupa kaynaklı sentetik uyuşturucular, merkezi sinir sistemi üzerinde bıraktıkları tahribata ve etkiye göre; depresantlar, stimulantlar, halüsinojenler gibi sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Amfetamin, ecstasy, metamfetamin, captagon önemli sentetik uyuşturucu maddeler olarak sayılabilir. Bunlardan amfetaminin Hollanda, Belçika, Polonya ve İngiltere’de, ecstasy’nin Hollanda ve Belçika’da; metamfetaminin ABD, Filipinler, Tayland ve Çin’de görüldüğü bilinmektedir¹⁹⁷.

Bu tür maddeleri imal edenlerin asıl hedefleri; bildiğimiz bağımlılık yapan maddelerin yapısında kimyasal metotlar yardımıyla değişiklik yapmak suretiyle kanunların öngördüğü denetim ve kontrol sistemlerini devre dışı bırakmaktır. Unutulmaması gerek nokta burada bağımlılık yapan maddelerin yapısında değişiklik yaparken üretmiş oldukları hapların bağımlılık etkisi zayıflamamakta hatta daha da artmaktadır¹⁹⁸.

2.2.5. Yeni Psikoaktif Maddeler (NPS)

Psikoaktif maddeler, merkezi sinir sisteminde etkili olan ve beynin işlevlerini değiştirmek suretiyle algıda, ruh hâlinde, bilinçlilikte ve davranışta geçici değişikliklere neden olan kimyasal maddelerdir. Son yıllarda “yasal kafa yapıcı maddeler” (legal highs), “tasarım maddeler” (designer drugs), “bitkisel kafa yapıcı maddeler” (herbal highs), “araştırma kimyasalları” olarak da bilinen yeni psikoaktif maddelerin türünde ve kullanımında büyük bir artış yaşanmaktadır¹⁹⁹.

Son 10 yıllık zaman dilimi içerisinde uyuşturucu madde ticaretinde çeşitlilik artmış, böylece eskiden bilinen ve yaygın kullanımı olan uyuşturucu maddelerin

¹⁹⁷ TBMM, a.g.e., s. 71

¹⁹⁸ Zafer Ercan, **Testi Kırılmadan**, 10. Baskı, NEMESİS Kitap, İstanbul, Kasım 2013, s. 71

¹⁹⁹ Ali Sadi Başak, “Uyuşturucu Maddelerin Analiz ve Bilirkişilik Boyutu”, **Yeni Nesil Psiko-aktif Maddeler Sempozyumu**, Adli Tıp Kurumu, İstanbul, 26 Kasım 2013, s. 5

yerine psikoaktif etkili yeni maddeler piyasada görülmeye başlanmıştır. Özellikle sentetik kannabinoidler de olduğu gibi paketlerinin üzerinde yasal amaçlar için kullanıldığı izlenimi veren ifadelerin varlığının yanı sıra sevkiyatın çeşitli aşamalarında görevli memurların (gümrük memurları, emniyet teşkilatı vb.) henüz yeterince konudan haberdar olmaması kullanımı kolaylaştırmaktadır²⁰⁰.

Bu yeni maddeler içerisinde önemli bir yere sahip olan sentetik kannabinoidler yurt dışında “Spice”, “K2” gibi isimlerle anılırken Türkiye’de “Bonzai” veya “Jamaika” şeklinde adlandırıldığı görülmektedir. Sentetik kannabinoidleri içerisinde barındıran bitkisel karışımlar, bazı ülkelerde “head shop” ve “smart shop” gibi yerlerde yasal olarak satışa sunulmaktadır. Ayrıca standart madde testlerinden kurtulması ile birlikte bunlara internet üzerinden kolaylıkla erişim sağlanabilmesi ve ekonomik olması kullanıcılar açısından çekici bir özelliktir²⁰¹.

2.2.6. Halüsinojenler (LSD)

Bu tür maddeler alındığında halüsinasyona neden olmaktadır. Bu tür maddeler tamamen doğal olan mantar ile kaktüs çeşitlerinden ve tamamen sentetik olan maddelerden üretilmektedir. LSD (lysergic acid diethylamide) ilk olarak 1930’lu yılların sonlarına doğru çavdar mantarından sentezlenmiş olup suda eriyen beyaz kristalize toz halindedir. Mikrogram düzeyinde oldukça küçük dozlarda birkaç dakika içerisinde etki etmeye başlayan LSD’ler alındıktan sonra nasıl bir etki edeceği tam olarak bilinmemekle birlikte kullanan kişinin o anki ruh haliyle yakından ilgilidir. Rahat ve güvenli bir ortamda kullanıldığı zamanlarda kişinin kendine zevk veren hayaller görmesine neden olurken, sıkıntılı ve zorlu bir zamanda kullanılırsa kişide panik atak, paranoya, intihar girişimi gibi tehlikeli durumlar ortaya çıkabilmektedir. Çok güçlü bağımlılık yapma etkisine sahip olan LSD’lerin bulunmaları zor olması nedeniyle ülkemizde yaygın bir kullanımı söz konusu

²⁰⁰ Faruk Aşıcıoğlu, “Yeni Nesil Psiko-aktif Maddeler”, **Yeni Nesil Psiko-aktif Maddeler Sempozyumu**, Adli Tıp Kurumu, İstanbul, 26 Kasım 2013, s. 3

²⁰¹ Selahattin Artuç, Kamil Hakan Doğan ve Şerafettin Demirci, “Uyuşturucu Maddelerde Yeni Trend: Sentetik Kannabinoidler”, **Adli Tıp Bülteni**, Cilt 19, Sayı 3, 2014, ss. 198-199

değildir. Peyot kaktüsünden elde edilen mescaline ise LSD benzeri etkilere neden olmaktadır. Peyot kaktüsü kurutulmuş ve yendiğinde hayaller ve kâbuslar görmeye neden olmaktadır. Bunun yanı sıra laboratuvar ortamında da sentetik olarak sıvı ya da toz halinde mescaline üretilmektedir²⁰².

2.3. Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorununun Ulaştığı Boyutlar

Dünya çapında uyuşturucu madde ticaretiyle ilgili yapılan denetimlere rağmen yasadışı yollar ile bu alanda dönen rantın ciddi rakamlara ulaştığı belirtilmektedir. Özellikle yasadışı yollarla yapılan uyuşturucu ticaretinde aşırı kazanç olması suç çetelerinin, terörist örgütlerin ilgisini bu alana yönlendirmektedir²⁰³.

Ülkemiz açısından değerlendirildiğinde uyuşturucu madde kullanımının bugün gelinen nokta itibariyle terör olaylarından sonraki en önemli sorun olduğu yönündedir. Ancak ne var ki uyuşturucu kullanımı ve yasadışı yollardan ticaretini önlemek adına etkili bir kamu politikası oluşturacak gerek siyasa yapıcılar tarafından, gerekse de bu sorun ile ilgili acil bir biçimde alınması gereken tedbirleri gündeme taşıyacak olan sivil toplum örgütleri ve sosyal medya açısından istenilen düzeyde hassasiyet oluşmadığı belirtilebilir²⁰⁴.

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de uyuşturucu madde sorununun gelişimi ve bugün itibariyle karşı karşıya olunan sorunun boyutları yetkili kurumlar aracılığıyla çeşitli zamanlarda düzenlenen operasyonlarda yakalanan uyuşturucu maddelerin miktarları üzerinden açıklanmaya çalışılacaktır. 2006 yılından itibaren Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) tarafından

²⁰² Serdar Nurmedov, “Alkol ve Madde Bağımlılığı”, **Bağımlılık Sanal veya Gerçek**, Ed. Nevzat Tarhan ve Serdar Nurmedov, 3. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, Mart 2014, ss. 216 – 218 ; <http://www.drugfreeworld.org/drugfacts/lsd.html> (Erişim Tarihi: 24.06.2015)

²⁰³ Naim Demirel, “Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uyuşturucu Maddeler İle Mücadele”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı 28, Ocak – Şubat 2012, s. 1

²⁰⁴ Faruk Aşıcıoğlu, “Ülkemizde Uyuşturucu Sorunu ve Mevzuatta Yapılabilecek İyileştirmeler”, **Türkiye’de Uyuşturucu Madde Bağımlılığı: Önleme, Tedavi ve Rehabilitasyon Çalıştayı 16-17 Haziran 2014 Yalova**, Ed. Ömer Miraç Yaman ve diğerleri, 1. Baskı, Yeşilay Yayınları, Temmuz 2014, s. 43

düzenli olarak yayınlanan Türkiye Uyuşturucu Raporlarından yararlanılarak ilgili raporlar analiz edilmektedir.

2.3.1. Uyuşturucu Madde Türlerine Göre Yakalama Boyutu

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de en fazla yakalanan ve kullanılan uyuşturucu madde esrardır. Ülkemizin stratejik konumu gereği yasadışı ticareti yapılan ürünlerin yoğun bir geçişkenliğine maruz kalmaktadır. Bu bağlamda Türkiye Afganistan kaynaklı afyon ve türevlerinin geçişine maruz kalmaktadır. Benzer durumlar diğer uyuşturucu maddeler içinde geçerlidir. Türkiye ecstasy ve sentetik kannabinoid (bonzai) açısından hedef ülke konumunda iken kokain ve captagon açısından hem transit ülke hem de hedef ülke konumunda yer almaktadır. Metamfetamin türü uyuşturucular da ise Türkiye transit ülke konumundadır²⁰⁵.

Uluslararası kurumlar uyuşturucu rotalarının büyüklüğünü hesaplarırken en önemli kıstas olarak yakalanan uyuşturucu miktarlarını kabul etmektedirler. Ele geçirilen uyuşturucu miktarları uluslararası kabullere göre ele geçirilemeyen miktarın sadece %10’una denk gelmektedir. Yakalanan uyuşturucu miktarlarının 10 katının o ülke üzerinden geçtiği kabul edilmesi ve Türkiye’nin AB ülkelerine göre yaklaşık iki kat daha fazla eroin yakalaması nedeniyle Türkiye; her ne kadar bizim açımızdan Türk kolluk birimlerinin ve politika yapıcıların bir başarısı gibi algılsa da AB ile diğer ülkeler nezdinde ve uluslararası ortamlarda uyuşturucunun kaynak ülkesi konumuna düştüğü belirtilmektedir²⁰⁶.

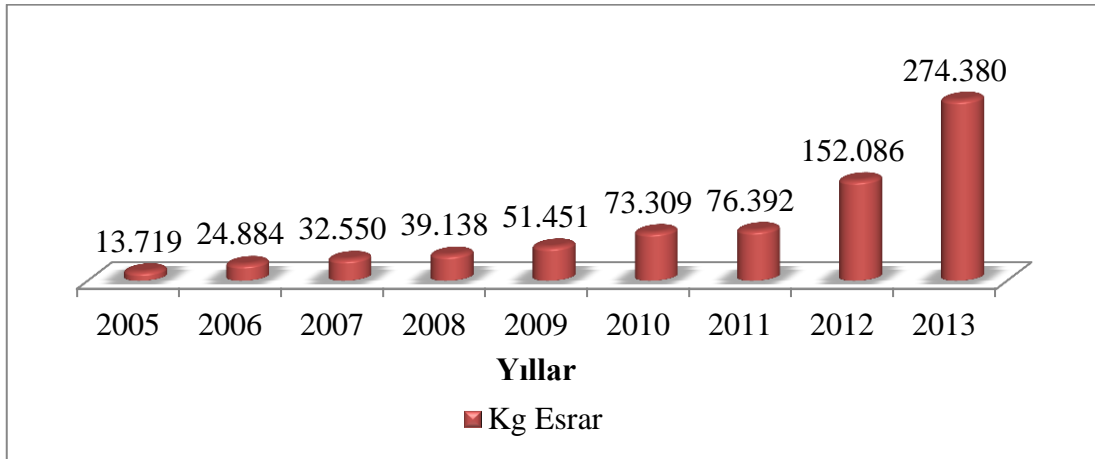
2005 yılı içerisinde polis, jandarma ve gümrük teşkilatları aracılığıyla yapılan 3.682 adet yakalama operasyonu ile 13.719 kg²⁰⁷ esrar ele geçirilmişken 2013 yılına

²⁰⁵ Bekir Aydın, Nadir Koçak ve Bülent Demirci, “Maddenin Arz Boyutu (Madde Piyasası)”, **2009 Türkiye Uyuşturucu Raporu**, Türkiye Uyuşturucu Ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), Ankara, 2009, ss. 121-122

²⁰⁶ Mustafa Pınarcı, **Uyuşturucu Sorunu ve Mücadele Politikası**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Nisan 2014, s. 39

²⁰⁷ Mustafa Pınarcı, **2006 Türkiye Uyuşturucu Raporu**, Türkiye Uyuşturucu Ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), Ankara, 2006, s. 48

gelindiğinde yapılan operasyonlar neticesinde 274.318 kg²⁰⁸ esrar yakalanmıştır. Görüldüğü üzere 8 yıllık süreç içerisinde ülkemizde esrar yakalama oranı %1900 oranında artarak uyuşturucu sorunun ne kadar büyüdüğünü gözler önüne sermektedir.

Grafik 2.1. Yıllara Göre Yakalanan Esrar Miktarı

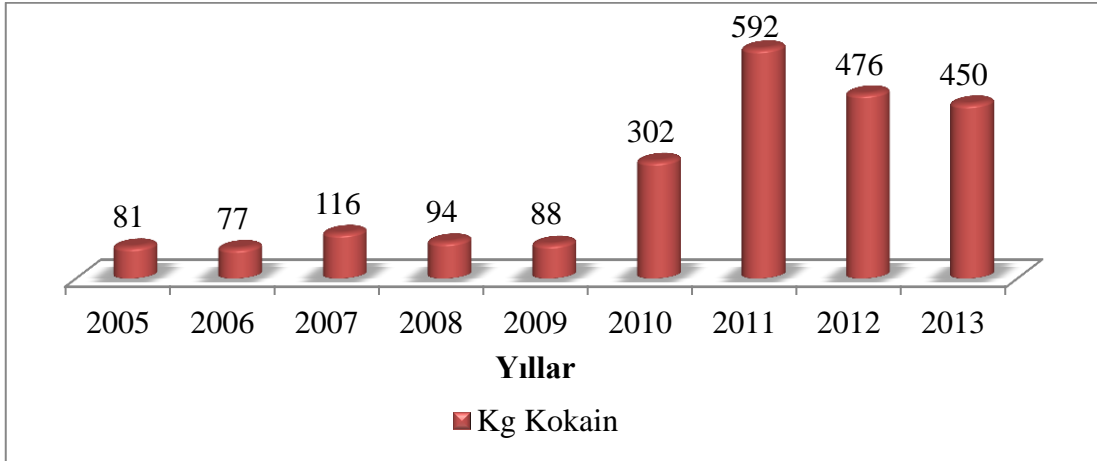
Kaynak: TUBİM, 2006-2014 Yılları Türkiye Uyuşturucu Raporları

Türkiye’de 2005 yılı içerisinde yetkili makamlarca gerçekleşen operasyonlar neticesinde yakalanan kokain miktarı 81 kg²⁰⁹ iken 2013 yılına geldiğimizde bu oranda ciddi bir artış gerçekleşmiş ve 450 kg²¹⁰ kokain yetkili makamlarca yakalanmıştır. Ülkemizde kokain yakalama miktarı son yıllarda düşüş eğilimi gösterse de 2005 ile 2013 yılları arasında genel tabloya bakınca %455,56 oranında arttığı görülmektedir. Bu yıllar arasında gerçekleşen yakalama miktarları Grafik 2.1.’de ayrıntılı olarak gösterilmektedir.

²⁰⁸ Bülent Demirci, “Maddenin Arz Boyutu”, **2014 Türkiye Uyuşturucu Raporu**, Türkiye Uyuşturucu Ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), Ankara, 2014, s. 124

²⁰⁹ Pınarcı, **a.g.e.**, 2006, s. 48

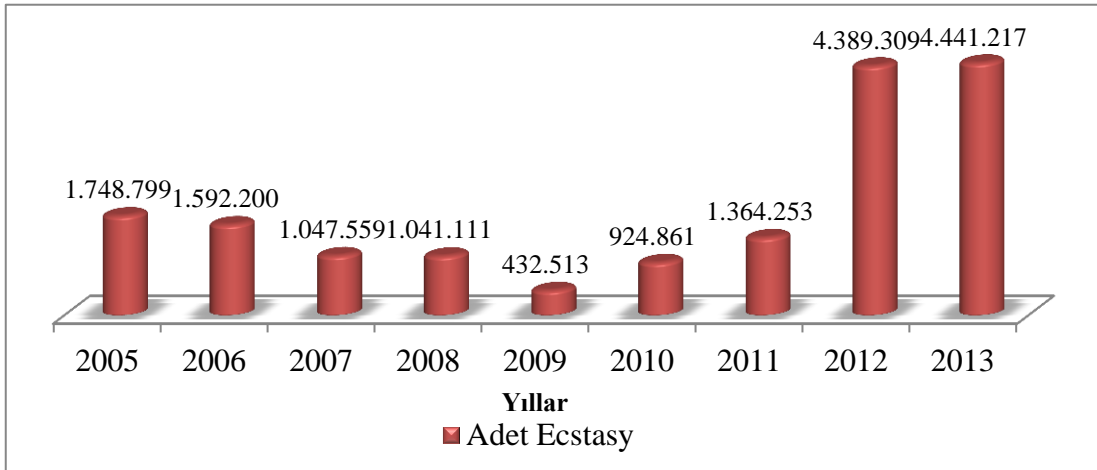
²¹⁰ Demirci, **a.g.e.**, s. 127

Grafik 2.2. Yıllara Göre Yakalanan Kokain Miktarları

Kaynak: TUBİM, 2006-2014 Yılları Türkiye Uyuşturucu Raporları

Türkiye’de 2005 yılında 1.748.799 adet²¹¹ ecstasy ele geçirilirken, 2013 yılında %153,96’lık bir artış oranıyla 4.441.217 adet²¹² yakalama gerçekleştirilmiştir. 2005 ile 2009 arasında ciddi bir düşüş yaşanmakla birlikte, 2009 sonrası yakalama oranları tekrar artış eğilimi göstermiştir. Bu yıllar arasında ki dağılım ise Grafik 2.3.’te gösterilmiştir.

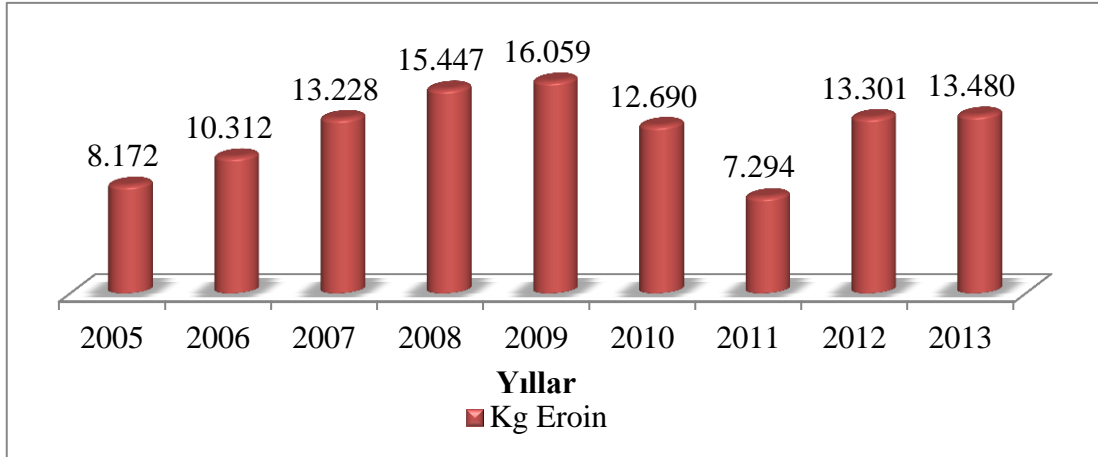
Grafik 2.3. Yıllara Göre Yakalanan Ecstasy Miktarları

Kaynak: TUBİM, 2006-2014 Yılları Türkiye Uyuşturucu Raporları

²¹¹ Pınarcı, a.g.e., 2006, s. 48

²¹² Demirci, a.g.e., s. 128

Ülkemizde ki eroin yakalamaları ise 2005 yılı içerisinde 8.172 Kg²¹³ iken 2013 yılına gelindiğinde %64,95 oranında artarak 13.480 Kg'a²¹⁴ yükselmiştir. 2009'da düşüşe başlayan eroin yakalamaları 2011 yılında tekrar yükselişe geçmiştir. Eroin yakalama miktarlarının yıllar içerisinde ki dağılımı Grafik 2.4.'te gösterilmiştir.

Grafik 2.4. Yıllara Göre Yakalanan Eroin Miktarları

Kaynak: TUBİM, 2006-2014 Yılları Türkiye Uyuşturucu Raporları

Türkiye'de en sık rastlanılan bir diğer uyuşturucu madde türü olan captagon ise 2005 yılında 97 farklı olayda toplam 6.404.923 adet²¹⁵ ele geçirilmişken 2013 yılına geldiğimizde bu rakam 227 olay sonucunda 4.529.846 adete²¹⁶ düşmüştür. 2006 yılından beri yaşanan düşüş 2013 yılında, bir önceki yıla göre 24.68 kat artmıştır. Bunun nedeni ise 2013 yılında Hatay'da yapılan bir operasyon sonucunda tek seferde 4.226.000 adet captagonun yakalanmasıdır²¹⁷. Captagon yıllık yakalama miktarları Grafik 2.5.'de gösterilmektedir.

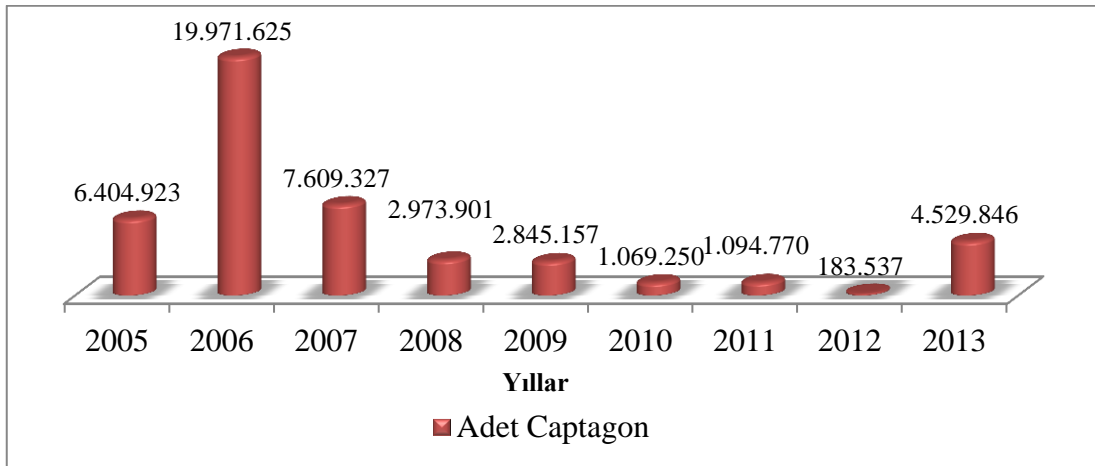
²¹³ Pınarcı, **a.g.e.**, 2006, s. 48

²¹⁴ Demirci, **a.g.e.**, s. 122

²¹⁵ Pınarcı, **a.g.e.**, 2006, s. 48

²¹⁶ Demirci, **a.g.e.**, s. 129

²¹⁷ Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (KOM), **Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2013 Raporu**, KOM Yayınları, Ankara, Haziran 2014, s. 22

Grafik 2.5. Yıllara Göre Yakalanan Captagon Miktarları

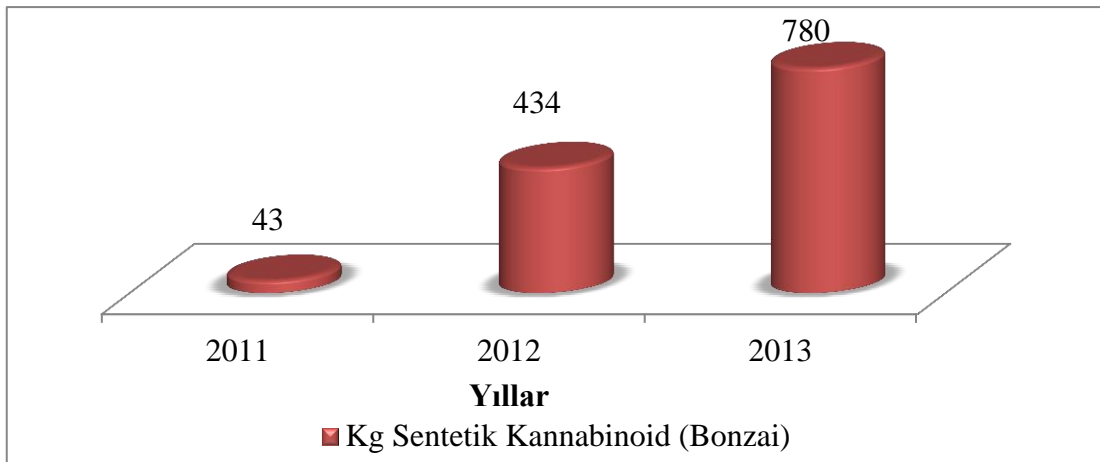
Kaynak: TUBİM, 2006-2014 Yılları Türkiye Uyuşturucu Raporları

Ciddi bir sorun haline gelen sentetik kannabinoid (bonzai)'ler Türkiye'de ilk kez 2011²¹⁸ yılında yakalanmıştır. 2011 yılında 43 kg yakalama miktarı 2013 yılında %1714 oranında artış göstererek 780 kg şeklinde gerçekleşmiştir. Sentetik kannabinoid (bonzai)'lerin Türkiye'de ortaya ilk kez çıktığı 2011 yılında 26 farklı ilimizde yakalanmışken bu sayı 2012 yılında 43'e, 2013 yılında ise 70 farklı ile yükselmiştir²¹⁹. Son yıllarda özellikle gençler arasında hızlı bir şekilde yayılan, "Bonzai", "Sahte Ot", "K2", "Jamaika" gibi sokak isimleriyle de bilinen sentetik kannabinoid, ciddi yan etkileri ve zararları olan bir uyuşturucu madde türüdür. Sentetik kannabinoidlerin sürekli olarak üreticileri tarafından içeriğindeki kimyasal bileşenler değiştirilmektedir. Piyasada genellikle gençler arasında alıcı bulan bu tür uyuşturucu maddelerin farmakolojik özelliklerinin belirlenemiyor olması sağlık sektörü bakımından da ciddi problemlere yol açtığı görülmektedir. Kullanıcılar

²¹⁸ Bonzainin ilk kez yakalanması ile ilgili olarak farklı raporlarda farklı yıllar belirtilmektedir. Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2011 Raporu ve TUBİM 2012 Türkiye Uyuşturucu Raporu'na göre ilk kez 2010 yılında ülkemizde bonzai yakalanmıştır. Ancak her iki raporda da yakalama miktarlarına ilişkin bir bilgi yer almamaktadır. TUBİM 2014 Türkiye Uyuşturucu Raporu'na göre ise ilk kez yakalama olayları 2011 yılında gerçekleşmiştir. Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2013 Raporu ise durumu görülme ve yakalama şeklinde iki kısımda incelemiş ve Bonzainin Türkiye'de ilk kez görülmesini 2010 yılı olarak açıklamıştır. Ancak aynı rapora göre sentetik kannabinoid türevlerinin 2011 yılında yasa kapsamına alınması nedeniyle yakalamalar 2011 yılında yasal olarak bir anlam kazanmıştır. Bu bağlamda çalışmada yakalama miktarlarının da belirtilmesi nedeniyle en son yayınlanan TUBİM 2014 Türkiye Uyuşturucu Raporu dikkate alınarak ilk kez yakalama yılı 2011 olarak kabul edilmiştir.

²¹⁹ Demirci, a.g.e., s. 130

aracılığıyla sentetik kannabinoidlerin bir uyuşturucu olmadığı bilgisinin yayılması ve bilinen bonzai ismi nedeniyle zararsız olduğuna dair yanlış bir algı oluşturulması bu tür uyuşturucuların özellikle gençler arasında yaygın bir kullanımına neden olmaktadır²²⁰. Üç yıl gibi kısa bir süre zarfında çok hızlı bir biçimde ülke geneline yayılan sentetik kannabinoidlere ilişkin yıllık yakalama miktarları Grafik 2.6.'da verilirken, Türkiye genelinde görüldüğü iller ise Harita 2.1. ve 2.2.'de gösterilmiştir.

Grafik 2.6. Yıllara Göre Yakalanan Sentetik Kannabinoid (Bonzai) Miktarları

Kaynak: TUBİM, 2014 Türkiye Uyuşturucu Raporu

²²⁰ Ö. Ayhan Kalyoncu, Buse Ünlü ve Ufuk Taştan, “Gençlerin Tehlikeli Oyunu: Sentetik Kannabinoidler (Bonzai) Üzerine Bir Gözden Geçirme”, **Bağımlılık Dergisi**, Cilt 15, Sayı 3, 2014, s. 150

Harita 2.1. 2011 Yılında Bonzai'nin Yakalandığı 26 İl

Kaynak: TUBİM, 2014 Türkiye Uyuşturucu Raporu

Harita 2.2. 2013 Yılında Bonzai'nin Yakalandığı 70 İl

Kaynak: TUBİM, 2014 Türkiye Uyuşturucu Raporu

2.4. Uyuşturucu Madde İle Mücadele Politikaları Kapsamında Yapılan Düzenlemeler

Ülkelerin uyuşturucu madde sorununa ilişkin geliştirdikleri politikalar ile iç hukuk mekanizmasında yer alan düzenlemeler büyük bir oranda uluslararası boyutta yer alan düzenlemelerden etkilenmektedir²²¹. Uyuşturucu madde bağımlılığının ve ticaretinin sınır aşan bir problem halini alması uluslararası işbirliğini kaçınılmaz kılmaktadır. Sosyal ve tıbbi anlamda birçok probleme kaynaklık eden uyuşturucu madde sorunu ile mücadele kapsamında imzalanan uluslararası anlaşmalar bu mücadelenin taraf devletlerce de kabul edildiğinin bir göstergesidir²²². Bu nedenle uyuşturucu madde ile mücadele için yapılan düzenlemeler değerlendirilirken öncelikle uluslararası düzenlemelere kısaca yer verilecek, daha sonra ülkemizde yer alan düzenlemeler ele alınacaktır.

2.4.1. Uluslararası Düzenlemeler

Dünyada 1909 yılına kadar uyuşturucu maddeler için küresel anlamda bir açık pazarın varlığı söz konusuydu. Ülkeler gelirlerinin kayda değer bir kısmını uyuşturucu ticaretinden elde etmekteydiler. Hükümetler ve tekelci karteller bu açık pazar içerisinde önemli bir boyutta uyuşturucu ticareti yapmaktaydılar. Bu sorunlara çözüm amaçlı olarak uluslararası boyutta kayıtlarda yer alan ilk düzenlemeler içerisinde en önemlisi 1909 yılında gerçekleştirilen “Şanghay Afyon Komisyonu”dur²²³. Gerek bu konferansta gerekse daha sonra ki yıllarda toplanan konferanslarda İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi ülkelerin taşımış oldukları ticari kaygıları nedeniyle bağlayıcı kararlar alınamamıştır²²⁴.

²²¹ Pınarcı, **a.g.e.**, 2014, s. 15

²²² Handan Yokuş Sevik, **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat 2007, s. 175

²²³ Pınarcı, **a.g.e.**, 2014, s. 15

²²⁴ Cengiz Erdiç, “Türkiye’nin Uyuşturucu Tarihi: Devlet Eroini Kendi Üretti”, **Atlas Tarih**, Röportaj: Behice Tezçakar, Doğan Burda Yayınları, Sayı 12, İstanbul, 2012, s. 100

2.4.1.1. 1909 Tarihli Şanghai Afyon Anlaşması

1909 yılında Çin; afyonu yasaklama çabaları içerisindeyken İngiliz tacirlerinin Hindistan'dan satın aldıkları afyonu Çin'e satmalarıyla birlikte bölgede afyon kullanım oranı had safhaya ulaşmıştır. Çin'de artan afyon kullanımı özellikle ABD olmak üzere diğer dünya ülkelerini tehdit eder boyuta ulaşmıştır. Bu tehditlerinin önünü almak adına ABD, Çin, İngiltere, Almanya, Fransa, Hollanda, Japonya, İtalya, Avusturya-Macaristan, İran, Portekiz, Rusya ve Siyam ülkeleri tarafından bir toplantı yapılmış ve Çin'in yasaklama çabaları dikkate değer bulunmuştur. Bu toplantı neticesinde yapılan anlaşma bu alandaki ilk uluslararası anlaşma olması ve takip eden konferanslara temel teşkil olması bakımından önemli bir aşama olarak kabul edilmektedir. Ancak bu toplantıda alınan kararlar tavsiye niteliğindedir²²⁵.

2.4.1.2. 1912 Tarihli Lahey Afyon Anlaşması

Şanghai toplantısına katılan ülkeler tarafından imzalanan bu anlaşma ile uyuşturucu maddeler bilimsel bir bakış açısıyla değerlendirilmiş ve taraf ülkelerin anlaşma doğrultusunda iç hukuk sistemlerinde bir takım yasal düzenlemeler yapması gerektiği sonucu karara bağlanmıştır²²⁶. Anlaşmada dikkate değer bir başka nokta ise alınan kararların uygulanması ile ilgili alınacak tedbirleri taraf ülkelerin inisiyatifine bırakarak uluslararası bir müeyyide öngörmemiş olmasıdır²²⁷. Türkiye bu anlaşmayı 14.01.1923 tarih ve 2108 sayılı yasa ile kabul etmiştir.

2.4.1.3. 1913 - 1914 Tarihli Lahey Afyon Konferansları

1913 ve 1914 yıllarına gelindiğinde 1912 tarihli Lahey Afyon Antlaşmasında alınan kararlarının uygulanabilmesini hayata geçirmek ve diğer devletler tarafından

²²⁵ Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (KOM), **Uyuşturucu Madde Olayları Genel Değerlendirmesi**, Evren Yayıncılık, Ankara, Mart 1998, s. 57

²²⁶ Pınarcı, **a.g.e.**, 2014, s. 17

²²⁷ KOM, **a.g.e.**, 1998, s. 57

da imzalanmasını sağlamak maksadıyla iki defa konferans düzenlenmiştir. Toplantıya katılan ülkeler daha bir sıkı görüş ve anlayış etrafında toplansalar da, Birinci Dünya Savaşı konferansların amacına ulaşmasına engel olmuştur. Uyuşturucu sorunu büyük bir sorun haline gelmiş, eroin ve kokain her yerde kullanılmaya başlanmıştır²²⁸.

2.4.1.4. 1925 Tarihli I. Cenevre Afyon Anlaşması

Uluslararası düzenlemelerden üçüncüsü olan 19 Şubat 1925 tarihli Cenevre Afyon Anlaşması; 1912 Lahey Afyon Anlaşması'nın hükümlerini aynen kabul etmenin yanı sıra, uyuşturucu maddelerin uluslararası ticaretini kontrol altına alacak bir sistemin kurulmasını da öngörmüştür. İthalat ve ihracatın ülkelerin kontrolü altında gerçekleşmesi gerektiği savını kabul eden anlaşmaya göre uyuşturucu maddeler ile ilgili bilgileri toplama istatistikler çıkarma ve anlaşmanın takibini yapmak maksadıyla "Daimi Merkez Komitesi" kurulmuştur²²⁹.

2.4.1.5. 1931 Tarihli II. Cenevre Afyon Anlaşması

Bu anlaşma, 1912 ve 1925 yıllarında uyuşturucu maddelerin sınırlandırılması amacıyla imzalanan anlaşmaların tamamlayıcısı konumundadır. Bu anlaşmada temel hedef uyuşturucu maddelerin imalatının sadece dünyanın fenni ve tıbbi ihtiyacı karşılayacak düzeyde tutulmasıdır²³⁰. Dünya genelinden 44 ülkenin katılımlarıyla gerçekleştirilen anlaşmaya Türkiye 1932 yılında 1912, 1914 ve 1925 tarihli anlaşmalarla birlikte onaylayarak taraf ülke olmuştur²³¹.

²²⁸ Köknel, **a.g.e.**, 1998, ss. 282 - 283

²²⁹ KOM, **a.g.e.**, 1998, ss. 57 - 58

²³⁰ KOM, **a.g.e.**, 1998, s. 58

²³¹ Pınarcı, **a.g.e.**, 2014, s. 18

2.4.1.6. 1931 Tarihli Bangkok Anlaşması

1931 yılında Bangkok'ta Siyam Ülkeleri ile Batı Avrupa Ülkeleri arasında imzalanan bu anlaşma ile Uzak Doğu Ülkelerindeki durum tekrardan gözden geçirilmiştir. Uyuşturucu madde kaçakçılığında para cezasının yanında hapis cezası getiren anlaşma 21 yaşından küçük olanlar içinde afyon satışını yasaklamıştır²³².

2.4.1.7. 1936 Tarihli III. Cenevre Afyon Anlaşması

Milletler Cemiyeti'nin uyuşturucu maddelerin üretimi, tüketimi, kontrolü gibi konularda çok ciddi tedbirler almasına rağmen artık dünya üzerinde uyuşturucu maddeler sorunu başka bir boyut kazanmıştır. Uyuşturucu madde kullanımı bir türlü önlenemiyor ve gittikçe yaygınlaşıyordu. Bu nedenle de uluslararası alanda daha etkili çalışmalar ve işbirliği gerekmektedir. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 42 ülke 1936 Haziran ayında bir konferans düzenlemiş ve neticesinde 26 Haziran 1936 da anlaşma imzalanmıştır. Anlaşma neticesinde uyuşturucu maddelerin imalatı, depolanması, analizi, ticareti, nakli, transit geçişi suç sayılmakla birlikte bu eylemlere kasten katılmak, bu konuda şirket kurup anlaşma yapmak suçu artıran nedenler arasında sayılmıştır²³³.

2.4.1.8. 1948 Tarihli Paris Protokolü

BM Genel Sekreterliği 1931 tarihli Cenevre Afyon Anlaşması etki alanını genişleterek, sentetik uyuşturuculara karşı önlem almayı planlamakta ve bu konuda uluslararası yeni bir anlaşma yapılması gerektiği noktasında tavsiyelerde bulunmuştur. Bu tavsiyelerin temel nedeni ise 1931 tarihli Cenevre Afyon Anlaşması sonrası keşfedilen ve bu nedenle de 1948'e değin uluslararası kontrollerin dışında kalan sentetik uyuşturuculara karşı sınırlayıcı ve kontrol altında tutucu kararlara olan ihtiyaçlar oluşturmaktadır. Bu bağlamda üye devletlerin katılımı ile 29 Kasım 1948

²³² Pınarcı, **a.g.e.**, 2014, s. 18

²³³ Köknel, **a.g.e.**, 1998, s. 284

tarihinde Paris’te bir konferans düzenlenmiş ve neticesinde bir protokol taslağı hazırlanmıştır²³⁴. Protokole taraf olan ülkeler yeni bir sentetik madde tespit edildiği durumlarda bu durumu BM Genel Sekreterliği’ne bildirme yükümlülüğüne girmişlerdir. Genel Sekreterlik kendisine ulaşan bildirimleri Narkotik İlaçlar Komitesine ya da Dünya Sağlık Örgütü’ne (WHO) iletimini sağlayarak gerekli analizleri yapacaktır. Bu durum neticesinde WHO’ya sentetik uyuşturuculara yönelik tedbir alma yetkisi de tanınmıştır²³⁵.

2.4.1.9. 1953 Tarihli New York Afyon Konferansı

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) tarafından alınan bir karar ile haşhaş ekimine kısıtlamaların getirilmesi, afyon üretim, tüketim ve ticaretinin azaltılması amacıyla New York’ta protokol imzalanmıştır. Protokol hükümlerine göre afyon üretimi bilimsel amaçlara doğru kaydırılmalı, üretimi için ruhsat usulü getirerek resmi kurumlar aracılığıyla üretim gerçekleştirilmelidir. Şayet bir anlaşmazlık söz konusu olursa problemlerin çözüm mercii olarak Uluslararası Adalet Divanı belirlenmiştir²³⁶.

2.4.1.10. 1961 Tarihli Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi

1961 yılına gelindiğinde daha önceki yıllarda yapılan anlaşmalardan beklenen sonuç gerçekleşmeyince ECOSOC bu anlaşmaları gözden geçirerek hepsinin yerini alabilecek yeni bir anlaşma hazırlamıştır. ECOSOC tarafından hazırlanan “Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi” 40 devlet tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme ile daha önce imzalanan

²³⁴ KOM, a.g.e., 1998, ss. 58 - 59

²³⁵ Pınarcı, a.g.e., 2014, s. 18

²³⁶ a.g.e., 2014, s. 19

anlaşmalarının büyük bir kısmının yerini alması nedeniyle “Tek Sözleşme” şeklinde anılmaktadır²³⁷.

1961 tarihli Tek Sözleşmesi ile birlikte uyuşturucu maddelerin tıbbi ve bilimsel amaçlar dışında kullanılması yasaklanarak, uyuşturucu madde yapımında kullanılan yasadışı haşhaş ve diğer bitkilerin ekiminin denetlenerek kontrol altına alınması karara bağlanmıştır. Bunun yanı sıra uyuşturucu maddelerin üretiminin ve ticaretinin ruhsata bağlanarak, gerekli denetimlerin yapılması gibi bir takım konularda çeşitli kurallar getirilerek Uluslararası Uyuşturucu Kontrol İdaresi (INCB) kurulmuştur²³⁸. Halen yürürlükte bulunan sözleşmeye göre konu ile ilgili uluslararası sorunların çözüm yeri Uluslararası Adalet Divanı’dır. Türkiye ise bu sözleşmeye 1966 yılında taraf olmuştur²³⁹.

2.4.1.11. 1971 Tarihli Psicotrop Maddeler Sözleşmesi

Uyuşturucu maddelerle benzer etkiye sahip olan ancak Tek Sözleşmesi’ne dâhil edilmeyen sentetik psicotrop maddeler uyuşturucu ile mücadele noktasında bir eksiklik olarak görülmüştür. Bu bağlamda oluşan eksikliği doldurmak amacıyla ECOSOC önderliğinde 19 Şubat 1971 tarihinde 1971 Psicotrop Maddeler Sözleşmesi imzalanmış ve 40 ülkenin onayıyla 16 Aralık 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeyi Türkiye 22 Şubat 1971 tarihinde imza altına almasına karşın yürürlük tarihi 10 yıl gibi bir süre sonra 07 Mart 1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir²⁴⁰.

1971 tarihli sentetik maddelere ilişkin bu sözleşmenin sonunda psicotropik maddeler dört cetvele ayrılmış bulunmaktadır. Ancak değişen şartlar da göz önüne alındığında bu cetvellere yeni maddelerin eklenmesine müsaade edilmiş ve bu konuda WHO’ya yetki verilmiştir²⁴¹. Bu sözleşme ile suiistimal konusu edilen ve

²³⁷ Demirel, **a.g.e.**, s. 3

²³⁸ Ali Çevik, “Yeni Gelişmeler ve Trendler”, **2009 Türkiye Uyuşturucu Raporu**, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), Ankara, 2009, s. 2

²³⁹ Pınarcı, **a.g.e.**, 2014, s. 19

²⁴⁰ Demirel, **a.g.e.**, s. 11

²⁴¹ Murat Balcı, **Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları**, Birinci Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, Eylül 2009, s. 99

insan psikolojisini etkilemeye yönelik tıbbi ilaçların kontrol altına alınarak, uyuşturucu etkisi bulunan bu tür ilaçların ancak doktor reçetesi ile kullanılmasının sağlanması hedeflenmiştir. Ayrıca bu sözleşmede belirtilen konuların üye devletlerin kendi iç hukuklarında da suç sayılması için gereken kanuni düzenlemelerin yapılması gibi kararlar alınmıştır. Bu kararlar neticesinde ortaya çıkabilecek olası uyuşmazlıklarda ise Uluslararası Adalet Divanı'na başvurulması şeklinde ciddi bir yaptırım getirilmiştir²⁴².

2.4.1.12. 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi

Uyuşturucu madde trafiğini engellemek amacıyla 19 Aralık 1988 tarihinde Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşme ile uluslararası boyutu bulunan uyuşturucu ve psikotrop madde kaçakçılığının değişik yönleriyle devletlerin daha etkin bir biçimde mücadele etmelerini sağlayabilmek adına aralarındaki işbirliğini daha da artırmayı hedeflemektedir. Türkiye sözleşmeyi 20 Aralık 1988 tarihinde imzalamış ve sözleşme 25 Kasım 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir²⁴³.

Bu sözleşme ile uyuşturucu ve psikotrop maddelerin üretiminde kullanılan kimyasal maddelerin kontrol altına alınması ve uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadelede kara para aklanmasının önüne geçilmesi gibi kararların alınması amaçlanmıştır. Bu bağlamda uyuşturucu maddeyle ilgili suçlar ile mücadelede daha da etkin olmak adına uluslararası alanda operasyonel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, adli yardımlaşma ve iletişimin artırılmasının sağlanması hedeflenmektedir²⁴⁴.

²⁴² Çevik, a.g.e., 2009, s. 2

²⁴³ Demirel, a.g.e., s. 15

²⁴⁴ Çevik, a.g.e., 2009, ss. 2-3

2.4.2. Ulusal Düzenlemeler

Uyuşturucu madde sorununun doğası çözüm için toplayıcı bir yasanın varlığını gerektirmektedir. Dünyada da tek bir çatı altında toplayıcı kanun ile çözüm için çeşitli deneyimler yaşanmıştır. Tek bir çatı altında toplayıcı yasalara ihtiyaç duyulmasının nedeni ise uyuşturucu madde piyasasının durağan olmayıp, aksine sürekli yeni pazarlama stratejilerinin üretilerek piyasaya yeni maddeler sürülmesidir. Bu bağlamda BM Tek Sözleşmesi benzer ihtiyacın bir ürünü olarak örnek gösterilmektedir²⁴⁵.

Bugün itibariyle ülkemizde uyuşturucu konusuyla ilgili tek bir kanun bulunmamasıyla birlikte gerek uyuşturucuyla ilgili gerekse içerisinde konuyla ilgili maddeler bulunan birçok kanuni düzenleme mevcuttur. Birçok gelişmiş modern ülkelerin hukukunda olduğu gibi, ülkemiz hukukunda yer alan bir dizi özel kanunlarda karmaşık ve dağınık şekilde yer alan ilgili düzenlemelerin uyuşturucu madde sorunu ile etkili bir biçimde mücadele edebilmek adına bir çatı altında toplanarak yalnızca tek bir kanunda düzenlenmesi yararlı olacaktır²⁴⁶.

2.4.2.1. Kanunlar

Ülkemizde uyuşturucu madde ilgili çeşitli hükümlerin yer aldığı temel kanunlar, 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun, 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle ilgili Kanun, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu olarak sayılabilir. Bunların dışında ise; 984 Sayılı Ecza Ticarethaneleriyle Sanat ve Ziraat İşlerinde Kullanılan Zehirli ve Müessir Kimyevi Maddelerin Satıldığı Dükkânlara Mahsus Kanun, 1262 Sayılı İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu, 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, 2803 Sayılı Jandarma Teşkilat Görev Yetkileri Kanunu, 2692 Sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu, 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu, 5584 Sayılı Posta

²⁴⁵ Aşıcıoğlu, a.g.e., 2014, ss. 44-45

²⁴⁶ Mehmet Zülfü Öner, “Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu Madde İmal, İthal ve İhraç Suçları”, **Türkiye Barolar Birliği (TBB) Dergisi**, Sayı 88, 2010, s. 109

Kanunu, 4208 Sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun, 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanunu, 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 6197 Sayılı Eczacılık ve Eczaneler Hakkında Kanun, 4136 Sayılı Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçaklığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun gibi çeşitli kanunlarda uyuşturucu, uyarıcı ve psikoaktif etkiye yol açabilen maddelerle ilgili hükümler bulunmaktadır²⁴⁷.

2.4.2.1.1. 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun

2313 sayılı ve 12.06.1933 tarihli Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun²⁴⁸ kenevir ekimine ilişkin çeşitli hükümler içermektedir²⁴⁹. Kanunda uyuşturucu madde kavramının bir tanımlaması yapılmamakla birlikte; Kanunun 1. Maddesinde tek tek sayma yöntemiyle hangi maddelerin uyuşturucu madde olarak kabul edileceğine yer verilmiştir.

Bu kanun ile birlikte tıbbi amaçlar doğrultusunda kullanılan uyuşturucu maddelerin yanı sıra içerisinde uyuşturucu madde barındıran diğer maddelerin ithali, ihracı ve satışı Sağlık Bakanlığı tarafından denetlenmesine karar verilmiştir²⁵⁰. Kanunun 3. Maddesi ise özellikle esrar üretmek için kenevir ekilmesi ve ne şekilde olursa olsun esrarın ortaya çıkarılmasını, ithal, ihrac ve satışını yasaklamıştır. 4208 sayılı ve 13.11.1996 tarihli kanunun 16. Maddesi ile 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçaklığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek I ve II numaralı tablolar ile bu tabloların değişikliklerinde yer alan maddelerin imali, ithali ve ihracı, nakli, bulundurulması, alımı ve satımı Sağlık Bakanlığının iznine bağlanarak 2313 sayılı kanuna eklenmiştir.

²⁴⁷ Aşıcıoğlu, a.g.e., 2014, s. 45

²⁴⁸ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2313.pdf> (Erişim Tarihi: 09.03.2015)

²⁴⁹ Öner, a.g.e., s. 109

²⁵⁰ Fatma Karakaş Doğan, **Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları**, Birinci Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, Ocak 2015, s. 74

Kanunun 4., 5., 6., 8., 9., 10., 12. ve 13. maddelerinde bazı uyuşturucu maddelerin yalnızca devlet kontrolünde imal, ithal ve ihraç edilebileceği belirtilirken, bu işlemler için alınacak izinlerde yetkili kurum ise Sağlık Bakanlığı olduğu hüküm altına alınmıştır. Kanunun 23. maddesinde ise lif, tohum, sap ve benzeri amaçlarla kenevir ekimi için gerekli izinlerin Tarım, Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından sağlanacağı belirtilmektedir. Her ne maksatla olursa olsun kenevir ekiminin yasaklanarak, izinsiz yetiştirilen kenevir maddesi en büyük mülki amirin emriyle imha edileceği düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra aynı kanun maddesinde hangi durumlarda adli para cezası ve hangi durumlarda hapis cezası uygulanacağı hakkında da çeşitli düzenlemeler yer almaktadır.

Kanunun 19. Maddesine göre ise uyuşturucu madde türleri yalnız 1. Madde'de sayılanlardan ibaret olmayıp, bilimsel incelemelere dayalı olarak değişen şartlara göre ortaya çıkan yeni maddeler de Bakanlar Kurulu kararı ile uyuşturucu madde sayılabilmekte ve böylece uyuşturucu maddelerin kapsamı genişletilebilmektedir. Nitekim bu yetkiye dayanarak değişik zamanlarda²⁵¹ alınan Bakanlar Kurulu kararı ile kanunun 1. maddesinde sayılan uyuşturucu madde türleri genişletilmiştir.

2.4.2.1.2. 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun

Haşhaş ekimine ilişkin hükümler içeren²⁵² 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle ilgili Kanun²⁵³, 19.06.1986 tarih ve 19136 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Toplam 7 maddeden oluşan 3298 sayılı kanun ile birlikte 3 Temmuz 1932 tarihli ve 2061 sayılı Türkiye Afyon Yetiştiricileri Satış Birliği Hakkındaki Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

²⁵¹ 16/12/2013 tarihli ve 2013/5742 sayılı, 22/5/2013 tarihli ve 2013/4827, 3/1/2014 tarihli ve 2014/5818 sayılı, 15/9/2014 tarihli ve 2014/6800 sayılı ve 26/1/2015 tarihli ve 2015/7238 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Kararın eki listesinde yer alan maddeler 2313 sayılı Kanun hükümleri kapsamına alınmıştır.

²⁵² Öner, **a.g.e.**, s. 109

²⁵³ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3298.pdf> (Erişim Tarihi: 09.03.2015)

3298 sayılı kanunun afyon ve uyuşturucu maddelerle ilgili genel esaslar başlıklı 1. maddesine göre çizilmiş veya çizilmemiş haşhaş kapsülleri ile ham afyon, tıbbi afyon ve morfin evsafını haiz afyon alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterleri; koka yaprağı ve bunun alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterleri ile Sağlık Bakanlığınca tayin olunacak diğer uyuşturucu maddelerin alımı, satımı, imali, ithali ve ihracı ile ilgili hususlar Bakanlar Kurulunun tespit edeceği esaslara göre yürütülür²⁵⁴.

3298 Sayılı Kanunun 2. maddesine göre “haşhaş ekilecek, afyon ve kapsül üretilecek yerler memleketin tarımsal ve ekonomik durumu, yurt içi ihtiyacı, ihraç imkânları ve mevcut stok durumuna göre her yıl Bakanlar Kurulunca tespit edilir ve kararname en geç 1 Temmuz'a kadar yayımlanır, bu konuda yeni bir karar alınmaması halinde, önceki kararname hükümlerinin uygulanmasına devam olunur denilmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarınca bilimsel araştırmalar için yapılacak ekilişler hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz. Tespit ve ilan edilen yerlerde haşhaş ekimi yapacaklar ilgili kuruluştan izin belgesi almakla yükümlüdür. İzin belgeleri bir üretim yılı için geçerli olup, başkasına devir edilemez. İzin belgeleri herhangi bir sebeple iptal olunanların ekilmiş haşhaş tarlaları masrafı üreticiye ait olmak kaydıyla ilgili kuruluş adına herhangi bir bedel ödenmeksizin toplatılır veya imha ettirilir.”

3298 sayılı kanunun cezai hükümler başlıklı 4. maddesine göre ham, hazırlanmış ve tıbbi afyon ile bunların hazırlanmış şekilleri Türk Ceza Kanununun (TCK) uygulanmasında uyuşturucu maddelerden sayılmaktadır. Kanun ile birlikte izinsiz olarak veya izin verilen alanlar dışında ya da izin belgesinde belirtilen miktarın üstünde üretim gerçekleştirenlerin bu fiilleri suç sayılarak çeşitli müeyyideler öngörülmüştür. Suç oluşturmamak kaydıyla izin belgesinde tespit edilen miktardan daha az ham afyon veya kapsül teslim eden üreticilere mahallî mülkî amir tarafından eksik teslim edilen miktarların teslim anındaki baş alım fiyatının iki misli kadar idarî para cezası uygulanır²⁵⁵.

²⁵⁴ Karakaş Doğan, **a.g.e.**, s. 72

²⁵⁵ Yokuş Sevük, **a.g.e.**, s. 175

2.4.2.1.3. 765 Sayılı Mülga Türk Ceza Kanunu İle 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

Genel sağlık nedenleri hariç olmak üzere pozitif hukukta uyuşturucu maddelerin temini, kullanımı ve ticareti yasaklanmaktadır. Hukuk sistemlerinin uyuşturucu maddeler ile ilgili düzenlemeler içermesi ve bu maddeler hakkında çeşitli yasaklar getirmesindeki amacı, insan sağlığına zararlı olan bu maddelerin hukuk dışı engellemektir. Bu nedenle üretilmesinden kullanılmasına kadar bütün aşamaları da doğal olarak yasaklama zorunluluğu ortaya çıkmaktadır²⁵⁶.

Uyuşturucu madde suçları ceza kanunu bakımından ilk kez 765 sayılı mülga TCK'da 403. ile 409. maddeler arasında düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerde uyuşturucu madde kullanımı, bulundurulması, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal ve ihracı, ticareti, nakli, tedarik edilmesine yardımcı olmak vb. fiiller suç sayılmış ve ağır cezai müeyyidelerle bağlanmıştır. 5237 sayılı TCK'nın 188. ile 192. maddeleri arasında uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, kullanmak amacı ile bulundurmak, kullanılmasını kolaylaştırmak fiilleri birer suç olarak öngörülmüş, bu suçlara uygulanacak olan müeyyideler düzenlenmiştir. Yine bu tip suçlarda uygulama alanı bulabilecek olan cezayı kaldıran veya azaltan etkin pişmanlık hükümleri ise ayrıca düzenlenmiştir²⁵⁷. 1926 yılından 2015 yılına gelinceye kadar geçen süreçte uyuşturucu madde suçu ile ilgili olarak TCK'da yapılan değişiklikler Tablo 2.1.'de düzenlenmiştir.

Yasaklamanın ancak bir noktaya kadar sorunun çözümü olabildiği yeni TCK'da anlaşılmış ve bu nedenle yürürlükte olan TCK'da madde kullanan kişiler bağımlı ya da bağımlı olmaya aday olarak görülmekte ve bu kişiler tedaviye sevk edilmektedir. Madde kullanma suçundan yargılanıp tedavi görmeyi kabul eden kişiler öncelikle yatarak tedavi olmaları daha sonra ise mahkeme kararı ile denetimli serbestlik uygulamasıyla serbest bırakılmaktadırlar. Ancak burada temel problem bu kişilerin mahkemeler aracılığıyla sayısı ve fiziki koşulları yetersiz olan madde bağımlılığı tedavi merkezlerine yönlendirilmesi sorunudur. Çünkü ülkemizde madde

²⁵⁶ Özkan Özmen, **Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 49

²⁵⁷ Karakaş Doğan, **a.g.e.**, ss. 76 - 78

kullanımı ile ilgili tedavi merkezlerinde bu kişilere yeterli düzeyde ilgi ve zaman ayırlamamakta, bu nedenle de hedeflenen tedavi tam olarak gerçekleştirilememektedir. Bunun sonucunda ise yeniden madde kullanmaya başlamada yüksek oranlarla karşı karşıya kalınmaktadır²⁵⁸.

---

²⁵⁸ Nurmedov, **a.g.e.**, s. 253

Tablo 2.1. 765 Sayılı TCK'dan 5237 Sayılı TCK'ya Uyuşturucu Madde İle İlgili Suçlar ve Değişiklikler

S.N.	Değişiklik Tarihi ve Kanun Sayısı	Yapılan Değişiklik
1	01.03.1926 Tarihli ve 765 Sayılı Türk Ceza Yasası	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kanunda ismen belirtilen maddeler uyuşturucu olarak kabul edilmiştir (sayma yöntemi). ➤ Bireysel kullanma değil toplu kullanma suç sayılmıştır. ➤ 2-6 ay arası hapis ve ağır para cezası öngörülmüştür. ➤ Verilen para cezası sabit para cezası türünden uygulanmaktaydı. (100-1000 TL arası) ➤ Genelde cezayı hafifletecek sebepler bulunduğundan sadece para cezası verilmekle yetinilmiştir. ➤ Uyuşturucu madde kullanımını kolaylaştırmak için açılan yerlerde bulunan eşyaların müsadere ve müsadere olunan eşya tutarının yarısı, suçu meydana çıkarmakta hizmeti görülenlere verilmekte idi. ➤ Uyuşturucu ithali suç iken ihraç etmek suç değildir.
2	20.06.1933 Tarihli ve 2275 Sayılı Kanun	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Uyuşturucu madde kapsamı genişletilmiştir. Sayma sistemi devam etmiş ancak yeni ortaya çıkacak uyuşturucular için Bakanlar Kurulu kararı çıkarılması benimsenmiştir. ➤ Toplu olarak uyuşturucu kullanma ve kullanmayı kolaylaştırma suç olarak kalmış ancak, sadece para cezasına hükmedilme olanağı ortadan kaldırılmıştır. Para cezası yanında hapis cezası verilmesi yaygınlaşmıştır. ➤ Sabit para vecası yerine nispi, yakalanan miktara göre, para cezası uygulamasına geçilmiştir. Her gram uyuşturucu için bir lira baz alınmıştır. ➤ Uyuşturucuyu, ihraç, ithal, imal, tedarik eden ve bulunduranlara ve temin edenler için en az hapis cezası sınırı 6 aydan bir yıla çıkarılmış, en üst limit 5 yıl olarak belirlenmiştir. ➤ Uyuşturucu ihraç etmek de suç sayılan eylemler arasına girmiştir.
3	23.06.1936 Tarihli ve 3038 Sayılı Kanun	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Uyuşturucu madde kullanım suçunda “toplu ve bireysel kullanım” ayrımı kaldırılmış, her türkü uyuşturucu madde kullanımı “suç” olarak kabul edilmiştir.
4	02.06.1941 Tarihli ve 4055 Sayılı Kanun	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sayma sistemi, uyuşturucu maddelerin isimlerini yasa da tek tek belirtmek yerine “uyuşturucu madde” deyimini kullanılmıştır. ➤ İhraç, ithal, imal eden, satan, alan, aracı olan, kullanılmasını kolaylaştıranlar 1-5 yıl arası hapis ve iki seneden az olmamak üzere, küçük bir kasabada “sürgün” cezası getirilmiştir. ➤ Uyuşturucu cinsi ve nev'i farkı gözetmeksizin cezalar ağırlaştırılmıştır.
5	01.08. 1953 Tarihli ve 6123 Sayılı Kanun	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Uyuşturucu maddelere ilişkin cezalar ağır şekilde arttırılmıştır. ➤ İmal, ithal ve ihraç suçları diğer suçlardan ayrılarak daha ağır ceza belirlenmiştir. ➤ Üst sınırı beş yıl olan 403. Maddede düzenlenen imal, ithal ve ihraç suçlarında ceza, alt sınırı 10 yıl olarak belirlenmiştir. ➤ İmal, ithal ve ihraç suçunda Sürgün cezasının süresi 3-5 yıl olarak arttırılmıştır. ➤ İmal, ithal ve ihraç suçunda Her gramına bir lira olan para cezası, bir gram için 10 liraya çıkarılmıştır.

		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Madde türlerine göre verilen cezalarda değişikliğe gidilmiştir. Maddenin eroin, kokain, morfin veya esrar olması halinde müebbet ağır hapis cezası getirilmiştir.
6	13.07.1965 Tarihli ve 647 Sayılı Kanun	<ul style="list-style-type: none"> ➤ TCK m. 403'te yer alan sürgün cezası kaldırılmıştır.
7	10.01.1981 Tarihli ve 2370 Sayılı Kanun	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Yasanın 403. Maddesine "bazmorfin" maddesi de eklenmiştir
8	10.01.1987 Tarihli ve 3354 Sayılı Kanun	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Türkiye tarafından yargılama kapsamı genişletilmiştir. ➤ Madde Türkiye'den ihraç edilsin veya edilmesin Türk Makamlarına yargılama yetkisi tanınmıştır.
9	21.11.1990 Tarihli ve 3679 Sayılı Kanun	<ul style="list-style-type: none"> ➤ İdam cezası, müebbet hapis cezasına dönüştürülmüştür.
10	06.06.1991 Tarihli ve 3756 Sayılı Kanun	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sürgün cezası, idam cezası kaldırılmış, ➤ Menkul ve gayrimenkullerinin müsaderesi cezası kaldırılmış, ➤ Ağır Hapis cezaları artırılmıştır ➤ Kullanıcılar için verilen 3-5 yıl olan hapis cezası 1-2 yıla indirilmiştir. ➤ Esrar, cezayı ağırlaştırıcı maddeler olan eroin, kokain ve morfin grubundan çıkarılmıştır.
11	26.09.2004 Tarihli ve 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. ➤ Uyuşturucu madde suçları 188-192. Maddeler arasında düzenlenmiştir. ➤ "Uyuşturucu ve Uyarıcı maddeler" tabiri getirilmiştir. ➤ Kullanıcılar için tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri, kullanmak amacıyla bulunduranlar için sadece denetimli serbestlik tedbiri getirilmiştir ➤ Uyuşturucu kullanmak, yasa metninde açıkça suç olarak sayılmamıştır ➤ Kullanmak amacıyla bulundurma, temin etme, alma, kabul etme suç sayılmış ve 1-2 yıl arası hapis cezası tayin edilmiştir. Ancak hapis cezasından önce aynı suçla ilgili en az iki kez denetimli serbestlik/tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri verilmesi şartı getirilmiştir. ➤ Etkin pişmanlık halinde, soruşturma başlatılmadan resmi makamlara başvuran kullanıcı hakkında ceza hükmolünmemektedir. Ancak, soruşturma ve kovuşturma yapılabilecektir.
12	29.6.2005 Tarihli ve 5377 Sayılı Kanun	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Uyarıcı madde kavramı getirilmiştir. ➤ Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından verilecek olan cezalarda yarıya kadar indirim uygulanabileceği belirtilmiştir.
13	18.06.2014 Tarihli ve 6545 Sayılı Kanun	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Uyuşturucu veya uyarıcı madde verilen veya satılan kişinin çocuk olması hâlinde, veren veya satan kişiye verilecek hapis cezası alt sınırı 15 yıl olarak belirlenmiştir. ➤ Uyuşturucu madde imal ve ticareti suçlarında hapis cezaları ağırlaştırılmış, bu suçların üç veya daha fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranında, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, verilecek ceza bir kat artırılacağı belirtilmiştir.

		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçunda hapis cezaları ağırlaştırılmıştır. ➤ Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak açıkça suç olarak düzenlenmiştir. ➤ Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçundan dolayı başlatılan soruşturma da şüpheli hakkında beş yıl süreyle kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesi getirilmiştir. <ul style="list-style-type: none"> ➤ Hakkında erteleme kararı verilenler için asgari bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbiri uygulanacaktır. ➤ Erteleme süresi içinde kullanmak için tekrar uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alması, kabul etmesi veya bulundurması ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanması durumunda tekrar soruşturma ve kovuşturmaya gerek kalmadan kamu davası açılması kararlaştırılmıştır.
14	7.03.2015 Tarihli ve 6638 Sayılı Kanun	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sentetik kannabinoid ve türevleri uyuşturucu madde olarak kabul edilmiş ve verilecek ceza yarı oranında artırılabacaktır. ➤ Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçları; okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarı, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi hâlinde verilecek ceza yarı oranında artırılabacaktır.

Kaynak: Mustafa Pınarcı, **Uyuşturucu Sorunu ve Mücadele Politikası**, ss. 50–51’den güncellenerek hazırlanmıştır.

2.4.2.2. Ulusal Uyuşturucu Politika ve Strateji Belgesi ile Eylem Planları

Türkiye'nin uyuşturucu sorunu ile mücadele politikalarının ve bu kapsamdaki amaç ve hedeflerinin belirlendiği ilk Ulusal Politika ve Strateji Belgesi, 2006 yılında yürürlüğe girmiştir. Daha sonra üçer yıllık geçerlilik süreleri bulunan iki farklı Eylem Planı bu belgede belirlenen hedeflere ulaşmak için yapılması gerekli faaliyetleri kapsayacak şekilde yürürlüğe girmiştir. Bu belgelerin yürürlük süreleri 01.01.2013 tarihinde dolmuş ve akabinde ülkemizin uyuşturucu kaçakçılığı ve bağımlılığına karşı mücadeledeki politika ve stratejilerini ortaya koyan ve 2013-2018 yıllarını kapsayan “ Uyuşturucu Politika ve Strateji Belgesi” hazırlanarak yürürlüğe girmiştir²⁵⁹.

Başbakanlık tarafından oluşturulan Ulusal Uyuşturucu Politika ve Strateji Belgesi Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadeledeki programının temel dayanağını oluşturmaktadır. 2006-2012 ve 2013-2018 yıllarını kapsayacak şekilde iki defa düzenlenmiş ve yürürlüğe konulmuştur. Şu an ikinci Ulusal Uyuşturucu Politika ve Strateji Belgesi (2013-2018) yürürlükte²⁶⁰.

Bu belge ile ulusal uyuşturucu politikasının temel eksenini küresel bir boyut kazanan uyuşturucu sorununun koordinasyon, arz azaltımı, önleme, tedavi, rehabilitasyon, zarar azaltımı, uluslararası işbirliği ve bilgi toplama, araştırma, değerlendirme alanlarında ülkemizdeki mevcut durumun tasviri, uyuşturucu sorunu karşısındaki politikalarımızın ortaya konması ve sorunların bilimsel ve akılcı bir yolla çözümünü için gerekli stratejik hedeflerin belirlenmesi gibi çalışmalar oluşturmaktadır²⁶¹.

Ulusal Uyuşturucu Politika ve Strateji Belgesi (2013-2018)'ne paralel olarak en son yürürlüğe konulan 3. Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı'nda, uyuşturucu sorununun arz azaltımı ve talep azaltımı politikalarına yönelik dengeli bir yaklaşımı

²⁵⁹ T.C. Başbakanlık, **Ulusal Uyuşturucu Politika Ve Strateji Belgesi (2013-2018)**, Ankara, 2013a, ss. 7 - 8

²⁶⁰ Bülent Özcan ve Fikret Deniz, “Uyuşturucu Madde Politikası: Yasalar, Stratejiler ve Ekonomik Analizler”, **2014 Türkiye Uyuşturucu Raporu**, Türkiye Uyuşturucu Ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), Ankara, 2014, ss. 30 - 31

²⁶¹ T.C. Başbakanlık, **a.g.e.**, 2013a, s. 9

benimsemiştir. Bu planda uyuşturucu ile mücadelenin arz azaltımı, talep azaltımı, uluslararası işbirliği, bilgi toplama, araştırma, değerlendirme ve koordinasyon alanlarındaki görev ve faaliyetleri gerçekleştirecek bakanlık kurum ve kuruluşlar KUTEM (Kurumsal Temas Noktası) olarak anılmaktadır²⁶².

Arz Azaltımında Görevli Kurumlar

- Adalet Bakanlığı
  - Adli Tıp Kurumu Başkanlığı
  - Kanunlar Genel Müdürlüğü
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
  - Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü
  - Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
  - Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü
- İçişleri Bakanlığı
  - Emniyet Genel Müdürlüğü
  - Jandarma Genel Komutanlığı
  - Sahil Güvenlik Komutanlığı
- Maliye Bakanlığı
  - Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı
- Sağlık Bakanlığı
  - Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu Başkanlığı

Şekil 2.3. Ulusal Uyuşturucu Eylem Planında Arz Azaltımı ile Görevlendirilen Aktörler

Kaynak: 2013-2015 Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı'ndan uyarlanmıştır

²⁶² T.C. Başbakanlık, **Ulusal Uyuşturucu Politika Ve Strateji Belgesi'nin Uygulanması İçin Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı (2013-2015)**, Ankara, 2013b, ss. 7 - 10

Talep Azaltımında Önlemeye İlişkin Görevli Kurumlar

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
  - Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü
  - Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Gençlik ve Spor Bakanlığı
  - Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- İçişleri Bakanlığı
  - Emniyet Genel Müdürlüğü
  - Jandarma Genel Komutanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı
  - Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Sağlık Bakanlığı
  - Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Başkanlığı
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı
- Diyanet İşleri Başkanlığı
- Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu

Şekil 2.4. Ulusal Uyuşturucu Eylem Planında Talep Azaltımında Önlemeye İlişkin Görevlendirilen Aktörler

Kaynak: 2013-2015 Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı'ndan uyarlanmıştır.

Talep Azaltımında Tedavi ve Rehabilitasyona İlişkin Görevli Kurumlar

- Adalet Bakanlığı
  - CTE Genel Müdürlüğü-Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı
  - CTE Genel Müdürlüğü-Eğitim İşlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı
  - Kanunlar Genel Müdürlüğü
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
  - Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü
  - Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
  - Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı
- Sağlık Bakanlığı
  - Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü
  - Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu
- Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü

Şekil 2.5. Ulusal Uyuşturucu Eylem Planında Talep Azaltımında Tedavi ve Rehabilitasyona İlişkin Görevlendirilen Aktörler

Kaynak: 2013-2015 Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı'ndan uyarlanmıştır.

2.5. Türkiye’de Uyuşturucu Madde İle Mücadele Politikaları

1982 Anayasasının “Gençliğin Korunması” başlıklı 58. maddesi “*devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır*” şeklinde düzenlenerek, uyuşturucu ile mücadele devletin anayasal görevlerinden biri olarak kabul edilmiştir.

Uyuşturucu madde sorunu sınır aşan bir sorun olarak ulusal ve uluslararası düzeyde bir suç türü şeklini almıştır. Uyuşturucu madde kullanımının dünya çapında bir artış göstermesi, uyuşturucu madde ticaretindeki yüksek kâr payı, terörist grupların maddi kazanç sağlama noktasında bu yüksek kardan daha fazla pay alma girişimleri ve teknolojik gelişmeler, uyuşturucu üretimi ve kaçakçılığını hızlandırmıştır. Uyuşturucu madde sorunu küresel boyutta kapsamlı bir mücadeleyi gerektiren bir hal almıştır. Uyuşturucu probleminin çözümü ise bu noktada uluslararası işbirliği ile çözülebilecek ortak bir sorumluluktur. Türkiye ise uyuşturucu madde sorunu ile mücadeleyi bu perspektif ile değerlendirmekte ve ulusal düzeydeki çabalarının yanı sıra, bölgesel ve küresel düzeyde işbirliğinin artırılmasına dönük çalışmalara da destek olmaktadır²⁶³.

Ülkemizin uyuşturucu madde sorunu ile mücadele politikaları iki farklı çerçevede ele alınabilir. Bunlar kaçakçılık, satış ve üretim gibi uyuşturucu maddelerin arzına yönelik politikalar ile tedavi, iyileştirme ve önleme gibi uyuşturucu maddelerin talebine yönelik politiklardır. Bu bağlamda Türkiye’de en önemli belge 2006 yılında ilk kez Avrupa Birliği Uyuşturucu ile Mücadele Stratejileriyle uyumlu olarak düzenlenen Ulusal Uyuşturucu ve Strateji Belgesidir. Belge daha sonra 2013-2018 yıllarını kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir²⁶⁴.

Türkiye’de uyuşturucu madde sorunu ile ilgili ilk organize çalışmalar ise Milli Güvenlik Kurulu’nun (MGK) 26.04.1996 tarih ve 393 sayılı kararıyla ortaya çıkmıştır. Bu karar neticesinde uyuşturucu madde sorunu ile mücadele kapsamında

²⁶³ T.C. Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye'nin Uyuşturucu İle Mücadelesi”, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uyusturucu-ile-mucadelesi.tr.mfa (Erişim Tarihi: 11.03.2015)

²⁶⁴ Pınarcı, **a.g.e.**, 2014, ss. 38 - 39

gerçekleştirilecek faaliyetlerde ve alınacak tedbirlerde koordinasyonu sağlamak üzere “Uyuşturucu Kullanımı ile Mücadele Takip ve Yönlendirme Üst Kurulu” ile “Uyuşturucu Kullanımı ile Mücadele Takip ve Yönlendirme Alt Kurulu” oluşturulması için Bakanlar Kuruluna tavsiyede bulunulmuştur. MGK’nın tavsiye ettiği kurullar daha sonra Bakanlar Kurulunun 25.07.1997 tarih ve 97/9700 sayılı kararı ile Aile Araştırma Kurumu bünyesinde oluşturulmuştur²⁶⁵.

Uyuşturucu ile mücadele konusunda kolluk ağırlıklı bir yapıya sahip olan Türkiye söz konusu mücadele noktasında birçok Avrupa ülkesinden önde gelmektedir. Bu bağlamda uyuşturucu madde kullanımını ve ticaretini önlemek için ciddi derecede maddi kaynak ve personel ayrılmakta ayrıca bu tür maddelerin yakalama oranlarında Avrupa ülkelerine kıyasla ciddi sevindirici gelişmeler yaşanmaktadır²⁶⁶.

Türkiye’de bağımlılıkla mücadele konusunda gerçekleştirilen faaliyetler incelendiğinde bunların genellikle önleme, yasaklayıcı düzenlemeler ve kanunların uygulamaları konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu nedenle de ülkemizde bağımlılık ile mücadelenin kamuda salt bir asayiş ve sağlık sorununa indirildiği algısını oluşturmaktadır. Önleme alanındaki çalışmalar ise, belirli bir sistematik çerçeveye oturtulamamıştır. Bu çalışmalar genelde bilgilendirme ve eğitim çalışmaları, afiş, broşür, kitapçık vb. doküman hazırlanması ve dağıtımı, kamu spotları yayınlanması, seminer, konferans ve sempozyum düzenlenmesi gibi kamuoyunun farkındalığını artırmaya yönelik faaliyetlerden oluşmaktadır. Bu çalışmaların yanı sıra özellikle dezavantajlı ve riskli gruplar için madde kullanımı noktasında erken teşhis ve bu grupların bağımlı hale gelmeden madde kullanımının önlenmesine yönelik etkili bir erken müdahale mekanizmasının varlığından söz etmek bugün için mümkün görülmemektedir²⁶⁷.

²⁶⁵ <http://www.kom.pol.tr/tubim/Sayfalar/Tarih%C3%A7emiz.aspx> (Erişim Tarihi: 11.06.2015)

²⁶⁶ Pınarcı, a.g.e., 2014, s. 39

²⁶⁷ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (DDK), “Madde ve Diğer Bağımlılıklar ile Mücadele Kapasitesinin ve Bu Bağlamda Türkiye Yeşilay Cemiyetinin Değerlendirilmesi”, **Araştırma Ve İnceleme Raporu**, Ankara, Tarih 30/01/2014, Sayı 2014/2, s. 814

Pınarcı (2014), Türkiye'nin uyuşturucu ile mücadele politikalarını kapsadığı önemli gelişmeler bakımından beş döneme ayırmaktadır. Çalışmada Pınarcı'nın dönemsal sınıflandırması bağlamında uyuşturucu madde ile mücadele politikaları ele alınmaktadır.

2.5.1. Cumhuriyet Öncesi Mücadele Politikaları

Osmanlı döneminde “tiryak” olarak adlandırılan afyon dönemin kültürel bir parçası konumundaydı. “Tiryaki” diye adlandırılan afyon tüketicileri; lokumu, şurubu tüketilen, nargileyle içilen afyonla bağlarını uzun süre koparamamıştır. Ticareti ve kullanımı serbest olan afyon 18. yy. da ihraç edilmeye başlanmıştır. En fazla üretim Karahisar ilinde gerçekleştirilmekte ve bu nedenle de bu şehre daha sonra “Afyonkarahisar” ismi verilmiştir. İstanbul’da ise afyon ve afyondan elde edilmiş her türlü ürünün satıldığı “Tiryakiler Çarşısı” bulunmaktadır. Burada yaşayan halkın büyük bir çoğunluğunun afyon kullandığı belirtilmektedir. Hatta camilere, tekkelere giderken dahi afyon tüketimi söz konusuydu. 1723 yılına gelinceye dek IV. Murat dönemi hariç olmakla birlikte yoğun bir biçimde tüketilen afyon şeyhülislam fetvası ile yasaklanmış, tiryakiler sürülmüştür²⁶⁸. IV. Murat dönemi öncesinde hiçbir padişah ne afyondan taraf olmaya ne de afyona karşı olmaya cesaret edememiştir. Fakat IV. Murat afyonun fazla dozda tüketilmesinin insanı sarhoş ettiğini öğrenince anında tüketimini yasaklamıştır²⁶⁹.

Osmanlı Döneminde uyuşturucu madde ile mücadele konusunda bir takım cezai müeyyideler uygulandığı görülmektedir. Bunlardan bazıları mala el koyma, hapis, idam ve sürgünlerden oluşmaktadır. Bu cezalar arasında dikkat çeken özellikle İstanbul’da bir şekilde uyuşturucu ticaretine bulaşanlar, aralarında Bursa’nın da yer aldığı değişik şehirlere sürgüne gönderiliyordu²⁷⁰.

²⁶⁸ Erdinç, a.g.e., 2012, ss. 94 - 96

²⁶⁹ Abdulkadir Erkal, “Divan Şiirinde Afyon ve Esrar”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı 33, Erzurum, 2007, s. 29

²⁷⁰ İbrahim Öge, “Osmanlı’dan Günümüze Başımızın Belası: Uyuşturucu”, <http://yeniksen.com/osmanlidan-gunumze-basimizin-belasi-uyusturucu/> (Erişim Tarihi: 13.05.2015)

Uyuşturucu maddelerin yakalanmasıyla ilgili ilk kanun Fatih Sultan Mehmet'in çıkardığı kanunnamelede yer almakta ve uyuşturucu kullananların köylü ya da kentli olmasına bakılmaksızın bin akçe ile cezalandırılmasını öngörmektedir. Kanuni Sultan Süleyman Kanunnamesi'nde de benzer yasaklar söz konusudur²⁷¹.

Tüm bu yasaklara rağmen Anadolu'da afyon tüketimi giderek daha fazla gerçekleşmiştir. Bu nedenle Genç Osman dönemine gelindiğinde tütün ve esrar gibi bağımlılık yapan maddelerin tüketimi ve üretimi yasaklanmıştır. Bu yasak IV. Murat tarafından daha sert ve sıkı politikalar şeklinde uygulanarak bütün meyhane, kahvehane ve esrarhaneler kapatılmıştır. Bu tür uyuşturucu maddeleri gerek satanlar gerekse de kullananlar için idam cezasına varan ağır müeyyideler uygulanmıştır. İlk dönemlerde uyuşturucu madde sorunu bir asayiş sorunu olarak görülmüş, çok sert güvenlik tedbirleriyle çözülmeye çalışılmıştır. Ancak uyuşturucu madde sorununun zamanla sadece bir asayiş sorunu olmadığına anlaşılmasıyla birlikte, mücadele politikaları kapsamında tedavi ve önleme faaliyetlerine de önem verilmiştir²⁷².

Anadolu'da geleneksel tarımı yapılan ve özellikle Karadeniz Bölgesi'nde Amasya, Çorum, Gümüşhacıköy, Merzifon, Ordu, Samsun ve Taşköprü; Batı Anadolu'da Burdur, Kütahya, Ödemiş, Tire ve Doğu Anadolu'da Malatya, Şanlıurfa, Birecik, Suruç gibi alanlarda yetiştirilen kenevirde tıpkı afyon üretiminde olduğu gibi yasaklanan bir diğer uyuşturucu madde olmuştur²⁷³. Bu bağlamda ilk bilimsel ve ciddi çalışma "Cemiyet-i Tıbbîye-i Mülkiye" tarafından yapılmıştır. Kurumun ilk çalışmaları esrar üzerine olmuştur. Yapılan toplantılarda esrarın tedavi yönünden ziyade keyif verici bir madde olarak kullanıldığı ve bu durumun engellenmesi gerektiği konusunda Sadarete bilgi verilmiştir. Esrarın hammaddesi olan kenevirin tarımı bu çalışmalar neticesinde 01.03.1872 tarihinde Sadaret Tezkeresiyle yasaklanmıştır²⁷⁴.

²⁷¹ Köknel, **a.g.e.**, 1998, s. 288

²⁷² Mehmet Işık ve Hamit Erdal, "Türkiye'nin Madde Kullanımı ve Bağımlılığı ile Mücadele Politikasının Değerlendirilmesi Ve Yeni Bir Model Önerilmesi", **Turkish Studies**, Volume 10/2, Winter 2015, s. 465

²⁷³ Işık, **a.g.e.**, s. 58

²⁷⁴ Rasim İsa BİLGİN, "Dünyada ve Türkiye'de Uyuşturucu Madde Sorunu", **Adalet Dergisi**, Sayı 6, 2011, s. 113

2.5.2. 1923 ile 1996 Yılları Arasında Mücadele Politikaları

19. Yüzyıla gelindiğinde dünyada ki afyon üretiminin %70'i Osmanlı Devleti tarafından gerçekleştirilmekte ve bu durum afyonu Osmanlı Devleti açısından hatırı sayılır bir gelir ve ihraç maddesi konumuna yükseltmekteydi²⁷⁵. Cumhuriyet döneminde hükümetler özellikle 19. yy.'da Osmanlı Devleti'nin afyon ihracı neticesinde kazanmış oldukları bu geliri elde etmek istiyordu. Ancak zamanın ve dönemin getirdiği değişen şartlar neticesinde afyon ve diğer uyuşturucu maddelere karşı uluslararası toplumda giderek artan tepkiler söz konusuydu. Bu nedenle de Türkiye'nin afyon ticareti yoluyla döviz elde etmesi oldukça zorlaşmış bulunmaktaydı. Bu bağlamda Cumhuriyet yönetimi uzun yıllar boyunca afyon üretimine ilişkin politikalarını uluslararası kurumların ve devletlerin uygulamış oldukları baskılara göre yön vererek gerçekleştirmek zorunda kalmıştır²⁷⁶.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra 1926 yılına gelindiğinde biri Japon diğeri Musevi asıllı Türk vatandaşı olan iki ortak tarafından İstanbul'da eroin fabrikası kurulmuştur. Mayıs 1929 yılında ise yine Musevi bir ailenin girişimleri ile Aralık 1929 yılında ise Japon ve Fransız ortakların girişimleri ile İstanbul'a iki yeni eroin fabrikası daha kurulmuştur. Bu fabrikaların ortakları arasında Belçika, Meksika ve Musevi asıllı Türk vatandaşları bulunmaktaydı²⁷⁷.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, afyon üretimi ABD ile olan ilişkilerimiz açısından her zaman bir problem kaynağı olarak karşımıza çıkmış, üretimin kısıtlanmasından yasaklanmasına kadar bir çaba içerisine girilmiştir²⁷⁸. Ulusal ve uluslararası düzeyde eroin ve afyon üretimi, tüketimi ve kaçakçılığı sorununa çözüm üretmek için 1912 Lahey Afyon Anlaşması ile 1925 ve 1931 tarihli Cenevre Afyon Anlaşmalarında yer alan temel ilkelere uyulması yönünde karar verilerek uyuşturucu maddeler sıkı bir denetim altına alınmıştır. Bu bağlamda 1933 yılında 2108 sayılı

²⁷⁵ Çağrı Erhan, **Beyaz Savaş Türk-Amerikan İlişkilerinde Afyon Sorunu**, 1. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996, ss. 34 - 35

²⁷⁶ Sinan Demirebilek, "Tek Parti Döneminde İhisarlar (1923-1946)", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)**, Cilt XII, Sayı 24, Yıl 2012 Bahar, s. 224

²⁷⁷ Cengiz Erdiñç, **Overdose Türkiye – Türkiye'de Eroin Kaçakçılığı, Bağımlılığı ve Politikalar**, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, Aralık 2004, ss. 53 - 55

²⁷⁸ Pınarcı, **a.g.e.**, 2014, s. 41

Uyuşturucu Maddelere İlişkin Kanun ile haşhaş ekimi 14 ilde sınırlandırılmış, uyuşturucu maddelerin üretimi devlet tekeline alınmış, Japonlar tarafından açılan eroin fabrikalarına el konularak kapatılmıştır²⁷⁹.

24 Haziran 1938 tarihinde Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) kurulmuş ve çıkarılan bir kanun ile haşhaş ekimi ve üretilen afyon maddesinin ülkedeki alım ve satım işlemleri TMO aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Üretilen afyonun TMO'ya satılması, afyondan elde edilen bütün uyuşturucu maddelerin işlenmesi, alım ve satım işlemlerindeki gerekli denetimin hükümetler adına TMO aracılığıyla yapılması kararlaştırılmıştır. Ancak 1951 yılına gelindiğinde bu uygulamaya kanun değişikliği ile son verilmiştir. Böylece ülke içerisinde afyon alım ve satım işlemleri dış alım satım işlemlerinin denetim altında kalması şartıyla serbest bırakılmıştır²⁸⁰.

1961 yılında gerçekleştirilen BM Uyuşturucu Üreten Ülkeler toplantısında “Tek Elden Üretim Antlaşması” imzalanmış, Türkiye bu anlaşmaya 1967 yılında taraf olarak haşhaş üretimini izne bağlayarak kısıtlamıştır. Türkiye bu anlaşma nedeniyle 1967 yılında 23 ilde haşhaş üretirken 1968 yılında 11 il, 1970 yılında 9 il ve 1971 yılına geldiğinde ise kısıtlama daha da artarak üretim gerçekleştirilen il sayısı 7 ile düşürmüştür. ABD'nin sürekli artan baskıları sonucunda 12 Mart 1971 sonrası göreve gelen Nihat Erim hükümeti tarafından ise tamamen yasaklanmıştır. Bu yasaklama nedeniyle ABD'nin Türkiye'ye ödemesi gereken tazminat ve mali destekler kısmen gerçekleştirilmiş ancak etkili sonuç alınamamıştır. 1974 yılına gelindiğinde ülkenin kendi ihtiyacı olan tıbbi amaçlı afyonun üretilmemesi sorunlara neden olmuştur. Bu nedenle Bülent Ecevit başkanlığında ki hükümet bir kararname ile haşhaş üretimini tekrar serbest bırakmıştır²⁸¹.

1980'li yıllara gelindiğinde Avrupa'da uyuşturucu madde kullanım oranlarında yaşanan artışlar Türkiye'yi önemli bir transit ülke konumuna sürüklemiştir. Türkiye bu durumla mücadele edebilmek adına uyuşturucu maddelerin üretimini, kaçakçılığını, satışını gündemine almıştır. Bu bağlamda Türkiye 1980'li yılların başında uyuşturucu maddelerin piyasaya arzına ve kaçakçılığına yönelik

²⁷⁹ Köknel, **a.g.e.**, 1998, s. 292

²⁸⁰ Köknel, **a.g.e.**, 1998, ss. 293 - 294

²⁸¹ Sevil, **a.g.e.**, ss. 23 - 24

mücadele etmek amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) bünyesinde Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (KOM) kurulmuştur²⁸².

Uyuşturucu madde sorunu 1980'li yıllarda Türk sinemasının da ilgisini çekmiş görünmektedir. Uyuşturucu madde kullanan gençlerin saplandığı bu bataklığı anlatmak ve dikkatleri bu yöne çekmek için neden-sonuç ilişkisi bağlamında didaktik bir söylemle Orhan Elmas'ın "Kayıp Kızlar" (1984), "Kahreden Gençlik" (1985), "Suçlu Gençlik" (1985), "Vazife Uğruna" (1986), "Canım Oğlum" (1988); Osman Seden'in "Tele Kızlar" (1985), Halit Refiğ'in "Kızımın Kanı" (1987) gibi filmler çekilmiştir. Yayınlandıkları dönemlerde toplumun ilgisini çekmeyi başaran bu filmler, uyuşturucu madde kullanımını ve bağımlılığı sorununun daha belirgin bir biçimde ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur²⁸³.

2.5.3. 1996 ile 2000 Yılları Arasında Mücadele Politikaları

Türkiye'de uyuşturucu madde nedeniyle dikkat çekici beklenmedik ölümlerin basına yansması ve toplumda tedavi merkezlerine yapılan başvuruların gün geçtikçe artması MGK'nın dikkatini çekerek uyuşturucu madde sorununu bir tür güvenlik sorunu olarak kabul etmesine neden olmuştur. 26 Nisan 1996 tarihinde toplanan MGK uyuşturucu madde sorununu tartışmaya açarak uyuşturucu madde sorununda talep azaltımı için bir plan hazırlanarak uygulanması gerektiği yönünde tavsiye kararı almıştır. Bu karar uyuşturucu madde sorunu ile mücadele bağlamında bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir²⁸⁴.

MGK'nın 393 sayılı tavsiye kararı sonucunda Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın bünyesinde "Uyuşturucu Madde Kullanımı ile Mücadele Takip ve Yönlendirme Üst Kurulu" ile "Uyuşturucu Madde Kullanımı ile Mücadele Takip ve Yönlendirme Alt Kurulu" oluşturulmuştur. Bu kurullarda yer almak üzere Bakanlar Kurulunun 25 Temmuz 1997 tarihi ve 97/9700 sayılı kararı ile Milli Savunma

²⁸² Akgül ve Kaptı, **a.g.e.**, s. 86

²⁸³ Işık, **a.g.e.**, s. 67

²⁸⁴ Philip Robins, "Public Policy Making In Turkey: Faltering Attempts To Generate A National Drugs Policy", **Policy & Politics**, Volume 37, Number 2, April 2009, s. 293

Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı, MGK Genel Sekreterliği, EGM (KOM), Diyanet İşleri Başkanlığı, TRT Genel Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Radyo Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı görevlendirilmiştir²⁸⁵.

Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı uyuşturucu kullanımı ile mücadele noktasında üstlendiği takip ve yönlendirme kurullarının koordinasyon görevini daha sonra 2000 yılında kurulan Türkiye Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi (TADOC)'ne devretmiştir²⁸⁶.

2.5.4. 2000 İle 2006 Yılları Arasında Mücadele Politikaları

AB üyesi ve birliğe aday ülkeler kapsamında uyuşturucu madde sorunu ve bu sorunun meydana getirdiği sonuçlar üzerinde karşılaştırılabilir, güvenilir ve objektif bilgi toplamak, elde edilen verileri analiz etmek ve mücadele kapsamında kullanmak maksadıyla 1993 yılında Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA) kurulmuştur. Türkiye bu merkeze katılmak için AB Komisyonu'na 2000 yılında başvuru yapmıştır²⁸⁷.

Türkiye'nin ilk uluslararası nitelikli uyuşturucu sorunu ile mücadele edecek olan kurumsal yapılanması 26.06.2000 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu kurum Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) ile yapılan işbirliği çerçevesinde Ankara'da EGM KOM'a bağlı, TADOC olarak uyuşturucu ile mücadeleye yeni bir boyut taşımıştır. Uyuşturucu ile mücadele konularında ulusal ve uluslararası düzeyde uzmanlık eğitimleri veren TADOC bir hizmet içi eğitim

²⁸⁵ Işık, **a.g.e.**, ss. 68 - 69

²⁸⁶ Pınarcı, **a.g.e.**, 2014, ss. 43 -44

²⁸⁷ Işık, **a.g.e.**, s. 69

akademisidir. Bu bağlamda TADOC 2001 yılında BM bünyesinde eğitim alanında hayata geçirilen “en başarılı proje” seçilmiştir²⁸⁸.

2002 yılında Başbakanlık tarafından, İçişleri Bakanlığı EGM KOM’a bağlı olarak TADOC bünyesinde TUBİM kurulmuştur. Bu merkez Türkiye’nin uyuşturucu ile mücadele noktasında EMCDDA çalışmalarına uyumu sağlamak için hazırlanan ve 2004-2006 yılları arasında devam eden Avrupa Birliği (AB) Eşleştirme Projesi sonrasında işlevsel olarak çalışmalarına başlamıştır²⁸⁹.

Türkiye’nin uyuşturucu sorunu ile mücadele politikasını belirleyen bu kurumlar tarafından uyuşturucu sorunu ile ulusal düzeydeki mücadelesinin, bir strateji ve politika belgesi ile eylem planları çerçevesinde gerçekleştirmesi gerektiği kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda 2006-2012 dönemini kapsayacak şekilde ilk kez hazırlanan “Ulusal Strateji ve Politika Belgesi” 20 Kasım 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir²⁹⁰.

2.5.5. 2006-2015 Yılları Arasında Mücadele Politikaları

EMCDDA’nın uyuşturucu ile mücadele noktasında üye ülkelerde belirlenmesini öngördüğü “Ulusal İrtibat Noktası” görevini 2002’den beri yürüten TADOC 2006 yılına gelindiğinde bu görevi TUBİM’e devretmiştir²⁹¹. 2006-2012 yıllarını kapsayacak şekilde TUBİM koordinesinde ilgili tüm kurumlarımızın katkıları ile hazırlanan “Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesi” uyuşturucu sorunu ile mücadele kapsamında izlenecek yöntemleri, ilkeleri ve hedefleri belirleyen en önemli belge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu belge ile uyumlu olarak farklı zamanlarda “Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı” hazırlanmıştır. İlgili kurum ve kuruluşların katılımıyla 2007-2009 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanan ilk eylem planı 01.01.2010 tarihi

²⁸⁸ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (DDK), **a.g.e.**, s. 319

²⁸⁹ <http://www.kom.pol.tr/tubim/Sayfalar/Tarih%C3%A7emiz.aspx> (Erişim Tarihi: 11.06.2015)

²⁹⁰ Esen Yıldırım, **Uyuşturucu Kullanımının Sosyolojik Boyutu Uyuşturucuya Yönelik Talep Azaltımı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 34

²⁹¹ Işık, **a.g.e.**, ss. 69 - 70

itibariyle %84 uygulanabilirlik oranı ile sona ermiştir. Bu plandan hemen sonra yine ilgili tüm kurum ve kuruluşların katkılarıyla 2010-2012 yılları arasını kapsayacak şekilde 2. Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı hazırlanmıştır²⁹². 01.01.2013 tarihinde Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Ulusal Politika ve Strateji Belgesi kapsamında hazırlanan 2. Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı sona ermiş, bunun yerine 2013-2015 yıllarını kapsayan 3. Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu plan Ulusal Uyuşturucu Politika ve Strateji Belgesi'ne (2013-2018) paralel olarak, uyuşturucu sorununun arz azaltımı ve talep azaltımı süreçlerine yönelik dengeli bir yaklaşımı benimsemiştir²⁹³.

Uyuşturucu ile mücadele politikalarını önemli ölçüde ortaya koyan bu belgeler ile küresel bir sorun haline gelen uyuşturucu madde sorununun koordinasyonu, arz azaltımı, önleme, tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri, zarar azaltımı, uluslararası işbirliği ve bilgi toplama, araştırma ve değerlendirme alanlarında ülkemizdeki uyuşturucu madde sorununun profilinin ortaya çıkarılması, uyuşturucu sorunu ile mücadele politikalarımızın belirlenmesi ve sorunların bilimsel ve akılcı bir yolla çözümü için gerekli stratejik hedeflerin belirlenmesi amaçlanmaktadır²⁹⁴.

Uyuşturucu ile mücadele politikaları kapsamında EGM TUBİM ve TUBİM'in illerdeki temsilcileri olan Madde Kullanımı İle Mücadele Büro Amirlikleri'nde görevli İl Temas Noktası (İLTEM) personeli ise uyuşturucu talebinin azaltılması için başta gençler olmak üzere toplumun uyuşturucunun zararları konusunda bilgilendirilmesi, bireylerin uyuşturucu maddeden uzaklaştırılması amacıyla bir dizi faaliyet gerçekleştirmiştir. 2011 yılı içinde toplam 2.519 faaliyet gerçekleştirilirken bu sayı 2012 yılında 2.999'a yükselmiştir. 2011 yılında gerçekleştirilen faaliyetler kapsamında 320.504 öğrenci, 23.267 aile, 18.175 kamu görevlisi, 17.613 öğretmen ve 18.407 diğer gruptan olmak üzere toplam 397.966 kişiye ulaşılmıştır. 2012 yılı içerisinde gerçekleştirilen faaliyetlerde ise 15.084 öğretmen, 21.448 öğrenci velisi, 6.594 STK üyesi, 19.482 kamu kurum çalışanı, 409 basın mensubu, 2.079 özel sektör

²⁹² Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), **Türkiye Uyuşturucu Raporu 2011**, Ankara, 2011, s. 14

²⁹³ T.C. Başbakanlık, **a.g.e.**, 2013b, ss. 7 - 8

²⁹⁴ T.C. Başbakanlık, **a.g.e.**, 2013a, s. 9

çalışanı, 399.024 lise ve üniversite öğrencisi, 55.243 diğer olmak üzere olmak üzere toplam 519.363 kişiye ulaşılmıştır. Bu gerçekleştirilen faaliyetler ise genelde konferans, seminer, tiyatro gibi önleyici aktiviteler şeklinde görülmektedir²⁹⁵.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından mücadele politikaları kapsamında çocuk ve gençlerin madde bağımlılığı, şiddet, cinsel istismar vb. durumlarla karşılaşmaları yüksek ihtimalli olan tehlikelerden ve risklerden korunması amacı ile “Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006-2011+)” hazırlanmıştır. Bu planın “şiddetin nedenleri” başlıklı bölümünde; madde bağımlılığının gençler arasında gün geçtikçe yaygınlaştığından söz edilmiş, bu soruna bir çözüm önerisi olarak da, öğrencilerdeki şiddet davranışlarının önlenmesi ve azaltılmasına yönelik yürütülebilecek çalışmalar tespit edilerek uygulamaya konulmuştur. Bu bağlamda; “temel önleme, koruma ve müdahale hizmetlerinin tüm öğrencilere ulaştırılması, risk altındaki tüm çocukların tespitine ve onlara götürülecek hizmetlerde bütüncül bir yaklaşımın izlenmesi” stratejik hedefler olarak saptanmıştır²⁹⁶.

Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından hazırlanan Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesinde²⁹⁷; gençleri bağımlılık yapan maddelerden korumak için önleyici tedbirlerin alınması ve bağımlı gençlerin tedavileri ile ilgili olarak çalışmaların yürütülmesi konuları temel politika alanlarından biri olarak kabul edilmiştir. Gençlik ve Spor Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, Medya Kuruluşları ve STK’lar ile işbirliği içinde uyuşturucu il mücadele politikasının gerçekleştirilmesine yönelik Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesinde aşağıdaki hedeflere yer verilmiştir²⁹⁸:

²⁹⁵ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu (DDK), **a.g.e.**, s. 328

²⁹⁶ Nadir Koçak, “Uyuşturucu Madde Politikası: Yasalar, Stratejiler ve Ekonomik Analizler”, **2011 Türkiye Uyuşturucu Raporu**, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), Ankara, 2011, s. 27

²⁹⁷ Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi 26.11.2012 tarihli ve 2012/4242 sayılı Bakanlar Kurulunca kararlaştırılmış, 27.01.2013 tarihli ve 28541 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

²⁹⁸ T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı “**Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi**”, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130127-8-1.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.05.2015)

- Uyuşturucu madde bağımlısı gençlerin rehabilitasyonu ve tedavileri ile ilgili merkezlerin sayısını ve ulaşılabilirliklerini arttırmak.
- Uyuşturucu madde bağımlısı gençlere ve ailelerine yönelik psiko-sosyal hizmet sunmak.
- Bağımlılık ile mücadelede sosyal medyadaki özendirici yayınların denetimini etkin bir şekilde yapmak.
- Gençlik merkezleri aracılığı ile madde bağımlılığı konusunda ailelere uzman kişilerin verecekleri eğitimle farkındalık düzeylerini arttırmak.
- Madde bağımlısı gençlerin tedavisine yönelik merkezleri yaygınlaştırarak daha etkin hale getirmek.

Sağlık Bakanlığı ise uyuşturucu ile mücadele politikaları kapsamında 2013-2017 yıllarını kapsayan stratejik hedefleri içerisinde bağımlılık yapıcı uyuşturucu ve uyarıcı madde türlerini kullanımını azaltmayı hedef olarak belirlemiştir. Bu hedeflere varmak için bağımlılıkla mücadele konusunda ki yönetişimin, koruma faaliyetlerinin, Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi (AMATEM) tarafından sunulan tedavi ve rehabilitasyon hizmet sunumunun iyileştirilmesi düşünülmektedir²⁹⁹.

Sağlık Bakanlığı koordinatörlüğünde uyuşturucu madde sorunu ile ilgili olan bakanlıkları da (Aile ve Sosyal Politikalar, Adalet, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Gençlik ve Spor, İç işleri, Milli Eğitim, Gümrük ve Ticaret ve Sağlık Bakanlığı) kapsayacak şekilde TBMM Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu'nun ortak çalışmasıyla "Uyuşturucu ile Mücadelede Acil Eylem Planı" hazırlanmıştır³⁰⁰.

Uyuşturucu ile Mücadelede Acil Eylem Planı; geliştirilen stratejiler ışığında amacı ve hedefleri belirlenerek, hangi kurum ve kuruluşun hangi eylemde görevli olduğu ve bu kurumlara kimlerin yardım edeceği, bu kurumların hangi aktiviteleri

²⁹⁹ T.C. Sağlık Bakanlığı, **Stratejik Plan 2013 – 2017**, Ankara, 2012, ss. 72 - 74

³⁰⁰ T.C. Sağlık Bakanlığı, "Alo 191 Uyuşturucu İle Mücadele Danışma Ve Destek Hattı Eğitimi", <http://www.thsk.gov.tr/haberler/alo-191-uyusturucu-ile-mucadele-danisma-ve-destek-hatti-egitimi.html> (Erişim Tarihi: 05.08.2015)

gerçekleştireceği 12 farklı eylem başlığı altında toplanmış bulunmaktadır. Bu eylem başlıklarını şöyle sıralayabiliriz³⁰¹:

- Uyuşturucuya Ulaşılabilirliğin Engellenmesi
- Eğitim Kurumlarına Yönelik Tedbirler Alınması
- Belirlenmiş Hedef Gruplara Yönelik Tedbirler Alınması
- Uyuşturucu İle Mücadelede Danışma Birimleri
- Uyuşturucu Bağımlılığının Tedavi Mekanizmalarının Güçlendirilmesi
- Uyuşturucu Bağımlılarının Kısa Ve Uzun Süreli Tedavi Sonrası

Sosyal Uyumunun Sağlanması

- Uyuşturucu İle Mücadelede Bilimsel Danışma Kurulu
- Uyuşturucu İle Mücadele Karar Destek Sistemi (Ukds)
- Uyuşturucu İle Mücadelede Mevzuatın Güçlendirilmesi
- Koordinasyon Ve İşbirliği
- İletişim Ve Kamuoyunun Bilgilendirilmesi
- Tanı Ve Laboratuvar Hizmetleri

Uyuşturucu ile mücadelenin tüm boyutları ile yeniden ele alınarak bu konuda temel stratejilerin belirlenmesi ve eylem planlarının hazırlanması kaçınılmaz bir hal almıştır. Bu bağlamda; ilgili bakanlıklar tarafından hazırlanarak Bakanlar Kuruluna sunulan “Uyuşturucu ile Mücadele Acil Eylem Planı Taslağı” kapsamında yürütülecek çalışmalar belirlenmiştir. Bu çalışmaların temel amacı; uyuşturucu maddelere erişimin engellenmesi, bu maddelerin arz ve talebinin ortadan kaldırılmasının yanı sıra bağımlılar için tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin kaliteli bir şekilde ulaştırılması sağlanarak bağımlı kişilerin topluma yeniden kazandırılmaları olarak saptanmıştır. “Bu çerçevede, uyuşturucu ile mücadelede kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, temel stratejileri belirlemek ve eylem planlarını hazırlamak, onaylamak, gerektiğinde değiştirmek, güncellemek ve uygulanmasını takip edip değerlendirmek üzere; Başbakan tarafından görevlendirilecek bir Başbakan Yardımcısının başkanlığında, Adalet, Aile ve Sosyal

³⁰¹ T.C. Sağlık Bakanlığı, “Uyuşturucu ile Mücadelede Acil Eylem Planı” <http://www.saglik.gov.tr/TR/dosya/1-96241/h/uy-muc-acil-eylem-plani.pdf>, ss. 1 – 38, (Erişim Tarihi: 05.08.2015)

Politikalar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Gençlik ve Spor, Gümrük ve Ticaret, İçişleri, Milli Eğitim ve Sağlık Bakanları ile Başkan tarafından uygun görülecek üst düzey kurum temsilcilerinin katılımıyla Uyuşturucu ile Mücadele Yüksek Kurulu oluşturulmuştur. Gerekli görüldüğünde, Yüksek Kurul Başkanı tarafından; kurul, alt kurul, teknik kurul, komite, danışma grupları ve geçici ve kalıcı çalışma grupları ile il ve ilçe kurulları oluşturulabilecektir. İlgili kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, meslek birlikleri ve özel sektör temsilcileri de kurul toplantılarına davet edilebilecek, kurul, alt kurul ve komite çalışmalarında yer alabileceklerdir. Sekreteryaya hizmetleri, alınan kararların uygulanmasının takibi ve koordinasyonu merkezde; Sağlık Bakanlığı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu tarafından, illerde ise Halk Sağlığı Müdürlüklerince yürütülecektir. Ayrıca, uyuşturucu ile mücadele sürecinin yönetiminde görev ve sorumlulukları olan bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ile Yüksek Kurul Başkanı tarafından belirlenecek diğer paydaşların katılımlarıyla, en yakın zamanda, Sağlık Bakanlığının koordinasyonunda ‘Uyuşturucu ile Mücadele Şurası’ düzenlenecektir”³⁰².

Uyuşturucu ile Mücadelede Acil Eylem Planı’nın da “risk altında olduğunu düşünüp kendileri ve yakınları için tedbir almak isteyenlerin, uyuşturucu kullanıcılarının ya da bağımlılarının (yoksunluk yaşayan, bırakmak isteyen vs.), bağımlı yakınlarının müracaat edecekleri birimleri oluşturmak ve algoritmalarını belirlemek” amacıyla uyuşturucu ile mücadelede danışma birimleri kurulması öngörülmüş³⁰³, bu bağlamda Temmuz 2015 itibarıyla Uyuşturucu ile Mücadele Danışma ve Destek Hattı “ALO 191” hizmet vermeye başlamıştır. Uyuşturucu ile mücadele politikaları kapsamında uyuşturucu madde kullanımının önlenmesi amacıyla 7 gün 24 saat açık ve ücretsiz olan “ALO 191” hattı ile uyuşturucu madde kullanan

³⁰² T.C. Başbakanlık, “Uyuşturucu ile Mücadele ile İlgili 2014/19 Sayılı Başbakanlık Genelgesi”, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/11/20141113-13.htm>, (Erişim Tarihi: 05.03.2015)

³⁰³ T.C. Sağlık Bakanlığı, “Uyuşturucu ile Mücadelede Acil Eylem Planı” <http://www.saglik.gov.tr/TR/dosya/1-96241/h/uy-muc-acil-eylem-plani.pdf>, s. 15, (Erişim Tarihi: 05.08.2015)

bireylerin bizzat kendileri ya da aileleri veya çevresinde uyuşturucu madde kullanan bireyler hattan aktif olarak yararlanabilecektir³⁰⁴.

Günümüzde çocuk kabul edilebilecek yaşlara kadar inen uyuşturucu madde kullanımını önlemek, gençlerin ve ailelerin bu alana dikkatlerini çekmek için medyanın gücünden yararlanmak isteyen Yeşilay, uyuşturucu ile mücadele politikaları kapsamında bir dizi film çalışması hazırlamıştır. TRT ile işbirliği içerisinde Yeşilay Bilim Kurulu Üyelerinin denetiminde uzman bir ekip tarafından senaryosu hazırlanan “Son Çıkış” dizi filmin konusunu sayısız ölümlere neden olmuş olan sentetik ve benzeri uyuşturucu maddeleri kullanan gençlerin hayatları oluşturmaktadır³⁰⁵.

---

³⁰⁴ T.C. Sağlık Bakanlığı, “Uyuşturucu İle Mücadelede ‘Alo 191 Hattı’ Hizmet Vermeye Başladı”, <http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-41399/uyusturucu-ile-mucadelede-alo-191-hatti-hizmet-vermeye-.html>, (Erişim Tarihi: 09.07.2015)

³⁰⁵ Elmas Tozlu, “TRT'nin ‘Son Çıkış’ını Yeşilay hazırladı!”, http://www.cafesanat.com/?p=content_haberler&gl=televizyon&cl=haberler&i=7017 (Erişim Tarihi: 11.07.2015)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VATANDAŞLARIN UYUŞTURUCU SORUNU İLE MÜCADELE POLİTİKALARI HAKKINDAKİ FARKINDALIK DÜZEYLERİ İLE ALGILARI

3.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Büyük bir genç nüfusa sahip olan ülkemizde, sınıraşan bir sorun olan uyuşturucu madde sorunu giderek daha tehlikeli bir hal almaktadır. Uyuşturucu maddelerin gerek terör örgütlerinin finansman kaynağı olması münasebetiyle gerekse de bugünün gençleri yarının anne babaları olarak toplumun temel dinamiği olan aile kurumunun tahribata uğramasına neden olacak nüfusun bu maddelere bağımlı bir hayat sürmesi tehlikenin ulaştığı boyutları gözler önüne sermektedir.

Uyuşturucu madde kullanımı günümüz dünyasında sadece kullanan bireylere zarar vermekle kalmamakta, aksine toplumun bütün sosyal tabakalarında hem bir asayiş sorununa neden olmakta hem de toplumun kıt kaynaklarının kalkınma ve büyüme noktasında kullanılması yerine bu alana sevk edilerek ekonomik ve sosyal sorunlara neden olarak zararın boyutunu bireyden topluma doğru genişletmektedir. Bugün itibariyle uyuşturucu madde sorunu salt bir güvenlik ve sağlık sorunu olmaktan çıkarak aynı zamanda ekonomik ve sosyal bir sorun haline gelmiştir. Bu nedenle de bir bütün olarak toplumun bütün katmanlarında milli ve manevi değerlerimizi güçlendirerek ekonomik, sosyal, hukuki, tıbbi her türlü tedbirin alınması, telafisi imkânsız zararların önüne geçilmesi adına, uyuşturucu madde sorunu ile mücadele alanında uygulanan kamu politikalarının iyileştirilip geliştirilmesi, ayrıca bu politikalara işlerlik kazandırılması önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'nin uyuşturucu madde sorunu ile mücadele politikalarını tespit ederek, gün geçtikçe artan bir boyutta ilerleyen uyuşturucu madde sorunu karşısında Türkiye'de ki mevzuat, kurumsal yapı ve işleyişteki aksaklıklar için çözüm önerileri sunmaktır.

Kamu politikası analizi ile ortaya çıkan bilimsel veriler kamu yönetimi ve siyaset bilimi disiplininin pratik hayata dönük çalışmalarına olumlu katkılar sunmaktadır. Özellikle kamu yönetiminde karar verme süreçlerinde politika alanının bilimsel alt yapısını hazırlayan kamu politikası analiz çalışmalarının aktörler üzerinde belirleyici ve yönlendirici roller üstlendiği görülmektedir. Bu nedenle kamu politikası alan yazınının gelişmesi, yeterli düzeyde akademik çalışmaların yapılması Türkiye açısından değerlendirildiğinde Türk kamu yönetiminin daha fonksiyonel ve etkili olmasına katkı sağlayacaktır.

Uyuşturucu ile mücadele noktasında yapılan çalışmalar, daha çok ceza hukuku bakımından uyuşturucu madde suçlarına, organize suç örgütleri bağlantısına yönelik veya sadece arz-talep boyutuna yönelik çalışmalardır. Bir kamu politikası olarak uyuşturucu ile mücadele alanında politika yapma sürecinin tüm boyutlarının ve sürecin sonuçlarının ele alındığı kapsamlı bir çalışma yok denecek kadar azdır. Bu bağlamda yapılan çalışmalar ya kitap bölümü ya da makale düzeyinde kalmaktadır.

Uyuşturucu ile mücadelenin Türkiye açısından kamu politikası bağlamında değerlendirilmesi oldukça kısır kalmış ve yapılan çalışmalar teori düzeyini geçememiştir. Uyuşturucu ile mücadelenin kamu politikası açısından yapılan literatür taramasında hem teorik eksiklikler tespit edilmiş hem de yapılan taramada kamu politikası bağlamında bir alan araştırmasına yeterli düzeyde yer verilmediği tespit edilmiştir. Yapılan alan araştırmalarının daha çok sağlık bilimleri ile güvenlik bilimleri açısından gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

Bu çalışma ile hem bu teorik eksiklik giderilerek literatüre katkı sağlanacak hem de daha önce konunun kamu politikası yaklaşımı çerçevesinde uygulamalı olarak yeteri düzeyde çalışılmamış olması ortaya özgün bir eser konulmasını sağlayacaktır. Tüm bunların yanı sıra Türkiye'yi kapsayacak şekilde bir uygulama yapılarak kamu politikası bağlamında kamu yönetimi ve siyaset bilimi alan yazınında lisansüstü düzeyde uygulamalı örneği olmayan bir tez çalışması olacak olması en büyük özgün değeri yansıtmaktadır.

Çalışmada, Türkiye’de vatandaşların uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili yürütülen çalışmalar ve uyuşturucu madde sorunu ile mücadele alanında uygulanan kamu politikalarının etkinlik düzeyi hakkındaki algısı tespit edilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca bu çalışma ile Türk toplumunun uyuşturucu madde sorunu hakkında farkındalık düzeyleri tespit edilerek etkili bir mücadele için gerekli olan kamu politikasının belirlenmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir. Bu bağlamda çalışmanın cevap aradığı sorular şu şekilde belirtilebilir:

- Ülkemizde uyuşturucu ile mücadelede nasıl bir kamu politikası daha etkin olur?
- Ülkemizde uyuşturucu ile mücadele noktasında vatandaşların alınan önlemler ve/veya bu konuda oluşturulmuş kamu politikası için ne düşünmektedirler?
  - Vatandaş uyuşturucu konusunda ne kadar bilgi sahibidir?
  - Vatandaşların uyuşturucu madde sorunu ile ilgili herhangi bir problemle karşılaştığında nereye başvuru yapabilecekleri ve hangi kurumlardan yardım alabilecekleri konusunda ne kadar bilgi düzeyine sahiptir?
  - Vatandaşlar uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili olarak özellikle önleme politikalarının oluşturulması sürecinde devletin ve/veya kamu kurumlarının ne kadar aktif olduğunu düşünmektedirler?
  - Türk hukuk mevzuatında yer alan düzenlemelerin etki düzeyi vatandaşlar tarafından nasıl algılanmaktadır?
  - Uyuşturucu ile mücadele konusunda faaliyet gösteren kamu kurumları vatandaşlar tarafından ne ölçüde bilinmektedir?
  - Uyuşturucu madde ile mücadele alanında görevli olan kamu kurumlarının yaptığı faaliyetlerin yeterlilik ve etkinlik düzeyi vatandaşlar tarafından nasıl algılanmaktadır?
  - Etkili bir kamu politikası oluşturabilmek için hangi faktörlere daha fazla önem verilmeli ve ne tür düzenlemeler yapılmalıdır?

3.2. Araştırmanın Yöntemi ve Metodolojisi

Sosyal bilimlerde toplumsal algı gibi soyut kavramların ölçülmesi, anlaşılması ve politika geliştirilmesi amacıyla anlamlı bir şekilde yorumlanması karşılaşılan en büyük zorluklardan birisidir. Algı oluşumundaki etkili faktörleri keşfetme amaçlı tasarlanan çalışmalar, kesin ve sınırları belirli ilişkiler kurmaktan ziyade, değerler ile toplumların tavır, tutum ve davranışları arasında gözlemlenebilecek bir ilişki olup olmadığı araştırılır³⁰⁶.

Günümüzde birçok ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar veya özel araştırmacılar tarafından toplumsal algıları, olayları, durumları incelemek için bir takım anket çalışmaları yapmaktadırlar. Anket yöntemi uygulanarak yapılan çalışmalarda en çok kullanılan öznel ölçüt türü, deneyime ve algılamaya yönelik göstergelerdir. Türkiye’de de yapılan çalışmalarda uygulanan yöntem genellikle anket yöntemidir³⁰⁷. Bu bağlamda çalışmada Türkiye’de uyuşturucu madde sorunu ile mücadele politikaları konusunda vatandaşların algısını ölçmeye yönelik bir anket çalışması planlanmıştır. Türkiye’de kamu politikası bağlamında bu amaçla yapılan anket çalışmalarının oldukça sınırlı bir düzeyde kaldığı söylenebilir. Bu çalışma kapsamında da uyuşturucu madde sorunu ile mücadele vatandaşların algısı üzerinden ölçülmeye çalışıldığı için anket çalışması tasarlanmış ve gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın odak noktasını oluşturan vatandaşların uyuşturucu madde sorunu ile mücadele politikaları karşısındaki algılarını tespit ve analiz edebilmek için hazırlanan saha çalışması belirli aşamalardan geçilerek oluşturulmuştur. Saha çalışmasında izlenen yöntem ve metodoloji Şekil 3.1.’de ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Çalışmada uygulanan yöntemin güvenilirliği, saha çalışmasından elde edilen verilerin tutarlı bir biçimde değerlendirilebilmesi açısından oldukça önem arz etmektedir.

Vatandaşların uyuşturucu madde sorunu ile mücadele politikaları karşısındaki algılarını ölçmeye yönelik uygulanan anket çalışmasında yer alan sorular daha önce

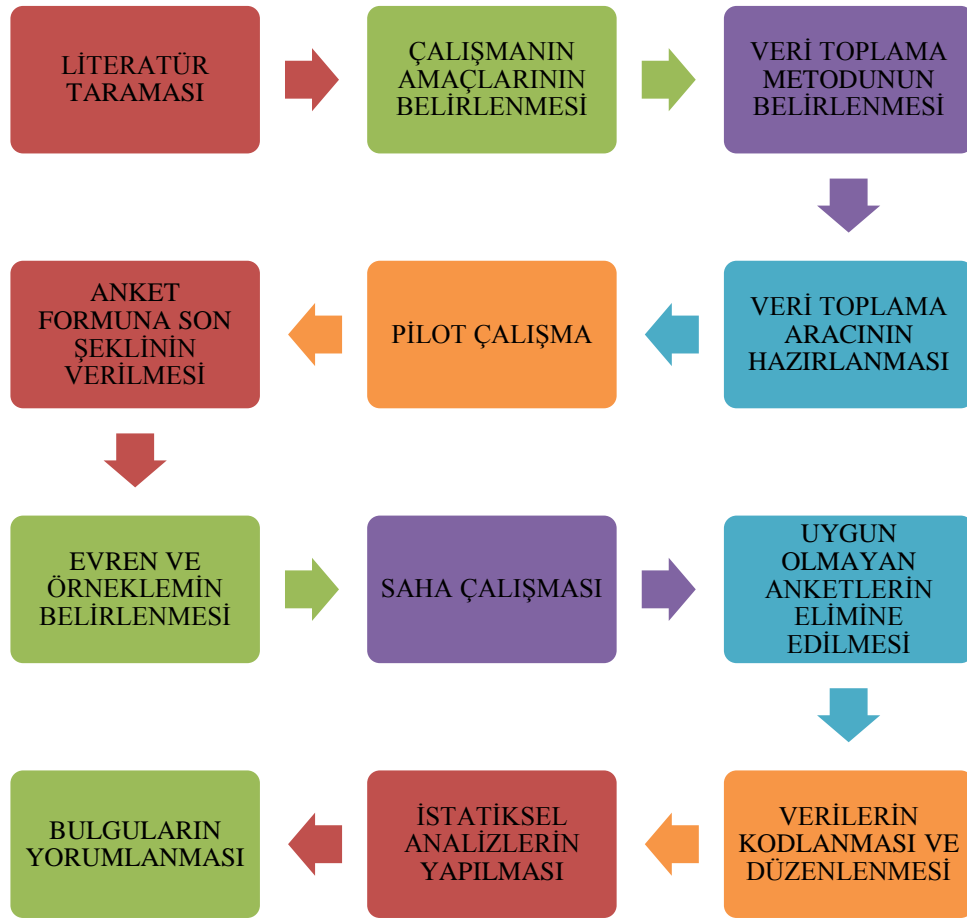
³⁰⁶ Nur Kırmızıdağ, Polis ve Toplum: Türkiye’de Polise Güven Araştırması, TESEV Yayınları, İstanbul, 2015, s. 52

³⁰⁷ Erhan Örselli, **Türkiye’de Yargıya Güven**, Çizgi Kitabevi, Konya, Nisan 2016, s. 66

bu konuda gerçekleştirilen benzer ve yakın çalışmalardan³⁰⁸ yararlanılarak hazırlanmıştır. İlk aşamada tasarlanan anket sorularının katılımcılar tarafından ne düzeyde anlaşıldığını ve çalışmanın amacını yansıtmadığını belirleyebilmek amacıyla pilot bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma 02-06 Mayıs 2016 tarihleri arasında İstanbul, Ankara, İzmir illerinin her birinde 25'er katılımcı ile yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulamaya katılan katılımcılardan anket formunda yer alan soruların anlaşılabilirliği ve anketin kapsamı hakkında yorum yapmaları istenmiştir. Pilot çalışma neticesinde katılımcılardan elde edilen geri bildirimler sayesinde bazı sorular yeniden değerlendirilip değiştirilmiştir. Anket formuna son hali verildikten sonra belirlenen örneklem planı doğrultusunda uygulama aşamasına geçilmiştir.

---

³⁰⁸ Anket soruları hazırlanmadan önce TUBİM ile görüşülmüş ve çeşitli illerde emniyet müdürlükleri tarafından madde bağımlılığı ile ilgili yapılan anket çalışmalarının örnekleri detaylı olarak incelenmiştir. Bu çalışmalardan bazıları şöyle sıralanabilir: Antalya Emniyet Müdürlüğü tarafından yürütülen “olan “Antalya Dost Eli, Madde Bağımlılığını Önleme ve Sağlıklı Yaşam Bilinci” kapsamında yapılan anket çalışması; Çanakkale Emniyet Müdürlüğü tarafından Çanakkale 18 Mart Üniversitesi ile ortak olarak 2009 yılında ortaöğretim öğrencilerine yönelik yapılan “Çanakkale İlindeki Madde Bağımlılığı Tespit Çalışması” kapsamındaki anket çalışması; Edirne Emniyet Müdürlüğü tarafından Trakya Üniversitesi ile 2009 yılında ortak olarak yapılan “Edirne İlinde Liselerde ve Üniversite Öğrencilerinde Alkol ve Madde Kullanım Sıklığının Araştırılması” konulu anket çalışması; TUBİM tarafından 2011 yılında gerçekleştirilen “Genel Nüfusta Madde Kullanım Yaygınlığının Belirlenmesi” konulu anket çalışması. Ayrıca lisansüstü tezler taranarak yapılan anket çalışmaları da detaylıca incelenmiştir. Bu konudaki tezler şu şekilde sıralanabilir: Yılmaz Çetin, **Madde Bağımlılığı ve Yalova Ölçeğinde Madde Bağımlılığı Algısı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yalova, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013; Mehmet Işık, **Türkiye'nin Madde Kullanımı ve Bağımlılığı İle Mücadele Politikasının Stratejik İletişim Yaklaşımı Çerçevesinde Değerlendirilmesi**”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013

Şekil 3.1. Çalışmada İzlenen Yöntem ve Metodoloji

Kaynak: Erhan Örselli, *Türkiye’de Yargıya Güven*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2016, s. 67’den uyarlanmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak tam yapılandırılmış bir anket formu kullanılmıştır. Anket formunun başında, araştırmanın kim tarafından ve hangi amaçla yapıldığı açıklanmış, araştırmanın Necmettin Erbakan Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Koordinatörlüğü tarafından desteklendiği belirtilmiş ve elde edilen kişisel verilerin araştırma dışında hiçbir şekilde kullanılmayacağı taahhüdünde bulunulmuştur.

Araştırmaya gerekli verileri sağlayacak olan anket formu iki ana bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise katılımcıların Türkiye’de uyuşturucu madde sorunu ile mücadele alanında uygulanan kamu

politikaları konusundaki toplumsal algı düzeylerini ölçmeye yönelik çoktan seçmeli (kapalı uçlu cevaplar) 14 soru; ayrıca 1 adet 14 şıklı 5'li likert ölçeğine göre hazırlanmış ve 1 adet 19 şıklı 5'li likert ölçeğine göre hazırlanmış toplam 16 soruya yer verilmiştir. Ayrıca anket formunun son sayfasında anketin doldurulduğu il; ilçe; mahalle, sokak isimleri ve anketör ile saha koordinatörüne ait bilgilerin yer aldığı tabloya yer verilmiştir.

Anket çalışması "Arima Araştırma Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri Limited Şirketi" tarafından yürütülmüştür. Saha çalışması 03-20 Haziran 2016 tarihleri arasında belirlenen örneklem planı doğrultusunda toplam 12 ilde gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmasında toplam on yedi anketör ile iki saha koordinatörü görev almıştır.

Saha çalışmasının uygulanmasından kaynaklanan hataları asgaride tutmak amacı ile ilk olarak anket çalışmasında görev alan anketörler ve saha koordinatörleri çalışmanın konusu ve amacı hakkında eğitimden geçirilmiş ve karşılaşılabilecekleri özel durumlar hakkında bilgilendirilmişlerdir. Ayrıca katılımcıların soruları daha rahat cevaplayabilmeleri için çeşitli sorularda okuma kartları düzenlenmiş, anketin katılımcılar tarafından cevaplanması esnasında anketörlerin, bu okuma kartlarını kullanmaları sağlanmıştır. Anketörün görüşmeyi yapacağı katılımcıya kendini ve araştırmayı tanıtırken, görüşülecek kişiyi seçerken ve anket formundaki sorular okurken belirtildiği şekilde gerçekleştirilmediği tespit edilebilen anket formları ile ayrıca mantık hatası içeren, acele doldurulduğu izlenimi uyandıran ve benzeri aksaklıkların anket formları iptal edilerek yenilenmesi sağlanmıştır.

Saha çalışmasının uygulama aşaması tamamlandıktan sonra, tutarlı cevaplara sahip anket formlarındaki veriler kodlanarak SPSS 16.0 programına yüklenmiş ve daha sonra analiz aşamasına geçilmiştir. Çalışmada toplanan veriler SPSS 16.0 (Statistical Packages for the Social Sciences / Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi) paket programından yararlanılarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada elde edilen verilerin analiz edilip, bulguların yorumlanması aşamasında frekans tabloları, yüzdesel dağılım, ortalamalar ve çapraz tablolar

tanımlayıcı istatistikî ölçüler olarak kullanılmıştır. Her soru için frekans tabloları ve grafikleri oluşturulmuştur. Anlatım kolaylığı sağlanması açısından Likert ölçekli sorular için hesaplanan ortalamalar, 100 üzerinden ifade edilerek memnuniyet/katılım düzeyi olarak adlandırılmıştır.

Farklılıklar veri yapısına göre ki-kare (χ^2), t-testi ve varyans analizleriyle araştırılmıştır. Varyans analizlerde tespit edilen farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için Bonferroni ve Games-Howell çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Ölçek güvenilirliğini araştırmak adına; aynı olguyu ölçen ve yapı olarak benzer sorular için Cronbach's Alfa katsayıları hesaplanmıştır³⁰⁹.

Ankette bulunan konulara göre sınıflandırılan maddelerin Cronbach's Alpha değerleri Tablo 3.1. ve Tablo 3.2.'de verilmiştir³¹⁰.

³⁰⁹ Cronbach (1951) tarafından geliştirilen alfa katsayısı yöntemi, maddeler doğru-yanlış olacak şekilde puanlanmadığında, 1-3, 1-4, 1-5 gibi puanlandığında, kullanılması uygun olan bir iç tutarlılık tahmin yöntemidir. Cronbach's Alfa katsayısı, ölçekte yer alan k maddenin varyansları toplamının genel varyansa oranlanması ile bulunan bir ağırlıklı standart değişim ortalamasıdır. Sosyal araştırmalarda alpha değerinin 0,70 seviyelerinde olması güvenilirlik için yeterli görülmektedir. Cronbach's Alfa değerlerinin kabul edilebilir düzeylerde olması ölçeklerdeki maddelerin bir biriyle toplanabilir olduğunu ifade etmektedir. Bu da bize her bir maddeyi ayrı ayrı analize sokmaktansa ortalamalarını alarak tek bir değişken ile analizlerin gerçekleştirilmesi imkânı sunmaktadır. Mahir Nakip, **Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve Uygulamalar**, Tablo 3-11, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Eylül 2006, s. 146

³¹⁰ Cronbach's Alpha katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme ölçütü $0,00 \leq \alpha \leq 0,40$ ise "ölçek güvenilir değildir", $0,40 \leq \alpha \leq 0,60$ ise "ölçek düşük güvenilirliktedir", $0,60 \leq \alpha \leq 0,80$ ise "ölçek oldukça güvenilirlidir", ve $0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ ise "ölçek yüksek derecede güvenilirlidir" Aliye Kayış, "Güvenirlilik Analizleri (Reliability Analysis)", **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, Ed. Şeref Kalaycı, Asil Yayınları, Ankara, 2005, s. 405

Tablo 3.1. Kurum ve kuruluşların Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Olduğunu Ölçmeye Yönelik İfadelerin Güvenilirliği

No	İfade		Veri sayısı	%
1	Emniyet Genel Müdürlüğü	Dikkate alınan	677	67,6
2	Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi	Değerlendirme dışı	324	32,4
3	Türkiye Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi	Toplam	1001	100,0
4	Jandarma Genel Komutanlığı			
5	Sağlık Bakanlığı		İfade sayısı	Değer
6	Milli Eğitim Bakanlığı	Cronbach's Alpha	14	0,949
7	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı			
8	Gençlik ve Spor Bakanlığı			
9	Adalet Bakanlığı			
10	TRT			
11	Diyanet İşleri Başkanlığı			
12	Yeşilay			
13	Belediyeler			
14	Sivil Toplum Kuruluşları (Dernekler, Vakıflar, vb.)			

Tablo 3.2. Uyuşturucuyla Mücadele Konusunda Yapılması Gerekenlerin Tespit Edilmesine Yönelik İfadelerin Güvenilirliği

No	İfade	Veri sayısı	%
1	Uyuşturucu ile mücadeleye yerel yönetimler etkin bir biçimde dâhil edilmelidir	Dikkate alınan 1001	100,0
2	Başbakanlığa bağlı uyuşturucu ile mücadele kurumu kurulmalıdır	Değerlendirme dışı 0	0,0
3	Uyuşturucu ile mücadelede STK'lara destek olunarak onların sürece dâhil olması sağlanmalıdır.	Toplam 1001	100,0
4	Ara sıra geliştirilen kampanyalar yerine bütün eğitim kurumlarında standartlaşmış aralıklarla farklı aktiviteler (tiyatro, gezi, seminer vb.) ile mücadele konusu zihinlere yerleştirilmelidir		
5	Diyanet İşleri Başkanlığı mücadele politikalarında daha aktif rol almalıdır	İfade sayısı 16	Değer 0,857
6	Eğlence mekânı işletenlere uyuşturucu ile mücadele eğitimi verilmeden işletme ruhsatı verilmemelidir.	Cronbach's Alpha	
7	Uyuşturucu madde kullananlara, satanlara vb. verilen cezalar ağırlaştırılmalıdır		
8	Uyuşturucu ile ilgili belgesel filmler hazırlanmalı ve RTÜK tarafından verilen yayın durdurma cezalarında zorunlu olarak bu belgeseller yayınlanmalıdır		
9	Okullardaki Rehber Öğretmenler belli aralıklarla uyuşturucu ile mücadele eğitimlerine alınarak öğrencilerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.		
10	Aile Sağlığı Merkezlerinde çalışan doktorlara zorunlu olarak uyuşturucu ile mücadele eğitimleri verilmelidir		
11	TBMM'de bir komisyon kurularak mücadele konusu yoğun olarak gündemde tutulmalıdır		
12	Uyuşturucu bağımlılarını Tedavi ve Rehabilitasyon eden merkezlerin sayısı artırılmalıdır		
13	Üniversitelerde uyuşturucu bağımlılığı konusunda araştırmalar yapılmalı ve toplum bilinçlendirilmelidir.		
14	Okullarda öğrencilere uyuşturucu bağımlılığı konusunda eğitim verilmelidir.		
15	İlk ve ortaöğretimde değerler eğitimi verilerek öğrencilere uyuşturucu maddelerin zararları sık sık anlatılmalıdır		
16	Gençlerin okul dışı boş vakitlerini geçirebilecekleri anlamlı ve güvenli aktivite merkezleri yetersiz olduğundan mücadele politikaları işlerlik kazanmamaktadır		

Araştırmada elde edilen verilerin doğruluğunu kontrol etmek ve veri kalitesini arttırmak için anketleri dolduran katılımcılar telefon ile aranmıştır. Aramalarda; görüşmenin yapıldığı bölgeler (mahalleler), anketin nerede yapıldığı (sokak, ev, park vs.), ad-soyad, demografik bilgiler, görüşmenin kaç dakika sürdüğü, kaç soru sorulduğu, bir iki tane konu sorusu ve görüşmecinin anketörü daha önceden tanıyıp tanımadığı katılımcıya sorulmuştur. Aramalar sonucu uygun görülen anketler analizlere dâhil edilmiş, uygun görülmeyenler ise sahada tekrarlanmıştır.

3.3. Araştırmanın Kapsamı ve Örneklem Seçimi

Anket çalışması 03-20 Haziran 2016 tarihleri arasında örneklem olarak belirlenen illerde gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze görüşme yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmada 17 anketör farklı süre ve periyotlarda görev almıştır.

Türkiye genelinde, 18 yaş ve üzeri vatandaşlar bu araştırmanın evrenini/ana kütlelerini oluşturmaktadır. Anket çalışmasının coğrafi kapsamı Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunan tüm yerleşim yerlerini kapsamaktadır. Araştırmada hedeflenen kitlenin tüm üyelerinin seçilip örnekleme dâhil edilme olasılıklarının eşit ya da biliniyor olmasını ifade eden tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında Türkiye genelinde 12 ilde, 51 ilçe ve 92 mahallede toplam 1001 görüşme gerçekleştirilmiş olup örneklemin ayrıntıları aşağıdaki Tablo 3.3.'de sunulmuştur.

Tablo 3.3. Araştırma Kapsamına Dâhil Edilen İl ve İlçelerde Gerçekleştirilen Anket Adetleri

İL	İLÇE	Sayı	İl içinde %	Genel içinde %
Adana	Sarıçam	21	17,5	2,1
	Seyhan	45	37,5	4,5
	Çukurova	20	16,7	2,0
	Yüreğir	19	15,8	1,9
	Karaisalı	15	12,5	1,5

	Toplam	120	100,0	12,0
Ankara	Mamak	16	15,8	1,6
	Çankaya	19	18,8	1,9
	Yenimahalle	17	16,8	1,7
	Sincan	10	9,9	1,0
	Etimesgut	12	11,9	1,2
	Keçiören	27	26,7	2,7
	Toplam	101	100,0	10,1
Bursa	Nilüfer	31	31,0	3,1
	Yıldırım	19	19,0	1,9
	Osmangazi	35	35,0	3,5
	Mudanya	15	15,0	1,5
	Toplam	100	100,0	10,0
Erzurum	Yakutiye	20	57,1	2,0
	Palandöken	15	42,9	1,5
	Toplam	35	100,0	3,5
Gaziantep	Şahinbey	46	53,5	4,6
	Şehitkamil	40	46,5	4,0
	Toplam	86	100,0	8,6
İstanbul	Ataşehir	13	6,8	1,3
	Bağcılar	17	8,9	1,7
	Bahçelievler	15	7,9	1,5
	Bakırköy	10	5,2	1,0
	Beykoz	4	2,1	0,4
	Esenyurt	15	7,9	1,5
	Kadıköy	11	5,8	1,1
	Kartal	16	8,4	1,6
	Küçükçekmece	17	8,9	1,7
	Maltepe	16	8,4	1,6
	Pendik	15	7,9	1,5
	Şişli	10	5,2	1,0
	Ümraniye	17	8,9	1,7
	Üsküdar	15	7,9	1,5
	Toplam	191	100,0	19,1
İzmir	Bornova	20	15,4	2,0
	Gaziemir	18	13,8	1,8
	Bayraklı	18	13,8	1,8
	Aliğa	18	13,8	1,8
	Karşıyaka	18	13,8	1,8

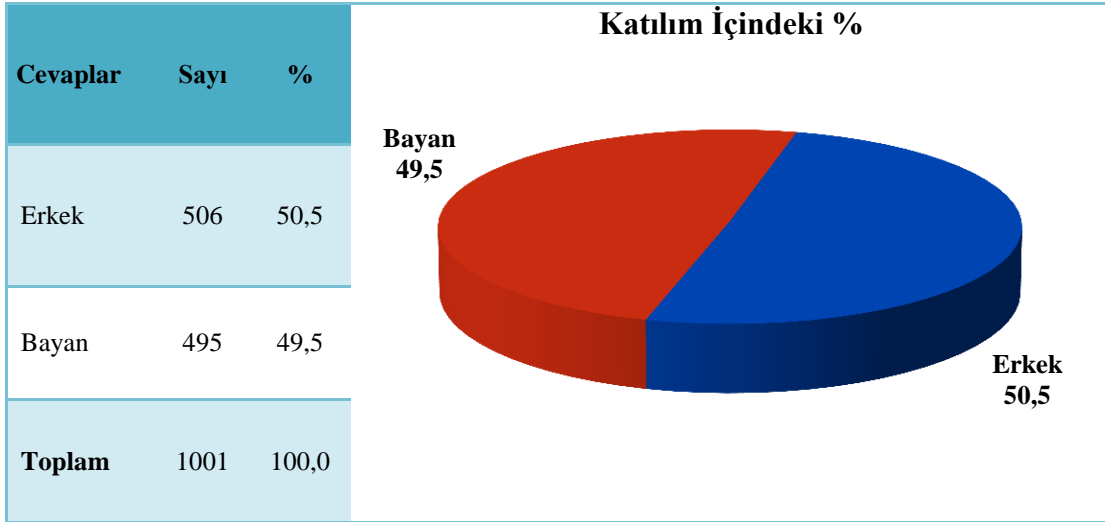
	Konak	18	13,8	1,8
	Karabağlar	20	15,4	2,0
	Toplam	130	100,0	13,0
Kayseri	Kocasinan	25	50,0	2,5
	Melikgazi	25	50,0	2,5
	Toplam	50	100,0	5,0
Malatya	Battalgazi	26	63,4	2,6
	Yeşilyurt	15	36,6	1,5
	Toplam	41	100,0	4,1
Samsun	İlkadım	30	50,0	3,0
	Canik	10	16,7	1,0
	Atakum	20	33,3	2,0
	Toplam	60	100,0	6,0
Tekirdağ	Çorlu	25	50,0	2,5
	Süleymanpaşa	25	50,0	2,5
	Toplam	50	100,0	5,0
Trabzon	Ortahisar	37	100,0	3,7
	Toplam	37	100,0	3,7

3.4. Araştırma Verilerinin Analizi ve Bulguları

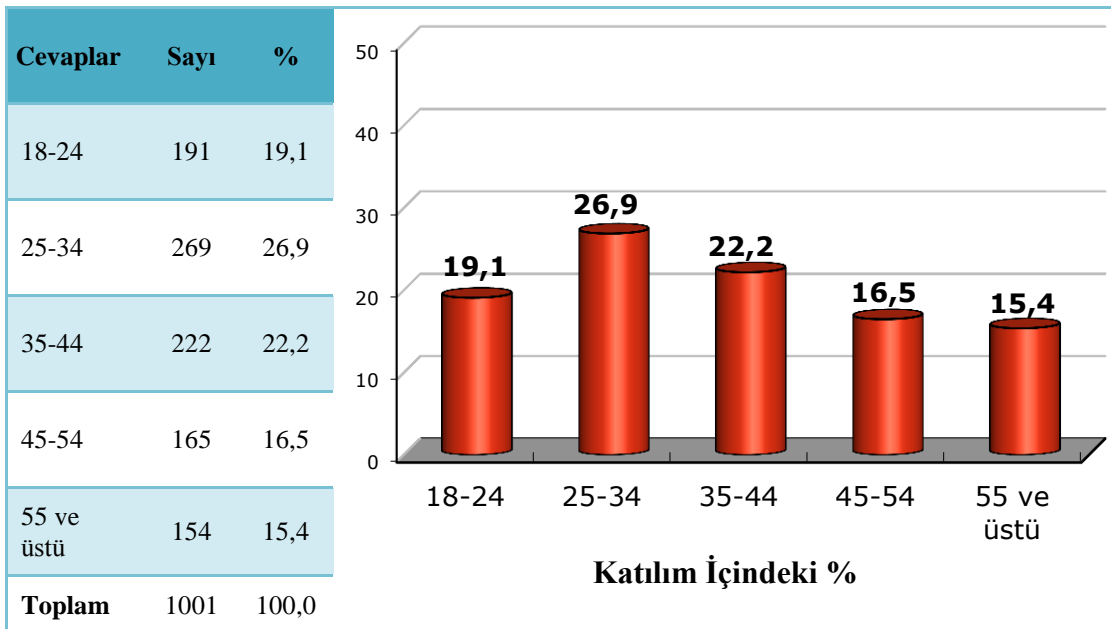
Bu bölümde, çalışmanın amacı ve kapsamı doğrultusunda vatandaşların uyuşturucu ile mücadele politikaları hakkındaki farkındalık düzeyleri ile algılarını belirlemek üzere hazırlanan anketlerden elde edilen verilerin karşılaştırmalı analizi ve bulguları sunulacaktır.

3.4.1. Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerinin Analizi

Çalışmaya katılan örneklemin sosyo-demografik özelliklerini belirleyebilmek amacıyla yöneltilen ilk soru katılımcıların cinsiyetini belirlemeye yönelik olmuştur.

Tablo 3.4. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

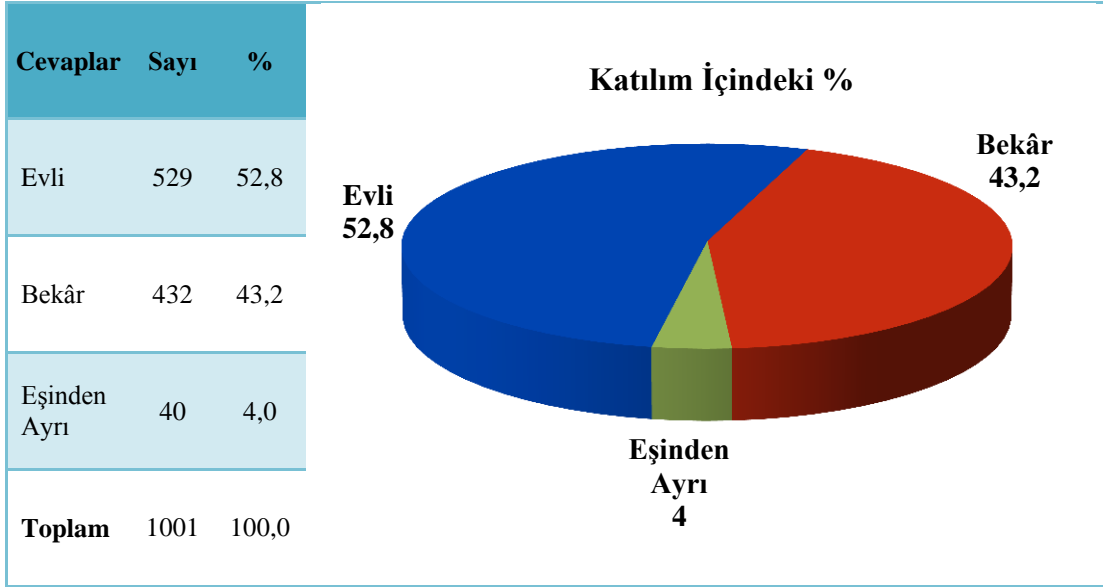
Katılımcıların cinsiyet özellikleri incelendiğinde katılımcıların, %50,5'i (506 kişi) "erkek", %49,5'i (495 kişi) ise "bayan" olduğu görülmektedir. Örneklem grubu cinsiyet açısından değerlendirildiğinde 2015 yılı Adrese Dayalı Nüfus Sistemi cinsiyet verilerine göre Türkiye evrenini yansıttığı söylenebilir.

Tablo 3.5. Katılımcıların Yaş Dağılımı

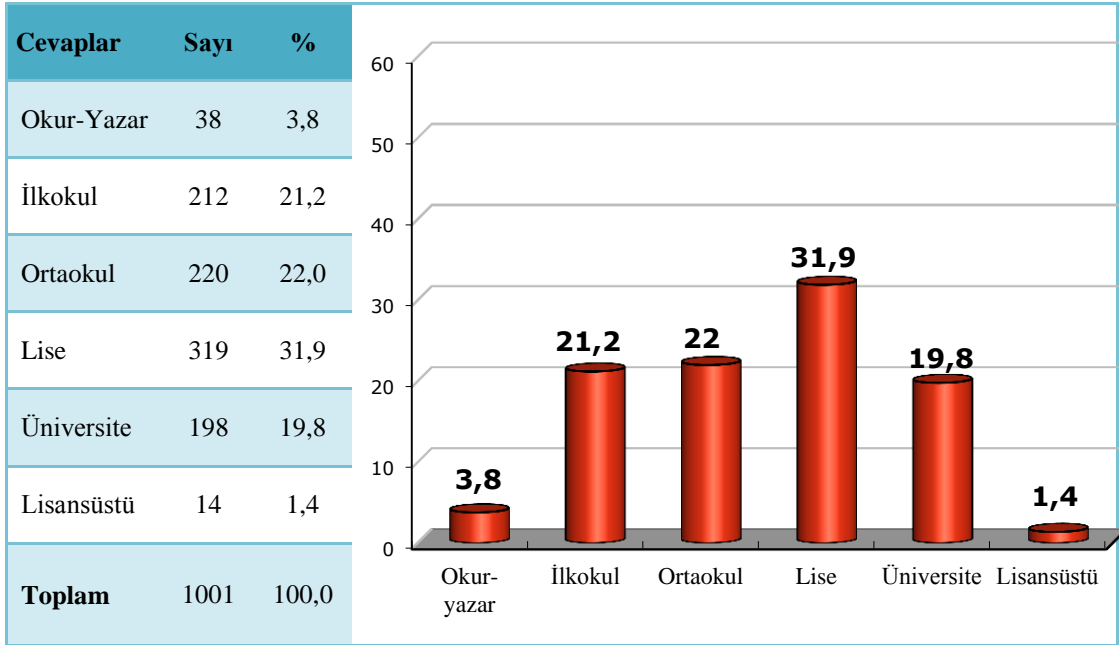
Katılımcıların yaş özellikleri incelendiğinde "18-24 yaş" aralığının %19,1 (191 kişi), "25-34 yaş" aralığının %26,9 (269 kişi), "35-44 yaş" aralığının %22,2 (222 kişi), "45-54 yaş" aralığının %16,5 (165 kişi), "55 ve üstü yaş" aralığının ise

%15,4 (154 kişi) olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda araştırmanın örneklemini oluşturan bireylerin genç bir profile sahip olduğu söylenebilir. Yaş dağılımı analizinde katılımcıların yaş dağılımında küçük ölçekli nüanslar söz konusu olsa da her yaş grubunun ankette temsil edildiği görülmektedir.

Tablo 3.6. Katılımcıların Medeni Durum Dağılımı

Katılımcılar sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik bir başka soruda ise medeni durumları sorulmuştur. Katılımcılar medeni durum açısından incelendiğinde görece yüksek dağılımın “evli” (%52,8) yönünde olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte katılımcılardan “bekar” olanların oranları %43,2 iken, sadece %4 gibi görece küçük bir oranın eşinden ayrılmış olduğu tespit edilmiştir.

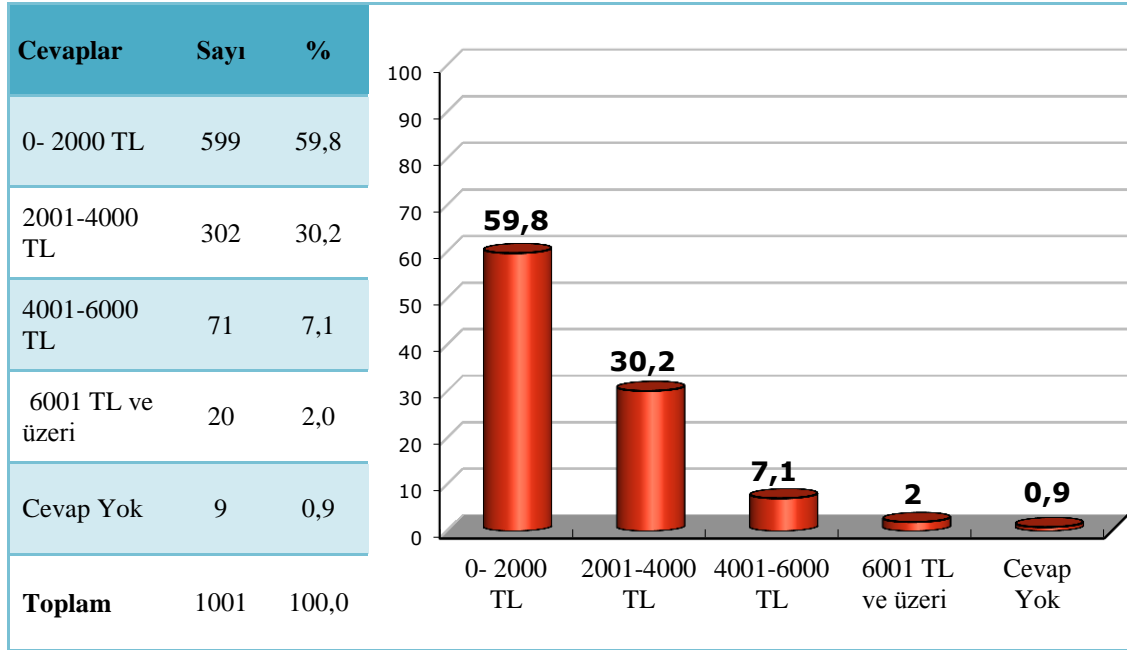
Tablo 3.7. Katılımcıların Eğitim Durumu

Katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde; %3,8'inin “okur-yazar”, %21,2'sinin “ilkokul mezunu”, %31,9'unun “lise mezunu”, %19,8'inin “üniversite mezunu”, %1,4'ünün ise “lisansüstü mezunu” oldukları saptanmıştır. Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımları incelendiğinde görece yüksek dağılımın “lise mezunu” olduğu görülmektedir.

Tablo 3.8. Katılımcıların Meslek Dağılımı

Meslek	Sayı	%
Öğrenci	173	17,3
Özel sektör çalışanı	167	16,7
Ev Hanımı	141	14,1
Küçük Esnaf/Zanaatkâr	139	13,9
İşçi	130	13,0
Emekli	69	6,9
İşsiz/İş arıyor	54	5,4
Devlet Memuru	50	5,0
Öğretmen/Öğretim Üyesi	16	1,6
Serbest meslek erbabı (Avukat, Doktor, Mühendis vb.)	16	1,6
Tüccar/İş adamı/Sanayici	15	1,5
Özel sektörde Orta/Üst düzey yönetici	9	0,9
Kamuda Orta/Üst düzey yönetici	7	0,7
Çiftçi/Ziraatçı/Hayvancı	7	0,7
Diğer	8	0,8
Toplam	1001	100,0

Katılımcıların sosyal statülerini belirleyebilmek amacıyla meslekleriyle ilgili bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların meslek dağılımları incelendiğinde; %17,3'ü “öğrenci”, %16,7'si “özel sektör çalışanı”, %14,1'i “ev hanımı”, %13,9'u “küçük esnaf/zanaatkâr”, %13'ü “işçi”, %6,9'u “emekli”, %5,4'ü “işsiz”, %5'i “devlet memuru”, %1,6'sı “öğretmen/öğretim üyesi”, %1,6'sı “serbest meslek erbabı”, %1,5'u “tüccar/iş adamı/sanayici”, %0,9'u “özel sektörde orta/üst düzey yönetici”, %0,7'si “kamuda orta/üst düzey yönetici”, %0,7'si “çiftçi/ziraatçı/hayvancı”, %0,8'i ise diğer meslek grubu içerisinde bulunduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, katılımcıların herhangi bir meslek grubunda yoğunlaşmadığı, dağılımın dengeli olduğu söylenebilir.

Tablo 3.9. Katılımcıların Gelir Dağılımı

Katılımcıların sosyal statüsü ile ilişkilendirilerek sorulan bir diğer soru ise, katılımcıların gelir düzeylerini ölçmeye yönelik sorudur. Gelir durumu yönünden katılımcılar incelendiğinde; katılımcıların %59,8'i 2000 TL ve altı, %30,2'si 2001-4000 TL, %7,1'i 4001-6000 TL, %2'si 6001 TL ve üzeri gelire sahip olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %0,9'u ise gelir durumlarına ilişkin soruya cevap vermemiştir.

3.4.2. Vatandaşların Uyuşturucu Madde Sorununda Toplumsal Farkındalık Düzeyleri ve Algısı

Son zamanlarda uyuşturucu madde sorunu ile bağlantılı suçlar ve kullanım oranları giderek artmaktadır. Nitekim TUBİM tarafından yayınlanan son güncel verilere göre 2013 yılında Türkiye'de uyuşturucu madde kullanımına bağlı 148.121 olay gerçekleşirken, olaylardaki şüpheli sayısı ise 98.933 kişi olarak belirtilmektedir³¹¹. Aynı zamanda sorun sadece Türkiye özelinde değil dünyada da

³¹¹ Bülent Demirci, "Uyuşturucu Madde Bağlantılı Suçlar, Uyuşturucu Madde Bağlantılı Suçların Önlenmesi ve Cezaevleri", **2014 Türkiye Uyuşturucu Raporu**, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), Ankara, 2014, s. 97

büyüyerek devam etmektedir. UNODC'nin 2016 Dünya Uyuşturucu Raporu'na göre uyuşturucu bağımlılarının sayısı 2016 yılı itibariyle 29 milyona ulaşmış bulunmaktadır. Hayatında en az bir kez uyuşturucu madde kullananların sayısı ise 2013'te 246 milyon iken bu sayı tam bir yıl sonra 2014'te 1 milyonluk bir artışla 247 milyona ulaşmıştır. Bunun yanı sıra bugün dünyada uyuşturucu madde bağımlısı teşhisi konulan her 6 bağımlı kişiden yalnızca 1'i tedavi olmayı seçtiği belirtilmektedir³¹². Uyuşturucu madde kullanmanın bu kadar büyük bir sorun haline gelmesi devletlerin ve uluslararası örgütlerin de gündeminde yer almasına neden olmaktadır. Günümüzde birçok devlet ve uluslararası örgüt bu sorunla baş edebilmek için çeşitli kamu politikaları geliştirmekte ve uygulamaktadır. Türkiye'de de uyuşturucu madde sorunu ile mücadele alanında geliştirilen bir takım kamu politikaları söz konusudur. Ancak salt devletler veya kamu kurumları tarafından ortaya konulan, geliştirilen kamu politikalarının varlığı yeterli görülmemektedir. Bu sorunla etkin bir biçimde mücadele edebilmek ve ortaya konulan mevcut kamu politikalarının başarıya ulaşabilmesi vatandaşların bu politikaları nasıl algıladıkları, bu konudaki farkındalık düzeyleri ile yakından ilgilidir. Çünkü vatandaşlar tarafından benimsenmeyen kamu politikalarının başarıya ulaşması oldukça güçtür. Bu bağlamda vatandaşların uyuşturucu maddeyi nasıl bir sorun olarak algıladıkları ve uyuşturucu madde bağımlılığı hakkındaki farkındalık düzeylerinin tespit edilmesi ve buna göre etkin kamu politikalarının geliştirilmesi veya değiştirilmesi oldukça önem kazanmaktadır.

Bu amaçla Türk toplumunun uyuşturucu maddeler hakkındaki algısı ve uyuşturucu madde bağımlılığı hakkındaki farkındalık düzeylerinin tespit edilmesi, uyuşturucu ile mücadele etmek için yürütülen kamu politikalarının başarı ve etkinlik düzeylerinin vatandaşlar tarafından nasıl algılandığının araştırılması ve analiz edilmesi, ayrıca uyuşturucu madde ile mücadelenin üç temel sacayağını oluşturan önleme, tedavi ve rahabilitasyon çalışmalarında görevli bulunan kurum ve kuruluşlarının vatandaşlar tarafından ne denli başarılı bulunduğu tespit edilmesine yönelik bir saha çalışması tasarlanmıştır. Bu doğrultuda katılımcılara bir

---

³¹² United Nations Office On Drugs And Crime (UNODC), **World Drug Report 2016**, United Nations, New York, 2016, ss. ix - xi

dizi soru yöneltilmiştir. Sorulara verilen cevaplar aşağıda değerlendirilip, analiz edilmektedir. Bu bağlamda katılımcılara ilk olarak uyuşturucu madde bağımlılığının toplum nezdinde nasıl bir sorun olarak algılandığını tespit edebilmek amacıyla “Sizce uyuşturucu bağımlılığı aşağıdakilerden en çok hangisiyle ifade edilebilir?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Verilen cevaplar Tablo 3.10.’da düzenlenmiştir.

Tablo 3.10. Sizce Uyuşturucu Bağımlılığı Aşağıdakilerden En Çok Hangisiyle İfade Edilebilir?

Cevaplar	Sayı	Cevaplar içindeki %	Katılımcılar içindeki %
Toplumsal bir sorundur	658	36,7	65,7
Eğitim sorunudur	295	16,5	29,5
Sağlık sorunudur	271	15,1	27,1
Ahlaki bir sorundur	250	14,0	25,0
Dini bir sorundur	153	8,5	15,3
Güvenlik sorunudur	110	6,1	11,0
Bu bir suç değildir	55	3,1	5,5
Toplam	1792	100,0	

Katılımcılar içindeki %

Not: Bu soruda birden fazla cevap alınmıştır.

Tablo 3.10.’da katılımcıların uyuşturucu madde bağımlılığını nasıl bir sorun olarak algıladığı yer almaktadır. Uyuşturucu madde sorunu ciddi bir sağlık sorunu olmakla birlikte aynı zamanda vatandaşlar tarafından önemli bir boyutta ahlaki ve toplumsal (sosyal) bir sorun olarak da algılanmaktadır. Uyuşturucu madde bağımlılığını katılımcıların %65,7’si “toplumsal bir sorun”, %29,5’i “eğitim sorunu”, %27,1’i “sağlık sorunu”, %25’i “ahlaki bir sorun”, %15,3’ü “dini bir sorun”, %11’i “güvenlik sorunu” olarak algılarken, %5,5’i ise uyuşturucu madde bağımlılığını bir

suç olarak görmediklerini belirtmektedirler. Katılımcıların görece büyük bir oranı uyuşturucu madde bağımlılığını toplumsal bir sorun olarak görürken, Türk hukuk sisteminde uyuşturucu madde kullanımı da bir suç olarak tanımlanmasına rağmen %5,5 gibi bir orandaki katılımcı bu sorunu bir suç olarak görmemektedir.

Katılımcılara göre bireylerin uyuşturucu maddeyle ilk kez tanıştıkları ortamların nereler olduğunu belirleyebilmek için bu yönde bir soru yöneltilmiştir. Ayrıca katılımcılara birden fazla seçeneği işaretleyebilecekleri belirtilmiştir.

Tablo 3.11. Sizce Uyuşturucu Maddeyle İlk Kez Nerede Tanışılmaktadır?

Cevaplar	Sayı	Cevaplar içindeki	Katılımcılar içindeki
Arkadaş çevresinde	756	39,6	75,5
Eğlence mekânlarında	360	18,8	36,0
İlköğretim ve lisede	268	14,0	26,8
Sokakta kullanıcılar arasında	261	13,7	26,1
Üniversitede	168	8,8	16,8
Aile ortamında	88	4,6	8,8
Diğer	9	0,5	0,9
Toplam	1910	100,0	

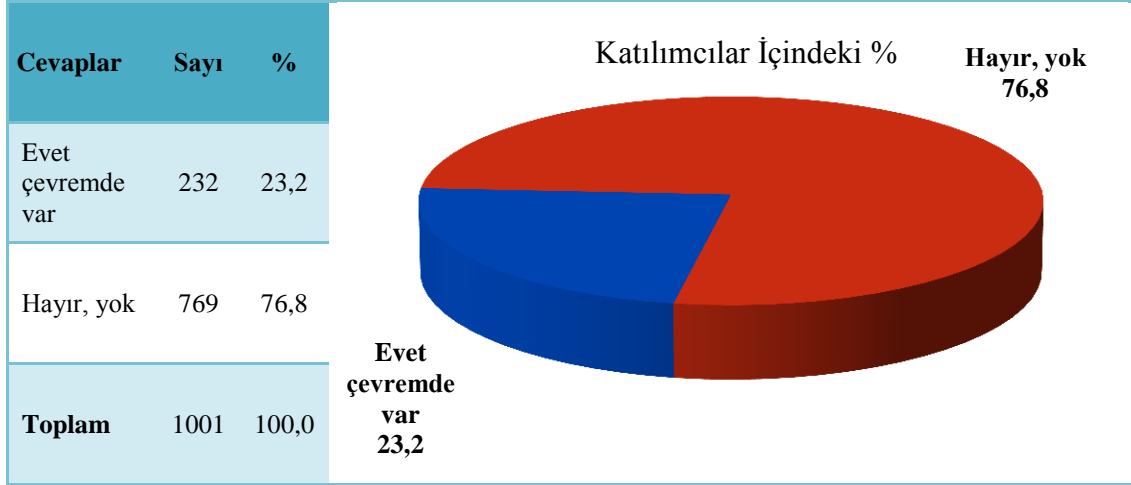
Not: Bu soruda birden fazla cevap alınmıştır.

Elde edilen bulgulara göre katılımcıların %75,5'i "arkadaş çevresinde", %36'sı "eğlence mekânlarında", %26,8'i "ilköğretim ve lisede", %26,1'i "sokakta kullanıcılar arasında", %16,8'i "üniversitelerde", %8,8'i "aile ortamında" uyuşturucuyla ilk kez tanışıldığını düşündüğünü söylerken, çok küçük bir kısmı (%0,9'luk bir oran ile) ise yukarıda sayılan mekânların haricinde başka yerlerde tanışıldığını belirtmektedir.

Ayrıca; katılımcıların uyuşturucu madde kullanım alışkanlıklarını belirlemek için bir dizi soru yöneltilmiştir. Öncelikle kendisinin veya akraba, yakın çevresinde uyuşturucu madde kullanımlarının olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcılara ilk olarak *“Akrabalarınızda veya yakın çevrenizde uyuşturucu bağımlısı veya uyuşturucu kullanan biri var mı?”* şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Alınan cevaplar Tablo 3.12.’de gösterilmektedir. Daha sonra ise katılımcılara *“Bugüne kadar herhangi bir uyuşturucu ya da uyarıcı bir madde kullandınız mı?”* şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Alınan cevaplar Tablo 3.13.’de gösterilmektedir.

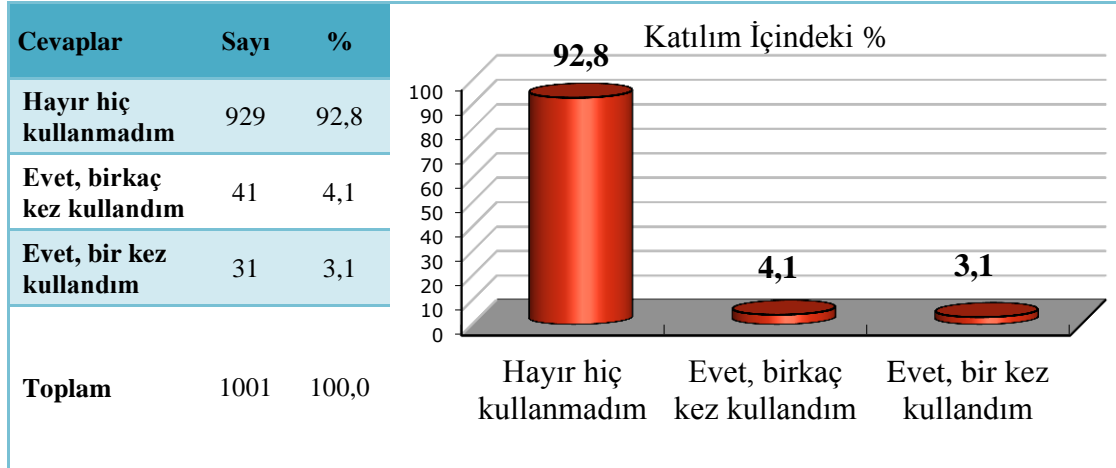
Ancak, uyuşturucu madde kullanım alışkanlıklarını tespit etmenin oldukça zor bir durum olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Ayrıca konusu suç teşkil eden durumlarda genellikle vatandaşlar doğruyu söylemek yerine ideal olan cevabı söylemeyi tercih etmektedirler. Bu bağlamda elde edilen bulgular bu çerçevede değerlendirilmelidir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre “evet, çevremde var”, “evet, birkaç kez kullandım”, “evet, bir kez kullandım” seçeneklerini tercih edenlerin oranı azımsanmayacak kadar yüksek bir oranda olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle bu sorulara verilen cevapların taban olarak kabul edilmesi daha yerinde bir yaklaşım olacaktır. Kendilerinin uyuşturucu madde kullanmasını ya da akrabalarının veya yakın çevresinin içerisinde uyuşturucu madde kullanan bireylerin varlığının katılımcıların tamamı tarafından açıkça belirtilmesini beklemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır.

Tablo 3.12. Akrabalarınızda veya Yakın Çevrenizde Uyuşturucu Bağımlısı veya Uyuşturucu Kullanan Biri Var mı?

“Akrabalarınızda veya yakın çevrenizde uyuşturucu bağımlısı veya uyuşturucu kullanan biri var mı?” şeklinde yöneltilen soruya katılımcıların %76,8’i “hayır, yok” seçeneğini tercih ederken, %23,2’si ise “evet, çevremde var” seçeneğini tercih etmiştir. Uyuşturucu madde bağımlılığının bir kez kullanmak suretiyle bile gerçekleşebileceği ihtimali göz önüne alındığında ve bağımlı olan bireylerin genelde arkadaş çevresi vasıtasıyla uyuşturucu maddeyle tanıştığı düşünüldüğünde “evet, var” seçeneğini tercih edenlerin de birer potansiyel bağımlı adayı içerisinde değerlendirilmesi mümkündür. Bu bağlamda, bu sonuçlar günümüzde uyuşturucu madde kullananların hiç de azımsanmayacak bir boyutta olduğunun göstergesi olarak değerlendirilebilir.

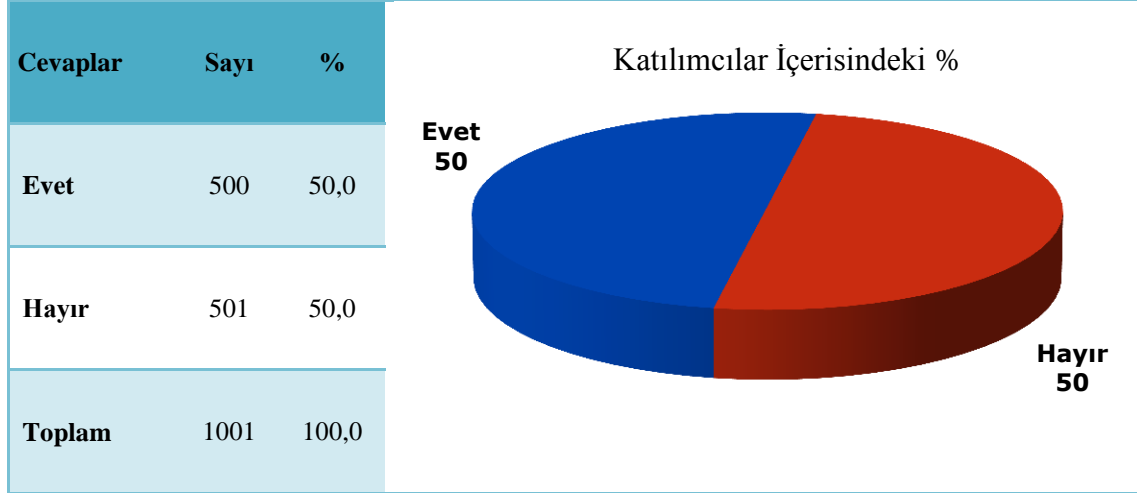
Tablo 3.13. Bugüne Kadar Herhangi Bir Uyuşturucu ya da Uyarıcı Bir Madde Kullandınız mı?

Katılımcıların uyuşturucu madde kullanım alışkanlıklarını belirlemeye yönelik yöneltilen “Bugüne kadar herhangi bir uyuşturucu ya da uyarıcı bir madde kullandınız mı?” şeklindeki ikinci soruya “hayır, hiç kullanmadım” seçeneğini işaretleyenlerin oranı %92,8’dir. Bununla birlikte katılımcıların %4,1’i “evet birkaç kez kullandım” derken, %3,1’i ise “evet bir kez kullandım” demektedir. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde katılımcıların %7,2’sinin hayatlarında en az bir kez herhangi bir uyuşturucu madde kullandıklarını göstermektedir.

Son zamanlarda hem Türkiye özelinde hem de dünya genelinde uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımının giderek arttığı belirtilmektedir. Bu nedenle sık sık yazılı ve görsel medyada gün geçtikçe uyuşturucu maddeden mağdur olan, hayatını kaybeden her yaştan birçok birey konu edilmektedir. Katılımcıların bugüne kadar hiç uyuşturucu madde kullanan biriyle karşılaşmış olmadığını belirleyebilmek ve bu konuda ki farkındalık düzeylerini tespit edebilmek için “Bugüne kadar hiç uyuşturucu bağımlısı bir kişiyle daha önce karşılaştınız mı?” şeklinde bir soru yöneltilmiş, elde edilen bulgular Tablo 3.14.’de gösterilmiştir.

Tablo 3.14. Bugüne Kadar Hiç Uyuşturucu Bağımlısı Bir Kişiyle Daha Önce Karşılaştınız mı?

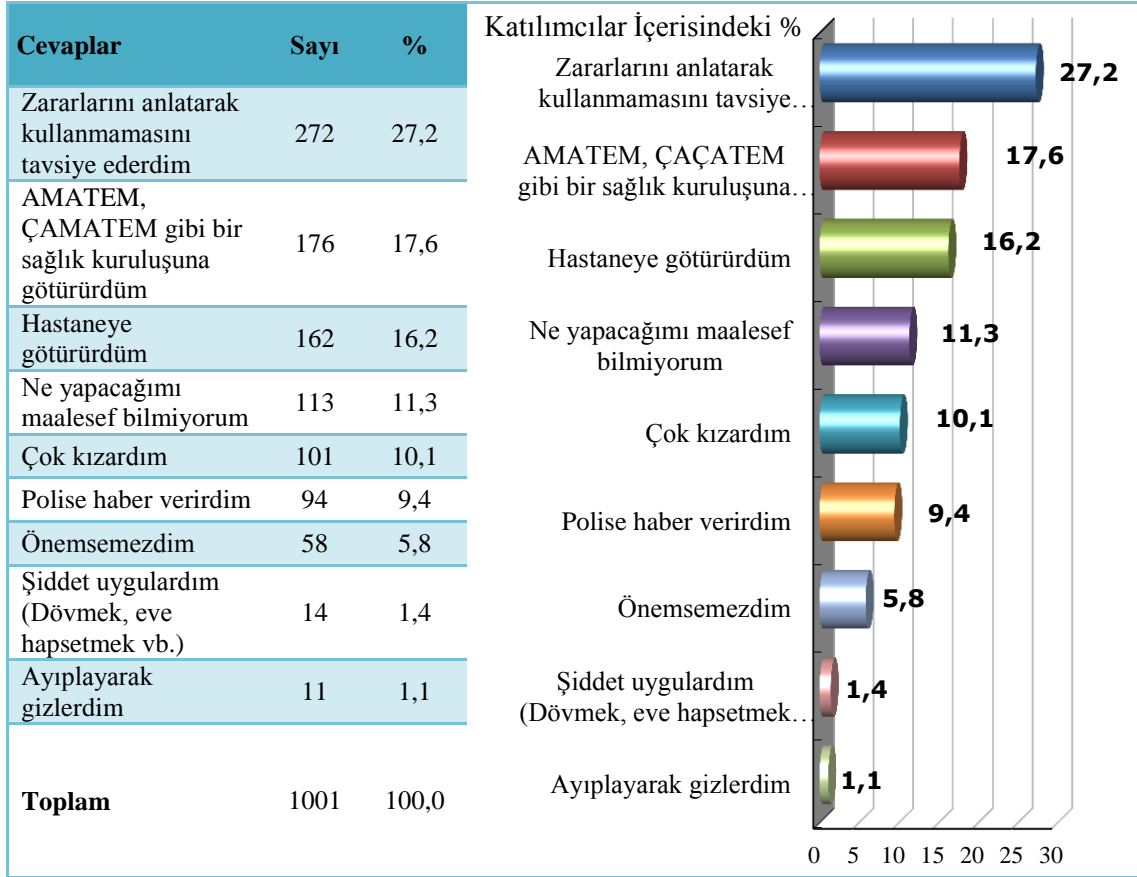

Çalışmaya katılan bireylerin %50'si daha önce bir uyuşturucu bağımlısı biriyle karşılaştığını belirtirken, katılımcıların %50'si ise daha önce herhangi bir uyuşturucu bağımlısı birey ile karşılaşmadığını belirtmiştir. Bu bulgu katılımcıların yarısının en az bir kez dahi olsa günlük yaşantıları içerisinde uyuşturucu bağımlısı bir kişiyi karşılaştığını göstermektedir. Bu sonuç uyuşturucu madde ile mücadele konusunda vatandaşların bilinçlendirilmesi ve farkındalık düzeylerinin artırılması gerektiğinin ne denli önemli olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Uyuşturucu madde bağımlılığı tedavi edilmesi gereken bir hastalıktır. Uyuşturucu madde kullanan biriyle karşılaşıldığında gösterilecek olan tepki kişiden kişiye göre değişmekle birlikte asıl olan doğru tepkinin gösterilebilmesidir. Her hangi bir şekilde uyuşturucu kullanımına başlayan bireylerin tedavisinin başarı oranı, bağımlılara karşı yaklaşımımızla da yakından ilgilidir. Bağımlı kişilere yönelik yanlış yaklaşım tarzları onları ailelerinden uzaklaştırmaktadır. Bu durum ise ailelerinden uzaklaşan gençlerin uyuşturucu bağımlılıklarının daha da şiddetlenerek artmasına neden olabilmektedir³¹³. Bu bağlamda çalışmaya katılanlara “*Bir yakınınızın, akrabanızın veya arkadaşınızın uyuşturucu bağımlısı olduğunu öğrenseniz ne yapardınız?*” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3.15.’de düzenlenmiştir.

³¹³ Babuna ve Bayhan, **a.g.e.**, s. 73

Tablo 3.15. Bir Yakınınızın, Akrabanızın veya Arkadaşınızın Uyuşturucu Bağımlısı Olduğunu Öğrenseniz Ne Yapardınız?

Tablo 3.15. incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğu uyuşturucu madde bağımlılarının tedavi olması konusunda olumlu yönde bir yaklaşım sergileyeceğini belirtirken, olumsuz davranış sergileyebileceklerin oranı ise azımsanmayacak derecede olduğu görülmektedir. Katılımcıların %27,2'si uyuşturucu madde bağımlısı olan akraba ve arkadaşlarına bunun zararlarını anlatarak kullanmamasını tavsiye edeceklerini belirtmektedirler. Uyuşturucu madde bağımlısı olan yakınlarını hastaneye götürürdüm diyenlerin oranı %16,2 iken, uyuşturucu madde bağımlılığı tedavisi için özel olarak donatılmış ve normal hastanelere göre daha teknik bir kurum olan AMATEM, ÇAMATEM gibi bir sağlık kuruluşuna götürürdüm diyenlerin oranı ise %17,6'dır. Sonuç olarak uyuşturucu madde bağımlısı akraba veya arkadaşını herhangi bir sağlık kuruluşuna götürecek olan kişilerin oranı neredeyse %35 olarak tespit edilmiştir. Aslında bu yönde davranacağını belirten katılımcıların oranının daha yüksek olması beklenmektedir.

Bu sonuç vatandaşların bu konudaki tercihlerindeki duyarlılığın düşük olduğu veya bu tür sağlık kuruluşlarının varlığından haberdar olmadıkları için ne yapacaklarını bilmediklerinden kaynaklandığı belirtilebilir. Bu bağlamda uyuşturucu madde sorunu ile mücadelede oluşturulacak kamu politikalarında bu hususa daha çok önem verilmesi, vatandaşlar tarafından bu tür sağlık kuruluşlarının varlığının öğrenilmesi oldukça önem arz etmektedir. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların böyle bir durum karşısında ne yapacağını bilmeyenlerinin oranı ise %11,3'tür. Bu cevapların yanı sıra katılımcıların %10,1'i "çok kızardım", %9,4'ü "polise haber verirdim", %5,8'i "önemsemezdim", %1,4'ü "şiddet uygulardım (dövmek, eve hapsetmek vb.)", %1,1'i ise "ayıplayarak gizlerdim" seçeneklerini işaretledikleri görülmektedir.

Uyuşturucu madde bağımlısı olmak kadar bireylerin uyuşturucu madde kullanımına başlama nedenleri de o denli önemlidir. Bu bağlamda katılımcılara bireylerin uyuşturucuya başlama nedenlerinin neler olduğu konusunda vatandaşların algısını tespit etmeye yönelik "*Bireylerin uyuşturucu maddeye başlama nedenleri Sizce aşağıdakilerden hangisidir?*" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Katılımcılara birden fazla seçenek işaretleyebilecekleri belirtilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3.16.'da gösterilmiştir.

Tablo 3.16. Bireylerin Uyuşturucu Maddeye Başlama Nedenleri

Cevaplar	Sayı	Cevaplar içindeki %	Katılımcılar içindeki %
Yanlış arkadaş çevresi	496	22,0	49,6
Merak	393	17,4	39,3
Bozuk aile ilişkileri	393	17,4	39,3
Özenti	309	13,7	30,9
Eğlence amaçlı	173	7,7	17,3
Yaşam stresleri (göç, işsizlik vs)	139	6,2	13,9
Farklı görünme isteği	115	5,1	11,5
Bağımlılık konusundaki yanlış inanışlar	82	3,6	8,2
Ailede kullanan birinin varlığı	64	2,8	6,4
Daha enerjik olabilmek için	44	1,9	4,4
Korku	41	1,8	4,1
Diğer	8	0,4	0,8
Toplam	2257	100,0	

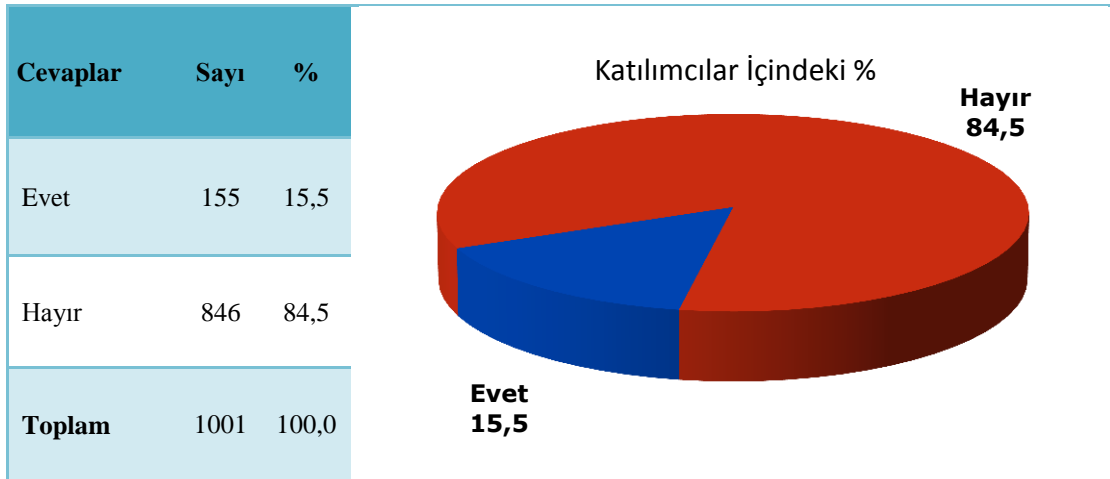
Not: Bu soruda birden fazla cevap alınmıştır.

Katılımcılara göre uyuşturucu madde bağımlılarının bağımlılık yapıcı maddeleri kullanma nedenlerinin başında %49,6'lık bir oranla "yakın arkadaş çevresi" gelmektedir. İkinci neden olarak katılımcıların %39,3'ü uyuşturucu madde kullanmaya başlama nedenini "merak", olarak görmektedir. Üçüncü sırada ise %39,3'lük bir oranla "bozuk aile ilişkileri" yer almaktadır. Aile yaşantısında yer alan anlaşmazlıklar ve sorunlar tahammül edilebilir bir seviyede kaldıkça bu durum kötü alışkanlıklar için bir risk oluşturmayabilir. Çünkü aile yaşantısında yaşanan olumsuzluklar ve huzursuzluklar çocukların ruhsal durumunu derinden etkileyerek onları istenmeyen limanlara sürükleyebilecektir. Katılımcıların %39,3'ünde uyuşturucuya başlamanın nedeni olarak "bozuk aile ilişkileri"ni görmeleri bu

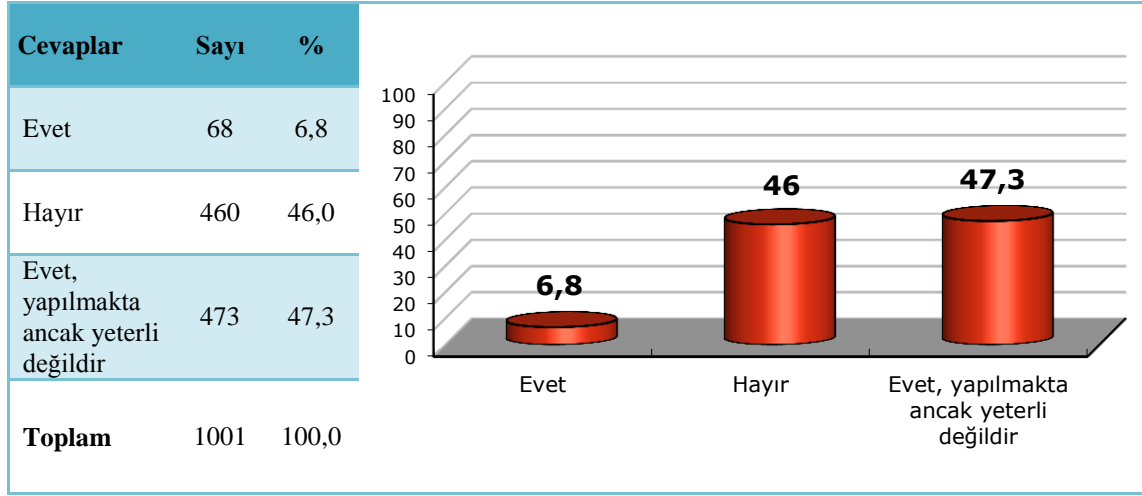
durumun toplumsal bir sorun olduğunu göstermektedir. Diğer nedenler ise katılımcılara göre sırasıyla %30,9 “özenti, %17,3 “eğlence amaçlı”, %13,9 “yaşam stresleri (göç, işsizlik vs)”, %11,5 “farklı görünme isteği”, %8,2 “bağımlılık konusundaki yanlış inanışlar”, %6,4 “ailede kullanan birinin varlığı”, %4,4 “daha enerjik olabilmek için”, %4,1 “korku” gibi nedenleri görmektedir. Bunun dışında katılımcıların %0,8’i bu nedenlerin dışında başka nedenlerinde bireylerin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanmalarına neden olabileceğini belirtmektedir.

Türkiye’de uyuşturucu madde ile ilgili yürütülen faaliyetlerin ve mücadele politikalarının etkili ve yeterli düzeyde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği noktasında vatandaş algısını ölçmek için katılımcılara çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu konuda ki algıyı ölçmek için yöneltilen ilk soru “*Sizce ülkemizde uyuşturucu ile yeterince/etkin mücadele ediliyor mu?*” şeklinde; ikinci soru ise “*Sizce ülkemizde kamu kurumları uyuşturucu bağımlılığını önlemek için yeterince düzenleme ve çalışma yapmakta mıdır?*” şeklindedir.

Tablo 3.17. Uyuşturucu İle Yeterince/Etkin Mücadele Edilip Edilmediği Algısı

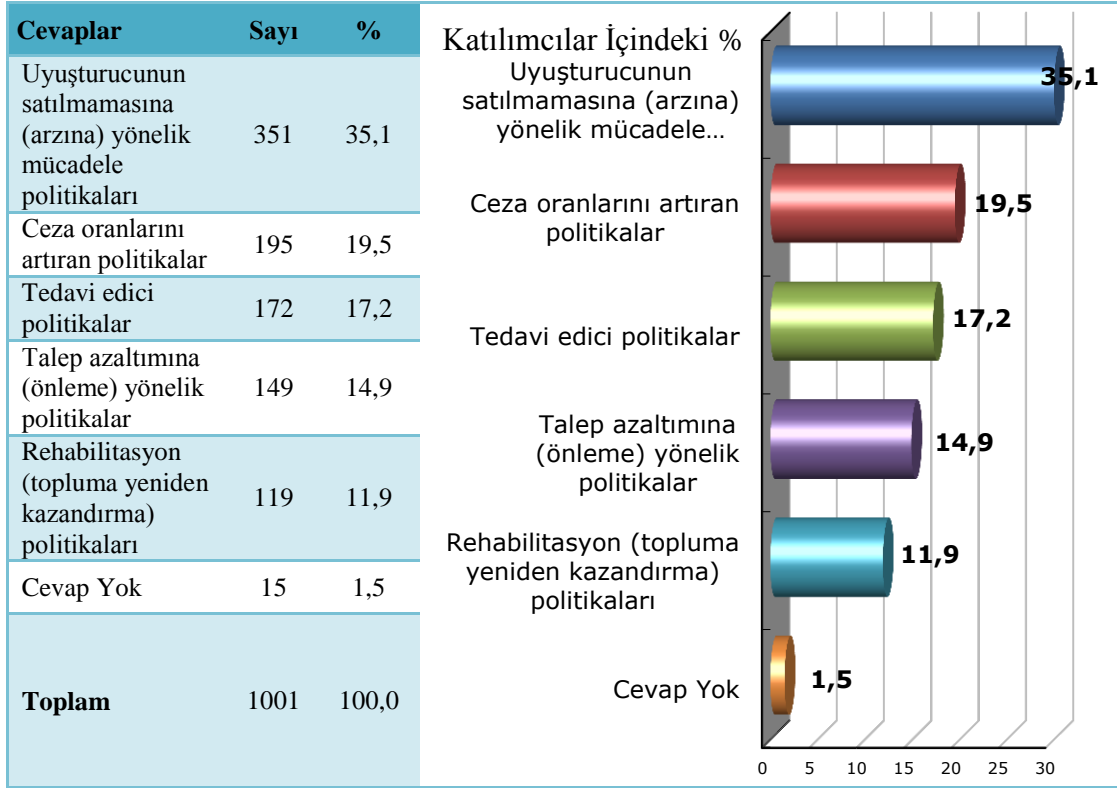

Tablo 3.17. incelendiğinde elde edilen bulgulara göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu Türkiye’de uyuşturucu madde ile yeterince / etkin bir biçimde mücadele edilmediğini belirtmektedirler. Katılımcıların sadece %15,5’i Türkiye’de uyuşturucu madde ile yeterince / etkin bir biçimde mücadele edildiğini belirtmektedirler.

Tablo 3.18. Kurumların Uyuşturucu Bağımlılığını Önlemedeki Etkinliği

Katılımcılara “Türkiye’de kamu kurumları uyuşturucu bağımlılığını önlemek için yeterince düzenleme ve çalışma yapmakta mıdır?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde katılımcılar arasında küçük çaplı nüanslar olmakla birlikte dengeli bir dağılımın olduğu görülmektedir. Katılımcıların %47,3’ü uyuşturucu madde bağımlılığını önleme konusunda kamu kurumları tarafından düzenleme ve çalışmaların yapıldığını ancak bu düzenleme ve çalışmaların uyuşturucu madde bağımlılığını önlemede yeterli olmadığı görüşünü savunmaktadır. Katılımcıların %6,8’i bu konuda yapılan düzenleme ve çalışmalarını yeterli görürken, %46’sı ise yeterli görmemektedir. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların oldukça önemli bir kısmı Türkiye’de kamu kurumlarının uyuşturucu bağımlılığını önlemek için yeterince düzenleme ve çalışma yapmadığını düşünmektedir.

Türkiye’de uyuşturucu madde ile yeterince ve etkin bir biçimde mücadele edilip edilmediğinin yanı sıra katılımcılara göre etkin bir mücadelenin ne tür bir kamu politikası ile sağlanabileceği de ölçülmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcılara “Sizce ülkemizde uyuşturucu ile mücadelede nasıl bir kamu politikası daha etkin olur?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

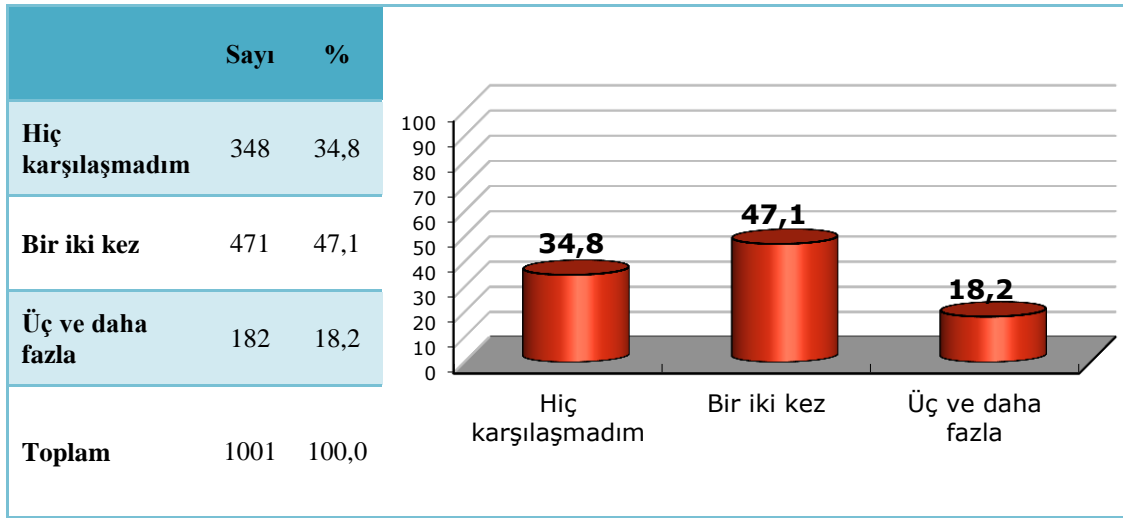
Tablo 3.19. Uyuşturucu İle Mücadelede Nasıl Bir Kamu Politikası

Elde edilen bulgulara göre katılımcıların %35,1'i “uyuşturucunun satılmamasına (arzına) yönelik mücadele politikaları”nın uygulanmasının mücadele kapsamında daha etkin olacağını düşünmektedir. Diğer mücadele politikaları ise sırasıyla %19,5’lik bir oranla “ceza oranlarını artıran politikalar”, %17,2’lik bir oranla “tedavi edici politikalar”, %14,9’luk bir oranla “talep azaltımına (önleme) yönelik politikalar”, %11,9’luk bir oranla “rehabilitasyon (topluma yeniden kazandırma) politikaları” şeklindedir. Katılımcıların %1,5’i ise bu soruya yanıt vermemeyi tercih etmiştir.

Uyuşturucu maddeyle mücadelede önleme tabanlı politikalar içerisinde uyuşturucu maddelerin zararlarını anlatan reklam ya da tanıtım filmleri, belgeseller de yer almaktadır. Bu bağlamda toplumun sosyo-kültürel özellikleri göz önünde bulundurularak her kesimine ayrı ayrı hitap edecek şekilde oluşturulmuş ve süreklilik kazandırılmış önleme çalışmaları uyuşturucu madde ile mücadele konusunda toplumsal farkındalığın artması için bir gerekliliktir. Bu nedenle katılımcıların farkındalık düzeylerini artıracak önleme tabanlı çalışmalara katılıp katılmadıkları

veya medya organlarında bu yönde bilgilendirici içeriklere rastlayıp rastlamadıkları yönünde bir dizi soru yönetilmiştir. Bu doğrultuda katılımcılara sorulan ilk soru “Şimdiye kadar kaç kez gazete, tv, radyoda uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili reklam ya da tanıtım filmi ile karşılaştınız?” şeklinde olmuştur. Alınan cevaplar Tablo 3.20.’de gösterilmiştir.

Tablo 3.20. Gazete, TV, Radyoda Uyuşturucu Maddelerin Zararları İle İlgili Reklam ya da Tanıtım Filmi İle Karşılaşma Sıklığı

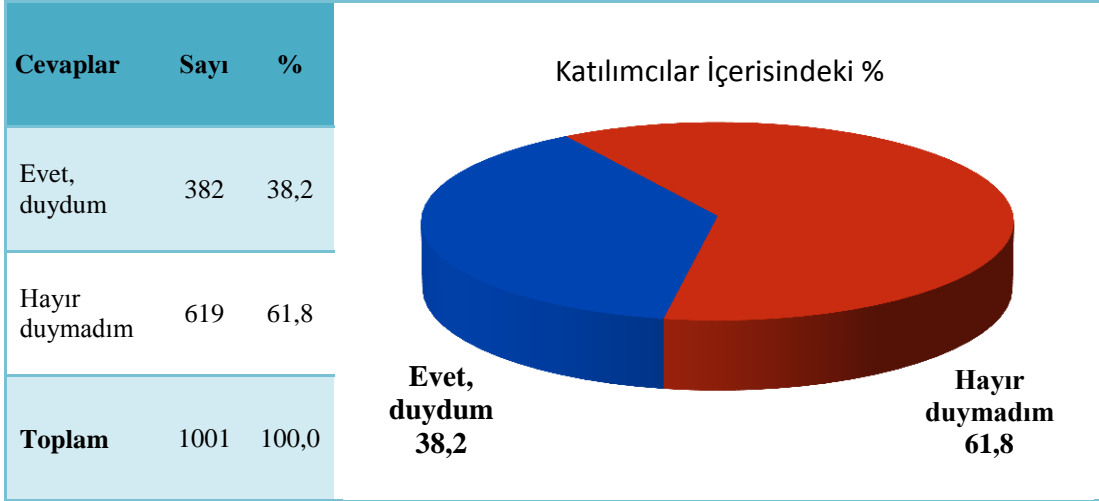

Tablo 3.20.’de yer alan veriler incelendiğinde katılımcıların büyük bir kısmı yaşamları boyunca en az bir kez önleme tabanlı politikaların bir enstrümanı olarak yazılı ve görsel medyada yer alan reklam ya da tanıtım filmlerine rastladıklarını belirtmişlerdir. Ancak bu oranlar istenilen düzeyde değildir. Şimdiye kadar gazete, tv ve radyo gibi yazılı ve görsel medyada uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili reklam ya da tanıtım filmi ile bir iki kez karşılaştığını belirtenlerin oranı %47,1’dir. Gazete, tv ve radyo gibi yazılı ve görsel medyada uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili reklam ya da tanıtım filmi ile “üç veya daha fazla” karşılaşanların oranı %18,2 ile görece düşük çıkmıştır. Şimdiye kadar gazete, tv ve radyo gibi yazılı ve görsel medyada uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili reklam ya da tanıtım filmi ile hiç karşılaşmayan katılımcıların oranı ise %34,8’dir.

Önleme tabanlı kamu politikalarının bir başka ayağı olan ve hükümet üyeleri tarafından açılışı yapılan “Uyuşturucu İle Mücadele Danışma ve Destek Hattı Alo

191” uygulamasından haberdar olup olmadıkları katılımcılara bu doğrultuda yöneltilen ikinci soru olmuştur. Elde edilen bulgular Tablo 3.21.’de gösterilmektedir.

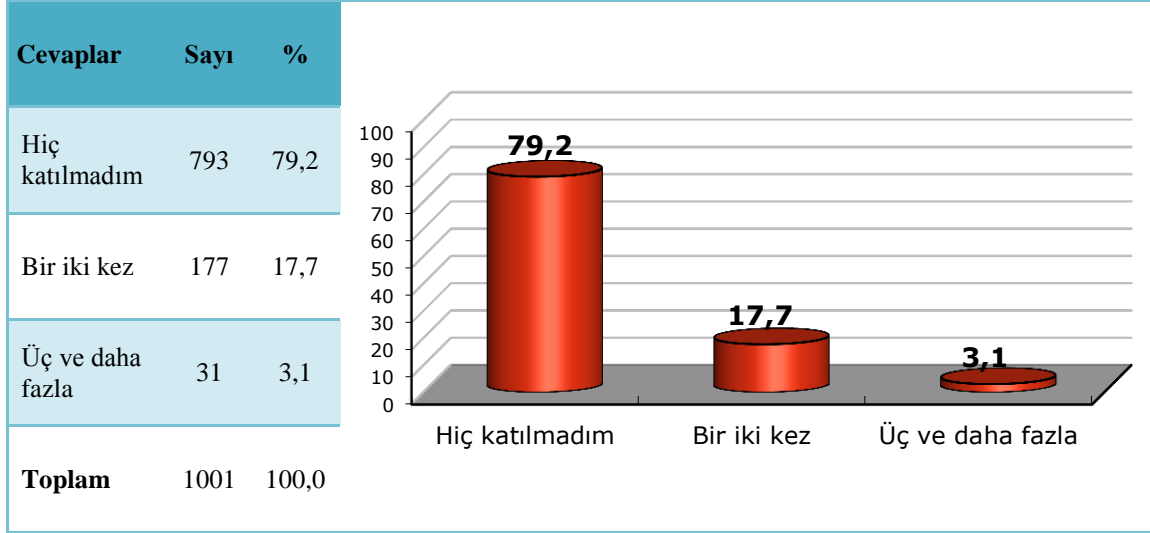
Tablo 3.21. “Alo 191” Hattının Bilinirliği

Katılımcılara “Daha önce uyuşturucu ile mücadele danışma ve destek hattı “Alo 191”i hiç duymuş muydunuz?” şeklinde yöneltilen soruya verilen cevaplar incelendiğinde “Alo 191” hattından haberdar olanların oranı %38,2 iken, daha önce böyle bir telefon hattını duymayanların oranı %61,8’dir. Uyuşturucu ile mücadele danışma ve destek hattı “Alo 191”i duymayanların oranı görece yüksek çıkmıştır. Bu durum önleme tabanlı kamu politikaları kapsamında hayata geçirilen uygulamanın toplum tarafından haberdar olunmadığını, bu da farkındalık düzeylerinin düşük seviyede olduğunun göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu bakımdan ele alındığında ilgili kamu kurumlarının veya bakanlığın bu konuda daha fazla tanıtıcı enstrüman hazırlaması yararlı olacaktır. Özellikle günümüzde sosyal medya kullanıcılarının gün geçtikçe arttığı; ayrıca sosyal medya araçlarının genç yaştaki bireyler tarafından daha fazla kullanıldığı dikkate alınır; sosyal medya araçlarının vatandaşların mevcut uygulamalar konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlayabilir.

Katılımcılara bu doğrultuda yöneltilen üçüncü soru ise “Şimdiye kadar kaç kez uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili konferans, seminer ya da eğitim programına katıldınız?” şeklinde olmuştur. Alınan cevaplar Tablo 3.22.’de gösterilmiştir.

Tablo 3.22. Uyuşturucu Maddelerin Zararları ile İlgili Konferans, Seminer ya da Eğitim Programına Katılım Durumu

Daha önce de belirtildiği gibi önleme tabanlı çalışmaların bütüncül bir yaklaşımla süreklilik arz edecek şekilde yürütülmesi hedeflenen amaca ulaşmak için gereken temel noktalardan biridir. Bu bağlamda Tablo 3.22.’den elde edilen bulgular incelendiğinde şimdiye kadar uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili konferans, seminer ya da eğitim programına “bir iki kez” katıldım diyenlerin oranı %17,7 iken, “üç veya daha fazla” katılanların oranı çok düşük bir oranda %3,1 olarak tespit edilmiştir. Bunun yanında katılımcıların oldukça önemli bir kısmı ise (%79,2) şimdiye kadar uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili konferans, seminer ya da eğitim programına hiç katılmadığını belirtmiştir.

Vatandaşların uyuşturucu kullanma alışkanlıklarını ve uyuşturucu madde sorunsalında toplumsal algıyı ölçmeye yönelik sorulan bir başka soru ise katılımcılara göre uyuşturucu ile mücadelede etkili bir kamu politikasının belirlenmesinden sonra uyuşturucu madde ile mücadelede alınması gereken önlemlerin tespitine ilişkin olmuştur. Bu bağlamda katılımcılara ilk olarak “*Sizce; aşağıdakilerden hangileri uyuşturucu ile mücadelede alınması gereken önlemler arasındadır?*” şeklinde bir soru yöneltilmiş, elde edilen bulgular Tablo 3.23.’de gösterilmiştir.

Tablo 3.23. Uyuşturucu ile Mücadelede Alınması Gereken Önlemler

Cevaplar	Sayı	Cevaplar içindeki %	Katılımcılar içindeki %	Katılımcılar içindeki %
Okullarda gençlerin bu konuda bilinçlendirilmeleri	557	22,8	55,6	Okullarda gençlerin bu konuda bilinçlendirilmeleri
Devlet tarafından toplumu bilinçlendirici politikaların izlenmesi	375	15,3	37,5	Devlet tarafından toplumu bilinçlendirici politikaların izlenmesi
Yasak ve cezalara ağırlık verilmesi	351	14,4	35,1	Yasak ve cezalara ağırlık verilmesi
Ailelere bu alanda bilgilendirme yapılması	334	13,7	33,4	Ailelere bu alanda bilgilendirme yapılması
Toplumsal bilinç ve duyarlılık oluşturulmalı	325	13,3	32,5	Toplumsal bilinç ve duyarlılık oluşturulmalı
Kolluk birimlerince önleyici tedbirlerin alınması	219	9,0	21,9	Kolluk birimlerince önleyici tedbirlerin alınması
Madde bağımlılığının bir suç değil, sağlık sorunu olarak görülmesi	164	6,7	16,4	Madde bağımlılığının bir suç değil, sağlık sorunu olarak görülmesi
Yazılı ve görsel medyada bilinçlendirici yayınlara yer verilmesi	120	4,9	12,0	Yazılı ve görsel medyada bilinçlendirici yayınlara yer verilmesi
Toplam	2445	100,0		

Not: Bu soruda birden fazla cevap alınmıştır.

Katılımcıların uyuşturucu ile mücadelede alınması gereken önlemler konusundaki tercihleri elde edilen bulgulara göre dengeli bir dağılım göstermektedir. Katılımcıların; %55,6'sı “okullarda gençlerin bu konuda bilinçlendirilmeleri”, %37,5'i “devlet tarafından toplumu bilinçlendirici politikaların izlenmesi”, %35,1'i “yasak ve cezalara ağırlık verilmesi”, %33,4'ü “ailelere bu alanda bilgilendirme yapılması”, %32,5'i “toplumsal bilinç ve duyarlılık oluşturulmalı”, %21,9'u “kolluk birimlerince önleyici tedbirlerin alınması”, %16,4'ü “madde bağımlılığının bir suç değil, sağlık sorunu olarak görülmesi”, %12'si ise “yazılı ve görsel medyada bilinçlendirici yayınlara yer verilmesi” gerektiğini belirtmektedirler.

Tablo 3.23.’den elde edilen bulgular arasında dikkat çeken bir durum uyuşturucu ile mücadelede alınması gereken önlemler için “madde bağımlılığının bir suç değil, sağlık sorunu olarak görülmesi” gerektiğini düşünen katılımcıların oranının (%16,4) azımsanmayacak derecede yüksek çıkmasıdır. Bugün Türkiye’de uyuşturucu maddelerin ticaretinin ve bulundurulmasının yanı sıra kullanılması da yasaklanmış ve bu durum bir suç unsuru olarak kabul edilmiştir. Yasakçı politikalar olarak nitelendirilen bu durumun karşısında uyuşturucu madde kullanımını suç olmaktan çıkarıp serbest bırakmak gerektiğini savunan liberal politikalar yer almaktadır. Uyuşturucu madde ile mücadelede yasakçı politikaların mı yoksa liberal politikaların mı uygulanması gerektiği tartışmaları devam ederken, bugün bazı Avrupa ülkeleri liberal politikaları benimseyerek bir takım uyuşturucu maddelerin kullanımını suç olmaktan çıkarmıştır. Türkiye bu konuda yasakçı politikaları tercih etmekle birlikte; 2004 yılında cezaevi sistemine alternatif olarak tedavi olmayı kabul eden bağımlılar için “Denetimli Serbestlik” uygulamasına geçilmiştir. Ayrıca 2009 yılına gelindiğinde liberal politikalara yakın olarak nitelendirilebilecek olan “ikame tedavisi”ni kabul etmiş bulunmaktadır³¹⁴. Bu veriler katılımcıların %16,4’ünün uyuşturucu madde kullanımının suç olmaktan çıkarılması gerektiğini ve liberal politikaların Türkiye’de uygulanması gerektiği fikrini savunduğu şeklinde yorumlanabilir.

3.4.3. Uyuşturucu Madde Sorunu İle Mücadelede Kamu Politikalarındaki Toplumsal Algı

Katılımcıların uyuşturucu madde sorunu ve bağımlılıkla mücadele konusunda yapılması gerekenler hakkındaki görüşlerini tespit etmeye yönelik kendilerine bir dizi uyuşturucu madde sorunu ile mücadelede uygulanabilecek kamu politikası önermesi verilmiştir. Bu önermelere katılıp katılmadıkları veya ne düzeyde katıldıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Verilen cevaplar aşağıdaki bölümde detaylı olarak değerlendirilmektedir.

³¹⁴ Mustafa Pınarcı, **Avrupa’da Uyuşturucu Kullanımının Suç Olmaktan Çıkarılması ve Türkiye Yaklaşımı**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 2013, ss. V – VI

Tablo 3.24. Uyuşturucu Madde Sorunu İle Mücadelede Kamu Politikası Önerilerinde Toplumsal Algı

Önermeler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam	Ortalama	Katılım Düzeyi
Uyuşturucu madde kullananlara, satanlara vb. verilen cezalar ağırlaştırılmalıdır	Sayı	3	6	44	400	548	1001	4,48	89,65
	%	0,3	0,6	4,4	40,0	54,7	100		
Okullarda öğrencilere uyuşturucu bağımlılığı konusunda eğitim verilmelidir.	Sayı	4	3	27	454	513	1001	4,47	89,35
	%	0,4	0,3	2,7	45,4	51,2	100		
İlk ve ortaöğretimde değerler eğitimi verilerek öğrencilere uyuşturucu maddelerin zararları sık sık anlatılmalıdır	Sayı	7	5	21	463	505	1001	4,45	89,05
	%	0,7	0,5	2,1	46,3	50,4	100		
Uyuşturucu bağımlılarını Tedavi ve Rehabilitasyon eden merkezlerin sayısı artırılmalıdır	Sayı	4	10	31	452	504	1001	4,44	88,81
	%	0,4	1,0	3,1	45,2	50,3	100		
Eğlence mekânı işletenlere uyuşturucu ile mücadele eğitimi verilmeden işletme ruhsatı verilmemelidir.	Sayı	8	13	54	387	539	1001	4,43	88,69
	%	0,8	1,3	5,4	38,7	53,8	100		
Gençlerin okul dışı boş vakitlerini geçirebilecekleri anlamlı ve güvenli aktivite merkezleri yetersiz olduğundan mücadele politikaları işlerlik kazanmamaktadır	Sayı	7	6	32	462	494	1001	4,43	88,57
	%	0,7	0,6	3,2	46,2	49,4	100		
Üniversitelerde uyuşturucu bağımlılığı konusunda araştırmalar yapılmalı ve toplum bilinçlendirilmelidir.	Sayı	1	6	31	514	449	1001	4,40	88,05
	%	0,1	0,6	3,1	51,3	44,9	100		
Okullardaki Rehber Öğretmenler belli aralıklarla uyuşturucu ile mücadele eğitimlerine alınarak öğrencilerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.	Sayı	3	14	36	522	426	1001	4,35	87,05
	%	0,3	1,4	3,6	52,1	42,6	100		
Aile Sağlığı Merkezlerinde çalışan doktorlara zorunlu olarak uyuşturucu ile mücadele eğitimleri verilmelidir	Sayı	2	8	39	552	400	1001	4,34	86,77
	%	0,2	0,8	3,9	55,1	40,0	100		

Ara sıra geliştirilen kampanyalar yerine bütün eğitim kurumlarında standartlaşmış aralıklarla farklı aktiviteler (tiyatro, gezi, seminer vb.) ile mücadele konusu zihinlere yerleştirilmelidir	Sayı	8	14	62	487	430	1001	4,32	86,31
	%	0,8	1,4	6,2	48,7	43,0	100		
Uyuşturucu ile ilgili belgesel filmler hazırlanmalı ve RTÜK tarafından verilen yayın durdurma cezalarında zorunlu olarak bu belgeseller yayınlanmalıdır	Sayı	7	14	50	537	393	1001	4,29	85,87
	%	0,7	1,4	5,0	53,6	39,3	100		
TBMM’de bir komisyon kurularak mücadele konusu yoğun olarak gündemde tutulmalıdır	Sayı	10	15	61	517	398	1001	4,28	85,53
	%	1,0	1,5	6,1	51,6	39,8	100		
Uyuşturucu ile mücadelede STK’lara destek olunarak onların sürece dâhil olması sağlanmalıdır.	Sayı	5	19	75	528	374	1001	4,25	84,92
	%	0,5	1,9	7,5	52,7	37,4	100		
Başbakanlığa bağlı uyuşturucu ile mücadele kurumu kurulmalıdır	Sayı	13	31	76	566	315	1001	4,14	82,76
	%	1,3	3,1	7,6	56,5	31,5	100		
Uyuşturucu ile mücadeleye yerel yönetimler etkin bir biçimde dâhil edilmelidir	Sayı	15	33	59	599	295	1001	4,12	82,50
	%	1,5	3,3	5,9	59,8	29,5	100		
Diyanet İşleri Başkanlığı mücadele politikalarında daha aktif rol almalıdır	Sayı	67	52	82	411	389	1001	4,00	80,04
	%	6,7	5,2	8,2	41,1	38,9	100		

Not: Önergeler katılım düzeyine göre en fazla katılımdan en az katılım oranına doğru sıralanarak tablolaştırılmıştır. Ayrıca her bir öneri için detaylı grafikler ek olarak sunulmuştur.

Katılımcılara uyuşturucu madde sorunu ile mücadele alanındaki çeşitli kamu politikası önerilerine ne düzeyde katıldıkları sorulmuştur. Bu doğrultuda uygulanabilecek olan kamu politikası önerilerinden en çok katıldıkları önerme 89,65'lik bir katılım düzeyiyle “Uyuşturucu madde kullananlara, satanlara vb. verilen cezalar ağırlaştırılmalıdır” önermesidir. İkinci sırada ise “Okullarda öğrencilere uyuşturucu bağımlılığı konusunda eğitim verilmelidir” önermesi 89,35'lik bir katılım düzeyiyle yer almaktadır. Her iki önermeyi birbirine yakın katılım düzeyleri ise sırasıyla “İlk ve ortaöğretimde değerler eğitimi verilerek öğrencilere uyuşturucu maddelerin zararları sık sık anlatılmalıdır”, “Uyuşturucu bağımlılarını Tedavi ve Rehabilitasyon eden merkezlerin sayısı artırılmalıdır”, “Eğlence mekânı işletenlere uyuşturucu ile mücadele eğitimi verilmeden işletme ruhsatı verilmemelidir”, “Gençlerin okul dışı boş vakitlerini geçirebilecekleri anlamlı ve güvenli aktivite merkezleri yetersiz olduğundan mücadele politikaları işlerlik kazanmamaktadır”, “Üniversitelerde uyuşturucu bağımlılığı konusunda araştırmalar yapılmalı ve toplum bilinçlendirilmelidir”, “Okullardaki Rehber Öğretmenler belli aralıklarla uyuşturucu ile mücadele eğitimlerine alınarak öğrencilerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır”, “Aile Sağlığı Merkezlerinde çalışan doktorlara zorunlu olarak uyuşturucu ile mücadele eğitimleri verilmelidir”, “Ara sıra geliştirilen kampanyalar yerine bütün eğitim kurumlarında standartlaşmış aralıklarla farklı aktiviteler (tiyatro, gezi, seminer vb.) ile mücadele konusu zihinlere yerleştirilmelidir”, “Uyuşturucu ile ilgili belgesel filmler hazırlanmalı ve RTÜK tarafından verilen yayın durdurma cezalarında zorunlu olarak bu belgeseller yayınlanmalıdır”, “TBMM’de bir komisyon kurularak mücadele konusu yoğun olarak gündemde tutulmalıdır”, “Uyuşturucu ile mücadelede STK'lara destek olunarak onların sürece dâhil olması sağlanmalıdır”, “Başbakanlığa bağlı uyuşturucu ile mücadele kurumu kurulmalıdır”, “Uyuşturucu ile mücadeleye yerel yönetimler etkin bir biçimde dâhil edilmelidir”, “Diyanet İşleri Başkanlığı mücadele politikalarında daha aktif rol almalıdır” önermeleri izlemektedir. En az desteklenen önermenin dahi katılım düzeyinin 80,04 gibi yüksek bir düzeyde olması katılımcıların uyuşturucu ile mücadele alanında atılacak olan adımlara büyük bir destek vereceğini göstermektedir.

Uyuşturucu madde sorunu ile mücadele konusunda katılımcılara önerilen çeşitli kamu politikalarına katılım düzeylerine ilişkin sonuçlar, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği istatistiksel olarak da incelenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda düzenlenmiştir. İlk olarak katılımcıların cinsiyetlerine göre uyuşturucu madde sorunu ile mücadelede destekledikleri kamu politikası önerilerinde farklılık olup olmadığı incelenmiş, elde edilen bulgular Tablo 3.25.'de düzenlenmiştir.

Tablo 3.25. Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadelede Yer Alan Kamu Politikası Önerilerine Katılım Düzeyinin Cinsiyete Göre Farklılık Analizleri

İfade	Cinsiyet	N	Katılma derecesi			
			Ortalama	ss	Düzye	
S16_1 Uyuşturucu ile mücadeleye yerel yönetimler etkin bir biçimde dâhil edilmelidir	Erkek	506	4,06	,831	81,2	t= 2,623
	Bayan	495	4,19	,714	83,8	p= 0,009 <0,05*
S16_2 Başbakanlığa bağlı uyuşturucu ile mücadele kurumu kurulmalıdır	Erkek	506	4,10	,816	82,1	t= 1,435
	Bayan	495	4,17	,746	83,5	p= 0,152 >0,05
S16_3 Uyuşturucu ile mücadelede STK'lara destek olunarak onların sürece dâhil olması sağlanmalıdır.	Erkek	506	4,19	,735	83,8	t= 2,607
	Bayan	495	4,31	,687	86,1	p= 0,009 <0,05*
S16_4 Ara sıra geliştirilen kampanyalar yerine bütün eğitim kurumlarında standartlaşmış aralıklarla farklı aktiviteler (tiyatro, gezi, seminer vb.) ile mücadele konusu zihinlere yerleştirilmelidir	Erkek	506	4,30	,756	86,0	t= 0,590
	Bayan	495	4,33	,684	86,6	p= 0,555 >0,05
S16_5 Diyanet İşleri Başkanlığı mücadele politikalarında daha aktif rol almalıdır	Erkek	506	3,96	1,166	79,1	t= 1,285
	Bayan	495	4,05	1,095	81,0	p= 0,199 >0,05
S16_6 Eğlence mekânı işletenlere uyuşturucu ile mücadele eğitimi verilmeden işletme ruhsatı verilmemelidir.	Erkek	506	4,42	,731	88,5	t= 0,512
	Bayan	495	4,45	,723	88,9	p= 0,609 >0,05
S16_7 Uyuşturucu madde kullananlara, satanlara vb. verilen cezalar artırılmalıdır	Erkek	506	4,45	,632	89,1	t= 1,398
	Bayan	495	4,51	,648	90,2	p= 0,162 >0,05
S16_8 Uyuşturucu ile ilgili belgesel filmler hazırlanmalı ve RTÜK tarafından verilen yayın durdurma cezalarında zorunlu olarak bu belgeseller yayınlanmalıdır	Erkek	506	4,27	,711	85,3	t= 1,248
	Bayan	495	4,32	,667	86,4	p= 0,212 >0,05
S16_9 Okullardaki Rehber Öğretmenler belli aralıklarla uyuşturucu ile mücadele eğitimlerine alınarak öğrencilerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.	Erkek	506	4,34	,672	86,9	t= 0,433
	Bayan	495	4,36	,624	87,2	p= 0,665 >0,05
S16_10 Aile Sağlığı	Erkek	506	4,33	,649	86,7	t= 0,244

Merkezlerinde çalışan doktorlara zorunlu olarak uyuşturucu ile mücadele eğitimleri verilmelidir	Bayan	495	4,34	,572	86,9	p= 0,807	>0,05
S16_11 TBMM’de bir komisyon kurularak mücadele konusu yoğun olarak gündemde tutulmalıdır	Erkek	506	4,27	,750	85,4	t= 0,262	
	Bayan	495	4,28	,709	85,7	p= 0,794	>0,05
S16_12 Uyuşturucu bağımlılarını Tedavi ve Rehabilitasyon eden merkezlerin sayısı artırılmalıdır	Erkek	506	4,44	,661	88,9	t= 0,203	
	Bayan	495	4,44	,629	88,7	p= 0,839	>0,05
S16_13 Üniversitelerde uyuşturucu bağımlılığı konusunda araştırmalar yapılmalı ve toplum bilinçlendirilmelidir.	Erkek	506	4,37	,594	87,5	t= 1,572	
	Bayan	495	4,43	,589	88,6	p= 0,116	>0,05
S16_14 Okullarda öğrencilere uyuşturucu bağımlılığı konusunda eğitim verilmelidir.	Erkek	506	4,46	,616	89,2	t= 0,267	
	Bayan	495	4,47	,599	89,5	p= 0,789	>0,05
S16_15 İlk ve ortaöğretimde değerler eğitimi verilerek öğrencilere uyuşturucu maddelerin zararları sık sık anlatılmalıdır	Erkek	506	4,45	,671	88,9	t= 0,297	
	Bayan	495	4,46	,598	89,2	p= 0,766	>0,05
S16_16 Gençlerin okul dışı boş vakitlerini geçirebilecekleri anlamlı ve güvenli aktivite merkezleri yetersiz olduğundan mücadele politikaları işlerlik kazanmamaktadır	Erkek	506	4,41	,678	88,1	t= 1,144	
	Bayan	495	4,45	,631	89,1	p= 0,253	>0,05

*Kadın ve erkeklerin belirtilen ifadelere katılma oranları 0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Uyuşturucu madde sorununun çözümüne yönelik geliştirilen çeşitli kamu politikası önerilerinin katılımcıların cinsiyetlerine göre farklılık durumlarından elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; uyuşturucu ile mücadeleye yerel yönetimlerin etkin bir biçimde dâhil edilmesini; kadınlar(83,8), erkeklere (81,2) nazaran daha fazla desteklemektedir. Ayrıca uyuşturucu ile mücadelede STK’lara destek olunarak onların sürece dâhil olmasını; kadınlar(86,1), erkeklere (83,8) nazaran daha fazla desteklemektedir. Verilen diğer kamu politikaları önerilerine katılım düzeylerinde bayanlar ile erkekler arasında anlamlı / istatistiksel bir farklılık bulunamamıştır. Bayanlar ile erkeklerin önerilere eşit düzeyde katıldıkları tespit edilmiştir.

Katılımcıların yaş gruplarına göre uyuşturucu madde sorunu ile mücadelede destekledikleri kamu politikası önerilerinde farklılık olup olmadığı incelenmiş, elde edilen bulgular Tablo 3.26.’da düzenlenmiştir.

Tablo 3.26. Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Kamu Politikası Önerilerine Katılım Düzeylerinin Yaş Gruplarına Göre Farklılık Analizleri

	Satır	Yaş grubu	N	Ortalama	Ss	Düzy	FARK
S16_1 Uyuşturucu ile mücadeleye yerel yönetimler etkin bir biçimde dâhil edilmelidir Levene=0,156 ; p=0,9605>0,05 F=1,192 ; p=0,3128>0,05	A	18-24	191	4,05	,878	80,9	
	B	25-34	269	4,09	,808	81,7	
	C	35-44	222	4,16	,719	83,2	
	D	45-54	165	4,19	,723	83,9	
	E	55 ve üstü	154	4,16	,727	83,2	
		Toplam		1001	4,12	,778	82,5
S16_2 Başbakanlığa bağlı uyuşturucu ile mücadele kurumu kurulmalıdır Levene=0,955 ; p=0,4312>0,05 F=1,845 ; p=0,1181>0,05	A	18-24	191	4,06	,831	81,3	
	B	25-34	269	4,09	,852	81,9	
	C	35-44	222	4,13	,722	82,6	
	D	45-54	165	4,26	,756	85,2	
	E	55 ve üstü	154	4,19	,693	83,8	
		Toplam		1001	4,14	,783	82,8
S16_3 Uyuşturucu ile mücadelede STK'lara destek olunarak onlarında sürece dâhil olması sağlanmalıdır. Levene=1,42 ; p=0,2253>0,05 F=1,97 ; p=0,0969>0,05	A	18-24	191	4,19	,739	83,9	
	B	25-34	269	4,18	,809	83,6	
	C	35-44	222	4,25	,692	85,0	
	D	45-54	165	4,34	,620	86,8	
	E	55 ve üstü	154	4,32	,613	86,4	
		Toplam		1001	4,25	,714	84,9
S16_4 Ara sıra geliştirilen kampanyalar yerine bütün eğitim kurumlarında standartlaşmış aralıklarla farklı aktiviteler (tiyatro, gezi, seminer vb.) ile mücadele konusu zihinlere yerleştirilmelidir Levene=0,966 ; p=0,425>0,05 F=0,525 ; p=0,7172>0,05	A	18-24	191	4,34	,729	86,8	
	B	25-34	269	4,28	,758	85,6	
	C	35-44	222	4,29	,748	85,8	
	D	45-54	165	4,34	,667	86,8	
	E	55 ve üstü	154	4,36	,665	87,3	
		Toplam		1001	4,32	,721	86,3
S16_5 Diyanet İşleri Başkanlığı mücadele politikalarında daha aktif rol almalıdır Levene=2,092 ; p=0,0798>0,05 F=1,785 ; p=0,1295>0,05	A	18-24	191	3,92	1,174	78,4	
	B	25-34	269	4,01	1,094	80,2	
	C	35-44	222	3,89	1,211	77,7	
	D	45-54	165	4,09	1,163	81,8	
	E	55 ve üstü	154	4,16	,971	83,1	
		Toplam		1001	4,00	1,132	80,0
S16_6 Eğlence mekânı işletenlere uyuşturucu ile mücadele eğitimi verilmeden işletme ruhsatı verilmemelidir. Levene=0,418 ; p=0,7959>0,05 F=0,465 ; p=0,7616>0,05	A	18-24	191	4,40	,754	88,1	
	B	25-34	269	4,43	,738	88,6	
	C	35-44	222	4,41	,724	88,2	
	D	45-54	165	4,46	,745	89,2	
	E	55 ve üstü	154	4,49	,659	89,9	
		Toplam		1001	4,43	,727	88,7
S16_7 Uyuşturucu madde kullananlara, satanlara vb. verilen cezalar ağırlştırılmalıdır Levene=2,524 ; p=0,0395<0,05* Welch=0,842 ; p=0,4987>0,05	A	18-24	191	4,53	,631	90,6	
	B	25-34	269	4,48	,661	89,6	
	C	35-44	222	4,47	,543	89,4	
	D	45-54	165	4,41	,749	88,2	
	E	55 ve üstü	154	4,53	,618	90,5	
		Toplam		1001	4,53	,618	90,5

		üstü					
		Toplam	1001	4,48	,640	89,7	
S16_8 Uyuşturucu ile ilgili belgesel filmler hazırlanmalı ve RTÜK tarafından verilen yayın durdurma cezalarında zorunlu olarak bu belgeseller yayınlanmalıdır Levene=1,781 ; p=0,1303>0,05 F=2,638 ; p=0,0327<0,05* Bonferroni	A	18-24	191	4,24	,734	84,7	
	B	25-34	269	4,23	,806	84,7	
	C	35-44	222	4,27	,646	85,5	
	D	45-54	165	4,42	,575	88,4	ABC
	E	55 ve üstü	154	4,36	,558	87,3	
		Toplam	1001	4,29	,690	85,9	
S16_9 Okullardaki Rehber Öğretmenler belli aralıklarla uyuşturucu ile mücadele eğitimlerine alınarak öğrencilerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. Levene=2,135 ; p=0,0745>0,05 F=3,34 ; p=0,01<0,05* Bonferroni	A	18-24	191	4,21	,655	84,2	
	B	25-34	269	4,37	,693	87,4	A
	C	35-44	222	4,43	,595	88,6	A
	D	45-54	165	4,39	,631	87,9	A
	E	55 ve üstü	154	4,34	,630	86,9	
		Toplam	1001	4,35	,648	87,1	
S16_10 Aile Sağlığı Merkezlerinde çalışan doktorlara zorunlu olarak uyuşturucu ile mücadele eğitimleri verilmelidir Levene=2,491 ; p=0,0417<0,05* Welch=2,106 ; p=0,079>0,05	A	18-24	191	4,23	,648	84,6	
	B	25-34	269	4,37	,654	87,4	
	C	35-44	222	4,37	,571	87,5	
	D	45-54	165	4,39	,612	87,9	
	E	55 ve üstü	154	4,31	,530	86,2	
		Toplam	1001	4,34	,612	86,8	
S16_11 TBMM’de bir komisyon kurularak mücadele konusu yoğun olarak gündemde tutulmalıdır Levene=1,446 ; p=0,2166>0,05 F=0,897 ; p=0,4648>0,05	A	18-24	191	4,23	,812	84,5	
	B	25-34	269	4,27	,771	85,4	
	C	35-44	222	4,28	,676	85,7	
	D	45-54	165	4,36	,663	87,3	
	E	55 ve üstü	154	4,25	,689	84,9	
		Toplam	1001	4,28	,730	85,5	
S16_12 Uyuşturucu bağımlılarını Tedavi ve Rehabilitasyon eden merkezlerin sayısı artırılmalıdır Levene=0,58 ; p=0,6771>0,05 F=0,798 ; p=0,5263>0,05	A	18-24	191	4,37	,698	87,4	
	B	25-34	269	4,45	,660	89,1	
	C	35-44	222	4,48	,584	89,6	
	D	45-54	165	4,44	,647	88,8	
	E	55 ve üstü	154	4,44	,636	88,8	
		Toplam	1001	4,44	,646	88,8	
S16_13 Üniversitelerde uyuşturucu bağımlılığı konusunda araştırmalar yapılmalı ve toplum bilinçlendirilmelidir. Levene=0,891 ; p=0,4684>0,05 F=0,873 ; p=0,4793>0,05	A	18-24	191	4,34	,609	86,7	
	B	25-34	269	4,43	,617	88,6	
	C	35-44	222	4,42	,564	88,5	
	D	45-54	165	4,39	,571	87,9	
	E	55 ve üstü	154	4,42	,591	88,3	
		Toplam	1001	4,40	,592	88,1	
S16_14 Okullarda öğrencilere uyuşturucu bağımlılığı konusunda eğitim verilmelidir. Levene=1,583 ; p=0,1766>0,05 F=0,515 ; p=0,7248>0,05	A	18-24	191	4,42	,659	88,4	
	B	25-34	269	4,47	,661	89,4	
	C	35-44	222	4,50	,544	90,1	
	D	45-54	165	4,47	,590	89,3	
	E	55 ve üstü	154	4,47	,550	89,4	
		Toplam	1001	4,47	,608	89,4	
S16_15 İlk ve ortaöğretimde	A	18-24	191	4,42	,667	88,4	

değerler eğitimi verilerek öğrencilere uyuşturucu maddelerin zararları sık sık anlatılmalıdır Levene=2,503 ; p=0,0409<0,05* Welch=0,349 ; p=0,8449>0,05	B	25-34	269	4,43	,738	88,7
	C	35-44	222	4,47	,543	89,4
	D	45-54	165	4,47	,569	89,3
	E	55 ve üstü	154	4,49	,597	89,7
	Toplam		1001	4,45	,636	89,1
S16_16 Gençlerin okul dışı boş vakitlerini geçirebilecekleri anlamlı ve güvenli aktivite merkezleri yetersiz olduğundan mücadele politikaları işlerlik kazanmamaktadır Levene=5,15 ; p=0,0004<0,05* Welch=1,8 ; p=0,1277>0,05	A	18-24	191	4,40	,821	88,1
	B	25-34	269	4,40	,687	88,0
	C	35-44	222	4,52	,527	90,4
	D	45-54	165	4,41	,574	88,2
	E	55 ve üstü	154	4,40	,611	88,1
	Toplam		1001	4,43	,655	88,6

Uyuşturucu madde sorununun çözümüne yönelik geliştirilen çeşitli kamu politikası önerilerinin katılımcıların yaş gruplarına göre farklılık durumlarından elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; 45-54 yaş aralığındaki vatandaşlar (88,4), uyuşturucu ile ilgili belgesel filmler hazırlanmalı ve RTÜK tarafından verilen yayın durdurma cezalarında zorunlu olarak bu belgesellerin yayınlanması gerektiği fikrini, 18-44 yaş aralığındaki vatandaşlardan (84,7-85,5 arası) daha fazla benimsemektedir. Ayrıca 25-54 yaş aralığındaki vatandaşlar (87,4-88,6 arası), okullardaki rehber öğretmenlerin belli aralıklarla uyuşturucu ile mücadele eğitimlerine alınarak öğrencilerin bilinçlendirilmesi sağlanmalı fikrini, 18-24 yaş arasındaki vatandaşlardan (84,2) daha fazla benimsemektedir. Verilen diğer önermelerde katılımcıların yaşları açısından istatistiksel bir farklılık tespit edilememiştir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre uyuşturucu madde sorunu ile mücadelede destekledikleri kamu politikası önerilerinde farklılık olup olmadığı incelenmiş, elde edilen bulgular Tablo 3.27.'de düzenlenmiştir.

Tablo 3.27. Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Kamu Politikası Önerilerine Katılım Düzeylerinin Eğitim Gruplarına Göre Farklılık Analizleri

	Satır	Eğitim durumu	N	Ortalama	Ss	Düzye	FARK
S16_1 Uyuşturucu ile mücadeleye yerel yönetimler etkin bir biçimde dâhil edilmelidir Levene=4,405 ; p=0,0006<0,05* Welch=1,239 ; p=0,2962>0,05	A	Okur-yazar	38	4,24	,634	84,7	
	B	İlkokul	212	4,20	,622	84,0	
	C	Ortaokul	220	4,13	,697	82,5	
	D	Lise	319	4,05	,821	81,1	
	E	Üniversite	198	4,14	,938	82,7	
	F	Lisansüstü	14	4,14	,949	82,9	
		Toplam	1001	4,12	,778	82,5	
S16_2 Başbakanlığa bağlı uyuşturucu ile mücadele kurumu kurulmalıdır Levene=1,129 ; p=0,3429>0,05 F=1,861 ; p=0,0986>0,05	A	Okur-yazar	38	4,29	,611	85,8	
	B	İlkokul	212	4,24	,639	84,7	
	C	Ortaokul	220	4,14	,827	82,7	
	D	Lise	319	4,13	,768	82,6	
	E	Üniversite	198	4,02	,901	80,4	
	F	Lisansüstü	14	4,14	,864	82,9	
		Toplam	1001	4,14	,783	82,8	
S16_3 Uyuşturucu ile mücadelede STK'lara destek olunarak onların sürece dâhil olması sağlanmalıdır. Levene=2,606 ; p=0,0237<0,05* Welch=0,593 ; p=0,7051>0,05	A	Okur-yazar	38	4,32	,574	86,3	
	B	İlkokul	212	4,30	,587	86,0	
	C	Ortaokul	220	4,25	,718	84,9	
	D	Lise	319	4,23	,726	84,5	
	E	Üniversite	198	4,21	,820	84,1	
	F	Lisansüstü	14	4,21	,893	84,3	
		Toplam	1001	4,25	,714	84,9	
S16_4 Ara sıra geliştirilen kampanyalar yerine bütün eğitim kurumlarında standartlaşmış aralıklarla farklı aktiviteler ile mücadele konusu zihinlere yerleştirilmelidir Levene=1,495 ; p=0,1888>0,05 F=1,363 ; p=0,2357>0,05	A	Okur-yazar	38	4,39	,595	87,9	
	B	İlkokul	212	4,41	,556	88,2	
	C	Ortaokul	220	4,33	,723	86,5	
	D	Lise	319	4,26	,780	85,2	
	E	Üniversite	198	4,27	,791	85,5	
	F	Lisansüstü	14	4,36	,745	87,1	
		Toplam	1001	4,32	,721	86,3	
S16_5 Diyanet İşleri Başkanlığı mücadele politikalarında daha aktif rol almalıdır Levene=9,983 ; p=0<0,05* Welch=8,253 ; p=0<0,05* Games-Howell	A	Okur-yazar	38	4,16	1,001	83,2	
	B	İlkokul	212	4,32	,866	86,4	DE
	C	Ortaokul	220	4,08	1,074	81,6	E
	D	Lise	319	3,94	1,145	78,9	
	E	Üniversite	198	3,68	1,285	73,5	
	F	Lisansüstü	14	3,43	1,785	68,6	
		Toplam	1001	4,00	1,132	80,0	
S16_6 Eğlence mekânı işletenlere uyuşturucu ile mücadele eğitimi verilmeden işletme ruhsatı verilmemelidir. Levene=0,959 ; p=0,4421>0,05 F=0,909 ; p=0,4746>0,05	A	Okur-yazar	38	4,61	,638	92,1	
	B	İlkokul	212	4,43	,702	88,6	
	C	Ortaokul	220	4,44	,722	88,8	
	D	Lise	319	4,40	,741	88,0	
	E	Üniversite	198	4,47	,724	89,4	
	F	Lisansüstü	14	4,21	1,051	84,3	
		Toplam	1001	4,43	,727	88,7	
S16_7 Uyuşturucu madde kullananlara, satanlara vb. verilen cezalar ağırlştırılmalıdır Levene=1,656 ; p=0,1426>0,05	A	Okur-yazar	38	4,53	,603	90,5	
	B	İlkokul	212	4,46	,618	89,2	
	C	Ortaokul	220	4,52	,593	90,5	

F=1,288 ; p=0,2666>0,05	D	Lise	319	4,43	,687	88,7	
	E	Üniversite	198	4,55	,626	90,9	
	F	Lisansüstü	14	4,29	,825	85,7	
		Toplam	1001	4,48	,640	89,7	
S16_8 Uyuşturucu ile ilgili belgesel filmler hazırlanmalı ve RTÜK tarafından verilen yayın durdurma cezalarında zorunlu olarak bu belgeseller yayınlanmalıdır Levene=2,654 ; p=0,0216<0,05* Welch=1,612 ; p=0,1631>0,05	A	Okur-yazar	38	4,34	,582	86,8	
	B	İlkokul	212	4,39	,535	87,8	
	C	Ortaokul	220	4,25	,700	85,0	
	D	Lise	319	4,27	,717	85,5	
	E	Üniversite	198	4,26	,768	85,3	
	F	Lisansüstü	14	4,29	,994	85,7	
		Toplam	1001	4,29	,690	85,9	
S16_9 Okullardaki Rehber Öğretmenler belli aralıklarla uyuşturucu ile mücadele eğitimlerine alınarak öğrencilerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. Levene=2,295 ; p=0,0435<0,05* Welch=2,4 ; p=0,042<0,05* Games-Howell	A	Okur-yazar	38	4,26	,760	85,3	
	B	İlkokul	212	4,40	,545	87,9	
	C	Ortaokul	220	4,33	,607	86,6	
	D	Lise	319	4,27	,667	85,5	
	E	Üniversite	198	4,47	,703	89,4	D
	F	Lisansüstü	14	4,43	,938	88,6	
		Toplam	1001	4,35	,648	87,1	
S16_10 Aile Sağlığı Merkezlerinde çalışan doktorlara zorunlu olarak uyuşturucu ile mücadele eğitimleri verilmelidir Levene=5,805 ; p=0<0,05* Welch=0,458 ; p=0,8064>0,05	A	Okur-yazar	38	4,26	,644	85,3	
	B	İlkokul	212	4,32	,552	86,4	
	C	Ortaokul	220	4,31	,536	86,2	
	D	Lise	319	4,35	,616	87,0	
	E	Üniversite	198	4,38	,729	87,6	
	F	Lisansüstü	14	4,43	,646	88,6	
		Toplam	1001	4,34	,612	86,8	
S16_11 TBMM’de bir komisyon kurularak mücadele konusu yoğun olarak gündemde tutulmalıdır Levene=3,111 ; p=0,0086<0,05* Welch=0,558 ; p=0,7322>0,05	A	Okur-yazar	38	4,24	,634	84,7	
	B	İlkokul	212	4,34	,614	86,8	
	C	Ortaokul	220	4,27	,720	85,5	
	D	Lise	319	4,25	,730	85,0	
	E	Üniversite	198	4,27	,857	85,4	
	F	Lisansüstü	14	4,29	,825	85,7	
		Toplam	1001	4,28	,730	85,5	
S16_12 Uyuşturucu bağımlılarını Tedavi ve Rehabilitasyon eden merkezlerin sayısı artırılmalıdır Levene=2,611 ; p=0,0235<0,05* Welch=0,282 ; p=0,9219>0,05	A	Okur-yazar	38	4,45	,724	88,9	
	B	İlkokul	212	4,44	,601	88,8	
	C	Ortaokul	220	4,43	,581	88,6	
	D	Lise	319	4,43	,678	88,7	
	E	Üniversite	198	4,48	,658	89,6	
	F	Lisansüstü	14	4,21	1,051	84,3	
		Toplam	1001	4,44	,646	88,8	
S16_13 Üniversitelerde uyuşturucu bağımlılığı konusunda araştırmalar yapılmalı ve toplum bilinçlendirilmelidir. Levene=1,948 ; p=0,0839>0,05 F=3,006 ; p=0,0106<0,05* Bonferroni	A	Okur-yazar	38	4,47	,557	89,5	
	B	İlkokul	212	4,42	,523	88,5	
	C	Ortaokul	220	4,36	,536	87,3	
	D	Lise	319	4,33	,645	86,6	
	E	Üniversite	198	4,52	,619	90,4	D
	F	Lisansüstü	14	4,50	,650	90,0	
		Toplam	1001	4,40	,592	88,1	
S16_14 Okullarda öğrencilere uyuşturucu bağımlılığı konusunda eğitim verilmelidir. Levene=1,816 ; p=0,1071>0,05 F=1,713 ; p=0,1288>0,05	A	Okur-yazar	38	4,61	,547	92,1	
	B	İlkokul	212	4,39	,570	87,8	
	C	Ortaokul	220	4,48	,536	89,5	
	D	Lise	319	4,45	,661	89,0	

	E	Üniversite	198	4,54	,634	90,8	
	F	Lisansüstü	14	4,50	,650	90,0	
		Toplam	1001	4,47	,608	89,4	
S16_15 İlk ve ortaöğretimde değerler eğitimi verilerek öğrencilere uyuşturucu maddelerin zararları sık sık anlatılmalıdır Levene=2,631 ; p=0,0226<0,05* Welch=2,39 ; p=0,0426<0,05* Games-Howell	A	Okur-yazar	38	4,66	,481	93,2	B
	B	İlkokul	212	4,40	,571	87,9	
	C	Ortaokul	220	4,42	,640	88,5	
	D	Lise	319	4,44	,684	88,8	
	E	Üniversite	198	4,53	,619	90,5	
	F	Lisansüstü	14	4,43	,852	88,6	
			Toplam	1001	4,45	,636	89,1
S16_16 Gençlerin okul dışı boş vakitlerini geçirebilecekleri anlamlı ve güvenli aktivite merkezleri yetersiz olduğundan mücadele politikaları işlerlik kazanmamaktadır Levene=0,791 ; p=0,5561>0,05 F=0,952 ; p=0,4466>0,05	A	Okur-yazar	38	4,55	,555	91,1	
	B	İlkokul	212	4,38	,624	87,6	
	C	Ortaokul	220	4,45	,606	88,9	
	D	Lise	319	4,40	,711	88,0	
	E	Üniversite	198	4,48	,666	89,7	
	F	Lisansüstü	14	4,36	,633	87,1	
			Toplam	1001	4,43	,655	88,6

Uyuşturucu madde sorununun çözümüne yönelik geliştirilen çeşitli kamu politikası önerilerinin katılımcıların eğitim düzeylerine göre farklılık durumlarından elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; ilkokul mezunu vatandaşlar (86,4), Diyanet İşleri Başkanlığı'nın mücadele politikalarında daha aktif rol alması gerektiği fikrini, lise (78,9) ve üniversite (73,5) mezunu vatandaşlardan daha fazla benimsemektedir. Ayrıca ortaokul mezunları (81,6) vatandaşlar da bu fikri üniversite mezunu vatandaşlardan daha fazla benimsemektedir. Üniversite mezunu vatandaşlar (89,4), okullardaki rehber öğretmenler belli aralıklarla uyuşturucu ile mücadele eğitimlerine alınarak öğrencilerin bilinçlendirilmesinin sağlanması gerektiği fikrini, lise (85,5) mezunu vatandaşlardan daha fazla benimsemektedir. Üniversite mezunu vatandaşlar (90,4), üniversitelerde uyuşturucu bağımlılığı konusunda araştırmaların yapılması ve toplumun bilinçlendirilmesi gerektiği fikrini, lise (86,6) mezunu vatandaşlardan daha fazla benimsemektedir. Ayrıca okur-yazar olan vatandaşlar (93,2), ilk ve ortaöğretimde değerler eğitimi verilerek öğrencilere uyuşturucu maddelerin zararlarının sık sık anlatılması gerektiği fikrini, lise (87,9) mezunu vatandaşlardan daha fazla benimsemektedir.

Katılımcıların gelir düzeylerine göre uyuşturucu madde sorunu ile mücadelede destekledikleri kamu politikası önerilerinde farklılık olup olmadığı incelenmiş, elde edilen bulgular Tablo 3.28.'de düzenlenmiştir.

Tablo 3.28. Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Kamu Politikası Önerilerine Katılım Düzeylerinin Gelir Durumuna Göre Farklılık Analizleri

	Satır	Gelir durumu	N	Ortalama	Ss	Düzye	F A R K
S16_1 Uyuşturucu ile mücadeleye yerel yönetimler etkin bir biçimde dâhil edilmelidir Levene=0,406 ; p=0,749>0,05 F=0,404 ; p=0,7503>0,05	A	0- 2000 TL	599	4,12	,781	82,3	
	B	2001-4000 TL	302	4,10	,758	82,0	
	C	4001-6000 TL	71	4,21	,791	84,2	
	D	6001 TL ve üzeri	20	4,10	,912	82,0	
		Toplam		992	4,12	,777	82,3
S16_2 Başbakanlığa bağlı uyuşturucu ile mücadele kurumu kurulmalıdır Levene=1,018 ; p=0,3838>0,05 F=0,405 ; p=0,7496>0,05	A	0- 2000 TL	599	4,14	,783	82,8	
	B	2001-4000 TL	302	4,14	,725	82,8	
	C	4001-6000 TL	71	4,11	,903	82,3	
	D	6001 TL ve üzeri	20	3,95	1,050	79,0	
		Toplam		992	4,13	,780	82,7
S16_3 Uyuşturucu ile mücadelede STK'lara destek olunarak onların sürece dâhil olması sağlanmalıdır. Levene=3,141 ; p=0,0246<0,05* Welch=0,269 ; p=0,8473>0,05	A	0- 2000 TL	599	4,24	,713	84,7	
	B	2001-4000 TL	302	4,26	,678	85,2	
	C	4001-6000 TL	71	4,24	,706	84,8	
	D	6001 TL ve üzeri	20	4,05	1,191	81,0	
		Toplam		992	4,24	,714	84,8
S16_4 Ara sıra geliştirilen kampanyalar yerine bütün eğitim kurumlarında standartlaşmış aralıklarla farklı aktiviteler ile mücadele konusu zihinlere yerleştirilmelidir Levene=1,494 ; p=0,2146>0,05 F=0,55 ; p=0,6482>0,05	A	0- 2000 TL	599	4,29	,708	85,8	
	B	2001-4000 TL	302	4,33	,766	86,6	
	C	4001-6000 TL	71	4,39	,643	87,9	
	D	6001 TL ve üzeri	20	4,35	,745	87,0	
		Toplam		992	4,31	,722	86,2
S16_5 Diyanet İşleri Başkanlığı mücadele politikalarında daha aktif rol almalıdır Levene=2,515 ; p=0,057>0,05 F=2,123 ; p=0,0956>0,05	A	0- 2000 TL	599	4,07	1,071	81,3	
	B	2001-4000 TL	302	3,92	1,199	78,3	
	C	4001-6000 TL	71	3,85	1,250	76,9	
	D	6001 TL ve üzeri	20	3,70	1,218	74,0	
		Toplam		992	4,00	1,130	79,9
S16_6 Eğlence mekânı işletenlere uyuşturucu ile mücadele eğitimi verilmeden işletme ruhsatı verilmemelidir. Levene=1,248 ; p=0,2912>0,05 F=1,266 ; p=0,2848>0,05	A	0- 2000 TL	599	4,44	,756	88,8	
	B	2001-4000 TL	302	4,45	,664	88,9	
	C	4001-6000 TL	71	4,37	,741	87,3	
	D	6001 TL ve üzeri	20	4,15	,745	83,0	
		Toplam		992	4,43	,728	88,6
S16_7 Uyuşturucu madde kullananlara, satanlara vb. verilen cezalar ağırlaştırılmalıdır	A	0- 2000 TL	599	4,48	,688	89,5	
	B	2001-4000 TL	302	4,51	,563	90,1	

Levene=3,121 ; p=0,0253<0,05* Welch=0,591 ; p=0,6228>0,05	C	4001-6000 TL	71	4,42	,552	88,5
	D	6001 TL ve üzeri	20	4,40	,598	88,0
		Toplam	992	4,48	,641	89,6
S16_8 Uyuşturucu ile ilgili belgesel filmler hazırlanmalı ve RTÜK tarafından verilen yayın durdurma cezalarında zorunlu olarak bu belgeseller yayınlanmalıdır Levene=0,093 ; p=0,9638>0,05 F=3,038 ; p=0,0283<0,05* Bonferroni	A	0- 2000 TL	599	4,25	,707	84,9
	B	2001-4000 TL	302	4,39	,642	87,8 A
	C	4001-6000 TL	71	4,27	,736	85,4
	D	6001 TL ve üzeri	20	4,25	,639	85,0
		Toplam	992	4,29	,691	85,8
S16_9 Okullardaki Rehber Öğretmenler belli aralıklarla uyuşturucu ile mücadele eğitimlerine alınarak öğrencilerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. Levene=0,102 ; p=0,9587>0,05 F=5,771 ; p=0,0007<0,05* Bonferroni	A	0- 2000 TL	599	4,28	,669	85,6
	B	2001-4000 TL	302	4,47	,597	89,4 A
	C	4001-6000 TL	71	4,38	,641	87,6
	D	6001 TL ve üzeri	20	4,35	,587	87,0
		Toplam	992	4,35	,649	87,0
S16_10 Aile Sağlığı Merkezlerinde çalışan doktorlara zorunlu olarak uyuşturucu ile mücadele eğitimleri verilmelidir Levene=0,126 ; p=0,9445>0,05 F=2,654 ; p=0,0474<0,05* Bonferroni	A	0- 2000 TL	599	4,30	,634	85,9
	B	2001-4000 TL	302	4,39	,587	87,7 A
	C	4001-6000 TL	71	4,45	,529	89,0 A
	D	6001 TL ve üzeri	20	4,45	,510	89,0
		Toplam	992	4,34	,613	86,8
S16_11 TBMM'de bir komisyon kurularak mücadele konusu yoğun olarak gündemde tutulmalıdır Levene=0,194 ; p=0,9003>0,05 F=0,656 ; p=0,5794>0,05	A	0- 2000 TL	599	4,25	,750	85,0
	B	2001-4000 TL	302	4,31	,660	86,3
	C	4001-6000 TL	71	4,30	,763	85,9
	D	6001 TL ve üzeri	20	4,35	,671	87,0
		Toplam	992	4,27	,723	85,5
S16_12 Uyuşturucu bağımlılarını Tedavi ve Rehabilitasyon eden merkezlerin sayısı artırılmalıdır Levene=1,681 ; p=0,1695>0,05 F=1,639 ; p=0,1787>0,05	A	0- 2000 TL	599	4,42	,665	88,4
	B	2001-4000 TL	302	4,50	,598	89,9
	C	4001-6000 TL	71	4,34	,716	86,8
	D	6001 TL ve üzeri	20	4,35	,489	87,0
		Toplam	992	4,44	,646	88,8
S16_13 Üniversitelerde uyuşturucu bağımlılığı konusunda araştırmalar yapılmalı ve toplum bilinçlendirilmelidir. Levene=2,451 ; p=0,0621>0,05 F=4,342 ; p=0,0048<0,05* Bonferroni	A	0- 2000 TL	599	4,35	,610	87,0
	B	2001-4000 TL	302	4,49	,557	89,7 A
	C	4001-6000 TL	71	4,48	,582	89,6
	D	6001 TL ve üzeri	20	4,25	,444	85,0
		Toplam	992	4,40	,593	88,0
S16_14 Okullarda öğrencilere uyuşturucu bağımlılığı konusunda eğitim verilmelidir. Levene=1,597 ; p=0,1886>0,05 F=2,324 ; p=0,0735>0,05	A	0- 2000 TL	599	4,44	,633	88,8
	B	2001-4000 TL	302	4,51	,575	90,2
	C	4001-6000 TL	71	4,56	,527	91,3

	D	6001 TL ve üzeri	20	4,25	,550	85,0
		Toplam	992	4,47	,608	89,3
S16_15 İlk ve ortaöğretimde değerler eğitimi verilerek öğrencilere uyuşturucu maddelerin zararları sık sık anlatılmalıdır Levene=2,707 ; p=0,0441<0,05* Welch=1,726 ; p=0,1683>0,05	A	0- 2000 TL	599	4,44	,681	88,8
	B	2001-4000 TL	302	4,50	,569	89,9
	C	4001-6000 TL	71	4,41	,523	88,2
	D	6001 TL ve üzeri	20	4,25	,550	85,0
		Toplam	992	4,45	,637	89,0
S16_16 Gençlerin okul dışı boş vakitlerini geçirebilecekleri anlamlı ve güvenli aktivite merkezleri yetersiz olduğundan mücadele politikaları işlerlik kazanmamaktadır Levene=1,61 ; p=0,1855>0,05 F=0,79 ; p=0,4994>0,05	A	0- 2000 TL	599	4,41	,700	88,2
	B	2001-4000 TL	302	4,46	,596	89,3
	C	4001-6000 TL	71	4,46	,530	89,3
	D	6001 TL ve üzeri	20	4,30	,571	86,0
		Toplam	992	4,43	,656	88,5

Uyuşturucu madde sorununun çözümüne yönelik geliştirilen çeşitli kamu politikası önerilerinin katılımcıların gelir düzeylerine göre farklılık durumlarından elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; 2001-4000 TL arası gelire sahip vatandaşlar (87,8), “uyuşturucu ile ilgili belgesel filmlerin hazırlanması ve RTÜK tarafından verilen yayın durdurma cezalarında zorunlu olarak bu belgesellerin yayınlanması gerektiği” fikrini, 0-2000 TL arası gelire sahip vatandaşlardan (84,9) daha fazla benimsemektedir. 2001-4000 TL arası gelire sahip vatandaşlar (89,4), “okullardaki rehber öğretmenlerin belli aralıklarla uyuşturucu ile mücadele eğitimlerine alınarak öğrencilerin bilinçlendirilmesi sağlanması gerektiği” fikrini, 0-2000 TL arası gelire sahip vatandaşlardan (85,6) daha fazla benimsemektedir. 2001-4000 TL (87,7) ve 4001-6000 TL (89,0) arası gelire sahip vatandaşlar, “Aile Sağlığı Merkezlerinde çalışan doktorlara zorunlu olarak uyuşturucu ile mücadele eğitimleri verilmesi gerektiği” fikrini, 0-2000 TL arası gelire sahip vatandaşlardan (85,9) daha fazla benimsemektedir. Ayrıca 2001-4000 TL arası gelire sahip vatandaşlar (89,7), “üniversitelerde uyuşturucu bağımlılığı konusunda araştırmalar yapılmalı ve toplumun bilinçlendirilmesi gerektiği” fikrini, 0-2000 TL arası gelire sahip vatandaşlardan (87,0) daha fazla benimsemektedir.

3.4.4. Uyuşturucu Madde Sorunu İle M¼cadelede Kurumların Başarı ve Etkinlik Algısı

Uyuşturucu ile m¼cadelenin arz ve talep azaltımı, uluslararası işbirliği, bilgi toplama, araştırma, değerlendirme ile koordinasyon gibi alanlardaki g¼rev ve faaliyetleri gerçekleştirecek olan veya gerçekleştirilmesi beklenen kurum ve kuruluşların yanı sıra yerel y¼netimler ile STK'ların vatandaşlar tarafından, etkinlik ve başarı d¼zeylerinin nasıl algılandığını tespit etmek amacıyla katılımcılara bir dizi soru y¼neltilmiřtir. Katılımcılardan bu soruda yer alan kurum ve kuruluşların başarı d¼zeylerini “ok başarısız, başarısız, kararsızım, başarılı, çok başarılı” şeklinde belirtmeleri istenilmiştir. Aşağıdaki b¼l¼mde elde edilen bulgular değerlendirilmektedir.

Tablo 3.29. Uyuşturucu Madde Sorunu İle Mücadelede Kurumların Başarı ve Etkinlik Algısı

Kurumlar		Çok Başarısız	Başarısız	Kararsızım	Başarılı	Çok Başarılı	Cevap Yok	Toplam	Ortalama	Katılım Düzeyi
Yeşilay	Sayı	78	253	263	268	82	57	1001	2,85	57,04
	%	7,8	25,3	26,3	26,8	8,2	5,7	100		
Jandarma Genel Komutanlığı	Sayı	68	319	217	291	57	49	1001	2,80	56,06
	%	6,8	31,9	21,7	29,1	5,7	4,9	100		
Emniyet Genel Müdürlüğü	Sayı	103	326	235	283	33	21	1001	2,75	55,08
	%	10,3	32,6	23,5	28,3	3,3	2,1	100		
Sağlık Bakanlığı	Sayı	82	343	245	247	50	34	1001	2,74	54,77
	%	8,2	34,3	24,5	24,7	5,0	3,4	100		
Sivil Toplum Kuruluşları (Dernekler, Vakıflar vb.)	Sayı	71	346	230	207	43	104	1001	2,49	49,87
	%	7,1	34,6	23,0	20,7	4,3	10,4	100		
Adalet Bakanlığı	Sayı	127	386	229	168	29	62	1001	2,40	48,01
	%	12,7	38,6	22,9	16,8	2,9	6,2	100		
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Sayı	151	370	226	183	18	53	1001	2,39	47,77
	%	15,1	37,0	22,6	18,3	1,8	5,3	100		
Gençlik ve Spor Bakanlığı	Sayı	135	410	212	174	15	55	1001	2,36	47,19
	%	13,5	41,0	21,2	17,4	1,5	5,5	100		
Milli Eğitim Bakanlığı	Sayı	163	375	240	165	12	46	1001	2,35	47,01
	%	16,3	37,5	24,0	16,5	1,2	4,6	100		

Belediyeler	Sayı	134	406	237	137	11	76	1001	2,26	45,15
	%	13,4	40,6	23,7	13,7	1,1	7,6	100		
Diyanet İşleri Başkanlığı	Sayı	196	348	214	148	25	70	1001	2,25	44,98
	%	19,6	34,8	21,4	14,8	2,5	7,0	100		
TRT	Sayı	216	371	207	132	18	57	1001	2,19	43,90
	%	21,6	37,1	20,7	13,2	1,8	5,7	100		
TUBİM	Sayı	103	277	213	188	18	202	1001	2,14	42,72
	%	10,3	27,7	21,3	18,8	1,8	20,2	100		
TADOC	Sayı	107	286	188	191	24	205	1001	2,12	42,50
	%	10,7	28,6	18,8	19,1	2,4	20,5	100		

Not: Kurumların başarı ve etkinlik algısı katılım düzeyine göre en fazla katılımdan en az katılım oranına doğru sıralanarak tablolaştırılmıştır. Her bir kurum için detaylı grafikler ek olarak sunulmuştur. Ortalama değerler ile katılım düzeyleri hesaplanırken “cevap vermeyenler” hesaplama dâhil edilmemiştir.

Uyuşturucu madde sorunu ile m¼cadele alanında g¼revli bazı kurum ve kuruluşların katılımcılar tarafından etkinlik ve başarı algısı uyuşturucu ile m¼cadelede bu kurumlar tarafından çeşitli alternatiflerin geliştirilmesine ve m¼cadele performansının artırılmasına katkı sağlayacaktır. Katılımcılara tarafından uyuşturucu ile m¼cadele eden kurumlar arasında yer alan Yeşilay 57,04 katılım d¼zeyi ile en başarılı kurum olarak değerlendirilirken, ikinci sırada 56,06 katılım d¼zeyi ile Jandarma Genel Komutanlığı gelmektedir. Elde edilen bulgulara g¼re kurumların başarılı bulunma ortalamaları sırasıyla Emniyet Genel M¼d¼rl¼ę¼, Sağlık Bakanlığı, Sivil Toplum Kuruluşları (Dernekler, Vakıflar vb.), Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Mill¼ Eğitim Bakanlığı, Belediyeler, Diyanet İşleri Başkanlığı, TRT, TUBİM ve TADOC şeklinde devam ettiği g¼r¼lmektedir. TUBİM ve TADOC gibi uyuşturucu ile m¼cadele politikalarının, strateji belgelerinin hazırlanmasında kilit rol ¼stelenen kurumların katılımcılar tarafından yeteri kadar başarılı g¼r¼lmemesinin nedeni bu t¼r kurumların tanıtımının yeterince yapılmamasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı ile Ulusal Uyuşturucu Politika ve Strateji Belgesi'nde Uyuşturucu ve Bağımlılıkla m¼cadele konusunda g¼revlendirilmiş olan kurum ve kuruluşların yanı sıra yerel y¼netimler ile STK'ların faaliyetlerinin vatandaşlar tarafından başarılı olarak bulunup bulunmadığına ilişkin elde edilen bulgular katılımcıların demografik ¼zelliklerine g¼re farklılaşıp farklılaşmadığı istatistiksel olarak incelenmiştir. İlk olarak katılımcıların cinsiyetlerine g¼re uyuşturucu madde sorunu ile m¼cadelede kurumların başarı algılarında bir farklılık olup olmadığı incelenmiş, elde edilen bulgular Tablo 3.30.'da d¼zenlenmiřtir. Yapılan t testi sonuçlarına g¼re katılımcıların cinsiyetlerine g¼re anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yani katılımcıların başarı algılamasında erkekler ile bayanlar arasında bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 3.30. Cinsiyete Göre Kurum ve Kuruluşları Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Başarılı Bulma Oranları

İfade	Cinsiyet	N	Başarılı bulma			Düzye	
			Ortalama	ss			
S15_1 Emniyet Genel Müdürlüğü	Erkek	497	2,86	1,101	57,1	t=	1,305
	Bayan	483	2,77	1,035	55,4	p=	0,193 >0,05
S15_2 Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi	Erkek	405	2,66	1,051	53,2	t=	0,388
	Bayan	394	2,69	1,032	53,8	p=	0,698 >0,05
S15_3 Türkiye Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi	Erkek	409	2,66	1,068	53,3	t=	0,257
	Bayan	387	2,68	1,080	53,6	p=	0,797 >0,05
S15_4 Jandarma Genel Komutanlığı	Erkek	486	2,97	1,082	59,3	t=	0,572
	Bayan	466	2,93	1,077	58,5	p=	0,567 >0,05
S15_5 Sağlık Bakanlığı	Erkek	491	2,81	1,063	56,3	t=	0,590
	Bayan	476	2,86	1,063	57,1	p=	0,555 >0,05
S15_6 Milli Eğitim Bakanlığı	Erkek	487	2,43	,979	48,7	t=	0,956
	Bayan	468	2,50	1,034	49,9	p=	0,338 >0,05
S15_7 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Erkek	484	2,49	1,037	49,8	t=	0,988
	Bayan	464	2,56	1,031	51,1	p=	0,323 >0,05
S15_8 Gençlik ve Spor Bakanlığı	Erkek	486	2,48	,990	49,6	t=	0,485
	Bayan	460	2,51	1,011	50,3	p=	0,628 >0,05
S15_9 Adalet Bakanlığı	Erkek	479	2,54	1,028	50,8	t=	0,558
	Bayan	460	2,58	1,033	51,6	p=	0,577 >0,05
S15_10 TRT	Erkek	483	2,30	1,050	46,0	t=	0,760
	Bayan	461	2,35	1,021	47,1	p=	0,447 >0,05
S15_11 Diyanet İşleri Başkanlığı	Erkek	478	2,37	1,059	47,3	t=	1,516
	Bayan	453	2,47	1,080	49,4	p=	0,130 >0,05
S15_12 Yeşilay	Erkek	480	3,00	1,140	60,0	t=	0,745
	Bayan	464	3,05	1,077	61,0	p=	0,457 >0,05
S15_13 Belediyeler	Erkek	475	2,43	,961	48,5	t=	0,590
	Bayan	450	2,46	,941	49,2	p=	0,555 >0,05
S15_14 Sivil Toplum Kuruluşları (Dernekler, Vakıflar, vb.)	Erkek	457	2,73	1,026	54,6	t=	1,522
	Bayan	440	2,84	1,050	56,7	p=	0,128 >0,05

İkinci olarak katılımcıların yaşlarına göre uyuşturucu madde sorunu ile mücadele alanında görevli bulunan kurumların başarı algılarında bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 3.31.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.31. Yaş Gruplarına Göre Kurum ve Kuruluşları Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Başarılı Bulma Oranları

	Satır	Yaş grubu	N	Ortalama	Ss	Düzye	FARK
S15_1 Emniyet Genel Müdürlüğü Levene=1,561 ; p=0,1825>0,05 F=2,249 ; p=0,062>0,05 Bonferroni	A	18-24	189	2,89	1,012	57,8	
	B	25-34	265	2,94	1,087	58,7	
	C	35-44	220	2,68	1,037	53,6	
	D	45-54	159	2,79	1,133	55,7	
	E	55 ve üstü	147	2,72	1,065	54,4	
		Toplam	980	2,81	1,069	56,3	
S15_2 Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi Levene=0,549 ; p=0,7>0,05 F=0,781 ; p=0,5378>0,05 Bonferroni	A	18-24	150	2,74	1,000	54,8	
	B	25-34	229	2,75	1,029	54,9	
	C	35-44	182	2,62	1,059	52,3	
	D	45-54	125	2,62	1,068	52,5	
	E	55 ve üstü	113	2,60	1,065	52,0	
		Toplam	799	2,68	1,041	53,5	
S15_3 Türkiye Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi Levene=0,461 ; p=0,7641>0,05 F=0,725 ; p=0,5752>0,05 Bonferroni	A	18-24	153	2,76	1,064	55,2	
	B	25-34	228	2,71	1,043	54,2	
	C	35-44	180	2,59	1,082	51,8	
	D	45-54	123	2,68	1,133	53,7	
	E	55 ve üstü	112	2,60	1,069	52,0	
		Toplam	796	2,67	1,073	53,4	
S15_4 Jandarma Genel Komutanlığı Levene=1,415 ; p=0,2269>0,05 F=0,76 ; p=0,5515>0,05 Bonferroni	A	18-24	182	2,98	,997	59,6	
	B	25-34	256	2,96	1,093	59,3	
	C	35-44	213	2,84	1,106	56,7	
	D	45-54	157	2,99	1,095	59,9	
	E	55 ve üstü	144	2,99	1,100	59,9	
		Toplam	952	2,95	1,079	58,9	
S15_5 Sağlık Bakanlığı Levene=1,629 ; p=0,1649>0,05 F=2,103 ; p=0,0785>0,05 Bonferroni	A	18-24	185	2,94	1,019	58,7	
	B	25-34	261	2,94	1,045	58,9	
	C	35-44	216	2,73	1,088	54,6	
	D	45-54	157	2,78	1,100	55,7	
	E	55 ve üstü	148	2,72	1,055	54,5	
		Toplam	967	2,83	1,063	56,7	
S15_6 Milli Eğitim Bakanlığı Levene=1,879 ; p=0,1119>0,05 F=0,203 ; p=0,9368>0,05 Bonferroni	A	18-24	186	2,47	,948	49,5	
	B	25-34	260	2,45	,999	48,9	
	C	35-44	213	2,43	,986	48,5	
	D	45-54	152	2,49	1,042	49,7	
	E	55 ve üstü	144	2,51	1,090	50,3	
		Toplam	955	2,46	1,006	49,3	
S15_7 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Levene=1,579 ; p=0,1778>0,05 F=0,865 ; p=0,4847>0,05 Bonferroni	A	18-24	181	2,59	1,000	51,7	
	B	25-34	257	2,50	1,008	50,0	
	C	35-44	215	2,42	1,024	48,5	
	D	45-54	151	2,58	1,092	51,5	
	E	55 ve üstü	144	2,57	1,075	51,4	
		Toplam	948	2,52	1,034	50,4	
S15_8 Gençlik ve Spor Bakanlığı Levene=0,462 ; p=0,7634>0,05 F=0,827 ; p=0,5082>0,05	A	18-24	181	2,54	,986	50,8	
	B	25-34	253	2,45	1,001	49,1	
	C	35-44	218	2,44	,987	48,7	

Bonferroni	D	45-54	152	2,50	1,029	50,0
	E	55 ve üstü	142	2,61	1,003	52,1
		Toplam	946	2,50	1,000	49,9
S15_9 Adalet Bakanlığı Levene=1,728 ; p=0,1415>0,05 F=0,166 ; p=0,9559>0,05 Bonferroni	A	18-24	178	2,58	,989	51,7
	B	25-34	255	2,57	,985	51,4
	C	35-44	214	2,52	1,051	50,5
	D	45-54	152	2,59	1,124	51,8
	E	55 ve üstü	140	2,53	1,035	50,6
		Toplam	939	2,56	1,030	51,2
S15_10 TRT Levene=3,254 ; p=0,0116<0,05* Welch=1,121 ; p=0,3458>0,05 Games-Howell	A	18-24	177	2,25	,926	45,0
	B	25-34	255	2,25	1,047	45,1
	C	35-44	212	2,38	1,057	47,5
	D	45-54	156	2,38	1,133	47,7
	E	55 ve üstü	144	2,42	1,000	48,3
		Toplam	944	2,33	1,036	46,5
S15_11 Diyanet İşleri Başkanlığı Levene=2,051 ; p=0,0853>0,05 F=2,029 ; p=0,0884>0,05 Bonferroni	A	18-24	173	2,30	,983	46,0
	B	25-34	254	2,36	1,057	47,2
	C	35-44	211	2,39	1,091	47,8
	D	45-54	150	2,59	1,160	51,7
	E	55 ve üstü	143	2,52	1,047	50,5
		Toplam	931	2,42	1,070	48,4
S15_12 Yeşilay Levene=1,427 ; p=0,223>0,05 F=2,201 ; p=0,067>0,05 Bonferroni	A	18-24	176	3,12	1,070	62,4
	B	25-34	256	3,14	1,178	62,9
	C	35-44	215	2,92	1,069	58,3
	D	45-54	151	3,00	1,125	60,0
	E	55 ve üstü	146	2,88	1,054	57,7
		Toplam	944	3,02	1,109	60,5
S15_13 Belediyeler Levene=0,977 ; p=0,419>0,05 F=1,318 ; p=0,2616>0,05 Bonferroni	A	18-24	176	2,51	,907	50,1
	B	25-34	251	2,41	,969	48,2
	C	35-44	211	2,34	,924	46,8
	D	45-54	147	2,54	,981	50,9
	E	55 ve üstü	140	2,47	,978	49,4
		Toplam	925	2,44	,951	48,9
S15_14 Sivil Toplum Kuruluşları (Dernekler, Vakıflar, vb.) Levene=0,1 ; p=0,9825>0,05 F=3,019 ; p=0,0173<0,05* Bonferroni	A	18-24	174	2,99	1,094	59,9 CE
	B	25-34	247	2,81	1,021	56,1
	C	35-44	201	2,66	1,028	53,1
	D	45-54	143	2,77	,998	55,4
	E	55 ve üstü	132	2,67	1,024	53,3
		Toplam	897	2,78	1,039	55,7

Katılımcıların yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık sadece STK'larda tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; 18-24 yaş grubunda yer alan vatandaşlar, sivil toplum kuruluşlarını Uyuşturucu ve Bağımlılıkla mücadele konusunda başarılı bulma düzeyi 59,9'dur. 18-24 yaş grubunda yer alan vatandaşlar, sivil toplum kuruluşlarını Uyuşturucu ve Bağımlılıkla mücadelede 35-44 yaş arasındaki (başarılı bulma düzeyi: 53,1) ve 54 yaşın üzerindeki (başarılı bulma düzeyi: 53,3)

vatandaşlardan daha fazla başarılı bulmaktadır. Diğer kurum ve kuruluşların Uyuşturucu ve Bağımlılıkla mücadele konusunda başarılı bulunma düzeyleri, yaş gruplarına göre farklılık göstermemektedir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre uyuşturucu madde sorunu ile mücadelede kurumların başarı algılarında bir farklılık olup olmadığı incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 3.32.'de düzenlenmiştir.

Tablo 3.32. Eğitim Durumuna Göre Kurum ve Kuruluşları Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Başarılı Bulma Oranları

	Satır	Eğitim durumu	N	Ortalama	Ss	Düzye	FARK
S15_1 Emniyet Genel Müdürlüğü Levene=1,827 ; p=0,1049>0,05 F=1,89 ; p=0,0934>0,05	A	Okur-yazar	38	2,82	1,136	56,3	
	B	İlkokul	204	2,86	1,051	57,3	
	C	Ortaokul	215	2,68	,959	53,6	
	D	Lise	315	2,92	1,096	58,4	
	E	Üniversite	194	2,72	1,118	54,3	
	F	Lisansüstü	14	3,07	1,269	61,4	
	Toplam		980	2,81	1,069	56,3	
S15_2 Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi Levene=1,573 ; p=0,1651>0,05 F=0,789 ; p=0,558>0,05	A	Okur-yazar	30	2,53	1,224	50,7	
	B	İlkokul	163	2,75	,963	55,1	
	C	Ortaokul	172	2,58	1,020	51,5	
	D	Lise	260	2,73	1,054	54,5	
	E	Üniversite	162	2,64	1,067	52,8	
	F	Lisansüstü	12	2,75	1,288	55,0	
	Toplam		799	2,68	1,041	53,5	
S15_3 Türkiye Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi Levene=1,636 ; p=0,1481>0,05 F=1,195 ; p=0,3095>0,05	A	Okur-yazar	30	2,60	1,192	52,0	
	B	İlkokul	161	2,73	1,071	54,7	
	C	Ortaokul	168	2,56	1,065	51,2	
	D	Lise	261	2,77	1,031	55,4	
	E	Üniversite	164	2,58	1,096	51,6	
	F	Lisansüstü	12	2,75	1,422	55,0	
	Toplam		796	2,67	1,073	53,4	
S15_4 Jandarma Genel Komutanlığı Levene=0,913 ; p=0,4719>0,05 F=2,724 ; p=0,0188<0,05* Bonferroni	A	Okur-yazar	37	3,05	1,177	61,1	
	B	İlkokul	201	3,03	1,106	60,7	C
	C	Ortaokul	207	2,79	1,016	55,7	
	D	Lise	307	3,04	1,061	60,7	CE
	E	Üniversite	187	2,83	1,079	56,6	
	F	Lisansüstü	13	3,46	1,391	69,2	CE
	Toplam		952	2,95	1,079	58,9	
S15_5 Sağlık Bakanlığı Levene=1,67 ; p=0,1391>0,05 F=2,604 ; p=0,0238<0,05* Bonferroni	A	Okur-yazar	37	3,03	1,118	60,5	
	B	İlkokul	205	2,88	1,060	57,7	
	C	Ortaokul	213	2,62	,962	52,4	
	D	Lise	307	2,93	1,060	58,6	C
	E	Üniversite	191	2,83	1,118	56,5	
	F	Lisansüstü	14	2,86	1,406	57,1	

	Toplam	967	2,83	1,063	56,7	
S15_6 Milli Eğitim Bakanlığı Levene=2,517 ; p=0,0283<0,05* Welch=4,241 ; p=0,0016<0,05* Games-Howell	A Okur-yazar	36	2,67	1,042	53,3	
	B İlkokul	200	2,73	1,022	54,5	CDE
	C Ortaokul	212	2,33	,896	46,7	
	D Lise	306	2,42	1,022	48,5	
	E Üniversite	188	2,38	1,014	47,7	
	F Lisansüstü	13	2,08	1,188	41,5	
	Toplam	955	2,46	1,006	49,3	
S15_7 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Levene=2,249 ; p=0,0476<0,05* Welch=2,763 ; p=0,0219<0,05* Games-Howell	A Okur-yazar	37	2,76	1,065	55,1	
	B İlkokul	198	2,73	1,084	54,5	E
	C Ortaokul	207	2,44	,932	48,8	
	D Lise	306	2,50	1,022	49,9	
	E Üniversite	186	2,41	1,083	48,3	
	F Lisansüstü	14	2,21	,893	44,3	
	Toplam	948	2,52	1,034	50,4	
S15_8 Gençlik ve Spor Bakanlığı Levene=2,261 ; p=0,0465<0,05* Welch=1,426 ; p=0,2211>0,05	A Okur-yazar	36	2,81	1,037	56,1	
	B İlkokul	199	2,60	1,000	52,0	
	C Ortaokul	208	2,42	,898	48,5	
	D Lise	306	2,48	1,019	49,7	
	E Üniversite	183	2,44	1,056	48,7	
	F Lisansüstü	14	2,43	1,089	48,6	
	Toplam	946	2,50	1,000	49,9	
S15_9 Adalet Bakanlığı Levene=6,374 ; p=0<0,05* Welch=5,29 ; p=0,0002<0,05* Games-Howell	A Okur-yazar	37	3,05	1,053	61,1	CE
	B İlkokul	196	2,72	1,104	54,4	CE
	C Ortaokul	206	2,36	,866	47,3	
	D Lise	302	2,61	1,078	52,3	C
	E Üniversite	184	2,41	,960	48,3	
	F Lisansüstü	14	2,64	1,216	52,9	
	Toplam	939	2,56	1,030	51,2	
S15_10 TRT Levene=3,175 ; p=0,0075<0,05* Welch=1,8 ; p=0,1198>0,05	A Okur-yazar	38	2,29	1,088	45,8	
	B İlkokul	199	2,49	1,039	49,7	
	C Ortaokul	207	2,24	,917	44,7	
	D Lise	307	2,34	1,071	46,8	
	E Üniversite	180	2,22	1,060	44,4	
	F Lisansüstü	13	2,62	1,261	52,3	
	Toplam	944	2,33	1,036	46,5	
S15_11 Diyanet İşleri Başkanlığı Levene=2,599 ; p=0,0241<0,05* Welch=5,43 ; p=0,0002<0,05* Games-Howell	A Okur-yazar	38	2,53	1,133	50,5	
	B İlkokul	196	2,73	1,058	54,7	CDE
	C Ortaokul	202	2,36	,983	47,1	
	D Lise	299	2,38	1,109	47,6	
	E Üniversite	183	2,20	1,010	44,0	
	F Lisansüstü	13	2,15	1,345	43,1	
	Toplam	931	2,42	1,070	48,4	
S15_12 Yeşilay Levene=3,037 ; p=0,01<0,05* Welch=1,602 ; p=0,166>0,05	A Okur-yazar	37	3,05	1,053	61,1	
	B İlkokul	197	3,03	1,035	60,6	
	C Ortaokul	205	2,84	1,041	56,9	
	D Lise	305	3,09	1,117	61,8	
	E Üniversite	186	3,11	1,199	62,2	
	F Lisansüstü	14	2,93	1,639	58,6	
	Toplam	944	3,02	1,109	60,5	
S15_13 Belediyeler	A Okur-	36	2,56	1,027	51,1	

Levene=2,88 ; p=0,0137<0,05* Welch=4,768 ; p=0,0006<0,05* Games-Howell	yazar						
	B	İlkokul	196	2,66	,977	53,2	CE
	C	Ortaokul	201	2,29	,904	45,8	
	D	Lise	295	2,49	,961	49,9	
	E	Üniversite	185	2,26	,885	45,3	
	F	Lisansüstü	12	2,67	1,073	53,3	
		Toplam	925	2,44	,951	48,9	
S15_14 Sivil Toplum Kuruluşları (Dernekler, Vakıflar, vb.) Levene=1,68 ; p=0,1367>0,05 F=4,885 ; p=0,0002<0,05* Bonferroni	yazar						
	A	Okur-	34	2,88	1,122	57,6	
	B	İlkokul	185	2,83	,940	56,5	C
	C	Ortaokul	189	2,47	,971	49,4	
	D	Lise	296	2,93	1,039	58,6	C
	E	Üniversite	180	2,79	1,122	55,9	C
	F	Lisansüstü	13	2,85	1,144	56,9	
	Toplam	897	2,78	1,039	55,7		

Katılımcıların eğitim durumlarına göre kurumların uyuşturucu madde sorunu ile mücadele konusunda başarılı bulma oranları eğitim düzeyine göre analiz edildiğinde farklılık tespit edilen durumlar şöyledir;

- Jandarma Genel Komutanlığını İlkokul (60,7), lise (60,7) ve lisansüstü (69,2) mezunları; ortaokul (55,7) mezunlarına göre daha başarılı bulmaktadır. Ayrıca lise ve lisansüstü mezunları da üniversite mezunlarından (56,6) daha başarılı bulmaktadır.
- Sağlık Bakanlığı'nı lise mezunları (58,6) ortaokul mezunlarından (52,4) daha başarılı bulmaktadır.
- Milli Eğitim Bakanlığı'nı ilkokul mezunları (54,5); ortaokul (46,7), lise (48,5) ve üniversite (47,7) mezunlarından daha başarılı bulmaktadır.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nı ilkokul mezunları (54,5); üniversite (48,3) mezunlarından daha başarılı bulmaktadır.
- Adalet Bakanlığı'nı okuryazar olanlar(61,1) ve ilkokul mezunları (54,4); ortaokul (47,3) ve üniversite (48,3) mezunlarından daha başarılı bulmaktadır. Ayrıca lise (52,3) mezunları da ortaokul mezunlarına göre daha başarılı bulmaktadır.
- Diyanet İşleri Başkanlığı'nı ilkokul mezunları (54,7); ortaokul (47,1), lise (47,6) ve üniversite (44,4) mezunlarından daha başarılı bulmaktadır.
- Belediyeleri ilkokul mezunları (53,2); ortaokul (45,8) ve üniversite (45,3) mezunlarından daha başarılı bulmaktadır.

➤ Sivil Toplum Kuruluşları (Dernekler, Vakıflar vb.) ilkokul (56,5), lise (58,6) ve üniversite (55,9) mezunları; ortaokul (49,4) mezunlarından daha başarılı bulunmaktadır.

Katılımcıların gelir durumlarına göre kurumların başarılı bulup bulmadıkları istatistiksel olarak incelenmiş, elde edilen bulgular Tablo 3.33.'de düzenlenmiştir.

Tablo 3.33. Gelir Durumuna Göre Kurum ve Kuruluşları Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Başarılı Bulma Oranları

	Satır	Gelir durumu	N	Ortalama	Ss	Düzye	FARK
S15_1 Emniyet Genel Müdürlüğü Levene=4,82 ; p=0,0025<0,05* Welch=0,569 ; p=0,637>0,05	A	0- 2000 TL	585	2,82	1,112	56,4	
	B	2001-4000 TL	295	2,85	,985	57,0	
	C	4001-6000 TL	71	2,68	1,011	53,5	
	D	6001 TL ve üzeri	20	2,80	1,152	56,0	
		Toplam		971	2,82	1,068	56,4
S15_2 Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi Levene=2,727 ; p=0,0431<0,05* Welch=0,679 ; p=0,568>0,05	A	0- 2000 TL	476	2,68	1,054	53,5	
	B	2001-4000 TL	239	2,73	,982	54,6	
	C	4001-6000 TL	61	2,51	1,120	50,2	
	D	6001 TL ve üzeri	17	2,76	1,251	55,3	
		Toplam		793	2,68	1,042	53,6
S15_3 Türkiye Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi Levene=3,876 ; p=0,0091<0,05* Welch=0,121 ; p=0,9475>0,05	A	0- 2000 TL	476	2,68	1,098	53,7	
	B	2001-4000 TL	238	2,68	,993	53,6	
	C	4001-6000 TL	60	2,60	1,123	52,0	
	D	6001 TL ve üzeri	17	2,76	1,348	55,3	
		Toplam		791	2,68	1,074	53,6
S15_4 Jandarma Genel Komutanlığı Levene=1,301 ; p=0,2728>0,05 F=0,669 ; p=0,5709>0,05	A	0- 2000 TL	567	2,98	1,102	59,6	
	B	2001-4000 TL	289	2,94	1,034	58,8	
	C	4001-6000 TL	68	2,79	1,073	55,9	
	D	6001 TL ve üzeri	20	2,85	1,137	57,0	
		Toplam		944	2,95	1,080	59,0
S15_5 Sağlık Bakanlığı Levene=1,191 ; p=0,3119>0,05 F=1,277 ; p=0,2809>0,05	A	0- 2000 TL	574	2,88	1,084	57,6	
	B	2001-4000 TL	295	2,80	1,020	55,9	
	C	4001-6000 TL	69	2,68	1,050	53,6	
	D	6001 TL ve üzeri	20	2,60	1,095	52,0	
		Toplam		958	2,83	1,063	56,7
S15_6 Milli Eğitim Bakanlığı Levene=2,919 ; p=0,0332<0,05* Welch=0,79 ; p=0,5029>0,05	A	0- 2000 TL	567	2,50	1,043	49,9	
	B	2001-4000 TL	292	2,45	,934	48,9	
	C	4001-6000 TL	67	2,40	1,031	48,1	
	D	6001 TL ve üzeri	20	2,20	,951	44,0	
		Toplam		946	2,47	1,008	49,3
S15_7 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Levene=2,652 ; p=0,0475<0,05* Welch=1,855 ; p=0,1442>0,05	A	0- 2000 TL	565	2,57	1,054	51,3	
	B	2001-4000 TL	286	2,52	,983	50,5	
	C	4001-6000 TL	69	2,30	1,115	46,1	
	D	6001 TL ve üzeri	20	2,25	,851	45,0	
		Toplam		940	2,53	1,035	50,6

S15_8 Gençlik ve Spor Bakanlığı Levene=0,766 ; p=0,5131>0,05 F=0,637 ; p=0,5911>0,05	A	0- 2000 TL	563	2,50	1,015	50,1
	B	2001-4000 TL	288	2,53	,959	50,6
	C	4001-6000 TL	68	2,43	1,027	48,5
	D	6001 TL ve üzeri	20	2,25	1,020	45,0
	Toplam		939	2,50	,998	50,0
S15_9 Adalet Bakanlığı Levene=0,478 ; p=0,6975>0,05 F=0,802 ; p=0,4927>0,05	A	0- 2000 TL	554	2,55	1,041	51,0
	B	2001-4000 TL	289	2,63	1,010	52,5
	C	4001-6000 TL	68	2,43	1,041	48,5
	D	6001 TL ve üzeri	19	2,63	1,012	52,6
	Toplam		930	2,57	1,030	51,4
S15_10 TRT Levene=1,376 ; p=0,2487>0,05 F=0,396 ; p=0,7561>0,05	A	0- 2000 TL	561	2,34	1,023	46,8
	B	2001-4000 TL	288	2,30	1,034	46,0
	C	4001-6000 TL	68	2,41	1,200	48,2
	D	6001 TL ve üzeri	19	2,16	1,015	43,2
	Toplam		936	2,33	1,039	46,6
S15_11 Diyanet İşleri Başkanlığı Levene=1,041 ; p=0,3737>0,05 F=0,787 ; p=0,5012>0,05	A	0- 2000 TL	553	2,46	1,061	49,2
	B	2001-4000 TL	286	2,39	1,046	47,8
	C	4001-6000 TL	65	2,29	1,169	45,8
	D	6001 TL ve üzeri	20	2,25	1,333	45,0
	Toplam		924	2,42	1,070	48,4
S15_12 Yeşilay Levene=0,846 ; p=0,4688>0,05 F=1,222 ; p=0,3003>0,05	A	0- 2000 TL	560	3,07	1,119	61,4
	B	2001-4000 TL	290	2,99	1,097	59,7
	C	4001-6000 TL	66	2,85	1,041	57,0
	D	6001 TL ve üzeri	20	2,80	1,281	56,0
	Toplam		936	3,02	1,111	60,4
S15_13 Belediyeler Levene=0,635 ; p=0,5927>0,05 F=0,256 ; p=0,8571>0,05	A	0- 2000 TL	547	2,46	,966	49,2
	B	2001-4000 TL	283	2,45	,942	49,0
	C	4001-6000 TL	66	2,39	,943	47,9
	D	6001 TL ve üzeri	20	2,30	,865	46,0
	Toplam		916	2,45	,954	49,0
S15_14 Sivil Toplum Kuruluşları (Dernekler, Vakıflar, vb.) Levene=0,266 ; p=0,8498>0,05 F=1,338 ; p=0,2608>0,05	A	0- 2000 TL	532	2,77	1,026	55,5
	B	2001-4000 TL	272	2,85	1,070	57,1
	C	4001-6000 TL	65	2,68	1,017	53,5
	D	6001 TL ve üzeri	20	2,45	,945	49,0
	Toplam		889	2,78	1,038	55,7

Vatandaşın gelir durumuna göre kurumların Uyuşturucu ve Bağımlılıkla mücadele konusunda başarılı bulma durumu arasında yapılan analizler neticesinde bir ilişki/farklılık tespit edilememiştir.

3.6.5. Uyuşturucu Madde Sorunu İle Mücadelede Başarı Algısı

Uyuşturucu madde sorunu ile mücadelede katılımcıların başarı algısını tespit edebilmek için “Sizce ülkemizde uyuşturucu ile yeterince/etkin mücadele ediliyor

mu?” sorusu “Sizce ülkemizde uyuşturucu ile mücadelede nasıl bir kamu politikası daha etkin olur?” sorularına verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3.34.’de düzenlenmiştir.

Tablo 3.34. Sizce Ülkemizde Uyuşturucu ile Yeterince/Etkin Mücadele Ediliyor mu? * Sizce Ülkemizde Uyuşturucu ile Mücadelede Nasıl Bir Kamu Politikası Daha Etkin Olur?

		S9 Sizce ülkemizde uyuşturucu ile mücadelede nasıl bir kamu politikası daha etkin olur?					Toplam	
		Uyuşturucu nun satılmamasına (arzına yönelik mücadele politikaları)	Talep azaltımına (önleme) yönelik politikalar	Tedavi edici politikalar	Rehabilitasyon (topluma yeniden kazandırma) politikaları	Ceza oranlarını artıran politikalar		
S8 Sizce ülkemizde uyuşturucu ile yeterince/etkin mücadele ediliyor mu?	Evet	Sayı	73	18	21	14	25	151
		%	48,3%	11,9%	13,9%	9,3%	16,6%	100,0%
	Hayır	%	20,8%	12,1%	12,2%	11,8%	12,8%	15,3%
		Sayı	278	131	151	105	170	835
		%	33,3%	15,7%	18,1%	12,6%	20,4%	100,0%
		%	79,2%	87,9%	87,8%	88,2%	87,2%	84,7%
Toplam	Sayı	351	149	172	119	195	986	
	%	35,6%	15,1%	17,4%	12,1%	19,8%	100,0%	
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
		Asymp. Sig. (2-sided)						
Pearson Chi-Square	Value	df						
	12,709 ^a	4					,013	

Tablo 3.34. incelendiğinde uyuşturucu ile yeterince mücadele edildiğini düşünenler ile düşünmeyen vatandaşların ülkemizde uyuşturucu ile mücadele edilme yöntemleri önerileri arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Uyuşturucu ile yeterince mücadele edildiğini düşünenlerin; uyuşturucu satılmasını önlemeye yönelik politikaların etkin olacağını düşünme oranı daha fazladır (%48,3’e %33,3). Buna karşın uyuşturucu ile yeterince mücadele edilmediğini düşünenler; talep azaltmaya, tedavi edici ve rehabilitasyon uygulamaların yaygınlaştırılması, uyuşturucu kullanıma karşı ceza oranlarının artırılmasının uyuşturucu ile mücadelede etkin olacağını düşünme oranı daha fazladır.

Uyuşturucu ile m¼cadele y¼ntemlerinden biri olarak kabul edilen ¼nleme tabanlı çalışmalar uyuşturucu sorununun öz¼m¼ne y¼nelik alınması gereken en ¼nemli tedbirlerdir. “*Uyuşturucudan korunmanın en iyi yolu hiç başlamamaktır*” sloganından hareketle katılımcıların ¼nleme tabanlı politikalar çerçevesinde herhangi bir uygulamayla karşılaşmaları durumunda davranışlarının nasıl şekillendiğini tespit etmeye y¼nelik farklılık analizleri yapılmıştır. şimdiye kadar kaç kez Gazete, TV, Radyoda uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili reklam ya da tanıtım filmi ile karşılaştığını beyan edenlerin; bir yakınının, akrabasının veya arkadaşının uyuşturucu bağımlısı olduğunu ¼đrendiđinde sergileyeceği davranış biçimleri ile karşılaştırması Tablo 3.35.’de g¼sterilmiřtir.

Tablo 3.35. Uyuşturucu Bağımlısı İle Karşılaşıldığında Farkındalık Biçimi
Düzey 1

		S10 Şimdiye kadar kaç kez Gazete, TV, Radyoda uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili reklam ya da tanıtım filmi ile karşılaştınız?			Toplam	
		Hiç karşılaştım	Bir iki kez	Üç ve daha fazla		
S5 Bir yakınınızın, akrabanızın veya arkadaşınızın uyuşturucu bağımlısı olduğunu öğrenseniz ne yaptınız?	Çok kızardım	Sayı	46	38	17	101
		%	45,5%	37,6%	16,8%	100,0%
		Tanıtım içindeki %	13,2%	8,1%	9,3%	10,1%
	Önemsemezdim	Sayı	27	23	8	58
		%	46,6%	39,7%	13,8%	100,0%
		Tanıtım içindeki %	7,8%	4,9%	4,4%	5,8%
	Polise haber verirdim	Sayı	37	43	14	94
		%	39,4%	45,7%	14,9%	100,0%
		Tanıtım içindeki %	10,6%	9,1%	7,7%	9,4%
	Ayıplayarak gizlerdim	Sayı	5	2	4	11
		%	45,5%	18,2%	36,4%	100,0%
		Tanıtım içindeki %	1,4%	,4%	2,2%	1,1%
	Hastaneye götürürdüm	Sayı	52	84	26	162
		%	32,1%	51,9%	16,0%	100,0%
		Tanıtım içindeki %	14,9%	17,8%	14,3%	16,2%
	AMATEM, ÇAMATEM gibi bir sağlık kuruluşuna götürürdüm	Sayı	57	91	28	176
		%	32,4%	51,7%	15,9%	100,0%
		Tanıtım içindeki %	16,4%	19,3%	15,4%	17,6%
	Şiddet uygulardım (Dövmek, eve hapsedmek vb.)	Sayı	4	8	2	14
		%	28,6%	57,1%	14,3%	100,0%
	Tanıtım içindeki %	1,1%	1,7%	1,1%	1,4%	
Zararlarını anlatarak kullanmamasını tavsiye ederdim	Sayı	91	118	63	272	
	%	33,5%	43,4%	23,2%	100,0%	
	Tanıtım içindeki %	26,1%	25,1%	34,6%	27,2%	
Ne yapacağımı maalesef bilmiyorum	Sayı	29	64	20	113	
	%	25,7%	56,6%	17,7%	100,0%	
	Tanıtım içindeki %	8,3%	13,6%	11,0%	11,3%	
Toplam	Sayı	348	471	182	1001	
	%	34,8%	47,1%	18,2%	100,0%	
	Tanıtım içindeki %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
Value		df	Asymp. Sig. (2-sided)			
Pearson Chi-Square		27,702 ^a	16	,034		

Katılımcıların gazete, TV, radyo gibi basın yayın organlarında uyuşturucunun zararlarıyla ilgili reklam ve tanıtım filmi görme durumuna göre, bir yakınının uyuşturucu bağımlısı olduğunu öğrendiğinde göstereceği tepkilerin farklılaştığı tespit edilmiştir. Hiçbir tanıtım filmi ile karşılaşmayanlar kızma (%13,2), önemsememe (%7,8) gibi eylemleri yapacağını, tanıtım filmiyle karşılaşanlara göre daha fazla sergileyeceklerini belirtirken bir iki kez tanıtım filmiyle karşılaşanlar hastaneye

götürme (%17,8) ve AMATEM gibi sağlık kuruluşuna götürme (%19,3) gibi eylemleri yapacağını tanıtım filmiyle karşılaşmayanlara göre daha fazla belirtmiştir. Tanıtım filmiyle üç ve daha fazla karşılaşanlar ise zararlarını anlatarak tavsiye verme eylemini (%34,6) gerçekleştireceğini diğerlerine göre daha fazla belirtmişlerdir.

Şimdiye kadar uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili konferans, seminer ya da eğitim programına katılan vatandaşların, bir yakınının, akrabasının veya arkadaşının uyuşturucu bağımlısı olduğunu öğrendiğinde sergileyeceği davranış biçimi ise Tablo 3.36.'da gösterilmiştir.

Tablo 3.36. Uyuşturucu Bağımlısı İle Karşılaşıldığında Farkındalık Biçimi
Düzy 2

		S11 Şimdiye kadar kaç kez uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili konferans, seminer ya da eğitim programına katıldınız?			Toplam	
		Hiç katılmadım	Bir iki kez	Üç ve daha fazla		
S5 Bir yakınınızın, akrabanızın veya arkadaşınızın uyuşturucu bağımlısı olduğunu öğrenseniz ne yapardınız?	Çok kızardım	Sayı	82	19	0	101
		%	81,2%	18,8%	,0%	100,0%
	Önemsemezdim	Eğitim içindeki %	10,3%	10,7%	,0%	10,1%
		Sayı	47	10	1	58
	Polise haber verirdim	%	81,0%	17,2%	1,7%	100,0%
		Eğitim içindeki %	5,9%	5,6%	3,2%	5,8%
	Ayıplayarak gizlerdim	Sayı	81	12	1	94
		%	86,2%	12,8%	1,1%	100,0%
	Hastaneye götürürdüm	Eğitim içindeki %	10,2%	6,8%	3,2%	9,4%
		Sayı	11	0	0	11
	AMATEM, ÇAMATEM gibi bir sağlık kuruluşuna götürürdüm	%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		Eğitim içindeki %	1,4%	,0%	,0%	1,1%
	Şiddet uygulardım (Dövmek, eve hapsetmek vb.)	Sayı	129	28	5	162
		%	79,6%	17,3%	3,1%	100,0%
	Zararlarını anlatarak kullanmamasını tavsiye ederdim	Eğitim içindeki %	16,3%	15,8%	16,1%	16,2%
		Sayı	115	50	11	176
	Ne yapacağımı maalesef bilmiyorum	%	65,3%	28,4%	6,3%	100,0%
		Eğitim içindeki %	14,5%	28,2%	35,5%	17,6%
	Toplam	Sayı	10	3	1	14
		%	71,4%	21,4%	7,1%	100,0%
Toplam	Eğitim içindeki %	1,3%	1,7%	3,2%	1,4%	
	Sayı	219	43	10	272	
Toplam	%	80,5%	15,8%	3,7%	100,0%	
	Eğitim içindeki %	27,6%	24,3%	32,3%	27,2%	
Toplam	Sayı	99	12	2	113	
	%	87,6%	10,6%	1,8%	100,0%	
Toplam	Eğitim içindeki %	12,5%	6,8%	6,5%	11,3%	
	Sayı	793	177	31	1001	
Toplam	%	79,2%	17,7%	3,1%	100,0%	
	Eğitim içindeki %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)			
Pearson Chi-Square	37,718 ^a	16	,002			

Katılımcıların uyuşturucunun zararlarıyla ilgili bir eğitime katılma durumlarına göre; bir yakınınızın uyuşturucu bağımlısı olduğunu öğrendiğinde göstereceği tepkilerin farklılaştığı tespit edilmiştir. Hiçbir eğitime katılmayanlar

polise haber verme (%10,2) eylemini yapacağını veya ne yapacağını bilmediğini (%12,5), bir eğitime katılanlara göre daha fazla belirtirken bir kez eğitime katılanlar AMATEM gibi sağlık kuruluşuna götürme (%28,2) eylemini yapacağını hiç eğitime katılmayanlara göre daha fazla belirtmiştir. Üç ve daha fazla eğitime katılanlar ise zararlarını anlatarak tavsiye verme eylemini (%32,3) gerçekleştireceğini diğerlerine göre daha fazla belirtmişlerdir.

Devlet ve kamu kurumlarının, uyuşturucu bağımlılığını önlemek için yeterince düzenleme ve çalışma yaptığını düşünen ve düşünmeyen katılımcıların aynı konuda kamu kurumlarını başarılı bulma düzeyleri arasındaki farklılıkları tespit etmek için karşılaştırma analizleri yapılmıştır. Yapılan analiz Tablo 3.37.'de gösterilmektedir.

Tablo 3.37. Kurumların Uyuşturucu Madde Sorunu İle Mücadeledeki Etkinlik Düzeyi Algısı İle Başarı Algısı Analizi

	Satır	Kamu kurumları uyuşturucu bağımlılığını önlemek için yeterli düzenleme yapıyor mu?	N	Ortalama	Ss	Düzyey	FARK
S15_1 Emniyet Genel Müdürlüğü Levene=21,573 ; p=0<0,05* Welch=110,157 ; p=0<0,05*	A	Evet	66	3,83	,646	76,7	BC
	B	Hayır	450	2,47	1,023	49,4	
	C	Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir	464	3,00	1,022	60,0	B
		Toplam	980	2,81	1,069	56,3	
S15_2 Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi Levene=10,202 ; p=0<0,05* Welch=80,954 ; p=0<0,05*	A	Evet	57	3,67	,636	73,3	BC
	B	Hayır	368	2,40	1,007	48,0	
	C	Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir	374	2,79	1,011	55,9	B
		Toplam	799	2,68	1,041	53,5	
S15_3 Türkiye Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi Levene=15,783 ; p=0<0,05* Welch=93,881 ; p=0<0,05*	A	Evet	56	3,77	,632	75,4	BC
	B	Hayır	364	2,39	1,027	47,9	
	C	Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir	376	2,78	1,046	55,6	B
		Toplam	796	2,67	1,073	53,4	
S15_4 Jandarma	A	Evet	68	3,96	,679	79,1	BC

Genel Komutanlığı Levene=32,723 ; p=0<0,05* Welch=90,211 ; p=0<0,05*	B	Hayır	435	2,66	1,067	53,1	
	C	Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir	449	3,08	1,022	61,6	B
	Toplam		952	2,95	1,079	58,9	
S15_5 Sağlık Bakanlığı Levene=15,835 ; p=0<0,05* Welch=91,051 ; p=0<0,05*	A	Evet	65	3,94	,726	78,8	BC
	B	Hayır	446	2,57	1,010	51,3	
	C	Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir	456	2,94	1,035	58,8	B
Toplam		967	2,83	1,063	56,7		
S15_6 Milli Eğitim Bakanlığı Levene=11,069 ; p=0<0,05* Welch=73,969 ; p=0<0,05*	A	Evet	66	3,68	,880	73,6	BC
	B	Hayır	437	2,26	,897	45,3	
	C	Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir	452	2,48	,998	49,6	B
Toplam		955	2,46	1,006	49,3		
S15_7 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Levene=9,211 ; p=0,0001<0,05* Welch=67,438 ; p=0<0,05*	A	Evet	67	3,69	,908	73,7	BC
	B	Hayır	434	2,30	,938	46,0	
	C	Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir	447	2,56	1,020	51,3	B
Toplam		948	2,52	1,034	50,4		
S15_8 Gençlik ve Spor Bakanlığı Levene=10,669 ; p=0<0,05* Welch=61,65 ; p=0<0,05*	A	Evet	65	3,63	,928	72,6	BC
	B	Hayır	431	2,28	,890	45,6	
	C	Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir	450	2,54	,994	50,8	B
Toplam		946	2,50	1,000	49,9		
S15_9 Adalet Bakanlığı Levene=8,602 ; p=0,0002<0,05* Welch=87,378 ; p=0<0,05*	A	Evet	66	3,82	,840	76,4	BC
	B	Hayır	430	2,32	,956	46,4	
	C	Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir	443	2,60	,984	52,1	B
Toplam		939	2,56	1,030	51,2		
S15_10 TRT Levene=6,71 ; p=0,0013<0,05* Welch=30,009 ; p=0<0,05*	A	Evet	67	3,30	1,101	66,0	BC
	B	Hayır	435	2,20	,937	44,0	
	C	Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir	442	2,31	1,043	46,2	
Toplam		944	2,33	1,036	46,5		
S15_11 Diyanet İşleri Başkanlığı Levene=0,989 ; p=0,3723>0,05 F=0 ; p=0<0,05*	A	Evet	67	3,58	1,032	71,6	BC
	B	Hayır	430	2,33	1,008	46,7	
	C	Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir	434	2,32	1,031	46,4	
Toplam		931	2,42	1,070	48,4		
S15_12 Yeşilay Levene=16,743 ; p=0<0,05* Welch=46,59 ; p=0<0,05*	A	Evet	65	3,86	,704	77,2	BC
	B	Hayır	431	2,88	1,119	57,7	
	C	Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir	448	3,04	1,095	60,8	
Toplam		944	3,02	1,109	60,5		

S15_13 Belediyeler Levene=10,334 ; p=0<0,05* Welch=76,033 ; p=0<0,05*	A	Evet	66	3,56	,862	71,2	BC
	B	Hayır	421	2,19	,843	43,8	
	C	Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir	438	2,52	,929	50,4	B
	Toplam		925	2,44	,951	48,9	
S15_14 Sivil Toplum Kuruluşları (Dernekler, Vakıflar, vb.) Levene=7,064 ; p=0,0009<0,05* Welch=55,234 ; p=0<0,05*	A	Evet	62	3,69	,781	73,9	BC
	B	Hayır	407	2,55	,979	50,9	
	C	Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir	428	2,88	1,041	57,5	B
	Toplam		897	2,78	1,039	55,7	

Tablo 3.37. incelendiğinde “TRT, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Yeşilay” dışındaki bütün kurumlar için benzer sonuçların elde edildiği tespit edilmiştir. Buradaki kurumların dışındaki bütün kurumlar için, “yeterli düzeyde çalışma yapılıyor ve çalışma yapılıyor ancak yeterli değil” diyen katılımcıların kurumu başarılı bulma düzeyi, “kurum yeterli çalışma yapmıyor” diyenlerin başarılı bulma düzeyinden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca “kurumlar yeterli çalışma yapıyor” diyenlerin kurumları başarılı bulma düzeyi, “yapılan çalışmalar yeterli değil” diyenlerin kurumları başarılı bulma düzeyinden daha fazladır. TRT, Diyanet İşleri ve Yeşilay için ise uyuşturucu bağımlılığını önlemek için yeterince düzenleme ve çalışma yapılıyor diyenlerin bu kurumları başarılı bulma düzeyleri; düzenleme yapılmıyor veya yapılıyor ancak yeterli değil diyenlerin bu kurumları başarılı bulma düzeyinden daha fazladır.

Sonuç ve Değerlendirme

Günümüzde uyuşturucu madde kullanımı birçok modern devlet tarafından yasaklanmıştır. Buna rağmen uyuşturucu madde kullanımının ve arzının engellenmesi noktasında uluslararası konsensüsün oluşması 20. yüzyılın başlarına rastlamaktadır. Uyuşturucu madde kullanımının küresel bir sorun haline gelmesi nedeniyle, devletlerin bu sorunla tek başına mücadele edebilmesi; bu konuda etkin ve işlevsel mücadele (kamu) politikaları uygulayabilmeleri oldukça güçtür. Bu zorluğa rağmen günümüzde birçok devlet tarafından uyuşturucu ile mücadelede etkin ve başarılı kamu politikalarının yürürlüğe konulduğu söylenebilir. Uyuşturucu madde kullanımı ve bununla mücadele sınıraşan bir sorun olduğundan mücadelenin hem ulusal hem de uluslararası nitelikte olması adeta bir zorunluluk ve ayrıca bu politikaların başarısını etkileyen en önemli faktördür.

Uyuşturucu madde kullanımı ve bununla mücadele politikaları açısından Türkiye değerlendirildiğinde ilk olarak söylenebilecek husus; Türkiye'nin jeopolitik konumu da göz önüne alındığında hem hedef hem de transit ülke konumu özelliği taşıyor olmasıdır. Bu açıdan uyuşturucu ile mücadele değerlendirildiğinde, mücadele politikalarının oluşturulması ve uygulanmasının oldukça güç olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de bulunan genç nüfus oranı da dikkate alındığında konunun ne kadar önemli olduğu, uyuşturucu madde ile mücadelede etkin ve başarılı kamu politikalarının yürürlüğe konulmasının adeta bir zorunluluk olduğu dikkat çeken bir diğer husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de uluslararası düzeyde uygulanan uyuşturucu madde ile mücadele politikalarına paralel birçok kamu politikasının varlığından söz edilebilir. 20. yüzyılın başlarından itibaren uluslararası arenada oluşan birçok düzenlemeye Türkiye de taraf olmuştur. Bunun yanında ulusal mevzuat çerçevesinde uyuşturucu madde ile mücadelede kamu politikaları formüle edilmiş ve yürürlüğe konulmuştur. Ancak sorunun oldukça karmaşık ve her geçen gün hızlı bir şekilde büyümesi de dikkate alındığında yürürlüğe konulan mücadele politikalarının etkinlik düzeyinin yeterli olduğunu söyleyebilmek oldukça güçtür.

Ayrıca kamu politikalarının sadece oluşturulması ve yürürlüğe konulması da yeterli değildir. Bir kamu politikasının başarı düzeyi onun meşruiyet algısı ve vatandaşlar tarafından benimsenip benimsenmemesiyle de doğrudan ilişkilidir. Türkiye’de uyuşturucu madde sorunu ile etkili bir mücadelenin gerçekleştirilebilmesi için her şeyden önce toplumdaki yanlış algıları ortadan kaldırarak; uyuşturucu madde sorununun doğru bir biçimde tespit edilmesi, bölgesel özelliklerin ve farklılıkların dikkate alınması gerekmektedir. Bu bağlamda çalışmanın ana konusu olan Türkiye’de uyuşturucu madde kullanımı ve bunu önlemeye yönelik yürürlüğe konulan kamu politikalarının etkinlik düzeyi, meşruiyet algısı, mücadele için ihdas edilen kamu kurumlarının varlığı ve bu kurumlar tarafından yapılan çalışmalar hakkındaki toplumsal bilinç, farkındalık düzeyi, uyuşturucu maddeler konusunda vatandaşların bilinç düzeyleri, uyuşturucu madde kullanımını önlemeye yönelik uygulamaya konulan kamu politikaları hakkındaki bilinç ve farkındalık düzeylerini tespit ederek, uyuşturucu madde sorunu hakkında bir durum analizi yapılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın cevap aradığı sorular ve ana problemi doğrultusunda oluşturulan saha çalışması 03-20 Haziran 2016 tarihleri arasında İBBS Düzey 1’de yer alan bölgelere karşılık gelen on iki ilde eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir. Daha önce bu ve benzer konularda yapılmış çalışmalardan elde edilen bulgular ve hazırlanmış ölçeklere paralel tam yapılandırılmış ve kapalı uçlu sorulardan oluşturulan anket formu toplam 1001 katılımcıya yüz yüze görüşme tekniğiyle tesadüfi örneklem yöntemi uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın evreni Türkiye olarak belirlenmiş ve tespit edilen örneklem planının evreni yansıttığı düşünülmektedir. Ancak sosyal bilimlerde karşılaşılan güçlükler bağlamında konu ele alındığında toplumsal algı gibi soyut kavramların ölçülmesi ve politika geliştirilmesi için anlamlı bir şekilde elde edilen bulguların yorumlanmasındaki güçlük çalışmanın en büyük sınırlılığı olduğunun altı çizilmelidir.

Çalışmanın bu sınırlılığına rağmen saha çalışması sonucunda elde edilen verilerin Türkiye’deki uyuşturucu ile mücadelede uygulanan kamu politikaları konusunda vatandaşların algıları hakkında bir durum tespiti yapılmasına izin verdiği

düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmada elde edilen bulgular aşağıda kısaca özetlenmektedir:

- Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri açısından değerlendirildiğinde dengeli bir dağılımın olduğu, cinsiyet açısından Türkiye evrenini yansıttığı söylenebilir.

Vatandaşların Uyuşturucu Madde Sorununda Toplumsal Farkındalık Düzeyleri ve Algısı

- Katılımcılar uyuşturucu bağımlılığını en çok toplumsal (sosyal) – ahlaki bir sorun olarak görmektedirler. Toplumdaki uyuşturucu madde bağımlısı bireylerin yaşamış oldukları sorunlar günümüzde bireysel bir sağlık sorunu olmanın ötesine ulaşmış durumdadır. Bu bağlamda çalışmada uyuşturucu madde sorununun günümüz itibarıyla tek boyutlu bir sorun olmanın ötesinde toplumu sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve sosyo-politik yönlerden değişik şekillerde etkileyen çok boyutlu karmaşık bir sorun haline geldiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Katılımcılar uyuşturucu bağımlılarının ilk kez bu tür maddelerle arkadaş çevresinde karşılaştığını düşünmekte, daha sonrasında ise eğlence mekânları ve okul çevrelerinde tanışıldığını belirtmişlerdir.

Uyuşturucu ile mücadelenin en önemli ayağını sorunun ortaya çıkmasını engellemeye yönelik olan önleme politikaları oluşturmaktadır. Bu bağlamda uyuşturucu tuzağına gençlerin / kullanıcıların düşmesinin önüne geçilebilmesinde en büyük görev ailelere / ebeveynlere düşmektedir.

Katılımcıların verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde arkadaş seçimi, eğlence mekânlarına gitme noktasındaki ailelerin tutumu oldukça önemli görülmektedir. Ebeveynler çocuklarının bu konularda daha dikkatli olmalarını sağlayabilir ve çocuklarının bilinçlenmesini sağlayabilirlerse uyuşturucu madde kullanımı konusunda önemli bir adım atılmış olacaktır.

- Katılımcıların neredeyse dörtte biri (%23,2) akraba veya yakın çevresinde uyuşturucu madde bağımlısı veya uyuşturucu kullanan bir yakınının /

tanıdığıının bulunduğunu belirtmiştir. Bu sonuç oldukça düşündürücüdür. Çünkü bu sonuç günümüzde uyuşturucu madde kullananların hiç de azımsanmayacak bir boyutta olduğunun göstergesi olarak değerlendirilebilir. Çünkü kamu kurumları tarafından yayımlanan resmi istatistikler sadece yakalanabilen ve kayıt altına alınabilen olaylar için söz konusu olmaktadır.

Ayrıca uyuşturucu madde bağımlılığının bir kez kullanmak suretiyle bile gerçekleşebileceği ihtimali göz önüne alındığında ve bağımlı olan bireylerin genelde arkadaş çevresi vasıtasıyla uyuşturucu maddeyle tanıştığı düşünüldüğünde çevresinde uyuşturucu madde kullanan bireylerin de birer potansiyel bağımlı adayları olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda toplumda potansiyel uyuşturucu madde bağımlısı olabilecek kişilerin oranının yüksek çıkması önleyici politikaların önemini artırmaktadır.

- Bugüne kadar herhangi bir uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullandığını belirten katılımcıların oranı %7,2 olarak tespit edilmiştir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus olarak, konusu suç teşkil eden ve ahlaken toplum tarafından uygun görülmeyen konularda bireylerin doğru cevaplar yerine ideal cevaplar verebilme ihtimalinin bulunmasıdır. Bu bağlamda elde edilen bulgu bu açıdan değerlendirilmelidir.

- Katılımcıların %50'si bugüne kadar uyuşturucu bağımlısı bir kişiyle karşılaştığını belirtmiştir. Elde edilen bulguya göre vatandaşların önemli bir bölümünün günlük yaşamları esnasında uyuşturucu bağımlısı bir kişiyle karşılaştığını göstermektedir. Bu sonuç uyuşturucu madde sorunu ile mücadelede vatandaşların bilinçlendirilmesi ve farkındalık düzeylerinin artırılması gerektiğinin ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir.

- Uyuşturucu madde kullanan bir kişiyle daha önce karşılaştığını belirten katılımcıların oranı da dikkate alındığında; uyuşturucu bağımlısı biriyle karşılaşıldığında ona karşı gösterilecek olan tepkinin nasıl olduğu, bu sorunla mücadelenin etkinliği açısından oldukça önemlidir. Uyuşturucu bağımlısı bireylere karşı gösterilen tepki ya bağımlılığın artmasına ya da azalmasına etki edecektir. Katılımcıların %27'si uyuşturucu madde bağımlısı olan akraba ve arkadaşlarına

bunun zararlarını anlatarak bu tür maddeleri kullanmaması gerektiğini tavsiye edeceğini belirtmiş, %17,6'sı uyuşturucu bağımlılarının tedavi olabileceği özel branş hastaneleri olan AMATEM, ÇAMATEM gibi bir sağlık kuruluşuna, %16,2'si hastaneye götüreceğini belirtmiştir. Bunun yanında olumlu davranış sergileyeceğini belirtenlerin oranı ise azımsanmayacak düzeydedir. Elde edilen sonuç vatandaşların bir kısmının bağımlı bir kişiyle karşılaştığında ne yapacaklarını tam olarak bilmediklerini göstermektedir. Daha öncede ifade edildiği gibi uyuşturucu madde bağımlısı bireylere gösterilecek tepkinin yönü çok önemlidir. Bu yüzden vatandaşların bu konudaki bilinç düzeylerinin artırılması, bağımlı biriyle karşılaştıklarında nasıl davranmaları gerektiği, nereye başvurabilecekleri konusunda bilinçlendirilmeleri oldukça yararlı olacaktır.

- Bireylerin uyuşturucu maddeye başlama nedenleri olarak ilk akla gelen yanlış arkadaş çevresi olmuştur. Daha öncede ifade edildiği gibi bireylerin arkadaş seçimleri oldukça önemli olmakla birlikte ebeveynlere bu konuda son derece önemli görevler düşmektedir. Bunlara paralel olarak bozuk aile ilişkileri de uyuşturucu madde kullanma nedenleri arasında yer almaktadır. Merak, özent, eğlence gibi faktörler ise katılımcılar tarafından uyuşturucuya başlamanın diğer nedenleri arasında görülmektedir.

- Katılımcıların %84,5'i Türkiye'de uyuşturucu ile yeterince mücadele edilmediğini düşünmektedir. Aslında Türkiye'de uyuşturucu madde sorunu ile mücadele edebilmek için yerinde ve etkin politikalar bulunmakta ve başarılı bir biçimde uygulanmaktadır. Türkiye'de yakalanan uyuşturucu madde miktarları göz önüne alındığında uyuşturucu madde sorunu ile mücadele politikaları kapsamında ele alınan arz yanlı politikaların birçok Avrupa ülkesinden daha başarılı sonuçlar vermesi bu durumun bir göstergesidir. Ancak bu alanda yürütülen faaliyetlerin vatandaşlar tarafından bilinmediği ya da bu politikaların vatandaşlara yeterince anlatılmadığı sorunu ortaya çıkmıştır. Yine bu sonuca paralel Türkiye'de kamu kurumlarının uyuşturucu madde sorununu önlemedeki etkinliğinin yeterli olmadığını düşünenlerin oranı oldukça yüksek tespit edilmiştir.

- Uyuşturucu ile mücadelede nasıl bir kamu politikasının daha etkin olacağı konusunda katılımcıların %35,1'i uyuşturucunun satılmamasına (arzına)

yönelik mücadele politikalarının etkili olacağını belirtmiştir. Elbette bu tür maddelerin arzının önüne geçilebilmesi uyuşturucu ile mücadele konusunda son derece önem arz etmektedir. Ancak bir asayiş sorununun çok daha ötesine ulaşmış olan uyuşturucu madde sorununun çözümü için polisiye tedbirler günümüz şartlarında yeterli olmamaktadır. Polis, jandarma ve gümrük teşkilatları aracılığıyla yapılan operasyonlar neticesinde yakalanan uyuşturucu maddeler sorunu ortadan kaldırmamaktadır. Bu nedenle bu tür maddelerin arzının yasal yollar ile olmadığı ve bu tür maddelere talep olduğu sürece arz eden birilerinin büyük olasılıklarla var olacağı gerçeği dikkate alınırca bu konuda ne kadar çabalanırsa çabalansın başarı oranının sınırlı olacağı gözlerden kaçırılmamalıdır. Bunun yerine talep azaltımına yönelik önleme politikalarının daha işlevsel hale getirilmesi ve bu konudaki toplumsal bilincin oluşturulması daha yerinde olacaktır.

- Uyuşturucu madde kullanımını ölçmeye yönelik toplumsal farkındalığın oluşmasında önemli bir faktör olan gazete, tv, radyo gibi yazılı ve görsel medyada uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili reklam ya da tanıtım filmi ile karşılaştığını belirtenlerin oranı %65,3'tür. Ancak elde edilen bu sonucun istenilen düzeyin altında olduğu söylenebilir.

- Toplumsal farkındalık konusunda Alo 191 uygulamasından haberdar olduğunu belirtenlerin oranı %38,2 olarak tespit edilmiştir. Bu oran da oldukça düşüktür. Bu konuda ilgili kamu kurumlarının bu hizmet ile ilgili vatandaşları bilinçlendirici faaliyetler gerçekleştirmesi oldukça yararlı olacaktır.

- Uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili konferans, seminer ya da eğitim programlarına daha önce katılmadım diyenlerin oranı %79,2 olarak tespit edilmiştir. Toplumsal farkındalık düzeyinin artırılabilmesi için bu tür faaliyetlerin tabana yayılması ve bu tür etkinliklere katılımların artırılması büyük önem arz etmektedir.

- Uyuşturucu ile mücadelede alınması gereken önlemler konusunda katılımcılar, okullardaki gençlerin bu konuda bilinçlendirilmelerini, devlet tarafından toplumu bilinçlendirici politikaların izlenmesi, yasak ve cezalara ağırlık verilmesi, ailelere bu alanda bilgilendirme yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Uyuşturucu Madde Sorunu İle Mücadelede Kamu Politikalarındaki Toplumsal Algı

- Katılımcıların uyuşturucu madde sorunu ve bağımlılıkla mücadele konusunda uygulanabilecek kamu politikalarının neler olabileceği ile ilgili olarak en çok katıldıkları il üç politika önerisi 89,65’lik bir katılım düzeyiyle “Uyuşturucu madde kullananlara, satanlara vb. verilen cezalar ağırlaştırılmalıdır” önermesidir. İkinci sırada ise “Okullarda öğrencilere uyuşturucu bağımlılığı konusunda eğitim verilmelidir” önermesi 89,35’lik bir katılım düzeyiyle yer almaktadır. Üçüncü sırada yer alan kamu politikası önerisi ise “İlk ve ortaöğretimde değerler eğitimi verilerek öğrencilere uyuşturucu maddelerin zararları sık sık anlatılmalıdır” olarak tespit edilmiştir.

Ayrıca uyuşturucu madde sorunu ile mücadele konusunda katılımcıların önerilen çeşitli kamu politikalarına katılım düzeylerine ilişkin sonuçlar ile katılımcıların sosyo-demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiş, genelde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin katılım düzeylerine etkilerinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Uyuşturucu Madde Sorunu İle Mücadelede Başarı ve Etkinlik Algısı

- Katılımcıların Türkiye’de uyuşturucu ile mücadelede en başarılı kurum olarak Yeşilay’ı görmekte; ardından Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü gelmektedir. TUBİM ve TADOC gibi uyuşturucu ile mücadele politikalarının, strateji belgelerinin hazırlanmasında kilit rol üstlenen kurumların katılımcılar tarafından yeteri kadar başarılı görülmemesinin nedeni bu tür kurumların tanıtımının yeterince yapılmamasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Ayrıca kurumların başarı algısı ile katılımcıların sosyo-demografik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiş, genelde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin katılım düzeylerine etkilerinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Çalışmada elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde; Türkiye’de uyuşturucu madde ile mücadele konusunda kamu politikalarının varlığı söz konusudur. Ancak çalışmada belirtildiği gibi bu politikaların etkinlik ve başarı düzeyi vatandaşlar tarafından da benimsenmesi, meşruiyeti ile doğrudan ilintilidir. Bu bağlamda uyuşturucu ile mücadelenin daha başarılı olabilmesi için mevcut kamu politikalarının vatandaşlara anlatılması, benimsetilmesi ve bu konuda vatandaşların farkındalık düzeylerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Bilgi iletişim teknolojilerinin günümüzde bu kadar yaygın kullanımı göz önüne alındığında internet teknolojisinin -özellikle sosyal medya- yardımıyla uyuşturucu ile mücadele politikalarının başarıya ulaşması sağlanabilir. Ayrıca uyuşturucu ile mücadelede görevli kamu kurumlarının vatandaşlara yönelik eğitim, bilinçlendirici türde faaliyetlerinin sayısının artırılması, bu kurumların varlığının ve faaliyetlerinin öğrenilmesi açısından da yararlı olacaktır. Yanlış arkadaş seçimi, bozuk aile ilişkileri, merak, özentisi gibi birçok faktörün etkili olduğu uyuşturucuya başlama nedenleri dikkate alındığında en büyük görevin ailelere düştüğü görülmektedir. Bu bağlamda bugünün genci, geleceğin anne babalarının uyuşturucu maddeler konusunda bilinçlendirilmeleri ve farkındalık düzeylerinin artırılması uyuşturucu ile mücadele politikalarının başarıya ulaşmasında etkili olacaktır.

Kaynakça

ACAR, Mustafa; “Sağlam Kamu Politikasının Yedi İlkesi”, **Liberal Düşünce Dergisi**, Yıl 13, Sayı 50, İlkbahar 2008, ss. 213-222.

AKBULUT, İlhan; “Ülkemizde Uyuşturucu Maddeler Sorunu”, **İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt 55, Sayı 3, 1977, ss. 111-142.

AKDAĞ, Mustafa; “Medya ve Siyaset Üzerine”, http://mediaware.erciyes.edu.tr/tr/medya_ve_siyaset_uzerine.pdf (Erişim Tarihi: 5 Mart 2015)

AKDOĞAN, A. Argun; “Gündem Belirleme”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der. Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, 1. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, Ekim 2013, ss. 210-227.

AKDOĞAN, A. Argun; “Türkiye’de Kamu Politikası Disiplininin Tarihsel İzleri”, **Türkiye’de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları**, Ed. Filiz Kartal, 1. Basım, TODAİE Yayınları, Ankara, 2011, ss. 75-98.

AKGÜL, Arif ve Alican Kaptı; “Türkiye’nin Uyuşturucu ile Mücadele Politikası: Politika Süreç Analizi”, **Yerelden Küresele Sınır Aşan Suçlar**, Ed. Süleyman Özeren, M. Alper Sözer ve Oğuzhan Ömer Demir, 1. Basım, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2010, ss. 75-99.

AKGÜL, Arif ve İlkay Akyay; “Uyuşturucu Maddeler ve Sınıraşan Uyuşturucu Kaçakçılığı”, **Sınıraşan Organize Suçlar**, Ed. Bahadır Küçükuysal ve Oğuzhan Ömer Demir, 3. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, Şubat 2013, ss. 37-64.

ANDERSON, James E.; **Public Policymaking**, Seventh Edition, Elm Street Publishing Services, Boston: Wadsworth, 2010.

ARTUÇ, Selahattin, Kamil Hakan Doğan ve Şerafettin Demirci; “Uyuşturucu Maddelerde Yeni Trend: Sentetik Kannabinoidler”, **Adli Tıp Bülteni**, Cilt 19, Sayı 3, 2014, ss. 198-203.

ASLAN, Seyfettin; “Sivil Toplum ve Demokrasi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Yıl 2010, Cilt 15, Sayı 2, ss. 357 – 374.

AŞICIOĞLU, Faruk; “Ülkemizde Uyuşturucu Sorunu ve Mevzuatta Yapılabilecek İyileştirmeler”, **Türkiye’de Uyuşturucu Madde Bağımlılığı: Önleme, Tedavi ve Rehabilitasyon Çalıştayı 16-17 Haziran 2014 Yalova**, Ed. Ömer Miraç Yaman ve diğerleri, 1. Baskı, Yeşilay Yayınları, Temmuz 2014, s. 43-57.

AŞICIOĞLU, Faruk; “Yeni Nesil Psiko-aktif Maddeler”, **Yeni Nesil Psiko-aktif Maddeler Sempozyumu**, Adli Tıp Kurumu, İstanbul, 26 Kasım 2013, ss. 3-5.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ, Kamu Yönetimi, 10. Bölüm, <http://lms.atauni.edu.tr/FileUploads/Src/37cd6920-1166-4cc2-b80c-88ce4ccd7a69/POL%C4%B0TAM-POL%C4%B0TAM107-%C3%9Cnite%2010.pdf> (Erişim Tarihi: 25 Şubat 2015).

ATEŞ, Hamza ve Ahmet Nohutçu; “Kamu Hizmeti Sunumunda Gönüllü Kuruluşlar ve Devlet”, **Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Sayı 11, 2006, ss. 245-276.

AYBAY, Rona; “Baskı Grupları”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt 27, Sayı 1-4, 1961, ss. 271-285

AYDIN, Bekir, Nadir Koçak ve Bülent Demirci; “Maddenin Arz Boyutu (Madde Piyasası)”, **2009 Türkiye Uyuşturucu Raporu**, Türkiye Uyuşturucu Ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), Ankara, 2009, ss. 104-132.

BABAHANOĞLU, Veysel; “Kamu Politikası Bağlamında İran ve Türkiye Enerji Politikalarının Karşılaştırılması: İşbirliğine Yönelik Fırsat ve Engeller Üzerinden Bir Değerlendirme”, **2. Uluslararası Ortadoğu Sempozyumu Özetleri**, 4-7 Mayıs 2016, Kırıkkale, s.36, <http://ods2016.org/wp-content/uploads/2016/07/II.-International-Middle-East-Symposium-Abstracts.pdf> (Erişim Tarihi: 24.07.2016).

BABAOĞLU, Ali N.; **Uyuşturucu ve Tarihi**, Birinci Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Nisan 1997.

BABUNA, Cahit ve Nevzat Bayhan; **Uyuşturucu-Bağımlılık Afeti ve Sorunları**, 1. Baskı, Karakutu Yayınları, İstanbul, Kasım 2009.

BAKIRTAŞ, İbrahim; **Ekonomik Analizleri ve Ekonomik Yansımalarıyla Politik Aktörler**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ekin Kitabevi, Ankara, 2007.

BALCI, Murat; **Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları**, Birinci Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, Eylül 2009.

BAŞAK, Ali Sadi; “Uyuşturucu Maddelerin Analiz ve Bilirkişilik Boyutu”, **Yeni Nesil Psiko-aktif Maddeler Sempozyumu**, Adli Tıp Kurumu, İstanbul, 26 Kasım 2013, ss. 5-6.

BAYRAKÇI, Erdal ve Zarif Songül Göksel; “Kamu Politikalarının Oluşum Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü”, **Kamu Politikalarında Dönüşüm**, Ed. Bekir Parlak, 1. Basım, TODAİE Yayınları, Ankara, 2012, ss. 69-86.

BERRY, David ve Caroline Kamau; **Public Policy and Media Organizations**, Ashgate Publishing Ltd., Burlington, 2012.

BIÇKICI, Mehmet; “Kanun Tasarılarının Hazırlanması: Bakanlık ve Başbakanlık Aşaması”, **Kadınlara Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum**

Kuruluşlarının Yasama Sürecine Katılımlarının Güçlendirilmesi Semineri, Ankara, Kasım 2009.

BİÇER, Mustafa ve H. Hakan Yılmaz; “Parlamentonun Kamu Politikası Oluşturma ve Planlama Sürecindeki Konumunun Yeni Kamu Mali Yönetim Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, **Yasama Dergisi**, Sayı 13, 2009, ss. 45-84.

BİLGİN, Rasim İsa; “Dünyada ve Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunu”, **Adalet Dergisi**, Sayı 6, 2011, ss. 111-120.

COŞKUN, Vahap; “Küreselleşme: Tanımı Ve Dinamikleri”, **Arka Plan Uluslararası Politika Dergisi**, Sayı 7, Kasım 2003, <http://www.foreignpolicy.org.tr/arkaplan/kasim03/tr/aykonu.htm> (Erişim Tarihi: 19.02.2015).

ÇELİK, Mutlu; **Uyuşturucu Nedir? Nasıl Anlarız? Ne Yapabiliriz?**, 1. Baskı, Alter Yayıncılık, Ankara, 2015.

ÇELİK, Süleyman; “Kamu Politikası Analizinde Doğrusal Modelin Yetersizliği: Karmaşık Bir Model Önerisi”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, Haziran 2010, ss. 217-234.

ÇETİN, Yılmaz; **Madde Bağımlılığı ve Yalova Ölçeğinde Madde Bağımlılığı Algısı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yalova, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

ÇEVİK, Ali; “Yeni Gelişmeler ve Trendler”, **2009 Türkiye Uyuşturucu Raporu**, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), Ankara, 2009, ss. 2-16.

ÇEVİK, Hasan Hüseyin ve Süleyman Demirci; **Kamu Politikası**, İkinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.

ÇEVİK, Hasan Hüseyin; “Kamu Politikaları Analizi Çalışmaları Üzerine Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 31, Sayı 2, Haziran 1998, ss. 103-112.

ÇEVİK, Hasan Hüseyin; “Kamu Politikası: Temel Kavramlar ve Süreçte Rol Oynayan Aktörler”, **Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar**, Ed. Asım Balcı ve Diğerleri, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2013, ss. 181-201.

ÇEVİK, Hasan Hüseyin; “Kamu Politikası”, **Kamu Yönetimi**, Ed. Süleyman Sözen, 1. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, Ocak 2013, ss. 128-147.

ÇEVİK, Hasan Hüseyin; “Türkiye’de Kamu Yönetimi Başarısızlığına Teorik Bir Yaklaşım” **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 59, Sayı 3, 2004, ss. 43-78.

ÇEVİK, Hasan Hüseyin; **Türkiye’de Kamu Yönetimi Sorunları**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Aralık 2001.

ÇEVİK, Hasan Hüseyin; **Türkiye’de Kamu Yönetimi Sorunları**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007.

ÇILDAN, Cihan ve Diğerleri; “**Sosyal Medyanın Politik Katılım ve Hareketlerdeki Rolü**”, <http://ab.org.tr/ab12/bildiri/205.doc> (Erişim Tarihi: 6 Mart 2015).

ÇORBACIOĞLU, Sıtkı; “Kamu Politikası Analizinde Görünmez Üniversite: Altı Bilim Adamı Arasındaki Bilişsel ve Sosyal Ağbağ”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 41, Sayı 4, Aralık 2008, ss. 23-48.

DEMİR, Fatih ve Fatih Yaman; “Kamu Politikası Sürecinde Karar Alma Mekanizmalarının Etik Açısından Değerlendirilmesi”, **Kamu Politikalarında Dönüşüm**, Ed. Bekir Parlak, 1. Basım, TODAİE Yayınları, Ankara, 2012, ss. 329-341.

DEMİR, Fatih; “Kamu Politikası ve Politika Analizi Çalışmalarının Teorik Çerçevesi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 30, Ağustos 2011, ss. 107-120.

DEMİRBİLEK, Sinan; “Tek Parti Döneminde İnhisarlar (1923-1946)”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)**, Cilt XII, Sayı 24, Yıl 2012 Bahar, ss. 203-232.

DEMİRCİ, Bülent; “Maddenin Arz Boyutu”, **2014 Türkiye Uyuşturucu Raporu**, Türkiye Uyuşturucu Ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), Ankara, 2014, ss. 119-133.

DEMİRCİ, Bülent; “Uyuşturucu Madde Bağlantılı Suçlar, Uyuşturucu Madde Bağlantılı Suçların Önlenmesi ve Cezaevleri”, **2014 Türkiye Uyuşturucu Raporu**, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), Ankara, 2014, ss. 97-111.

DEMİRCİ, Süleyman; “Kamu Politikasında İşbirlikçi Tarafgirlik (Koalisyon) Modeli”, **Kamu Politikası Süreci**, Ed. Alican Kaptı, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat 2013, ss. 145-158.

DEMİREL, Naim; “Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uyuşturucu Maddeler İle Mücadele”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı 28, Ocak-Şubat 2012, ss. 1-21.

DEVLET KİTAPLARI, **Uyuşturucu Salgını ve Tedbirleri**, Birinci Basılış, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı (M.E.G.S.B.) Yayınları, İstanbul, 1986.

DUYAR, İbrahim; “Kamu Politikaları Uygulanmasında Birleştirici Bir Teoriye Doğru”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt 28, Sayı 2, 1995, s. 107-123.

DYE, Thomas R.; **Understanding Public Policy**, Seventh Edition, Prentice Hall, Englewood Cliffs New Jersey, 1992.

ERCAN, Zafer; **Kapımızdaki Düşman: Uyuşturucu**, 3. Baskı, Nemesis Kitap, İstanbul, Aralık 2010.

ERCAN, Zafer; **Testi Kırılmadan**, 10. Baskı, NEMESİS Kitap, İstanbul, Kasım 2013.

ERDİNÇ, Cengiz; “Türkiye’nin Uyuşturucu Tarihi: Devlet Eroini Kendi Üretti”, **Atlas Tarih**, Röportaj: Behice Tezçakar, Doğan Burda Yayınları, Sayı 12, İstanbul, 2012, ss. 94-103.

ERDİNÇ, Cengiz; **Overdose Türkiye-Türkiye’de Eroin Kaçakçılığı, Bağımlılığı ve Politikalar**, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, Aralık 2004.

ERHAN, Çağrı; **Beyaz Savaş Türk-Amerikan İlişkilerinde Afyon Sorunu**, 1. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

ERKAL, Abdulkadir; “Divan Şiirinde Afyon ve Esrar”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı 33, Erzurum, 2007, ss. 25-60.

EROĞLU, Hacer Tuğba; “Türkiye’de Kamu Politikası Oluşturulmasında Uluslararası Aktörlerin Rolü”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der. Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, 1. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, Ekim 2013, ss. 148-165.

ERYILMAZ, Bilal; **Kamu Yönetimi**, Gözden Geçirilmiş Yeni Baskı, Erkam Matbaası, İstanbul, 2002.

EUROPEAN MONITORING CENTRE FOR DRUGS AND DRUG ADDICTION (EMCDDA), **European Drug Report 2014**, Lisbon: Portugal, 2014.

GÖÇOĞLU, Volkan; **Kamu Politikası ve Sosyal Medya İlişkisi**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

GÖKLER, Rıza ve Recep Koçak; “Uyuşturucu ve Madde Bağımlılığı”, **Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Cilt 3, Sayı 1, 2008, ss. 89-104.

GÖKSU, Turgut ve Veysel K. Bilgiç; “Baskı Grupları ve Karar Alma Mekanizmasına Etkileri”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 36, Sayı 2, Haziran 2003, ss. 51-66.

GÖKÜŞ, Mehmet; “Kamu Politikalarının Belirlenmesinde Bürokrasinin Rolü”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 6, 2000, ss. 35-43.

GÖZLER, Kemal ve Gürsel Kaplan; **Kısa İdare Hukuku**, 5. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa, Ağustos 2013.

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref; **Anayasa Hukuku**, Güncelleştirilmiş 9. Bası, Turhan Kitapevi, Ankara, 2000.

GÜL, Serdar Kenan; “Power and Power Relationships in The Public Policy Making Process”, **Turkish Public Administration Annual**, Vol. 32-35, 2006-2009, ss.1-15.

GÜLTEKİN, Sebahattin; “Kamu Yöneticileri ve Kamu Politikası: Kamu Yönetimi Paradigmaları Çerçevesinde Teorik Bir Analiz” **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 3-4, 2012, ss. 85-100.

HERBERT, A. Simon, W. Smithburg Donald ve A. Thompson Victor; **Kamu Yönetimi**, Çev. Cemal Mihçioğlu, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1985.

HEYWOOD, Andrew; **Siyaset**, Adres Yayınları, Ankara, 2007.

HOGWOOD, Brian W.; “Public Policy”, **Public Administration**, Volume 73, Issue 1, March 1995.

<http://adlibilimler.ankara.edu.tr/files/2014/07/European-Drug-Report-2014.pdf> (Erişim Tarihi: 06.05.2015).

<http://www.drugfreeworld.org/drugfacts/lsd.html> (Erişim Tarihi: 24.06.2015).

<http://www.kom.pol.tr/tubim/Sayfalar/Tarih%C3%A7emiz.aspx> (Erişim Tarihi: 11.06.2015).

<http://www.kom.pol.tr/tubim/Sayfalar/Tarih%C3%A7emiz.aspx> (Erişim Tarihi: 11.06.2015).

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2313.pdf> (Erişim Tarihi: 09.03.2015).

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3298.pdf> (Erişim Tarihi: 09.03.2015).

<http://www.tdk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 13.01.2015).

IŞIK, Mehmet ve Hamit Erdal; “Türkiye’nin Madde Kullanımı ve Bağımlılığı ile Mücadele Politikasının Değerlendirilmesi Ve Yeni Bir Model Önerilmesi”, **Turkish Studies**, Volume 10/2, Winter 2015, ss. 461-482.

IŞIK, Mehmet; **Madde Kullanımı ve Stratejik İletişim**, 1. Baskı, SAGE Yayıncılık, Ankara, 2013.

İŞİK, Mehmet; Türkiye'nin Madde Kullanımı ve Bağımlılığı İle Mücadele Politikasının Stratejik İletişim Yaklaşımı Çerçevesinde Değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

KAÇAKÇILIK VE ORGANİZE SUÇLARLA MÜCADELE DAİRE BAŞKANLIĞI (KOM), Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2013 Raporu, KOM Yayınları, Ankara, Haziran 2014.

KAÇAKÇILIK VE ORGANİZE SUÇLARLA MÜCADELE DAİRE BAŞKANLIĞI (KOM), Uyuşturucu Madde Olayları Genel Değerlendirmesi, Evren Yayıncılık, Ankara, Mart 1998.

KALYONCU, Ö. Ayhan, Buse Ünlü ve Ufuk Taştan; "Gençlerin Tehlikeli Oyunu: Sentetik Kannabinoidler (Bonzai) Üzerine Bir Gözden Geçirme", **Bağımlılık Dergisi**, Cilt 15, Sayı 3, 2014, ss. 150-155.

KAPANİ, Münici; Politika Bilimine Giriş, 15. Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, Eylül 2003.

KAPTI, Alican ve Ali Erkan Alaç; "Kamu Politikalarının Uygulama Aşaması", **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der. Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, 1. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, Ekim 2013, ss. 228-243.

KAPTI, Alican; "Kamu Politika Sürecinde Klasik Yaklaşım Modeli", **Kamu Politikası Süreci**, Ed. Alican Kaptı, İkinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat 2013, ss. 25-46.

KARAGÖZ, İsmail; Sigara, Alkol, Uyuşturucu Zararları ve Dini Hükmü, 1. Baskı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, Ocak 2008.

KARAKAŞ DOĞAN, Fatma; Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları, Birinci Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, Ocak 2015.

KAYA, Özer; "Sivil Toplum Kuruluşları ve Kalkınma", (Dernekler Denetçiliği Yeterlilik Tezi), Ankara, T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2008.

KAYIKÇI, Sabrina; "Bir Kamu Politikası Süreci Analizi: 1980 Sonrası Türkiye'de Tütün Politikası", **Mülkiye Dergisi**, Cilt XXIX, Sayı 247, 2005, ss. 43-70.

KAYIŞ, Aliye; "Güvenirlilik Analizleri (Reliability Analysis)", **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, Ed. Şeref Kalaycı, Asil Yayınları, Ankara, 2005.

KAYRAK, Musa; "Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası Kuruluşlar", **Sosyo Ekonomi Dergisi**, Cilt 4, Temmuz-Aralık 2006-2, ss. 85-108.

KEYMAN, E. Fuat; “Avrupa’da ve Türkiye’de Sivil Toplum”, <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/a/v/avrupadaveturkiyedesiviltoplum.doc> (Erişim Tarihi: 5 Mart 2015).

KIRMIZIDAĞ, Nur; Polis ve Toplum: Türkiye’de Polise Güven Araştırması, TESEV Yayınları, İstanbul, 2015.

KOÇAK, Nadir; “Uyuşturucu Madde Politikası: Yasalar, Stratejiler ve Ekonomik Analizler”, **2011 Türkiye Uyuşturucu Raporu**, Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), Ankara, 2011, ss. 27-42.

KOÇGÜNDÜZ, Melike Leyla; “Ortadoğu’daki Ayaklanmalarda Bir Katalizör Olarak Al Jazeera ve Mısır Örneği”, **Ortadoğu Analiz Dergisi**, Cilt 3, Sayı 29, Mayıs 2011, ss. 83-92.

KÖKNEL, Özcan; **Bağımlılık “Alkol ve Madde Bağımlılığı”**, 1. Basım, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, Haziran 1998.

KÖKNEL, Özcan; **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1982.

KÖSELİ, Mutlu; “Kamu Politikası Olarak İstihbaratta Uluslararası İşbirliği: Mevcut Yapılar ve Aktörler”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 12, Sayı 3, 2010, ss. 83-106.

KÖSEOĞLU, Özer; “Kamu Politikasının Aktörleri”, **Sakarya Üniversitesi Kamu Politikası Ders Notu**, <http://ebs.sakarya.edu.tr/?upage=fak&page=drs&f=217&b=965&ch=1&yil=2014&lang=tr&disaridan=1&InKod=50656&dpage=all> (Erişim Tarihi: 17 Aralık 2014).

KULAÇ, Onur ve Hüseyin Serhan Çalhan; “Bir Kamu Politikası Süreci Analizi: Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Yurtdışı Lisansüstü Bursları”, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED)**, Yıl: 5, Sayı: 10, 2013, ss. 205-225.

LASCOUMES, Pierre ve Patrick Le Gales; **Sociologie de L’Action Publique: Domaines et Approches**, Armand Colin, 2012, 2e Edition, s. 13’den Akt. Aydın Usta, “Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış”, **Yasama Dergisi Parlamento Hukuku Özel Sayısı (I)**, Sayı 24, Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2013, ss. 78-102.

MITCHELL, William C.; “Politika Oluşturulmasının Yapısal Özellikleri”, **Siyaset Biliminde Temel Yaklaşımlar**, Çev. Feride Acar, Der. Kemali Saybaşıllı, II. Baskı, Doruk Yayınları, Ankara, 1999, ss. 147-171.

NACAK, Osman; “Kamu Politikalarının Belirlenmesinde Yeni İletişim Araçları ve Sosyal Ağların Rolü”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı 46, Kasım-Aralık 2014, ss. 100-116.

NACAĞ, Osman; “Temsili Demokrasinin Sorun Alanları Ve Çözüm Noktasında Yeni Bir Model: Katılımcı Demokrasi”, **Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 32, 2014 Bahar, ss. 194-214.

NAKİP, Mahir; **Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve Uygulamalar**, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2006.

NURMEDOV, Serdar; “Alkol ve Madde Bağımlılığı”, **Bağımlılık Sanal veya Gerçek**, Ed. Nevzat Tarhan ve Serdar Nurmedov, 3. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, Mart 2014, ss. 137-263.

OSMAN, Ferdous Arfina; “Public Policy Making: Theories And Their Implications In Developing Countries”, **Asian Affairs**, Volume 24, Issue 3, 2002, ss. 37-53.

ÖGE, İbrahim; “Osmanlı’dan Günümüze Başımızın Belası: Uyuşturucu”, <http://yenieksen.com/osmanlidan-gunumuze-basimizin-belasi-uyusturucu/> (Erişim Tarihi: 13.05.2015).

ÖGEL, Kültekin; **Bağımlı Aileleri İçin Rehber Kitap**, 1. Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Mayıs 2014.

ÖGEL, Kültekin; **Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık**, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.

ÖNER, Mehmet Zülfü; “Türk Ceza Kanunu’nda Uyuşturucu Madde İmal, İthal ve İhraç Suçları”, **Türkiye Barolar Birliği (TBB) Dergisi**, Sayı 88, 2010, ss. 106-150.

ÖRSELLİ, Erhan ve Veysel Babahanoğlu; “Türkiye’nin Göç Yönetimi Ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 9 Sayı: 43, Nisan 2016, ss. 2063-2072.

ÖRSELLİ, Erhan; **Türkiye’de Yargıya Güven**, Çizgi Kitabevi, Konya, Nisan 2016.

ÖZALP, Ali; “Sivil Toplum Örgütlerinin Toplumsal Ve Siyasal Bakımdan Önemi”, (Dernekler Denetçiliği Yeterlilik Tezi), Ankara, T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2008.

ÖZBUDUN, Ergun; **Türk Anayasa Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 1995.

ÖZCAN, Bülent ve Fikret Deniz; “Uyuşturucu Madde Politikası: Yasalar, Stratejiler ve Ekonomik Analizler”, **2014 Türkiye Uyuşturucu Raporu**, Türkiye Uyuşturucu Ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), Ankara, 2014, ss. 25-35.

ÖZER, Buğra ve Ayça Berna Görmez; “Kamu Politikalarının Dönüşüm Sürecinde Rasyonel Karar Verme Modeli”, **Kamu Politikalarında Dönüşüm**, Ed. Bekir Parlak, 1. Basım, TODAİE Yayınları, Ankara, 2012, ss. 57-68.

ÖZKAL SAYAN, İpek; “ Türkiye’de Kamu Politikası Sürecinde Bürokrasi ve Değişim”, **Kamu Politikalarında Dönüşüm**, Ed. Bekir Parlak, 1. Basım, TODAİE Yayınları, Ankara, 2012, ss. 275-290.

ÖZMEN, Özkan; **Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

ÖZTEKİN, Ali; **Siyaset Bilimine Giriş**, 3. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2001.

ÖZTOPRAK SAĞIR, Meral ve Naci Karkın; “Demokrasinin Güncel Sorunları ve Demokratik Paradokslar”, **Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt 5, Sayı 10, 2005, ss. 1-25.

PINARCI, Mustafa; **2006 Türkiye Uyuşturucu Raporu**, Türkiye Uyuşturucu Ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM), Ankara, 2006.

PINARCI, Mustafa; **Avrupa’da Uyuşturucu Kullanımının Suç Olmaktan Çıkarılması ve Türkiye Yaklaşımı**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 2013.

PINARCI, Mustafa; **Uyuşturucu Sorunu ve Mücadele Politikası**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Nisan 2014.

REED, Lawrence W.; “**Seven Principles of Sound Public Policy**”, Remarks before the Economic Club of Detroit, 29 Oct 2001 (Revised June 2006), <http://www.mackinac.org/3832> (Erişim Tarihi 22 Şubat 2015).

ROBINS, Philip; “Public Policy Making In Turkey: Faltering Attempts To Generate A National Drugs Policy”, **Policy & Politics**, Volume 37, Number 2, April 2009, ss. 289-306.

SABATIER, Paul A.; **Theories of the Policy Process**, Westview Press, Colorado: Boulder, 2007.

SAKAL, Mustafa; “Siyasal Karar Alma Sürecinde Yer Alan Aktörler ve Roller”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 13, Sayı 1, 1998, ss. 211-230.

SARICA, Handan F.; **Türkiye’de Kamu Politikalarının Toplumsal-Siyasal Kökenleri Üzerine Bir Değerlendirme**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

SEVİL, Hüseyin Tekin; **Uyuşturucu Bağımlılığı Tanımlar-Sorunlar-Çözümler**, Birinci Bakı, SABEV Yayınevi, Ankara, 1998.

SMITH Kevin B. ve Christopher W. Larimer; **The Public Policy Theory Primer**, Westview Press, Boulder, 2009.

SMITH, G. ve D. May; “The Artificial Debate Between Rationalist And Incrementalist ,” **The Policy Process**, Ed. M. Hill, Prentice Hall, London, 1997, ss. 163-174’den Akt. Hasan Hüseyin Çevik ve Süleyman Demirci, **Kamu Politikası**, İkinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.

T.C. BAŞBAKANLIK, “Uyuşturucu ile Mücadele ile İlgili 2014/19 Sayılı Başbakanlık Genelgesi”, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/11/20141113-13.htm>, (Erişim Tarihi: 05.03.2015).

T.C. BAŞBAKANLIK, **Ulusal Uyuşturucu Politika Ve Strateji Belgesi (2013-2018)**, Ankara, 2013a.

T.C. BAŞBAKANLIK, **Ulusal Uyuşturucu Politika Ve Strateji Belgesi’nin Uygulanması İçin Ulusal Uyuşturucu Eylem Planı (2013-2015)**, Ankara, 2013b.

T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI DEVLET DENETLEME KURULU (DDK), “Madde ve Diğer Bağımlılıklar ile Mücadele Kapasitesinin ve Bu Bağlamda Türkiye Yeşilay Cemiyetinin Değerlendirilmesi”, **Araştırma Ve İnceleme Raporu**, Ankara, Tarih 30/01/2014, Sayı 2014/2.

T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “Türkiye’nin Uyuşturucu İle Mücadelesi”, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-uyusturucu-ile-mucadelesi.tr.mfa (Erişim Tarihi: 11.03.2015).

T.C. GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI, “Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi”, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130127-8-1.pdf> (Erişim Tarihi: 22.05.2015).

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI, “Alo 191 Uyuşturucu İle Mücadele Danışma Ve Destek Hattı Eğitimi”, <http://www.thsk.gov.tr/haberler/alo-191-uyusturucu-ile-mucadele-danisma-ve-destek-hatti-egitimi.html>, (Erişim Tarihi: 05.08.2015).

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI, “Uyuşturucu İle Mücadelede ‘Alo 191 Hattı’ Hizmet Vermeye Başladı”, <http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-41399/uyusturucu-ile-mucadelede-alo-191-hatti-hizmet-vermeye-.html>, (Erişim Tarihi: 09.07.2015).

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI, “Uyuşturucu ile Mücadelede Acil Eylem Planı” <http://www.saglik.gov.tr/TR/dosya/1-96241/h/uy-muc-acil-eylem-plani.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.08.2015).

T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI, **Stratejik Plan 2013-2017**, Ankara, 2012.

TALAS, Mustafa; “Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi”, **Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi (TÜBAR)**, Sayı 29, 2011 Bahar, ss. 387-401.

TATAROĞLU, Muhittin; “Parlamentar ve Başkanlık Sistemlerinde Siyasi İktidar ve Bürokrasi İlişkileri ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, **Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt 13, Sayı 1, 2006, ss. 97-119.

TBMM, **Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyon Raporu**, Ankara, Kasım 2008.

TDK, Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&view=bilimsanat&kategori=get=terim&kelimeget=opiat&hngget=md (Erişim Tarihi: 30.06.2015).

TOZLU, Elmas; “TRT'nin ‘Son Çıkış’ını Yeşilay hazırladı!”, http://www.cafesanat.com/?p=content_haberler&gl=televizyon&cl=haberler&i=7017 (Erişim Tarihi: 11.07.2015).

TURGAY, Ergun; **Kamu Yönetimi: Kuram, Siyasa, Uygulama**, 1. Baskı, TODAİE Yayınları, Ankara, 2004.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.

TUİK, “Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2014”, **Haber Bülteni**, Sayı: 16198, Ankara, 2014.

TUBİM, **Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık İle Mücadele 2006 Yılı Ulusal Raporu**, Ankara, 2006.

TUBİM, **Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık İle Mücadele 2007 Yılı Ulusal Raporu**, Ankara, 2007.

TUBİM, **Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık İle Mücadele 2008 Yılı Ulusal Raporu**, Ankara, 2008.

TUBİM, **Türkiye Uyuşturucu Raporu 2009**, Ankara, 2009.

TUBİM, **Türkiye Uyuşturucu Raporu 2010**, Ankara, 2010.

TUBİM, **Türkiye Uyuşturucu Raporu 2011**, Ankara, 2011.

TUBİM, **Türkiye Uyuşturucu Raporu 2012**, Ankara, 2012.

TUBİM, **Türkiye Uyuşturucu Raporu 2013**, Ankara, 2013.

TUBİM, Türkiye Uyuşturucu Raporu 2014, Ankara, 2014.

UTSAM, Yasadışı Kenevir Ekimiyle Mücadele Raporu, Rapor No 28, Polis Akademisi, Ankara, 2013.

UNODC, World Drug Report 2016, United Nations, New York, 2016.

UNODC, World Drug Report 2014, New York, 2014.

USTA, Aydın; “Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış”, **Yasama Dergisi Parlamento Hukuku Özel Sayısı (I)**, Sayı 24, Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2013, ss. 78-102.

Uyuşturucu Maddeler Hakkında Genel Bilgi, **Uyuşturucu ve Kimyasal Maddeler Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü Kaçakçılıkla Mücadele Daire Başkanlığı 2003 Yılı Baskılı Kitapçık**, 2003.

UZBAY, İ. Tayfun; “Bağımlılık Yapan Maddeler ve Özellikleri”, **Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi**, Cilt 18, Sayı 6, 2009, ss. 16-33.

WE ARE SOCIAL, “Special Reports Digital in 2016”, <http://wearesocial.com/uk/special-reports/digital-in-2016> (Erişim Tarihi: 25.07.2016).

YASAMA DERNEĞİ (YASADER), Sivil Toplum İçin Yasama Sürecine Katılım El Kitabı, 2. Baskı, Ankara, 2011.

YEŞİLAY, “Bağımlılık Nedir?”, <http://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/bagimlilik-nedir> (Erişim Tarihi: 05.02.2015).

YEŞİLAY, “Uyuşturucu Maddelerden Korunmak İçin”, **Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı (TBM)**.

YILDIRIM, Esen; **Uyuşturucu Kullanımının Sosyolojik Boyutu Uyuşturucuya Yönelik Talep Azaltımı**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

YILDIZ, Mete ve Mehmet Zahid Sobacı; “Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi Genel Bir Çerçeve”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der. Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, 1. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, Ekim 2013, ss. 16-42.

YILDIZ, Mete, Mehmet Akif Demircioğlu ve Cenay Babaoğlu; “Teaching Public Policy to Undergraduate Students: Issues, Experiences, and Lessons in Turkey”, (**JPAE**) **Journal of Public Affairs Education**, Volume 17, No 3, Summer 2011, ss. 343-365.

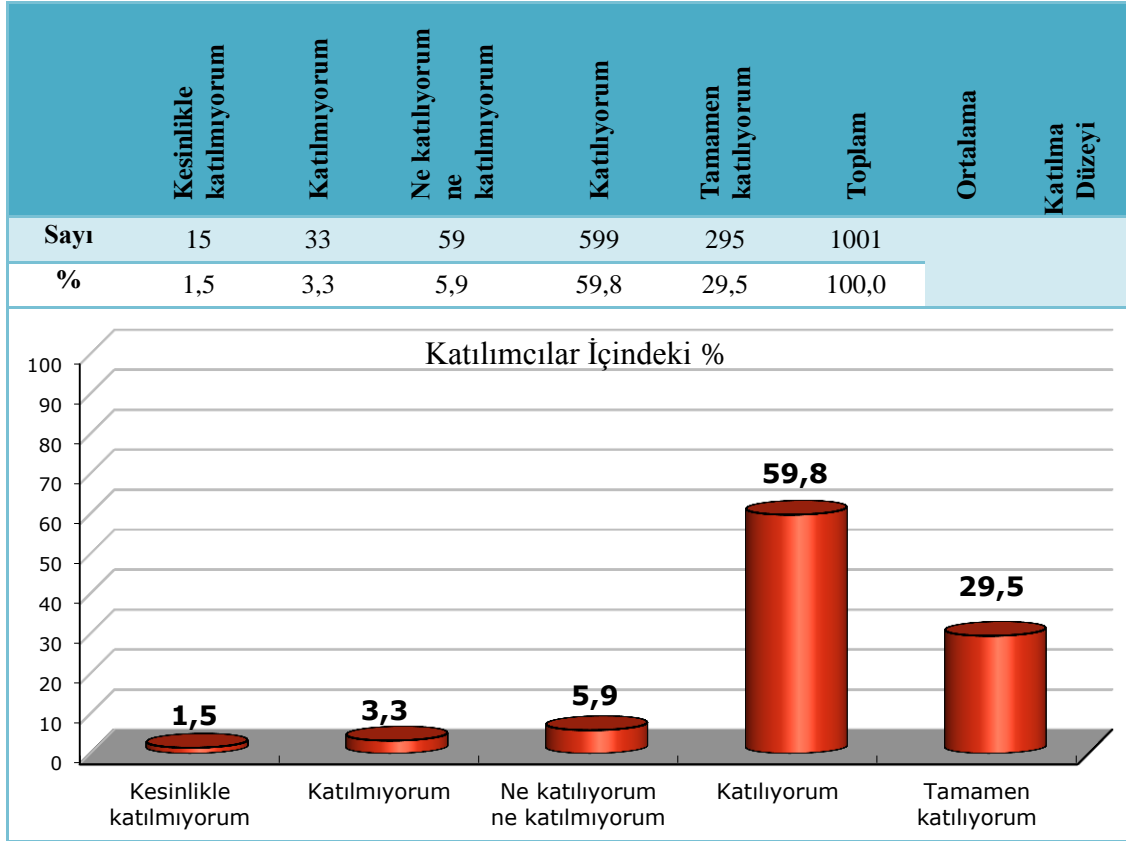
YILMAZ, Osman; “Kanun Tasarılarının Hazırlanması Sürecinde DPT Müsteşarlığının Rolü”, **TBMM Kanun Yapım Süreci Sempozyumu**, Ed. İrfan Neziroğlu ve Fahri Bakırcı, Ankara, 2011, ss. 43-49.

YOKUŞ SEVÜK, Handan; **Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar**, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat 2007.

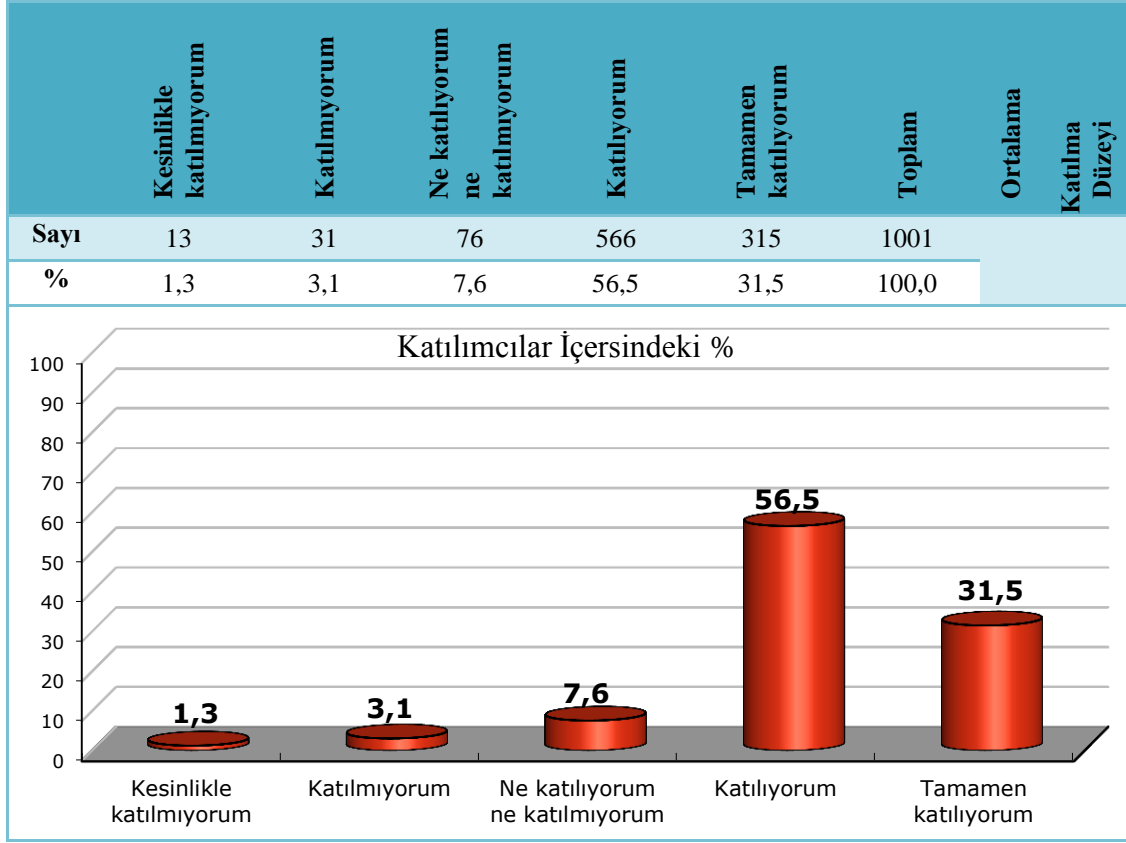
YÜKSEL ACI, Esra; “Küreselleşme Olgusu ve STK'lar”, **Üniversite ve Toplum Dergisi**, Cilt 5, Sayı 1, Mart 2005, ss. 1-8 <http://www.universite-toplum.org/text.php3?id=230> (Erişim Tarihi: 18.05.2015).

Ek Tablolar ve Anket Formu

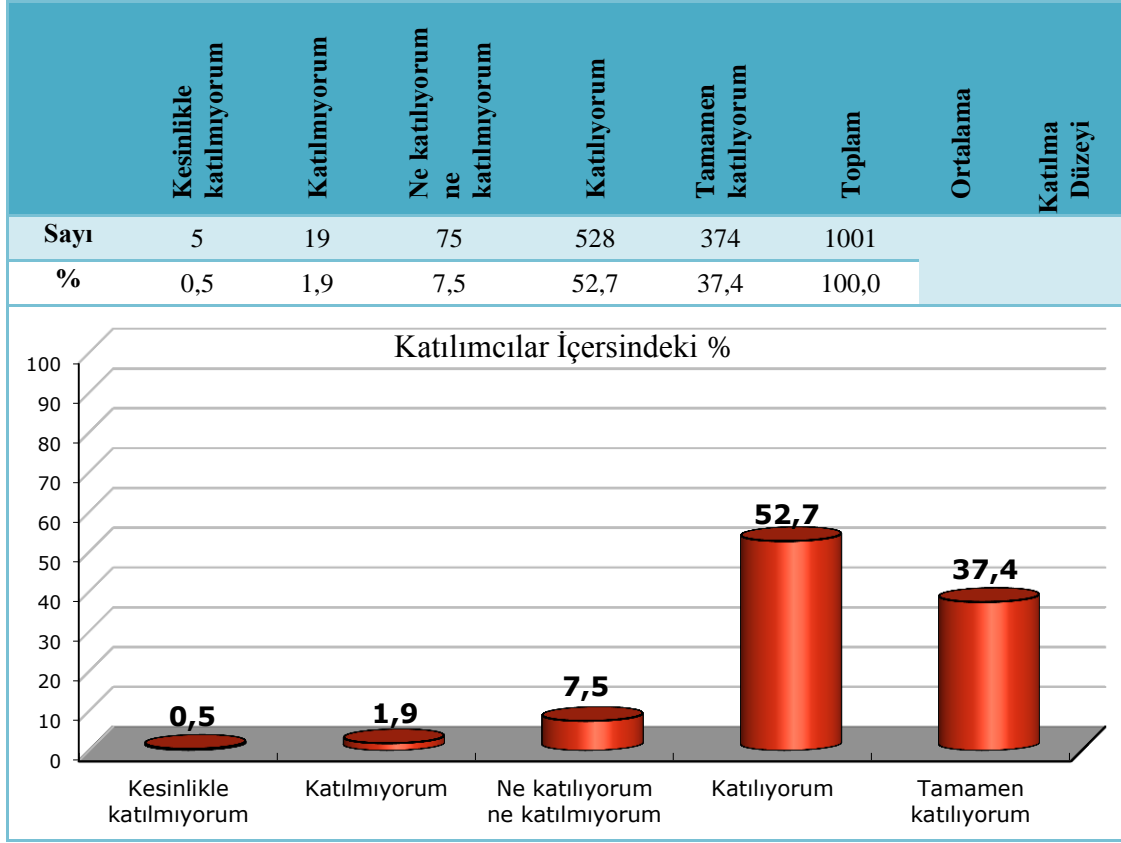
Tablo Ek 3.38. Uyuşturucu İle Mucadeleye Yerel Yönetimler Etkin Bir Biçimde Dâhil Edilmelidir

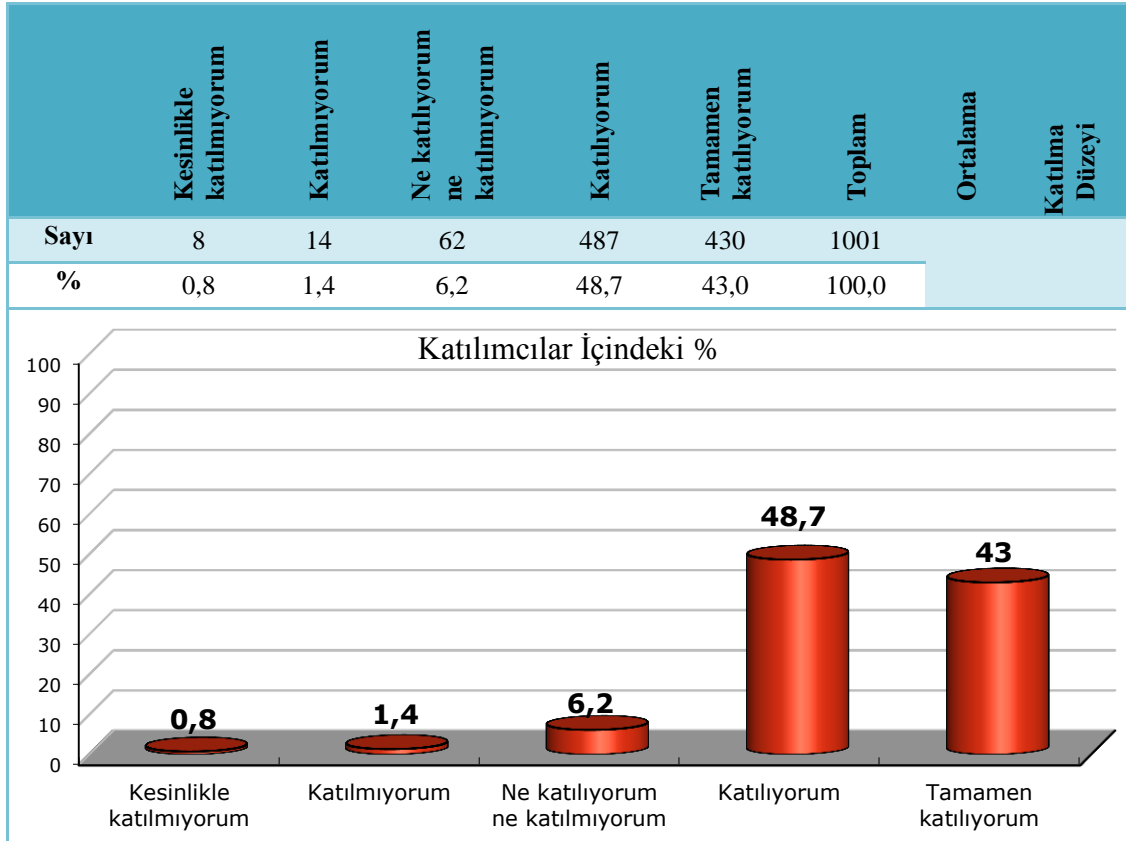
**Tablo Ek 3.39. Başbakanlığa Bağlı Uyuşturucu İle Mücadele Kurumu
Kurulmalıdır**

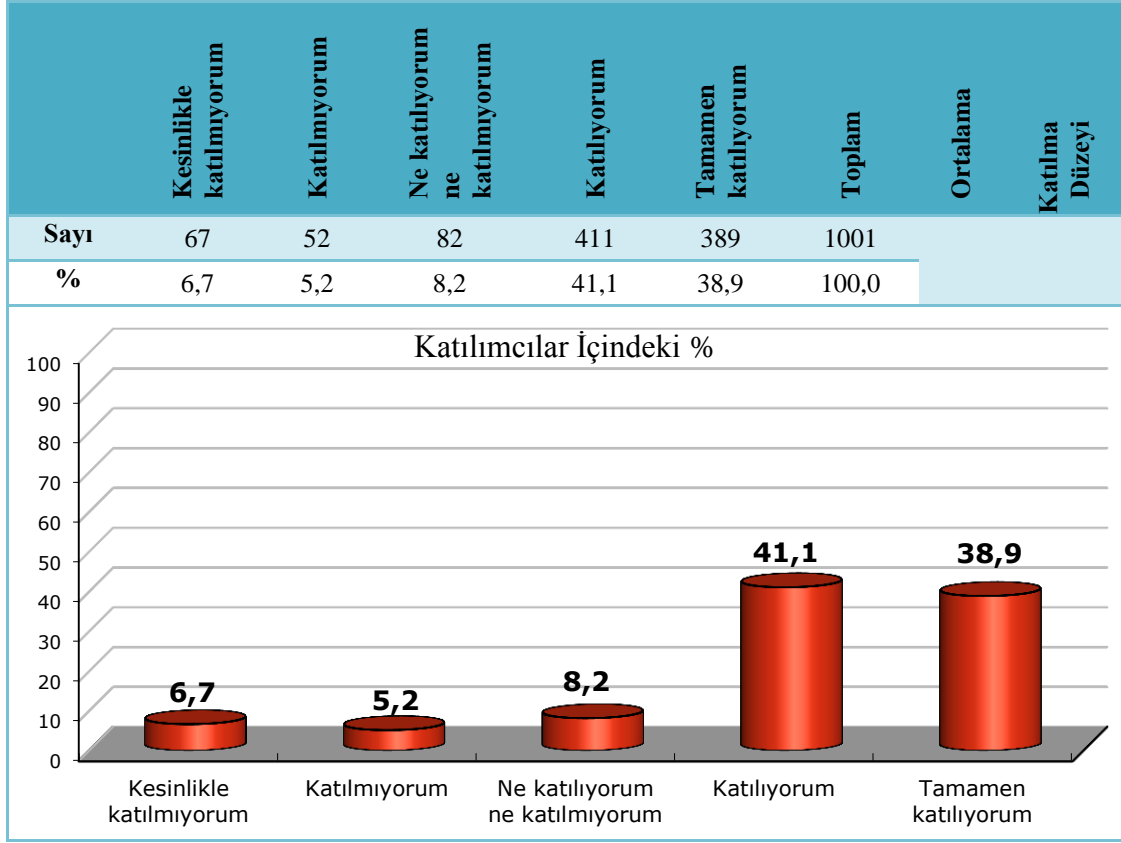
Tablo Ek 3.40. Uyuşturucu İle M¼cadelede STK'lara Destek Olunarak Onlarında S¼rece D¼hil Olması Sağlanmalıdır

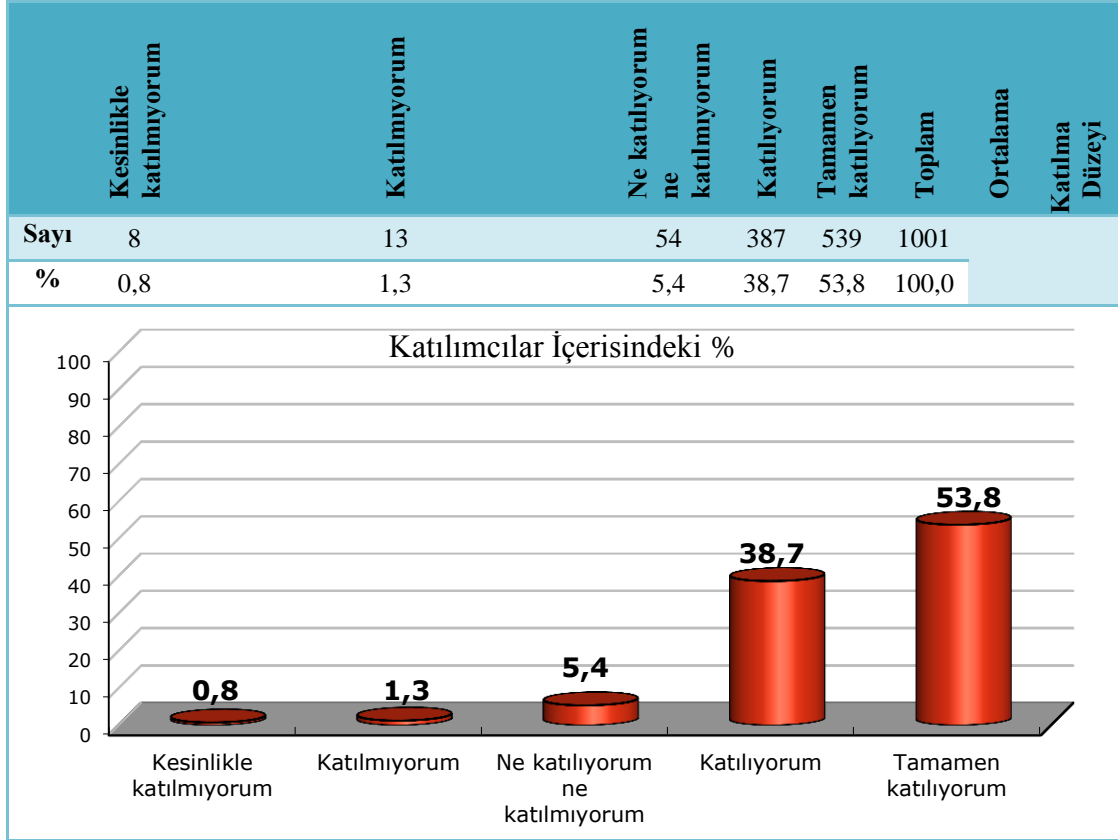
Tablo Ek 3.41. Ara Sıra Geliştirilen Kampanyalar Yerine Bütün Eğitim Kurumlarında Standartlaşmış Arahklarla Farklı Aktiviteler (Tiyatro, Gezi, Seminer vb.) ile Mücadele Konusu Zihinlere Yerleştirilmelidir

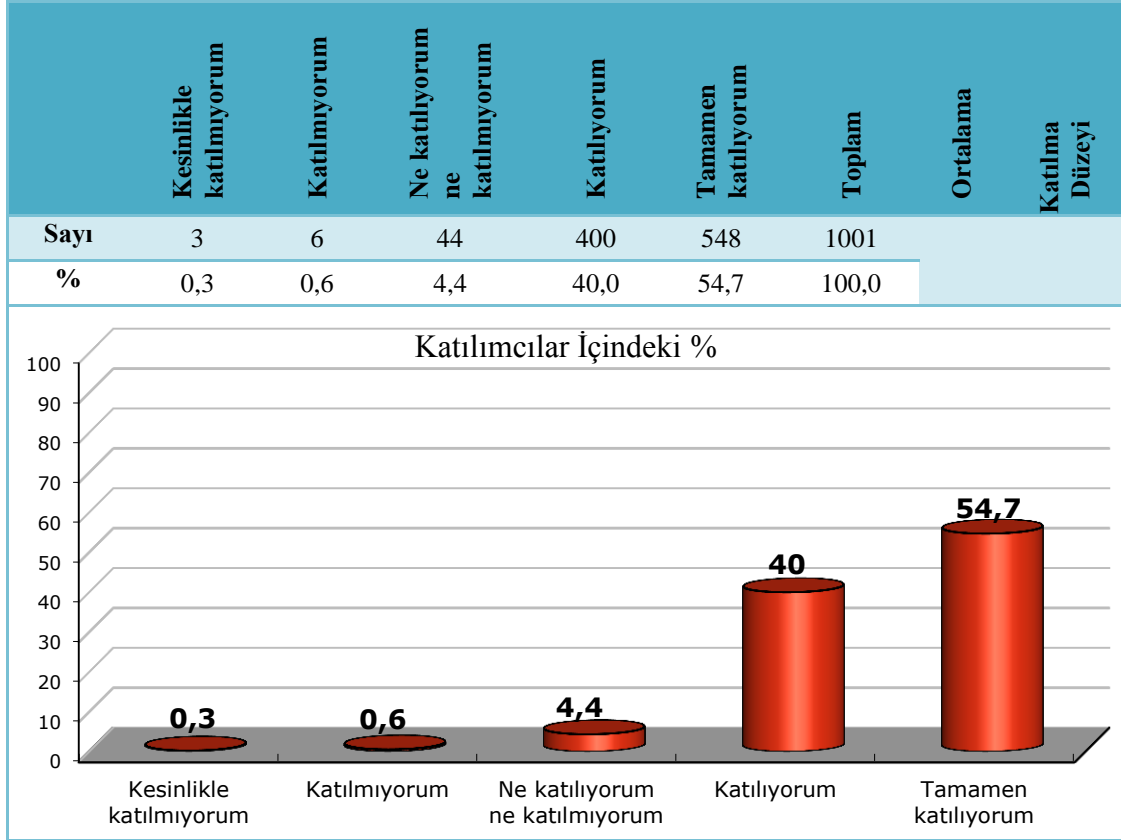
Tablo Ek 3.42. Diyanet İşleri Başkanlığı Mücadele Politikalarında Daha Aktif Rol Almalıdır

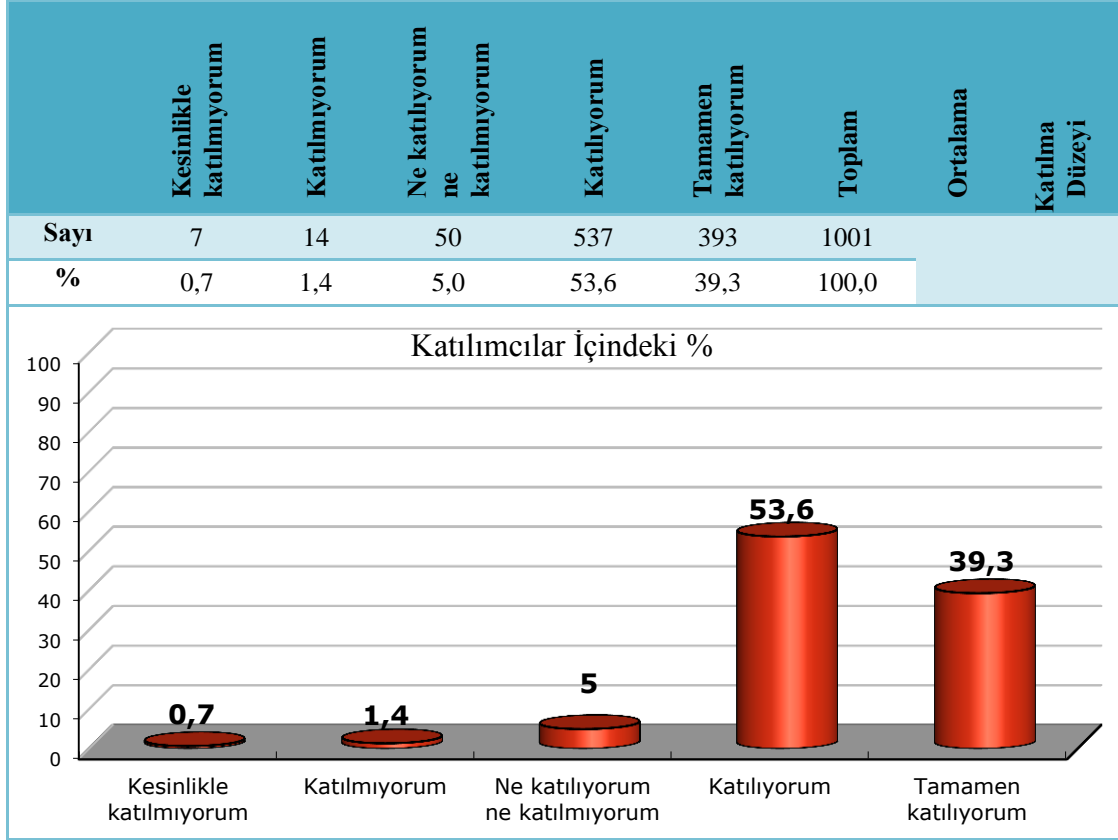
Tablo Ek 3.43. Eğlence Mekânı İşletenlere Uyuşturucu İle Mücadele Eğitimi Verilmeden İşletme Ruhsatı Verilmemelidir

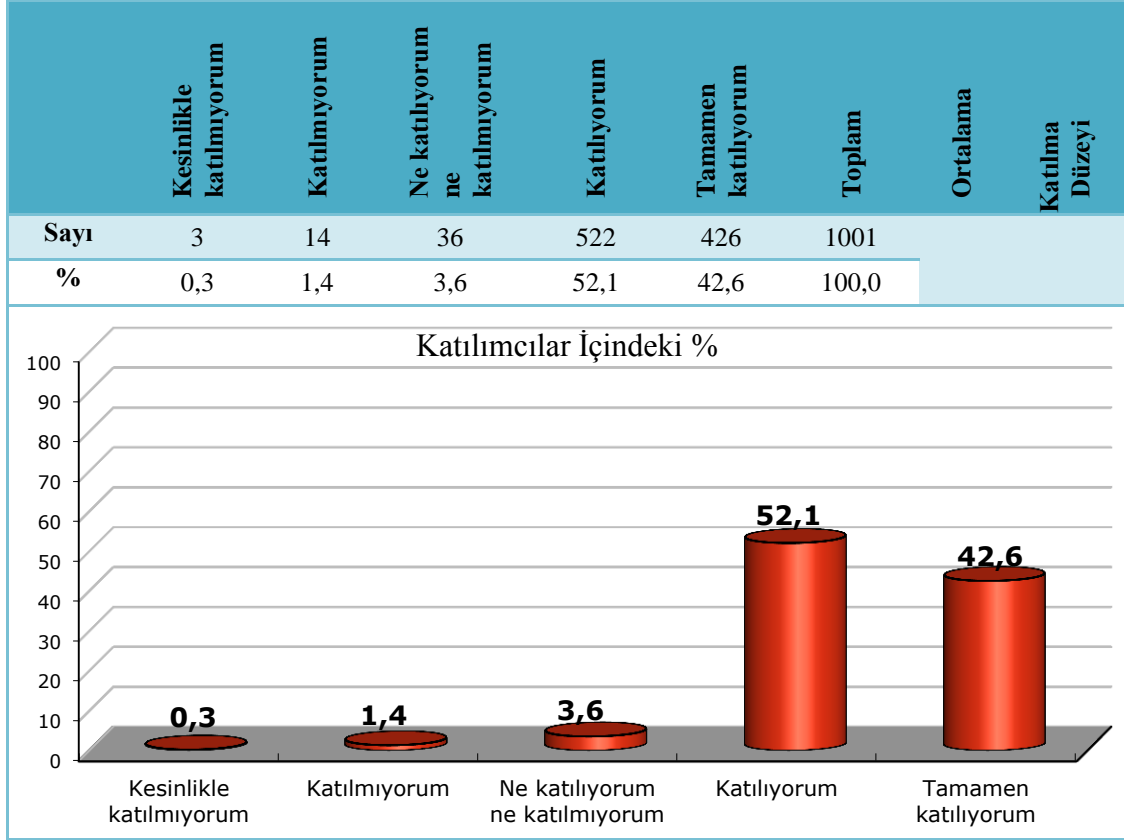
Tablo Ek 3.44. Uyuşturucu Madde Kullananlara, Satanlara vb. Verilen Cezalar Ağırlaştırılmalıdır

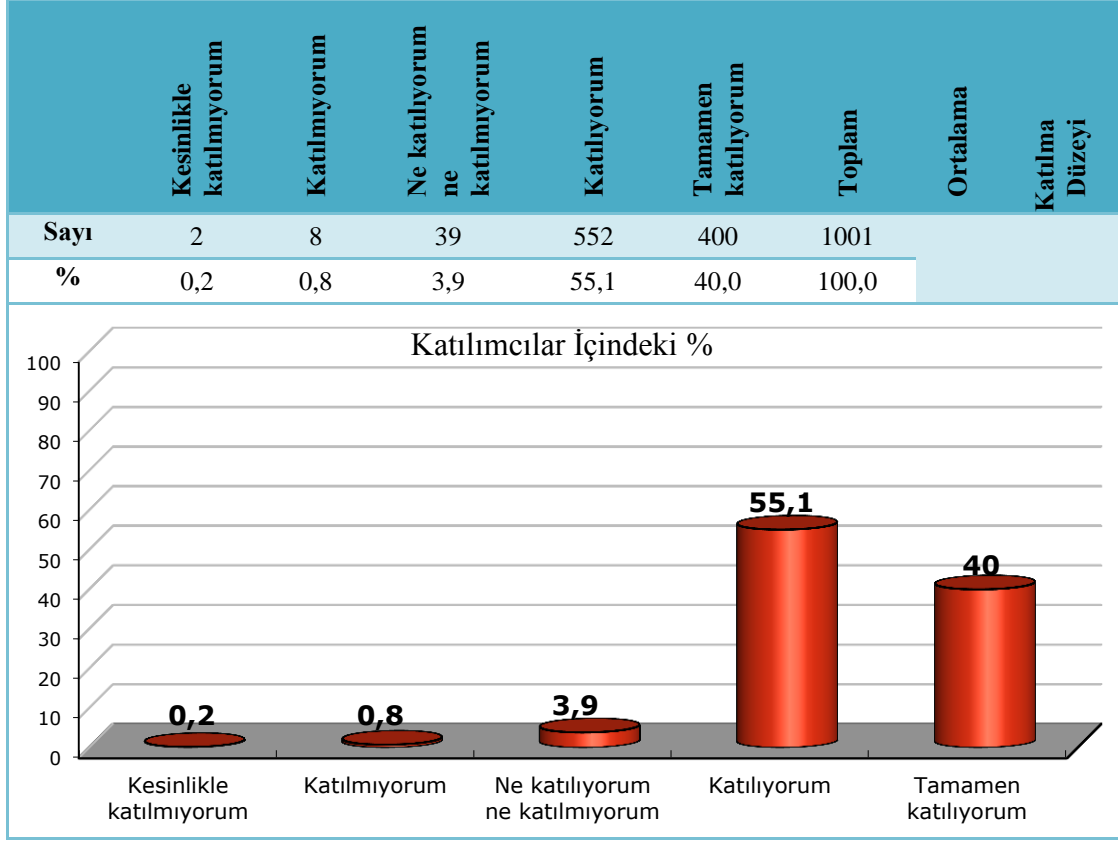
Tablo Ek 3.45. Uyuşturucu ile İlgili Belgesel Filmler Hazırlanmalı ve RTÜK Tarafından Verilen Yayın Durdurma Cezalarında Zorunlu Olarak Bu Belgeseller Yayınlanmalıdır

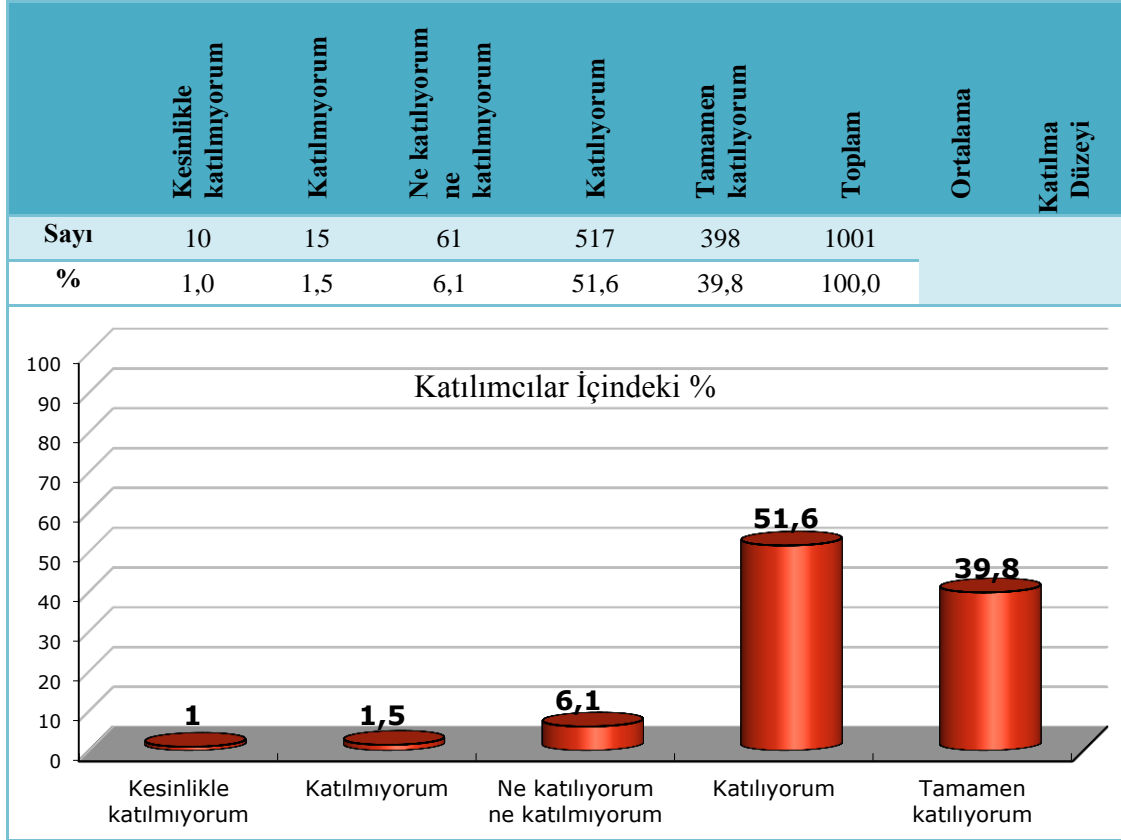
Tablo Ek 3.46. Okullardaki Rehber Öğretmenler Belli Aralıklarla Uyuşturucu ile Mücadele Eğitimlerine Alınarak Öğrencilerin Bilinçlendirilmesi Sağlanmalıdır

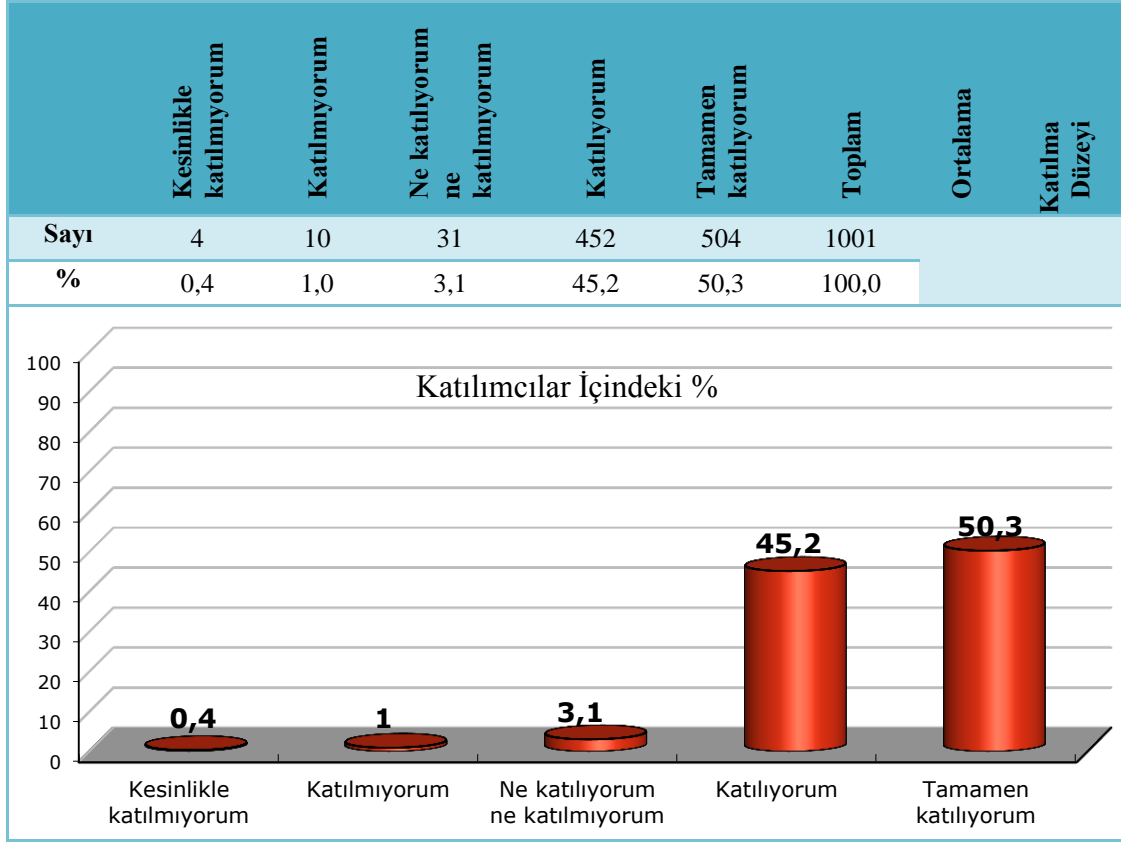
Tablo Ek 3.47. Aile Sağığı Merkezlerinde Çalışan Doktorlara Zorunlu Olarak Uyuşturucu ile Mücadele Eğitimi Verilmelidir

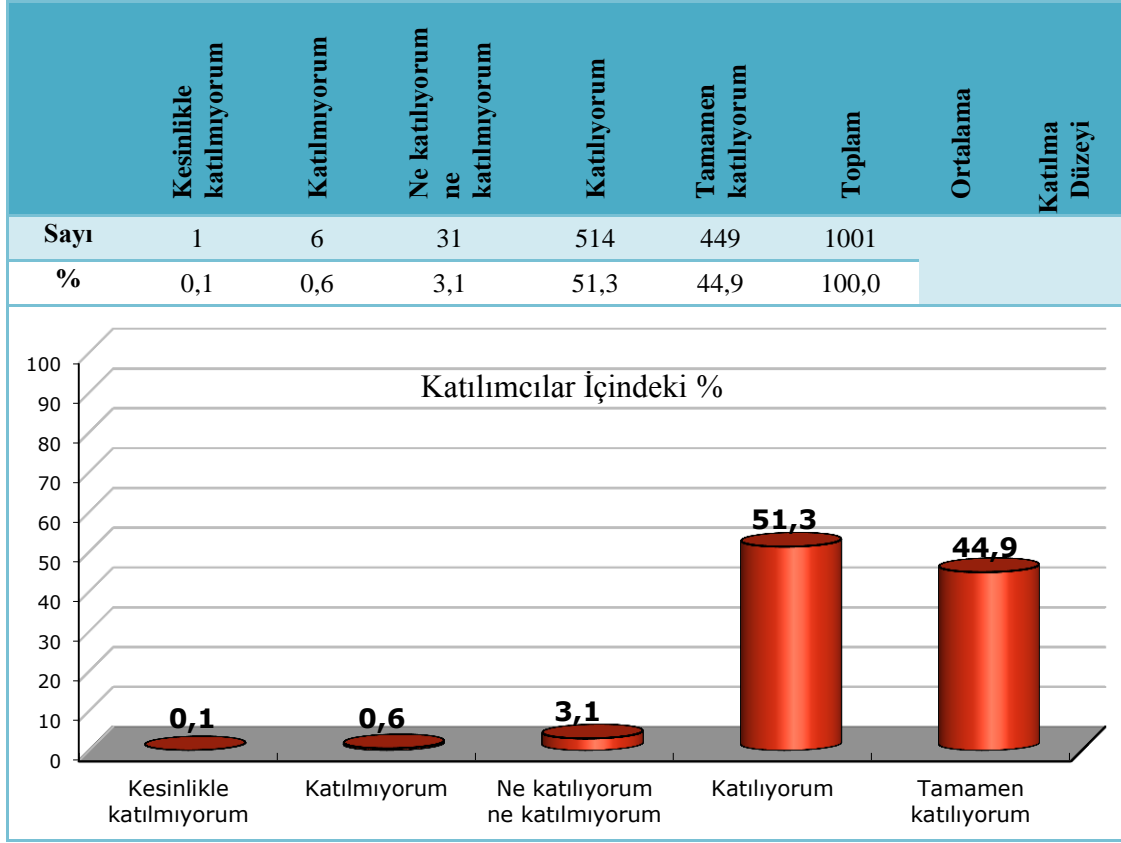
Tablo Ek 3.48. TBMM’de Bir Komisyon Kurularak Mücadele Konusu Yoğun Olarak Gündemde Tutulmalıdır

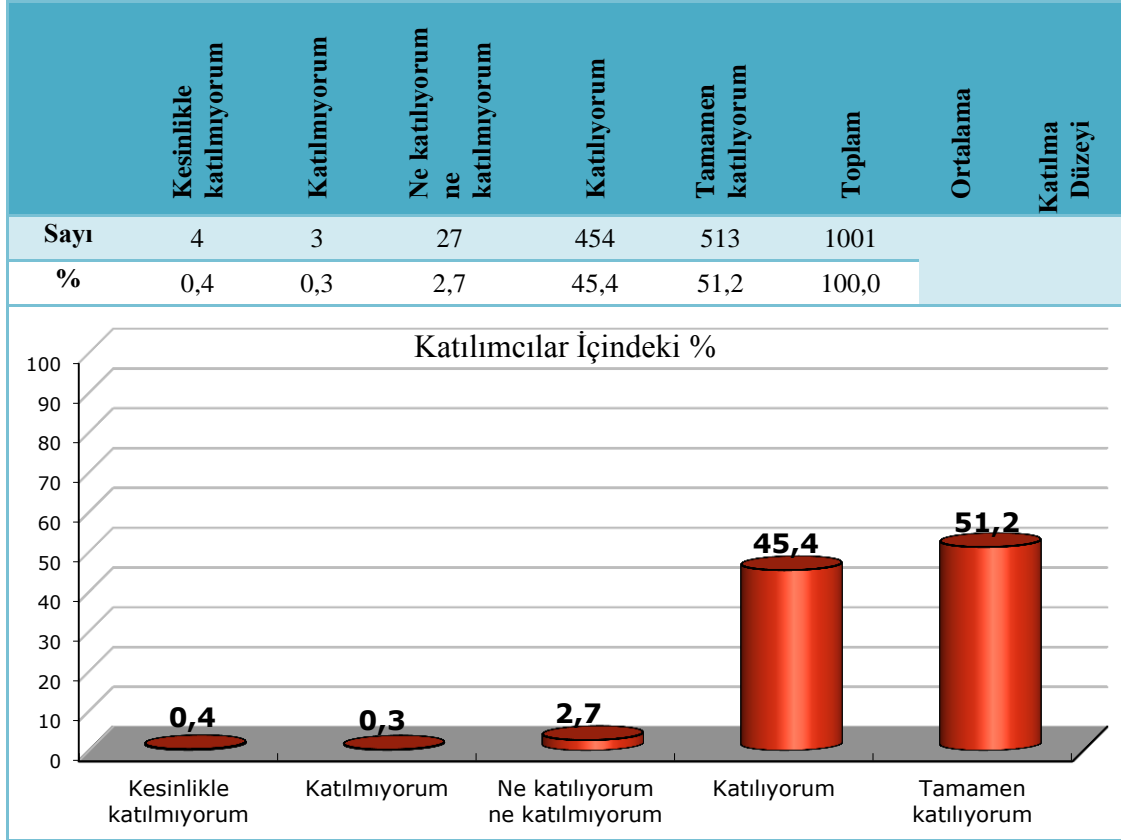
Tablo Ek 3.49. Uyuşturucu Bağımlılarını Tedavi ve Rehabilitasyon Eden Merkezlerin Sayısı Artırılmalıdır

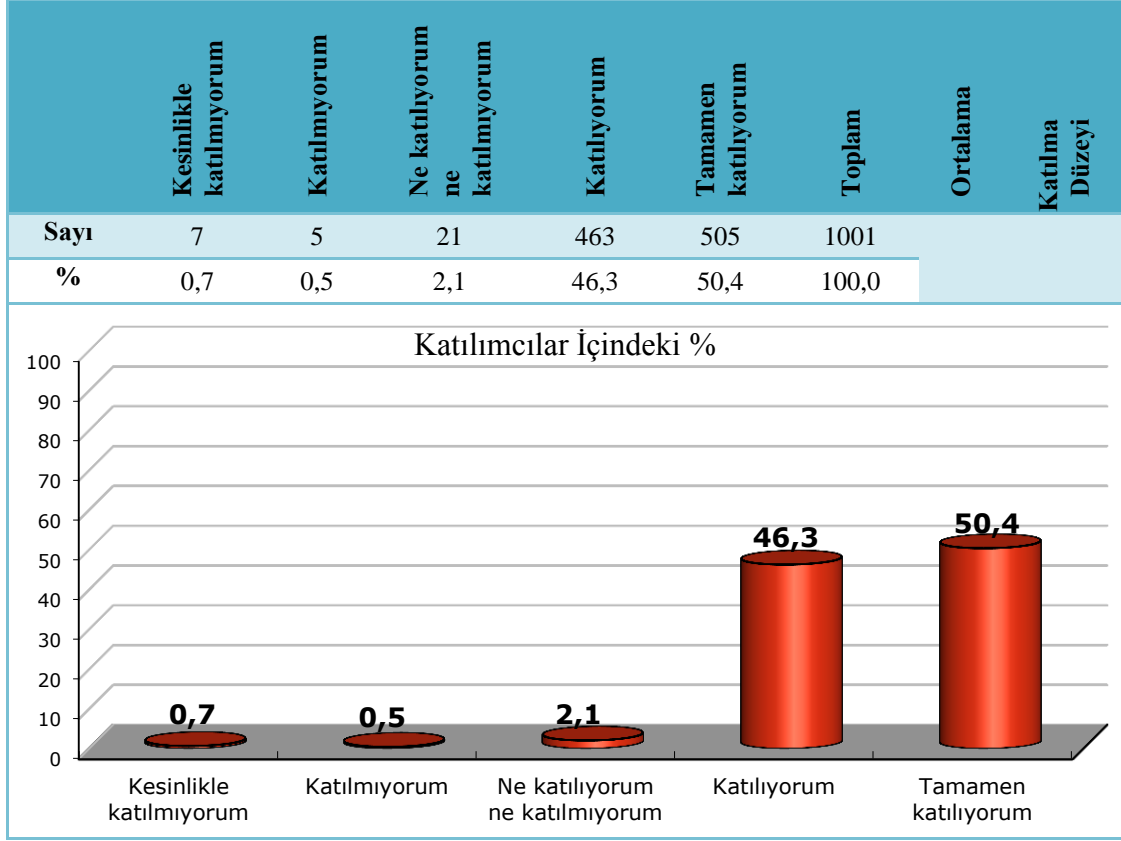
Tablo Ek 3.50. Üniversitelerde Uyuşturucu Bağımlılığı Konusunda Araştırmalar Yapılmalı ve Toplum Bilinçlendirilmelidir

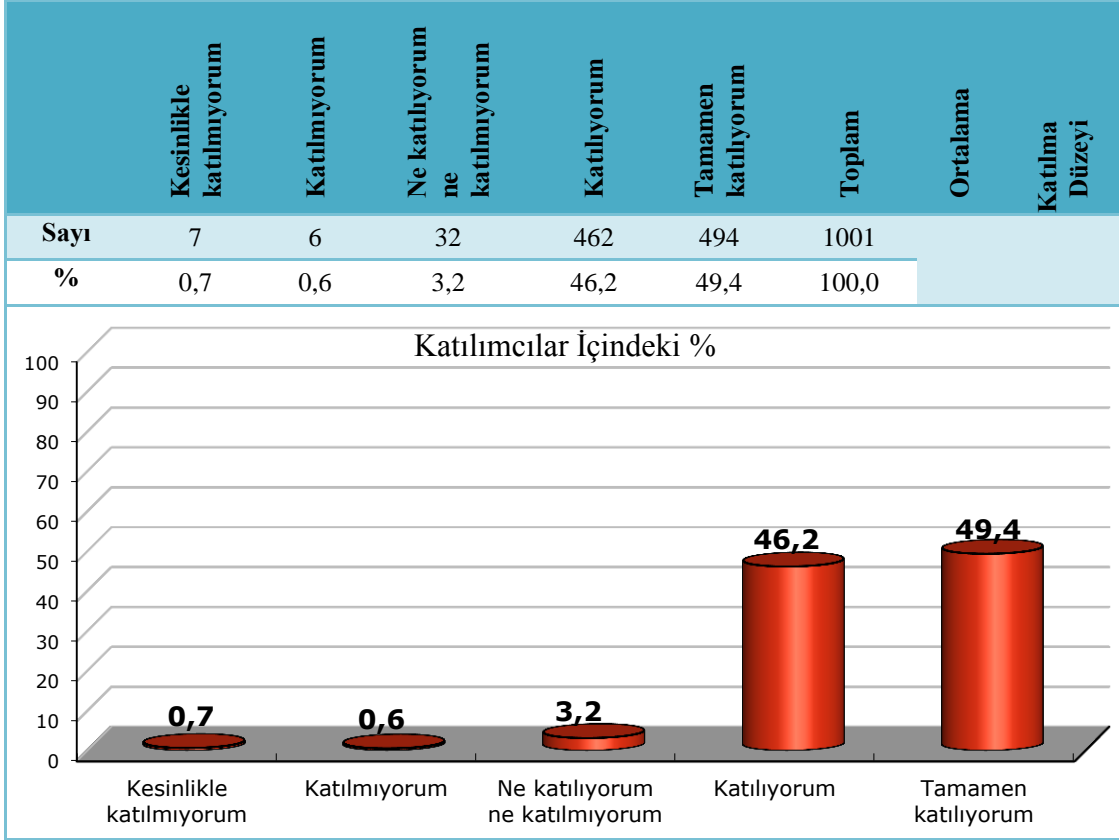
Tablo Ek 3.51. Okullarda Öğrencilere Uyuşturucu Bağımlılığı Konusunda Eğitim Verilmelidir

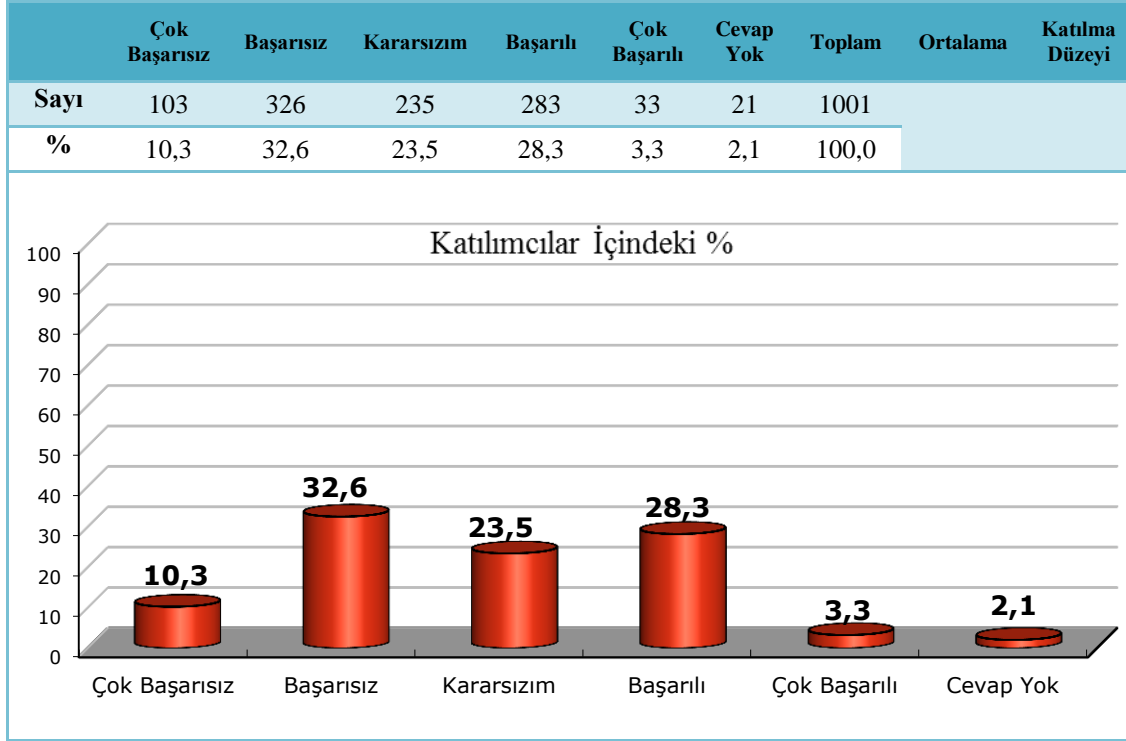
Tablo Ek 3.52. İlk ve Ortaöğretimde Değerler Eğitimi Verilerek Öğrencilere Uyuşturucu Maddelerin Zararları Sık Sık Anlatılmalıdır

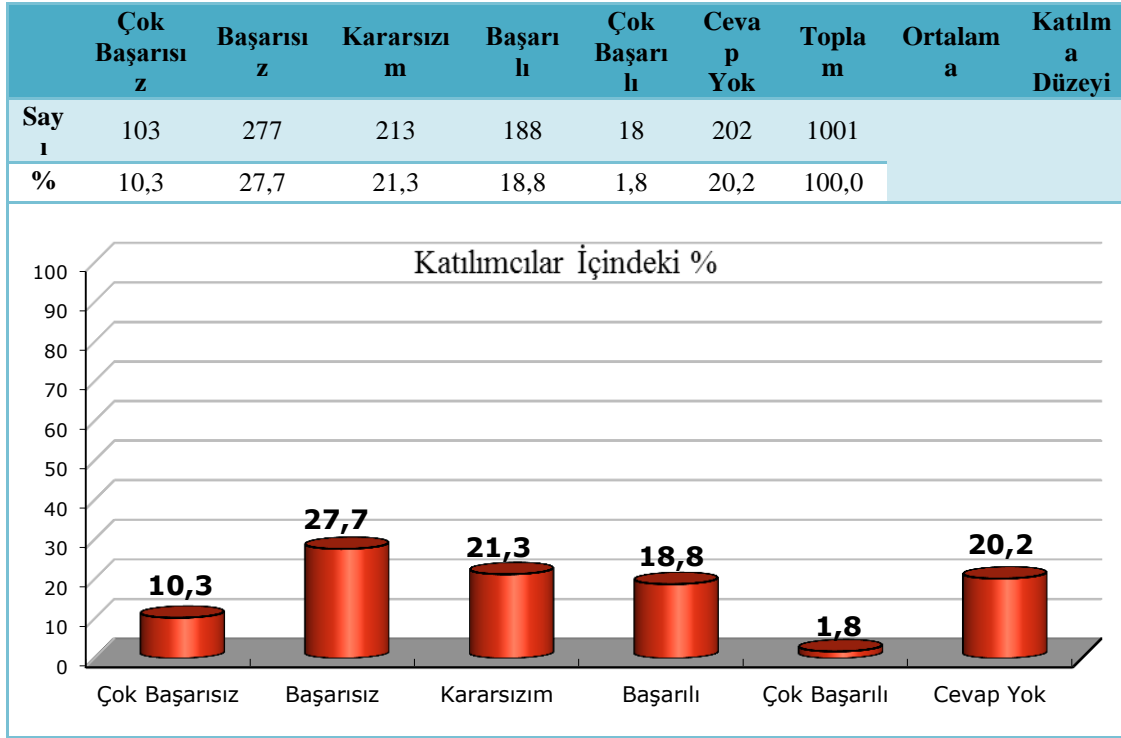
Tablo Ek 3.53. Gençlerin Okul Dışı Boş Vakitlerini Geçirebilecekleri Anlamlı ve Güvenli Aktivite Merkezleri Yetersiz Olduğundan Mücadele Politikaları İşlerlik Kazanmamaktadır

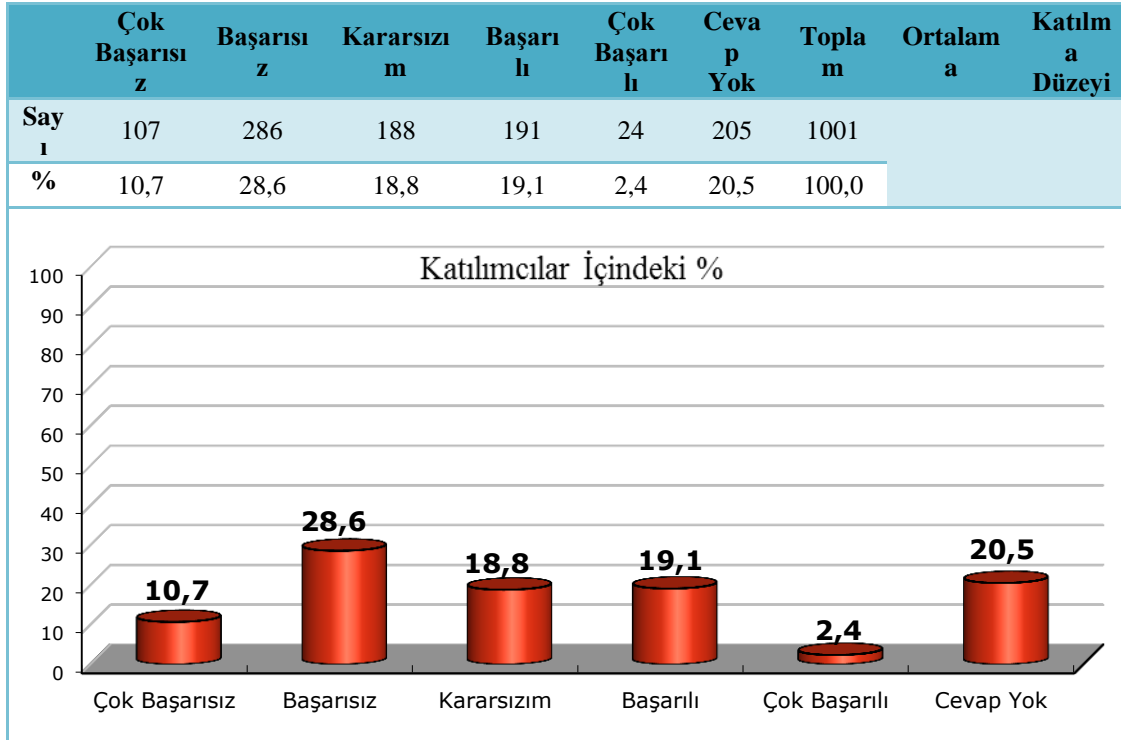
Tablo Ek 3.54. Emniyet Genel Müdürlüğü'nü Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?

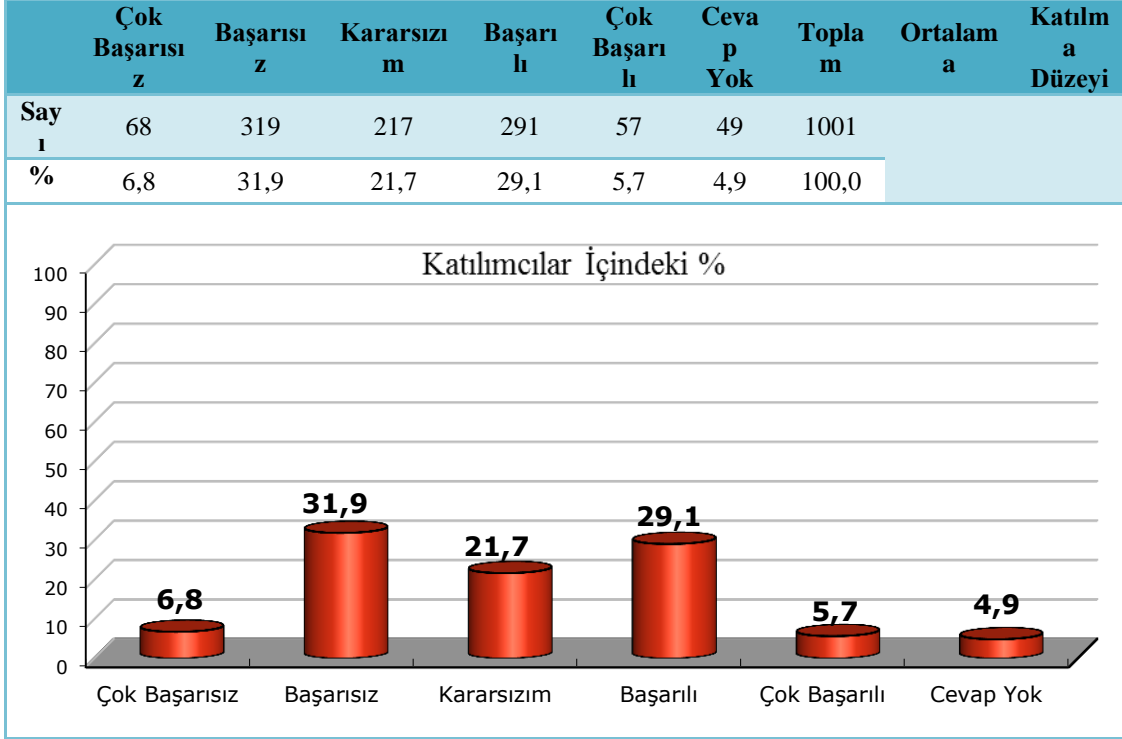
Tablo Ek 3.55. Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi'ni Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mucadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?

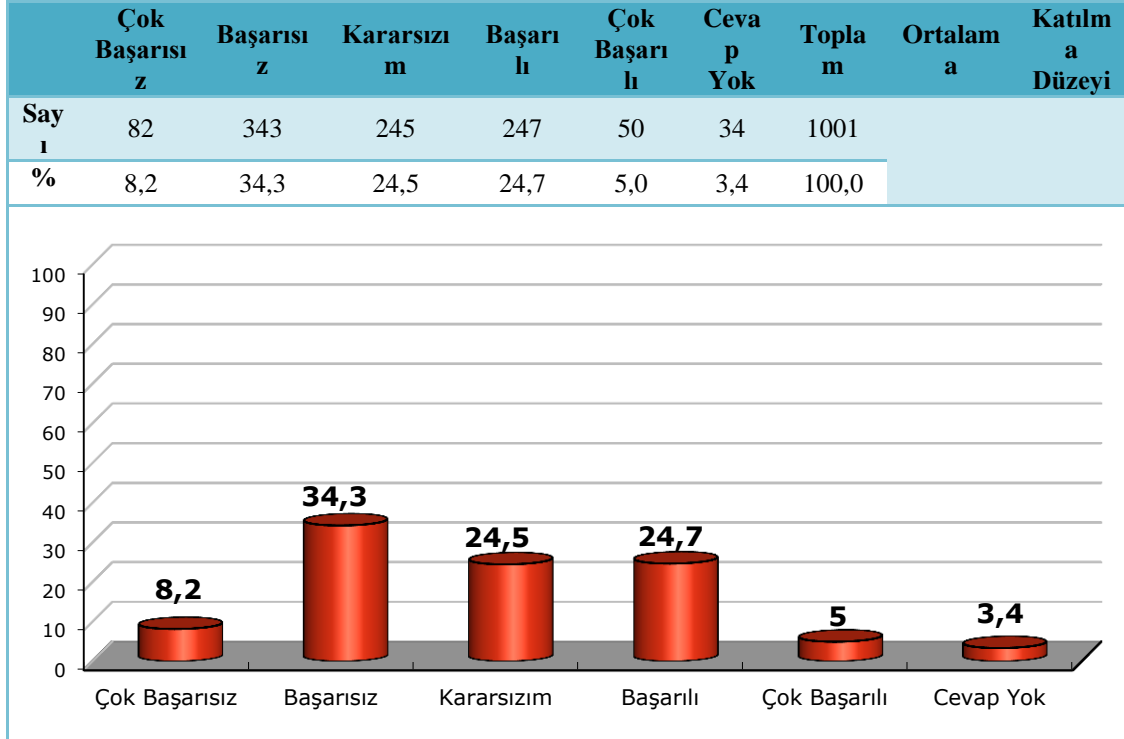
Tablo Ek 3.56. Türkiye Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi'ni Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?

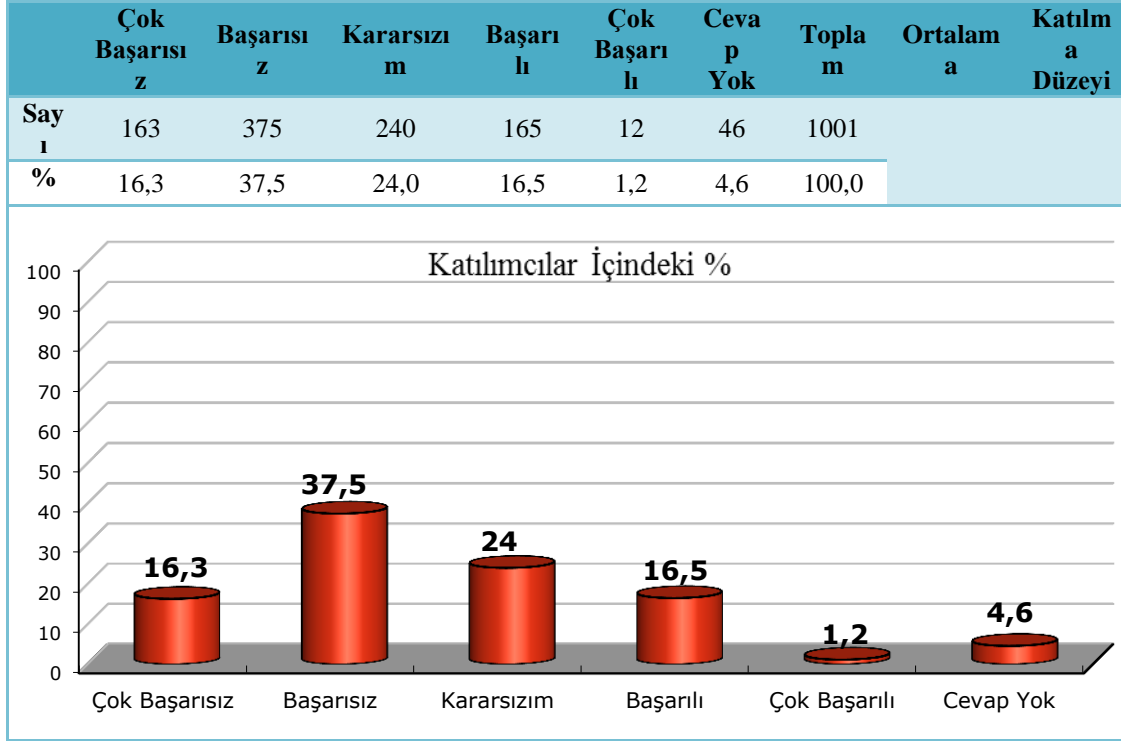
Tablo Ek 3.57. Jandarma Genel Komutanlığı'nı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?

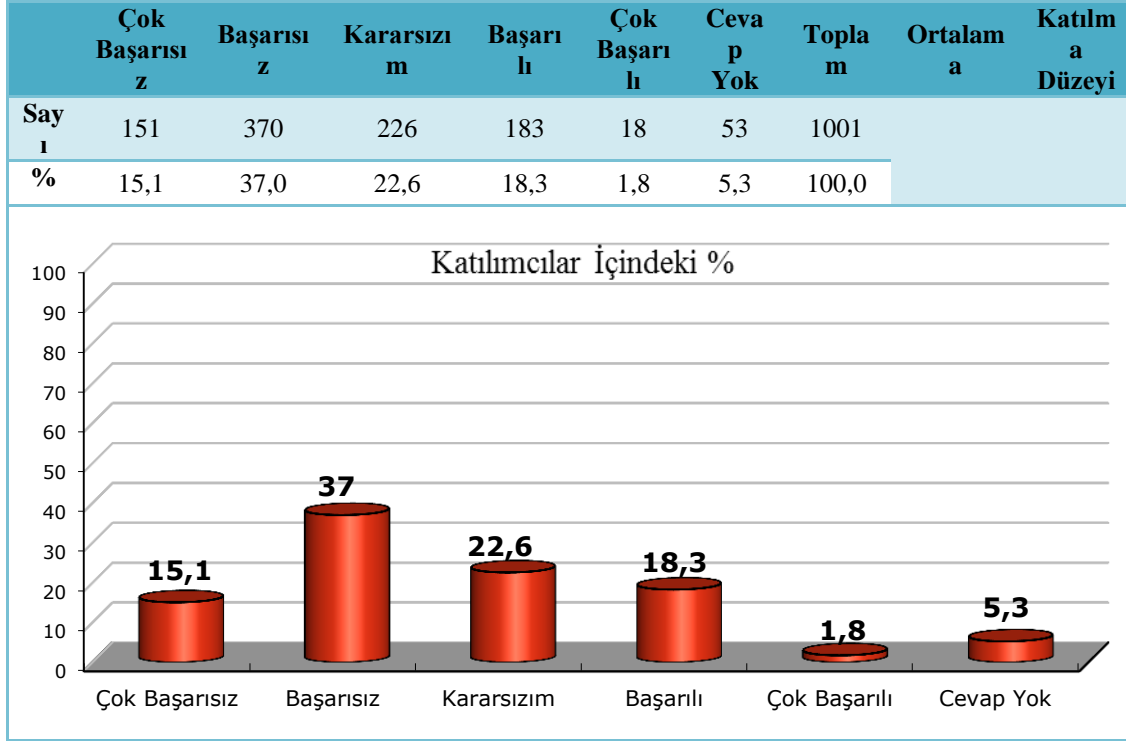
Tablo Ek 3.58. Sağlık Bakanlığı'nı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?

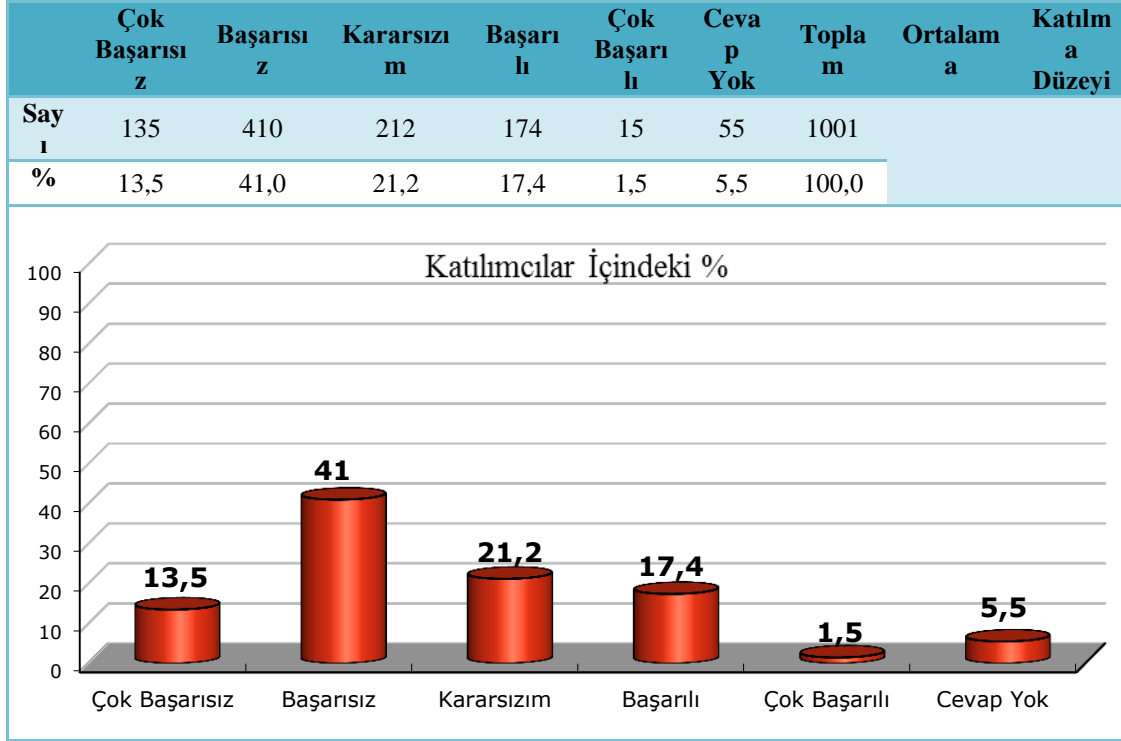
Tablo Ek 3.59. Milli Eğitim Bakanlığı'nı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?

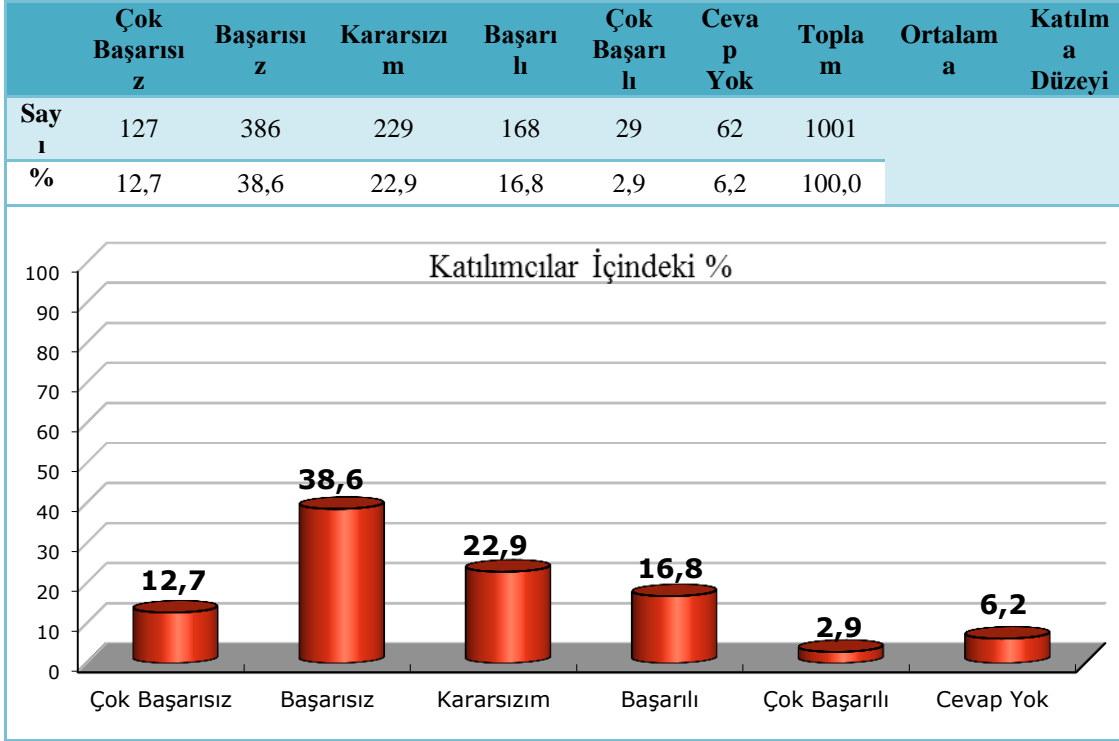
Tablo Ek 3.60. Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mucadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?

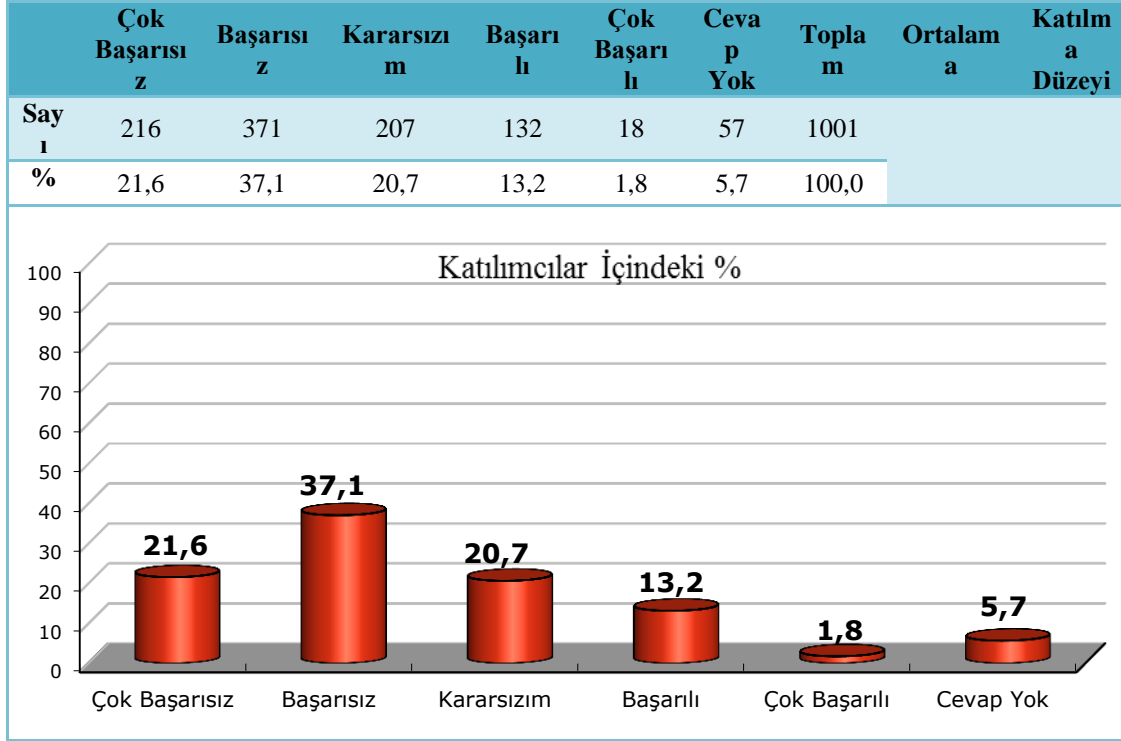
Tablo Ek 3.61. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?

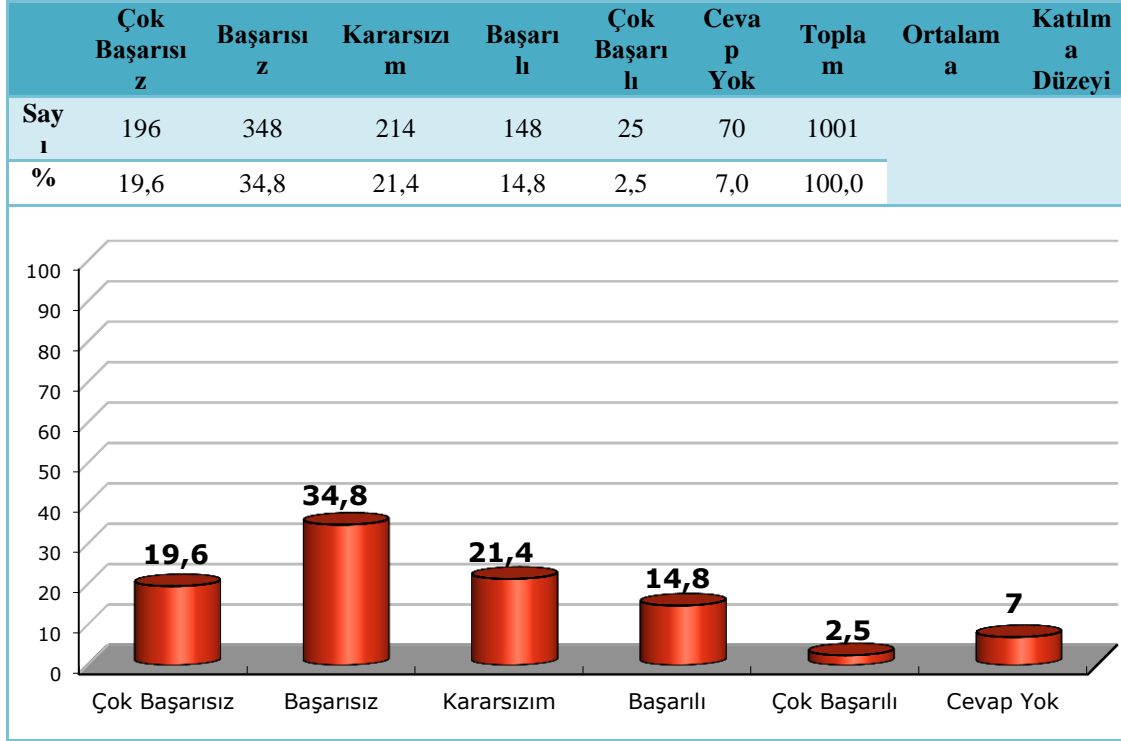
Tablo Ek 3.62. Adalet Bakanlığı'nı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?

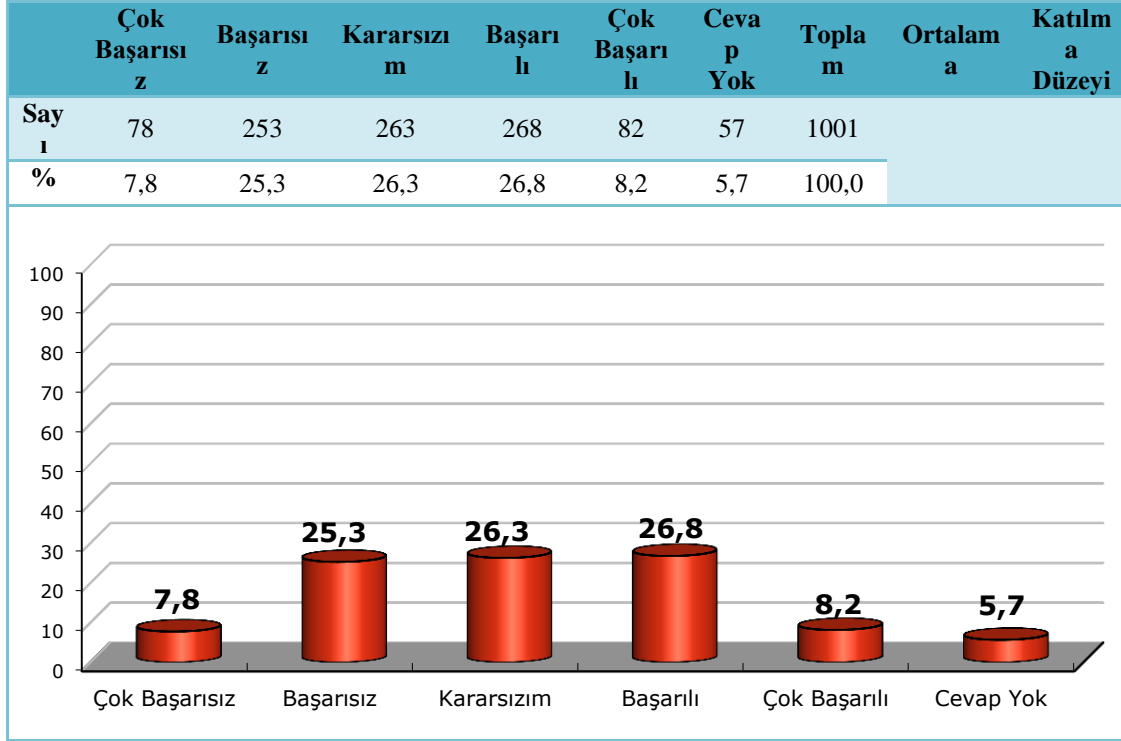
Tablo Ek 3.63. TRT'yi Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?

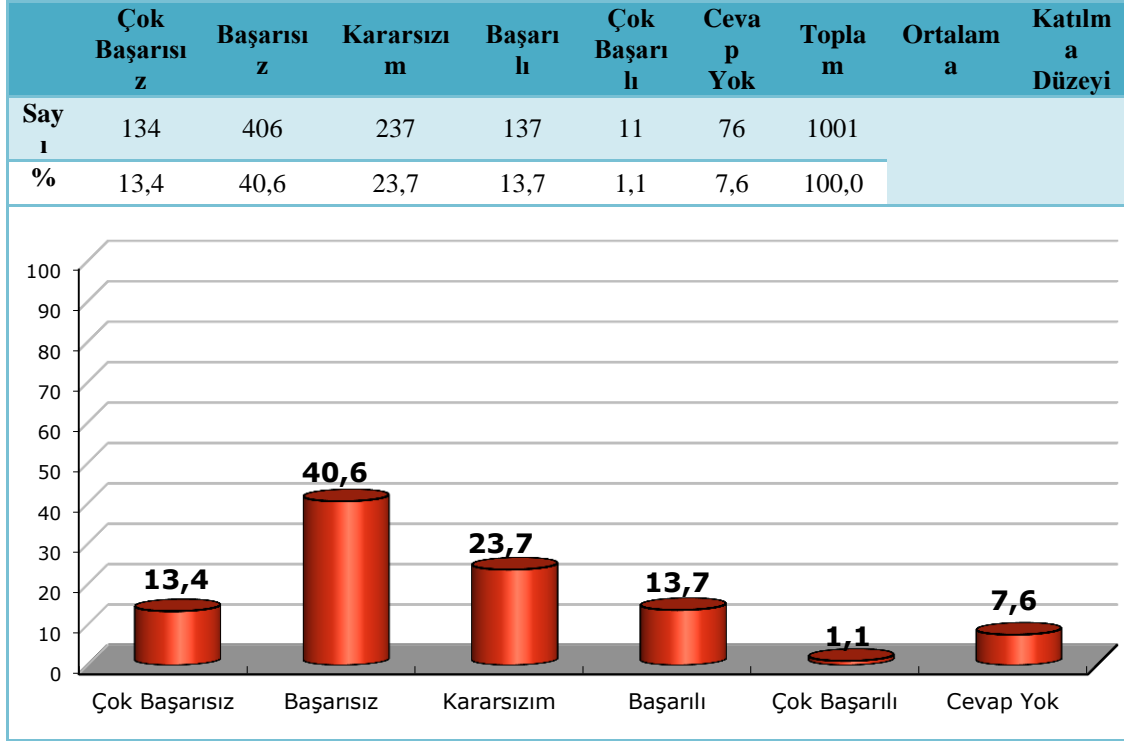
Tablo Ek 3.64. Diyanet İşleri Başkanlığı'nı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?

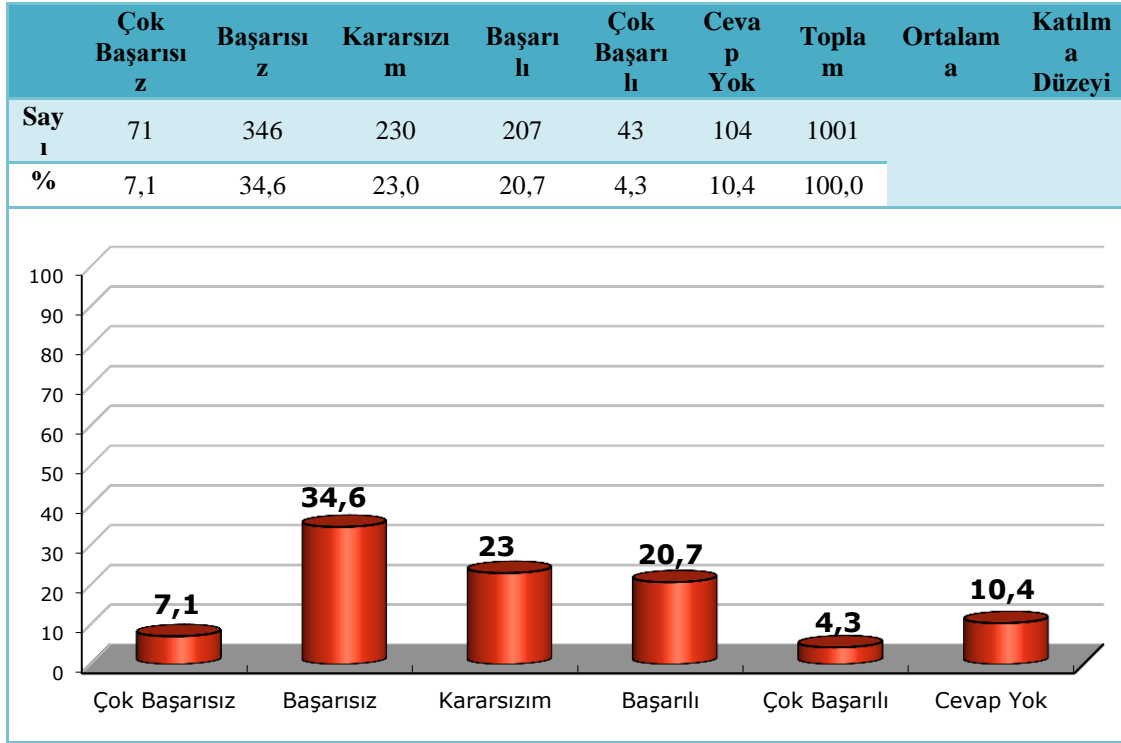
Tablo Ek 3.65. Yeşilay'ı Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?

Tablo Ek 3.66. Belediyeleri Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı Buluyorsunuz?

**Tablo Ek 3.67. Sivil Toplum Kuruluşlarını (Dernekler, Vakıflar, vb.)
Uyuşturucu ve Bağımlılıkla Mücadele Konusunda Ne Kadar Başarılı
Buluyorsunuz?**

Anket Formu

Görüşülen Kişinin;

D1. Cinsiyeti

1 ( ) Erkek 2 ( ) Bayan

D2. Yaşı

1 ( ) 18-24 2 ( ) 25-34 3 ( ) 35-44
4 ( ) 45-54 5 ( ) 55 ve üstü

D3. Medeni Durum

1 ( ) Evli 2 ( ) Bekâr 3 ( ) Eşinden Ayrı

D4. Eğitim Durumu

1 ( ) Okur-yazar 4 ( ) Lise
2 ( ) İlkokul 5 ( ) Üniversite
3 ( ) Ortaokul 6 ( ) Lisansüstü

D5. Mesleği

1 ( ) Öğretmen/Öğretim Üyesi
2 ( ) Özel sektörde Orta/Üst düzey yönetici
3 ( ) Özel sektör çalışanı
4 ( ) İşçi
5 ( ) Küçük Esnaf/Zanaatkar
6 ( ) Tüccar/İş adamı/Sanayici
7 ( ) Kamuda Orta/Üst düzey yönetici
8 ( ) Devlet Memuru
9 ( ) Serbest meslek erbabı (Avukat, Doktor, Mühendis vb.)
10 ( ) Çiftçi/Ziraatçı/Hayvancı
11 ( ) Öğrenci
12 ( ) Emekli
13 ( ) Ev Hanımı
14 ( ) İşsiz/İş arıyor
15 ( ) Diğer (Yazınız).....

D6. Gelir Durumu

1 ( ) 0- 2000 TL 3 ( ) 4001-6000 TL
2 ( ) 2001-4000 TL 4 ( ) 6001 TL ve üzeri

S1. Sizce uyuşturucu bağımlılığı aşağıdakilerden en çok hangisiyle ifade edilebilir? (En fazla üç seçenek işaretlenebilir)

1 ( ) Sağlık sorunudur 2 ( ) Ahlaki bir sorundur
3 ( ) Dini bir sorundur 4 ( ) Eğitim sorunudur
5 ( ) Toplumsal bir sorundur 6 ( ) Güvenlik sorunudur
7 ( ) Bu bir suç değildir

S2. Sizce uyuşturucu maddeyle ilk kez nerede tanışılmaktadır? (Birden çok seçenek işaretlenebilir)

1 ( ) Aile ortamında
2 ( ) Üniversitede
3 ( ) Eğlence mekânlarında
4 ( ) İlköğretim ve lisede
5 ( ) Arkadaş çevresinde
6 ( ) Sokakta kullanıcılar arasında
7 ( ) Diğer(lütfen belirtiniz).....

S3. Akrabalarınızda veya yakın çevrenizde uyuşturucu bağımlısı veya uyuşturucu kullanan biri var mı?

1 ( ) Evet çevremde var 2 ( ) Hayır, yok

S4. Bugüne kadar hiç uyuşturucu bağımlısı bir kişiyle daha önce karşılaştınız mı?

1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır

S5. Bir yakınınızın, akrabanızın veya arkadaşınızın uyuşturucu bağımlısı olduğunu öğrenseniz ne yaptınız? (Sadece bir seçeneği işaretleyiniz)

1 ( ) Çok kızardım
2 ( ) Önemsmezdim
3 ( ) Polise haber verirdim
4 ( ) Ayıplayarak gizlerdim
5 ( ) Hastaneye götürürdüm
6 ( ) AMATEM, ÇAMATEM gibi bir sağlık kuruluşuna götürürdüm
7 ( ) Şiddet uygulardım (Dövmek, eve hapsetmek vb.)
8 ( ) Zararlarını anlatarak kullanmamasını tavsiye ederdim
9 ( ) Ne yapacağımı maalesef bilmiyorum

S6. Bugüne kadar herhangi bir uyuşturucu ya da uyarıcı bir madde kullandınız mı? (Sigara ve alkol hariç)

1 ( ) Hayır hiç kullanmadım
2 ( ) Evet, bir kez kullandım
3 ( ) Evet, birkaç kez kullandım

S7. Bireylerin uyuşturucu maddeye başlama nedenleri Sizce aşağıdakilerden hangisidir? (En fazla üç seçenek işaretlenebilir)

1 ( ) Merak
2 ( ) Bozuk aile ilişkileri
3 ( ) Yanlış arkadaş çevresi
4 ( ) Eğlence amaçlı
5 ( ) Daha enerjik olabilmek için
6 ( ) Farklı görünme isteği
7 ( ) Bağımlılık konusundaki yanlış inanışlar
8 ( ) Yaşam stresleri (göç, işsizlik vs)
9 ( ) Ailede kullanan birinin varlığı
10 ( ) Korku
11 ( ) Özentisi
12 ( ) Diğer (belirtiniz) .....

S8. Sizce ülkemizde uyuşturucu ile yeterince/etkin mücadele ediliyor mu?

1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır

S9. Sizce ülkemizde uyuşturucu ile mücadelede nasıl bir kamu politikası daha etkin olur? (Sadece bir seçenek işaretleyiniz)

1 ( ) Uyuşturucunun satılmamasına (arzına) yönelik mücadele politikaları
2 ( ) Talep azaltımına (önleme) yönelik politikalar
3 ( ) Tedavi edici politikalar
4 ( ) Rehabilitasyon (topluma yeniden kazandırma) politikaları
5 ( ) Ceza oranlarını artıran politikalar

S10. Şimdiye kadar kaç kez Gazete, TV, Radyoda uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili reklam ya da tanıtım filmi ile karşılaştınız?

1 ( ) Hiç karşılaşmadım 2 ( ) Bir iki kez 3 ( ) Üç ve daha fazla

S11. Şimdiye kadar kaç kez uyuşturucu maddelerin zararları ile ilgili konferans, seminer ya da eğitim programına katıldınız?

1 ( ) Hiç katılmadım 2 ( ) Bir iki kez 3 ( ) Üç ve daha fazla

S12. Sizce ülkemizde kamu kurumları uyuşturucu bağımlılığını önlemek için yeterince düzenleme ve çalışma yapmakta mıdır?

1( ) Evet 2( ) Hayır 3( ) Evet, yapılmakta ancak yeterli değildir

S13. Sizce; aşağıdakilerden hangileri uyuşturucu ile mücadelede alınması gereken önlemler arasındadır. (En fazla üç seçenek işaretlenebilir)

- 1( ) Okullarda gençlerin bu konuda bilinçlendirilmeleri
 2( ) Devlet tarafından toplumu bilinçlendirici politikaların izlenmesi
 3( ) Yasak ve cezalara ağırlık verilmesi
 4( ) Kolluk birimlerince önleyici tedbirlerin alınması
 5( ) Yazılı ve görsel medyada bilinçlendirici yayınlara yer verilmesi
 6( ) Madde bağımlılığının bir suç değil, sağlık sorunu olarak görülmesi
 7( ) Ailelere bu alanda bilgilendirme yapılması
 8( ) Toplumsal bilinç ve duyarlılık oluşturulmalı

S14. Daha önce Uyuşturucu İle Mücadele Danışma ve Destek Hattı "Alo 191"i hiç duymuş muydunuz?

1( ) Evet, duydum 2( ) Hayır duymadım

S15. Aşağıdaki kurum ve kuruluşları uyuşturucu ve bağımlılıkla mücadele konusunda ne kadar başarılı buluyorsunuz?

	Çok Başarısız	Başarısız	Kararsızım	Başarılı	Çok Başarılı	Bilmiyorum/ Fikrim Yok
1 Emniyet Genel Müdürlüğü	1	2	3	4	5	6
2 Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi	1	2	3	4	5	6
3 Türkiye Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Akademisi	1	2	3	4	5	6
4 Jandarma Genel Komutanlığı	1	2	3	4	5	6
5 Sağlık Bakanlığı	1	2	3	4	5	6
6 Milli Eğitim Bakanlığı	1	2	3	4	5	6
7 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	1	2	3	4	5	6
8 Gençlik ve Spor Bakanlığı	1	2	3	4	5	6
9 Adalet Bakanlığı	1	2	3	4	5	6
10 TRT	1	2	3	4	5	6
11 Diyanet İşleri Başkanlığı	1	2	3	4	5	6
12 Yeşilay	1	2	3	4	5	6
13 Belediyeler	1	2	3	4	5	6
14 Sivil Toplum Kuruluşları (Dernekler, Vakıflar, vb.)	1	2	3	4	5	6

S16. Aşağıda verilen ifadelere ne düzeyde katıldığınızı lütfen belirtir misiniz?

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Uyuşturucu ile mücadeleye yerel yönetimler etkin bir biçimde dâhil edilmelidir	1	2	3	4	5
2	Başbakanlığa bağlı uyuşturucu ile mücadele kurumu kurulmalıdır	1	2	3	4	5
3	Uyuşturucu ile mücadelede STK'lara destek olunarak onların sürece dâhil olması sağlanmalıdır.	1	2	3	4	5
4	Ara sıra geliştirilen kampanyalar yerine bütün eğitim kurumlarında standartlaşmış aralıklarla farklı aktiviteler (tiyatro, gezi, seminer vb.) ile mücadele konusu zihinlere yerleştirilmelidir	1	2	3	4	5
5	Diyanet İşleri Başkanlığı mücadele politikalarında daha aktif rol almalıdır	1	2	3	4	5
6	Eğlence mekânı işletenlere uyuşturucu ile mücadele eğitimi verilmeden işletme ruhsatı verilmemelidir.	1	2	3	4	5
7	Uyuşturucu madde kullananlara, satanlara vb. verilen cezalar ağırlaştırılmalıdır	1	2	3	4	5
8	Uyuşturucu ile ilgili belgesel filmler hazırlanmalı ve RTÜK tarafından verilen yayın durdurma cezalarında zorunlu olarak bu belgeseller yayınlanmalıdır	1	2	3	4	5
9	Okullardaki Rehber Öğretmenler belli aralıklarla uyuşturucu ile mücadele eğitimlerine alınarak öğrencilerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.	1	2	3	4	5
10	Aile Sağlığı Merkezlerinde çalışan doktorlara zorunlu olarak uyuşturucu ile mücadele eğitimleri verilmelidir	1	2	3	4	5
11	TBMM'de bir komisyon kurularak mücadele konusu yoğun olarak gündemde tutulmalıdır	1	2	3	4	5
12	Uyuşturucu bağımlılarını Tedavi ve Rehabilitasyon eden merkezlerin sayısı artırılmalıdır	1	2	3	4	5
13	Üniversitelerde uyuşturucu bağımlılığı konusunda araştırmalar yapılmalı ve toplum bilinçlendirilmelidir.	1	2	3	4	5
14	Okullarda öğrencilere uyuşturucu bağımlılığı konusunda eğitim verilmelidir.	1	2	3	4	5
15	İlk ve ortaöğretimde değerler eğitimi verilerek öğrencilere uyuşturucu maddelerin zararları sık sık anlatılmalıdır	1	2	3	4	5
16	Gençlerin okul dışı boş vakitlerini geçirebilecekleri anlamlı ve güvenli aktivite merkezleri yetersiz olduğundan mücadele politikaları işlerlik kazanmamaktadır	1	2	3	4	5

GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN			
AD SOYAD		Anketörün; Adı Soyadı	
TELEFON		Saha Koord. Adı Soyadı	
İl / İlçe		Tarih	...../...../2016
Mahalle		Sokak	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

Öz Geçmiş

Ahlat doğumlu olan Babahanoğlu lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünde, yüksek lisans eğitimini Necmettin Erbakan Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda tamamlamıştır. 2007 yılında Selçuk Üniversitesi'nde göreve başlayan Babahanoğlu, 2013 yılından itibaren Düzce Üniversitesi Akçakoca Meslek Yüksekokulu'nda Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır. Babahanoğlu'nun akademik ilgi alanları şunlardır: Kamu politikası, dış politika, enerji kaynakları, göç ve e-devlet uygulamaları. Babahanoğlu'nun bu konulara dair çeşitli makale, bildiri ve kitap bölümleri bulunmaktadır.